Riksdagens protokoll 1991/92:128

Onsdagen den 10 juni

Kl. 8.30–21.41
21.45–21.47

1 § Nya riksdagsledamöter m.m.

Upplästes och lades till handlingarna följande från valprövningsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamöter och ersättare för riksdagsledamöter

Till valprövningsnämnden har från riksskatteverket inkommit bevis om

dels att Björn Ericson (s), Tyresö, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr.o.m. den 1 augusti 1992 sedan Ulf Lönnqvist (s) avsagt sig sitt uppdrag som riksdagsledamot. Till ersättare har i detta fall utsetts Tommy Waidelich, Södertälje, Åke Wictorsson, Norrtälje, Christina Pettersson, Norrtälje, Dag Ericson, Tumba, Christer Erlandsson, Järfälla, Christina Zedell, Tullinge, Pär Nuder, Österskär, Kåre Hagman, Ösmo, Bengt-Olov Tengmark, Solna, och Staffan Holmberg, Haninge (alla s),

dels att Hans Andersson (v), Ludvika, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr.o.m. den 1 september 1992 sedan Lars-Ove Hagberg (v) avsagt sig sitt uppdrag som riksdagsledamot. Till ersättare har i detta fall utsetts Kerstin Söderlund, Vansbro, och Yvonne Frid, Falun (båda v).

Valprövningsnämnden har denna dag granskat bevisen och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen.

Stockholm den 5 juni 1992

Lars Tottie

Sven-Georg Grahn

2 § Utökning av antalet suppleanter i vissa utskott

Valberedningen hade enligt till kammaren inkomna protokollsutdrag

dels på begäran av Socialdemokratiska riksdagsgruppen samt av Folkpartiet liberalernas, Centerns, Kristdemokratiska samhällspartiets, Ny demokratis och Moderata samlingspartiets riksdagsgrupper tillstyrkt att antalet suppleanter i EES-utskottet skulle utökas från 16 till 23,

dels på begäran av Kristdemokratiska samhällspartiets riksdagsgrupp tillstyrkt att antalet suppleanter i kulturutskottet skulle utökas från 17 till 18,

dels på begäran av Folkpartiet liberalernas riksdagsgrupp tillstyrkt att an-

talet suppleanter i bostadsutskottet fr.o.m. den 1 juli 1992 skulle utökas från 17 till 18.

Kammaren biföll dessa framställningar.

3 § Val av suppleanter i vissa utskott

Företogs val av sju suppleanter i EES-utskottet, en suppleant i kulturutskottet samt en suppleant i bostadsutskottet.

Kammaren medgav att valen fick ske i ett sammanhang.

Kammaren valde i enlighet med valberedningens förslag till

suppleanter i EES-utskottet
Birgitta Johansson (s)
Axel Andersson (s)
Daniel Tarschys (fp)
Kjell Ericsson (c)
Göran Hägglund (kds)
Bengt Dalström (nyd)
Knut Billing (m)

suppleant i kulturutskottet
Märtha Gårdestig (kds)

suppleant i bostadsutskottet
Olle Schmidt (fp) fr.o.m. den 1 juli 1992

4 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 3 juni.

5 § Den ekonomiska politiken m.m.

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1991/92:FiU30 Den ekonomiska politiken och slutlig budgetreglering för budgetåret 1992/93 (prop. 1991/92:100 delvis, 1991/92:112 delvis och 1991/92:150 delvis).

Anf. 1 ARNE KJÖRNSBERG (s):

Herr talman! Syftet med den ekonomiska politiken är enligt vår uppfattning tvåfaldigt. Den skall skapa välfärd och en rättvis fördelning av denna

välfärd. Jag skall strax återkomma till detta, men innan dess vill jag säga följande.

Detta betänkande är, herr talman, ett högmodets betänkande. Sida upp och sida ner talar fyrklöverpartiernas företrädare om hur bra allting är och hur väl avvägda regeringens alla förslag synes vara. Självförtroende är väl bra, men när det övergår till självsäkerhet för att inte säga självgodhet, då ligger arrogansen nära. Som den finske filosofen Georg Henrik von Wright har sagt: "Dogmatismen, inte skepticismen är sanningens verkliga fiende."

När man hör en del företrädare för "den mest kompetenta regeringen i Sverige i modern tid" är det inte konstigt om man tänker tillbaka på det sena 60-talets och det tidiga 70-talets testuggare. Det är samma blinda övertygelse om sin egen förträfflighet, samma dogmatism. Skulle inte en smula eftertanke vara på sin plats?

Herr talman! Jag har för avsikt att i fortsättningen tala om i huvudsak fyra saker: tillväxten, sysselsättningen, fördelningen och statsfinanserna.

Jag börjar med tillväxten. Ni företrädare för regeringspartierna har alltid anklagat oss socialdemokrater för att bara tänka på fördelning och inte alls, eller i varje fall för litet, på tillväxten.

Låt oss se hur ni själva hanterar frågan. När ni gjorde er rivstart räknade ni med att tillväxten sammantaget under 1992 och 1993 skulle bli 2,2 %. När ni nu har rivstartat, nystartat och omstartat och har fått genomslag för era åtgärder, har ni fått skriva ner prognosen till 0,4 % på två år. Er politik innebär att Finland 1993 kommer att ha en tillväxt som är tre gånger så hög som vår. Detta är resultatet av era åtstramningar.

Sverige är verkligen unikt. I en djup lågkonjunktur har vårt land en regering som genom åtstramningar på tre väsentliga områden – byggandet, hushållen och kommunerna – åstadkommer precis motsatsen till det man säger sig vilja åstadkomma.

När nu byggandet har avtagit lägger ni extra sten på börda genom att slopa räntelånesystemet, slopa investeringsbidraget och minska ränteavdragens storlek, för att ta några exempel. Inte blir det tillväxt av det.

Genom åtstramningar riktade direkt mot vanliga löntagarhushåll minskar ni dessas köpkraft. Förutom att det är orättvis fördelningspolitik att sexdubbla egenavgiften i A-kassan, införa karensdagar, slopa schablonavdraget och allt det andra, så är det orationellt. Det blir varken köpkraft eller tillväxt av det.

Det beslut som majoriteten fattade här i kammaren i går om att dra in 7,5 miljarder från kommuner och landsting för 1993 och åren därefter kommer att leda till betydande problem. Inte blir det någon tillväxt av det. Tvärtom.

Ni gör anspråk på att bedriva en politik för tillväxt och full sysselsättning. Det saknar trovärdighet. Varken jag eller någon annan har kunnat spåra några stimulanseffekter på bruttonationalprodukten, export eller investeringar i regeringens prognoser.

Er huvudtes har varit att sänka skatter för kapitalägare och annat förmöget folk för att de skall arbeta bättre och främja tillväxten. Samtidigt måste skatterna höjas för löntagarna för att de skall arbeta mer och på det sättet bidra till tillväxten. Kan någon av er nämna ett enda land där detta har fungerat?

Kunde ni inte åtminstone ha lyssnat till vad vi sade i finansutskottet? Kunde ni inte i er kammare ha funderat på våra förslag om ytterligare investeringar i vägar, broar, järnvägar och annan infrastruktur? Kunde ni inte ha ägnat en tanke åt våra förslag om upprustning, ombyggnad av skolor och bostäder? Är det måhända så att ni rent reflexmässigt säger nej?

Ert problem är att ni lade upp en strategi för att möta överhettning, hög inflation, överfull sysselsättning, kraftigt ökande kostnader och ett växande bytesbalansunderskott. Ni trodde inte på stabiliseringsavtalet. Men nu är löneökningstakten i Sverige lägre än i våra stora konkurrentländer. Ni trodde inte att vi skulle få ner inflationstakten. Nu har vi en prisstabilitet klart under Europagenomsnittet. Er prognos var att bytesbalansunderskottet i år skulle bli 55 miljarder. Nu är det i praktiken utraderat. Nu orkar ni inte av politiska skäl, eller kanske andra skäl, att ompröva detta. Sammanfattningsvis: Tillväxtpolitik är ni dåliga på. Fördelningspolitik är vad ni sysslat med, och det skall jag återkomma till.

För det andra har vi frågan om sysselsättningen. Den viktigaste politiska frågan nu är att bekämpa den stigande arbetslösheten. Vår politik kan sammanfattas i orden: Arbete åt alla. Ni säger att er ambition är att arbetslösheten i Sverige skall vara lägre än omvärldens. Förlåt en fråga: Lägre än vems? Danmarks? Finlands?

Det är nu de avgörande stegen måste tas för att förhindra att Sverige blir ett land med permanent hög arbetslöshet, minskad tillväxt och ökande sociala klyftor. I förra veckan fick vi arbetsmarknadsstyrelsens senaste rapport – 204 000 arbetslösa. 64 000 av dem var långtidsarbetslösa. Det går med en rasande fart. I oktober var regeringens prognos 3,7 % arbetslösa 1993. I april i år hade man justerat prognosen till 5,0 %. Hur mycket blir det nästa gång? Hur mycket är egentligen 5 % arbetslösa? Det är 220 000 människor som inte får möjlighet att bidra till vårt gemensamma bästa. Det är mer än dubbelt så många som bor i Borås.

Nu måste politiken läggas om på ett sådant sätt att de arbetslösa engageras i aktiva åtgärder, jobb eller utbildning. Vi har lagt fram ett investeringsprogram på 40 miljarder kronor för de närmsta två åren. Programmet omfattar tidigareläggning av kommunala investeringar, underhåll av tidigare gjorda kommunala investeringar, tidigareläggning av statliga byggen och infrastrukturprojekt. Genom ett mycket omfattande arbete ute i landet har vi "dammsugit" behoven och möjligheterna.

På tal om behov och möjligheter – låt mig citera en arbetslös snickare hemifrån Sjuhäradsbygden, som jag mötte för någon vecka sedan. Han sade: "Kommunen behöver reparera och rusta upp många skolor. Jag kan sådant. Jag vill arbeta. Varför kan inte kommunen få bidrag till det och jag få arbete? Då behöver jag inte ersättning från A-kassan, och det blir bättre för eleverna och personalen i skolan. Varför kan man inte göra så?"

Jag låter frågan gå vidare till Lars Tobisson och P. O. Eriksson – eller vem som vill svara.

Samme snickare sade också: "Dessutom skulle jag känna att mina insatser är något värda, och det skulle innebära att jag kände mitt människovärde."

Var så god herrar Tobisson, Eriksson, Hamilton eller Attefall. Vem vill svara?

På minst tre, kanske fler, ställen i betänkandet står det ungefär så här när ni avstyrker alla våra förslag: "Arbetsmarknadsläget måste följas med uppmärksamhet. Finansutskottet utgår ifrån att regeringen vidtar nödvändiga åtgärder om situationen skulle försämras." Hur mycket skall situationen försämras för att regeringen skall vidta nödvändiga åtgärder? Skall det vara ytterligare 20 000 eller 50 000 arbetslösa? Vad är nödvändiga åtgärder?

En sak vill jag mycket starkt understryka. Om ni vill ta krafttag mot arbetslösheten, om ni vill ha breda lösningar, är vi beredda att samtala med er. Studera våra förslag. Vill ni verkligen åstadkomma ett trendbrott när det gäller arbetslösheten, är vi beredda att samverka.

För det tredje har vi frågan om fördelningen. Ni har under alla år anklagat oss socialdemokrater för att vi bara talar om fördelning och inte om tillväxt. Jag sade för en stund sedan att ni har varit dåliga på tillväxt, men däremot sysslat mycket med fördelning. Ni har sänkt skatter för kapitalägare, aktieägare och annat förmöget folk så att det stått härliga till.

Å ena sidan har ni sänkt förmögenhetsskatten. Ni har slopat skatten på OTC- och O-registrerade aktier. Ni har slopat skatten på arbetande kapital. Ni har sänkt skatten på arv. Ni har sänkt skatten på gåvor. Ni har sänkt kapitalbeskattningen. Ni har minskat reavinstbeskattningen. Ni har sänkt skatten på kapitalförsäkringar. Ni har sänkt skatten på värdepappersfonder. Ni har sänkt skatten på privata pensionsförsäkringar. Ni har slopat ränteavdragsbegränsningen. Ni kommer att slopa fastighetsskatten på lokalhyreshus.

Det var mycket det.

Huvuddelen av detta är skattesänkningar för inte i första hand företag utan för *företagare*, kapitalägare och förmöget folk.

Å andra sidan har ni sexdubblat egenavgiften i A-kassan, försämrat arbetsskadeförsäkringen, slopat möjligheten att få skattereduktion för del av fackföreningsavgiften och sänkt värdet av ränteavdragen. Ni har minskat och kommer att minska bostadssubventionerna. Nu står ni i begrepp att höja energiskatterna för hushållen och slopa schablonavdraget.

I sanning: Detta är omvänd fördelningspolitik. Men jag kan inte ta ifrån er äran att ni har varit effektiva på detta område. Moderaterna tar för sig för sina grupper med en sjusjungande fart.

Men Carl Hamilton, har ni i Folkpartiet inte problem med det här? Ni är naturligtvis medvetna om att alla dessa åtgärder urholkar skattereformen, som våra resp. partier var överens om. Är trycket verkligen så hårt från Moderaterna att ni inte orkar stå emot? Kan ni folkpartister verkligen ställa upp på, och tycka att det är rätt, att nu återinföra kvittningen av underskott i näringsverksamhet mot inkomst av tjänst? Nu kommer möjligheterna att trixa och dribbla tillbaka. Tycker Carl Hamilton att det är bra?

Till utskottets värderade herr ordförande och till herr Attefall vill jag ställa följande fråga. Er regering har föreslagit, och ni har ställt er bakom, att den allmänna energiskatten för *all* industri skall slopas. För att finansiera detta skall energiskatten för övriga konsumenter höjas. För att inte belastningen på hushållen skall bli alltför stor, det är er formulering, skall den allmänna momsen sänkas med tre procentenheter, och för att finansiera detta slopar ni schablonavdraget. Nu är min fråga till finansutskottets ordförande

och till Stefan Attefall: Har ni räknat på vad detta innebär? Blir det plus eller minus för vanliga löntagare?

Jag skaffade mig konsumentverkets material "Koll på pengarna". Sedan läste jag era förslag, tog fram papper och penna och satte i gång att räkna. En ensamstående beklädnadsarbetare, sömmerska från Borås, med 120 000 i taxerad inkomst får genom det slopade schablonavdraget sin skatt höjd med 1 408 kr. Energikostnaderna ökar genom era skattehöjningar med 220 kr. Sänkningen av den allmänna momsen innebär att hennes utgifter minskar med 497 kr. Slutresultat är en liten nätt förlust på 1 131 kr. Det är nästan 100 kr. i månaden.

För en tvåbarnsfamilj där kvinnan har en taxerad inkomst på 80 000 kr. och mannen 150 000 kr. blir förlusten drygt 1 800 kr., dvs. 150 kr. i månaden. När jag gjort dessa beräkningar förstår jag varför statsministern litet föraktfullt talar om några hundralappar hit och dit och menar att det är fel att göra sådana beräkningar. Nu bör herrarna komma ihåg att de förslag ni tidigare röstat igenom innebär en minskad köpkraft för en tvåbarnsfamilj med 7 000–8 000 kr. per år enligt finansministern. Detta skall adderas till de summor jag nyss nämnde.

Så är det. Sådan är er fördelningspolitik. Vet ni om det? Är det inte svårt, Per-Ola Eriksson, att medverka till detta? Är det detta som kallas att bära varandras bördor, herr Attefall?

Låt mig på denna punkt komplimentera Lars Tobisson till, en utifrån moderat synpunkt, framgångsrik fördelningspolitik.

För det fjärde gäller det statsfinanserna. När regeringen tillträdde i höstas räknade man med att budgetunderskottet i år skulle bli 39 miljarder kronor. I kompletteringspropositionen hade detta stigit till 68 miljarder kronor. RRV:s senaste rapport som kom i går pekar på 71 000 250 000 kronor. Trots detta fortsätter skatteministern att lova ut stora skattesänkningar till grupper som står moderaterna nära.

Nästa år blir det än värre. Då har er politik fått ännu större genomslag. Enligt era egna beräkningar blir underskottet 102 miljarder. Det är så man hissnar. Det innebär att vi måste ta fram 10–15 nya friska miljarder bara för att klara räntorna.

Den fråga som är intressant för medborgarna är hur det blir med skatterna. Ni har tidigare sagt att ni vill fortsätta att sänka skatterna med 10 miljarder om året fram till 1995. Bo Lundgren vill ju under flera mandatperioder framåt sänka skatterna bara för glädjen att göra det, som han sade i Borås för några månader sedan. Vice statsministern har å andra sidan sagt att det inte går, eftersom det kommer att innebära nedrustning av vård och omsorg. Hur blir det nu? Kommer ni att fortsätta att sänka skatter, och i så fall för vem? Är det för kapitalägarna? Kommer ni att fortsätta höja skatter, och i så fall för vem? Är det för löntagarna?

En sak står i varje fall fullständigt klar. Ni är på nytt på väg att föra vårt land ut i ett moras. Hur länge tänker ni fortsätta?

Herr talman! Vi står naturligtvis bakom samtliga socialdemokratiska reservationer till detta betänkande, men för att spara kammarens tid och inte fresta talmannens tålamod alltför mycket, nöjer jag mig med att yrka bifall till följande reservationer: 1, 2, 3, 7, 8, 10, 11, 14, 15, 16, 29, 36, 40, 41, 42

och 44. Dessutom yrkar jag bifall till de socialdemokratiska reservationer som finns under de moment som i övrigt eventuellt kommer att bli föremål för votering.

Till sist, herr talman. Vi har sannerligen stora uppgifter framför oss i denna riksdag. Låt mig på nytt deklarera vår redobogenhet att medverka till för vårt land viktiga och lyckliga lösningar.

Anf. 2 BO G. JENEVALL (nyd):

Herr talman! Så här på riksmötets sista dag är det dags att summera. Vi kan då konstatera att Ny demokrati gjort det möjligt för regeringen att föra sin politik. Vi har haft samstämmiga åsikter i det mesta, dock inte i allt. Vi har önskat gå längre än regeringen när det gäller besparingarna. Till höstriksdagen hoppas vi att regeringen följer oss i våra besparingsprojekt för att minska ökningstakten i budgetunderskottet.

Ett för tillfället ännu större problem är de minskade intäkterna i budgeten. Därför är det viktigt att stimulera företagen. De kan sedan generera ökade intäkter i form av ökad bolagsskatt, ökad inkomstskatt och ökade arbetsgivaravgifter.

Om vi studerar budgeten och budgetutfallet kan vi konstatera att hela underskottet ligger på inkomstsidan. Det är därför som de vidtagna och föreslagna åtgärderna är så viktiga. Hur vi än skrapar och skrapar när det gäller besparingarna, åstadkommer vi inte den storleksordning som är nödvändig för att komma till rätta med budgetunderskottet. Det kan enbart inhämtas och regleras genom att vi får ökade intäkter. Ökade intäkter kan vi bara få genom att företagen får förutsättningar att få intäkter vilka i sin tur genererar inkomster till stat och även till kommun. Det är därför som vi inte får släppa denna tråd, vad som än händer. Då går det raka vägen någon annanstans.

Vi har i grunden en annan syn på hur man skall tackla detta med sänkta energiskatter för industrin. Vi är helt överens med regeringen om att det är nödvändigt. Det är bra, men vi tycker att regeringen väljer en underlig väg att gå för att åstadkomma kompensation för det skattebortfall som detta ger. För att sänka energiskatten och kompensera för det, skall man föra över den kostnaden på hushållen. För att kompensera hushållen för det, skall man sänka momsen. För att finansiera detta, skall man ta bort schablonavdraget. Vi tycker att det är en mycket onödig karusell. Det är nästan som att räkna en skock får genom att räkna benen och dividera med fyra.

Vi ställer oss dock bakom dessa åtgärder, men vi tycker att det hade varit enklare att titta litet grand på alla de besparingsförslag som vi har lagt fram. Där skulle vi ganska lätt kunna åstadkomma dessa styva tre miljarder som det handlar om.

Ett annat intressant stycke i budgeten är avsnittet om den s.k. LK-kalkylen. När man läser den blir man skrämd. Den förutsätter givetvis att inga åtgärder vidtas, men man blir ändå skrämd när man tittar på storleksordningen. Där skulle jag vilja vända mig till finansministern för att få en kommentar till hur finansministern ser på den långsiktiga utvecklingen. Om vi tittar på den från rent matematiska utgångspunkter är det ett skrämmande perspektiv vi har framför oss. Det understryker ju ännu mer nödvändigheten av kraftigare besparingar än vad regeringen hittills har signalerat.

Sedan har vi de arbetslösa och den situation som jag tror alla tycker är lika besvärande. Regeringen gör så litet åt den. Man betalar de arbetslösa, och det är bra. Det skall man givetvis göra. Men man ser inte till att få någon valuta för pengarna. De arbetslösa är egentligen inte ett problem. De är en resurs. Det låter naturligtvis paradoxalt, men det finns oändligt mycket i samhället som behöver göras. Varför inte ta tillfället i akt i en extraordinär situation och genomföra litet extraordinära åtgärder? Som kammaren känner till har vi föreslagit att man genom ett förfarande med dispens från LAS skulle kunna få en hel del människor i arbete och även få någonting uträttat. Det vore bra om vi kunde ena oss i en sådan här situation.

Jag kan inte heller låta bli att kommentera förslaget, och numera också beslutet, om att hjälpa ungdomarna att komma ut i arbetslivet genom dessa praktikantplatser. Det är bra. Jag har ännu inte hört att LO och fackföreningarna tänker gå till arbetsdomstolen. Jag vet inte om jag är felinformerad, men jag hoppas verkligen att det inte sker. Det vore en skam om besluten i riksdagen skulle kullkastas av arbetsmarknadens parter.

Sedan kommer jag med viss tjatighet tillbaka till den politiska retoriken. Den är det största hindret för ett väl fungerande arbete i kammaren. Vi i Ny demokrati har ju inte varit här så länge. Vi avslutar ju nu vårt första år här. Alla skulle tjäna mycket på om vi här kunde släppa litet grand på vad vi sade för ett år sedan, eller kanske rent av för fyra år sedan. Vi måste titta på hur situationen ser ut i dag.

Även arbetet i utskotten skulle kunna innehålla mer diskussioner. Jag har visserligen i mina önskningar blivit rikligen bönhörd i finansutskottet. Men det har inte lett till särskilt mycket konsensus. Det finns frågor som vi lätt skulle kunna ena oss kring om vi släppte litet grand på den politiska retoriken och inte satt så fast i den. Jag vet att det är lätt för mig att stå här och säga det, eftersom vårt parti inte har den linjen. Jag tycker ändå att man skulle kunna behandla frågorna med litet större ansvar i dessa tider när vi måste spara och se till att få ut våra arbetslösa i arbete.

Sjukförsäkringssystemet, och därmed karensdagarna kommer väl uppenbarligen att bli en av de stora frågorna i höst. Där har regeringen signalerat att den tänker stå fast vid sina karensdagar. Det är ett bra exempel på vad jag sade nyss om att sitta fast i retoriken. Även vi i Ny demokrati gick ut med ett förslag om karensdagar i valrörelsen. Vi har även under hösten upprepat det några gånger. Men sedan har situationen förändrats. Genom de sänkningar man gjorde av ersättningarna fick vi en drastisk minskning av sjukskrivningarna, och därmed minskade kostnader. Dessutom har sjukfrånvaron ytterligare pressats ner genom lågkonjunkturen.

Då började vi fundera på hur man skulle kunna lösa detta på ett bättre sätt. Det som finns i dag kan vi nästan kalla för ett lapptäcke. Det är ett resultat av tidigare beslut, säkert med kompromisser i bakgrunden. Då vore det bra att ta ett totalgrepp. Vårt förslag är väl ganska känt i dag. Vi vill understryka att vi inte har kommit på det själva. Det är inte smittat av oss på något vis. Det borde därför kunna tas upp seriöst och diskuteras. Tanken med det är, att oavsett orsaken till varför man är sjuk skall man ha samma ersättning. Vi minns väl allihop när alla svenska barn på förvintern helt plöts-

ligt blev väldigt sjuka över en natt. Det är så vi fungerar. Man utnyttjar systemet och ser till att man får det bästa utfallet av det.

Om vi tar ett helhetsgrepp på detta och tittar på problemen från en total synvinkel kan vi nog åstadkomma någonting bra. Jag skall inte gå in på det här. Det är väl allmänt känt i dag. Likaväl som regeringen tidigare har signalerat att den står fast vid karensdagarna, får väl jag signalera att vi kommer att stå fast vid vårt system. Det bör då leda till att vi måste försöka finna en form av konsensus. Låt oss ta detta som ett bra exempel på att komma överens i en viktig fråga.

Vi anser trots allt att det finns mycket att spara i sjukvården. Vi har dessutom i vår riksdagsgrupp ett par duktiga läkare med erfarenhet. Jag brukar ta som ett exempel att vi 1960 hade 4 000 läkare i Sverige och en väl fungerande sjukvård. 1975 var vi uppe i 8 000 läkare. I dag har vi 24 000 läkare och enligt många en dåligt fungerande sjukvård. Jag tycker att dessa siffror är mycket talande. Det finns ett grundfel någonstans. Vi vill kalla det för att vi har planekonomi i sjukvården. Det finns mycket stora besparingar att göra utan att det på något vis försämrar sjukvården.

Det är alltså fråga om en systemförändring. Eftersom regeringen är intresserad av systemförändringar som vi gärna stöder, vore det roligt att höra finansministerns syn på den här stora frågan.

En del av detta gäller ålderdomshemmen, som man nu går tillbaka till – och det är bra. Men för att sätta litet fart, speciellt nu när vi har ledig arbetskraft, bör man låta privata företag finansiera och bygga ålderdomshem och på långtidskontrakt hyra ut dem. Enligt beräkningar som vi har gjort, med hjälp av experter, kan man sänka kostnaden för samhället till hälften, alltså från ca 2 000 kr. per dag för en vårdplats till ca 1 000 kr. per dag.

Vi har föreslagit inkomstprövat barnbidrag. Det ger också en besparing, och vi vill gärna få i gång en diskussion om det.

Vi kommer också med envishet tillbaka till hemspråksundervisningen. Vi vill inte alls hindra de människor som kommit hit att underhålla sitt hemspråk. Men vi tycker att det är felaktigt att staten skall betala för detta; det kan man lösa på frivillighetens grund – liksom andra grupper får göra.

Miljön är ju mycket aktuell i dag. Våra kolleger är väl fortfarande kvar borta i Rio, och jag hoppas att de åstadkommer någonting. Vi vill också påminna om vad vi brukar säga, nämligen att vi trots allt importerar 80–90 % av föroreningarna i såväl luft som vatten. Det är alltså viktigt, även för vår egen del, att vi sätter in åtgärderna där de gör den största nyttan, t.ex. i Baltikum och i Polen.

Biståndspolitiken kan man enligt vår mening spara en hel del på, utan att på något vis försämra den, nämligen genom att effektivisera den och i större utsträckning låta pengarna gå genom de internationella hjälporganisationerna, som har möjlighet att nå ut till de grupper som man verkligen vill hjälpa. Vi tror att det behövs en radikal förändring av SIDA och dess verksamhet.

Organisationsbidragen är något annat som vi önskar att regeringen analyserar, för det är mycket svårt att få ett grepp om dem. Det lär handla om totalt 13,5 miljarder. Mycket av detta skall naturligtvis vara kvar, och mycket

av det är bra. Men det finns också ett stort missbruk, och det är mycket som i stället kan betalas av människor som har intresse av olika saker.

Till hösten blir också det nya pensionssystemet en stor fråga. Jag hörde på Ekot senast i morse, att det s.k. PM 30 tycks börja bli färdigt, och att man skall ha hela livet som intjänandetid. Även de som av olika anledningar inte har haft någon inkomst skall ha ett skydd som i dagsläget uppgår till minst 67 000 kr. Här krävs naturligtvis omfattande övergångsregler. Vi tror fortfarande på en försäkringslösning.

Avslutningsvis har vi en fråga om kompletteringspropositionen. Den har tenderat att bli allt tjockare, har vi förstått, och komma allt senare. I år har det varit speciellt besvärande. Från dem som i dag sitter i regeringsställning har ju detta påpekats i tidigare sammanhang. Vi önskar attt regeringen nästa gång kommer med merparten av sina förslag i samband med budgeten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vår reservation 4 i mom. 5, reservation 6 i mom. 18, och reservation 45 i mom. 70. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 3 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! I motion Fi42, Bo Jenevall, säger ni nej till slopande av schablonavdraget om vi inte får Investeringsaktiebolaget Sverige. Ni säger nej till energiskatterna om vi inte får samma investeringsaktiebolag, och ni säger nej till sänkningen av den allmänna momsen – fortfarande med samma krav.

I motion Fi43 kräver ni inrättande av Investeringsaktiebolaget Sverige med ett eget kapital i storleksordningen 10–11 miljarder.

Min korta och enkla fråga till herr Jenevall är: Finns det något ekonomiskt samband mellan de här fyra sakerna? Eller är det bara politisk retorik, eller kanske hästhandleri? Hur hänger det här ihop?

Anf. 4 BO G. JENEVALL (nyd) replik:

Herr talman! Politisk retorik är det naturligtvis inte, Arne Kjörnsberg. Kanske det är hästhandleri – det vet jag inte. Men vi har ändå lärt oss något sedan vi kom in i riksdagen, nämligen att om man skall åstadkomma någonting så måste man göra olika former av överenskommelser. Här liksom på andra ställen är det ju ändå resultaten som räknas. Vi har ansett att detta var fördelaktigt för att nå de mål som var viktiga för oss. Det har vi också uppnått.

Men vi har även redovisat vår långsiktiga syn på de olika sakerna, och den kommer vi att fortsätta att kämpa för. Men när man vet att man inte kan komma fram med detta, är det bättre att använda det på ett sådant sätt att man får det bästa utfallet.

Anf. 5 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Retorik var det inte, men det kanske var hästhandleri – det var herr Jenevalls egna åsikter. Och det var resultatet ni ville ha.

Vet herr Jenevall vad resultatet har blivit? Det har blivit höjda skatter för vanliga löntagare på mellan 12 och drygt 2 000 kr. Det har ni åstadkommit. Och ni har åstadkommit höjda energikostnader på grund av höjda energiskatter genom ert – för att nu citera herr Jenevall – hästhandleri.

Så till den sakliga frågan. När det gäller Investeringsaktiebolaget Sverige, med inte 10–11 utan 8–9 miljarder, kan vi hypotetiskt anta att det fungerar; jag är en positiv människa. Då får småföretag låna pengar för att kunna utvecklas, investera, bygga ut, tillverka grejer. Men de här grejerna skall ju säljas; någon måste köpa dem. När ni medverkar till att dra ned köpkraften för alla vanliga löntagare i Sverige – vem skall då köpa grejerna?

Det blir resultatet, herr Jenevall.

Anf. 6 BO G. JENEVALL (nyd) replik:

Herr talman! Jag tror inte det. Först och främst har ju Socialdemokraterna och regeringen olika uppfattningar om utfallet av den här karusellen – som jag kallade den förut. Vi anser den vara felaktig. Men enligt de beräkningar som regeringen har gjort skall det vara ganska små effekter av detta.

Däremot tror jag att 9 miljarder till ökat riskkapital för företagen verkligen kan komma människor till del genom att vi får fart på hjulen. Vi får fram nya produkter, vi får människor i arbete, och vi kommer ur det nuvarande läget både när det gäller arbetslösheten och när det gäller människors situation över huvud taget.

Anf. 7 LARS-OVE HAGBERG (v):

Herr talman! Vänsterpartiet ställer sig mycket kritiskt till regeringens förslag i kompletteringspropositionen. Av miljöskäl går vi emot regeringens förslag om sänkt energiskatt för företagen. Om energiskatterna skall ändras, skall förändringen bidra till bättre miljö och hushållning med energi. Därmed finns det egentligen ingen anledning att över huvud taget ta bort schablonavdraget och sänka momsen.

Vi är för Vänsterpartiets del beredda att höja energiskatten för hushållen – under förutsättning att inkomsterna går till utveckling av alternativ energiteknik och energibesparande åtgärder. Men så är ju icke fallet med förslagen i dag.

Regeringens åtgärder för att bekämpa den stigande arbetslösheten är försiktigt sagt minimala. Antalet arbetslösa är nu över 200 000.

AMS-chefen varnar för att vi nu förlorar kampen mot massarbetslösheten, och allt fler står utanför den öppna arbetsmarknaden. Arbetsmarknadsministern påpekade i den arbetsmarknadspolitiska debatt vi hade i maj att 10 % av den arbetsföra befolkningen kommer att stå utanför ett ordinarie arbete om det fortsätter på det här viset. Därmed har arbetslösheten EG-anpassats.

Av den reviderade finansplanen framgår att regeringens främsta uppgift är att hålla nere inflationen och göra det möjligt för Sverige att med ekonomisk styrka bli medlem i EG. Vi kan konstatera att regeringen inte heller denna gång lägger någon speciell vikt vid sysselsättningsmålet. Det talas om en smärtsam deflationsprocess och att denna ekonomiska politik därmed är en offensiv investering för framtiden. Men kan rekordarbetslöshet och permanent utslagning av ungdomen verkligen vara en offensiv investering för framtiden?

Regeringen tycks handla efter modellen "gärna full sysselsättning, men först en rejäl arbetslöshet". Man kan i detta sammanhang också fundera

över andra politiska konstellationer i denna jättelika EG-/EU-debatt. Man bör ta tillfället i akt att fundera över Socialdemokraternas roll, det var ju de som ansökte om medlemskap. Man bör åtminstone se till att arbetslösheten i Sverige först kommer ner på rimliga nivåer innan man ger sig in i det europeiska äventyret.

Vi från Vänsterpartiet vill stoppa arbetslösheten. Den åtgärden är ett förstahandsmål. Vi har konkret föreslagit att 10 miljader extra skall satsas i åtgärder mot arbetslösheten i form av utbildning, ROT-program, beredskapsarbete och trafiksatsningar. Utbildningsprogrammen har vi behandlat här i kammaren fler gånger. ROT-programmen i kommunerna handlar framför allt om att man i stället för att dra in pengar från kommunerna ser till att de pengar som man skulle dragit in satsats på sysselsättning. Men det gör man inte. I stället får de människor som inte får arbete kontant arbetsmarknadsstöd, vilket Arne Kjörnsberg hade som exempel. Det är vad det handlar om, och det är en arbetslöshetsskapande politik.

Beredskapsarbete är av nöden tvunget i detta läge, när allt fler utförsäkras. Men ändå skapar man inga fler beredskapsarbeten. Här satsar man minimalt fastän man borde kunna göra många samhällsnyttiga insatser genom att öka antalet beredskapsarbeten. Men det är tydligen någonting mycket fult, och det har det varit ända sedan hösten 1990, då man ansökte om medlemskap i EG.

Vi ställer oss också bakom alla de insatser som gjorts och förslag till investeringar som lämnats av verk och myndigheter, vilka Socialdemokraterna på ett förtjänstfullt sätt har tagit fram. Riksdagen borde uttala som sin viljeinriktning att detta skall genomföras.

När det gäller de långsiktiga åtgärderna för industrins utveckling handlar det inte i första hand om kostnadsläget. Det handlar om kompetens och att se till att de som finns i denna gren i stället för att gå ut i arbetslöshet får en högre kompetens. Där saknas i huvudsak åtgärder från regeringens sida. Den teknisk-humanistiska utbildning som har varit på tapeten under hela 80-talet för denna grupp av människor i arbetslivet, har tyvärr inte kommit till stånd.

Även den pågående arbetsrättsutredningen skulle kunna vara ett bidrag till att öka konkurrenskraften genom att se till att bestämmelserna formuleras så att de underlättar en demokratisk arbetsorganisation. Om man verkligen vill ha de s.k. medarbetarna med sig för att stärka konkurrenskraften skall man inte se till att försämra arbetsrätten utan i stället förstärka den.

När vi är inne i ett sådant strukturläge som vi i dag är, med stor arbetslöshet, kommer vi med vilka åtgärder vi än tar till att ha en hög arbetslöshet. Vi kan diskutera orsakerna till detta.

Vi från Vänsterpartiet anser att det är helt nödvändigt att vi i detta läge ser till att vidta extraordinära åtgärder. Vi har föreslagit att man skall genomföra en tillfällig sänkning av pensionsåldern. Människor i åldern 62–64 år skulle det närmaste året kunna ta pension om en arbetslös får arbete. Denna kvittning skulle vara oerhört betydelsefull. Det skulle heller inte minska arbetskraften på sikt när konjunkturen går uppåt igen. Varför vidtar man inte denna åtgärd i stället för att offra ungdomen och de som tagit del av den

omfattande utbildningsinsats som sker på andra områden inom AMU och på andra ställen?

Vart är vi på väg, och vem är det som kör på vägen? Ordet väg tillhör det politiska språket. Den tredje vägen, det vet vi, var ju fjärrstyrd av de kapitalistiska marknadskrafterna. Det blev devalvering, valutaregleringens avskaffande, avskaffande av kreditregleringen, strejkstopp, lönestopp, skattelättnader för höginkomsttagare och ansökan om medlemskap i EG. Genom detta var man på väg att strypa kommunerna. Det var den tredje vägen.

Men hur är det då med den enda vägen? Vi har bedömt den som Manchesterliberal. Medborgarna skall inte tillåtas styra sin framtid vare sig genom enskilda beslut eller gemensamma demokratiska beslut. I stället skall den s.k. marknaden fatta beslut. Men en sådan marknad har inte på länge existerat annat än i en helt marginell form.

Sverige är ju inte en marknadsekonomi utan en kapitalistisk ekonomi. Denna ekonomi behärskas av en liten klick starka aktörer, en finanselit, som planerar finansiering, produktion och avsättning. Det sker på villkor som dikteras av mäktiga transnationella koncerner. Drivkraften är i ökad utsträckning spekulation, en jakt efter snabba utdelningar på kort sikt. Det är mycket länge sedan medborgarnas behov har styrt ekonomin på en fungerande marknad, om det någonsin har existerat.

Det är i ljuset av dessa förhållanden som regeringens strategi skall ses. Det är inte marknaden som skall stimuleras, utan det är kapitalisterna. Den enda vägens politik sänker därför kapitalbeskattningen och ökar armbågsutrymmet för spekulation. Seriösa långsiktigt arbetande investeringar missgynnas liksom förut. Regeringen använder den mytiska marknaden närmast som ett hot, som ett täckord för de ekonomiska makthavarnas utpressning. Budgetunderskottets storlek och makthavarnas hot om räntehöjningar är förevändningar för att inte vidta åtgärder mot Sveriges ekonomiska och mänskliga nedrustning.

I denna medvetna strävan urskuldar sig regeringen ständigt med hänvisning till marknadens villkor. Resultatet är en arbetslöshet som närmar sig EG-nivå. Den offentliga finansiering som den sociala tryggheten och den industriella infrastrukturen vilar på attackeras och undergrävs genom skattesänkningar för de bättre bemedlade i samhället. Den inhemska ekonomiska aktiviteten stimuleras inte. Den enda vägen innebär ekonomisk, social och kulturell nedrustning samt ökade klassklyftor. Det blir en stagnation på dessa områden.

Överförande av ekonomisk makt till utlandet, något som påskyndats av avskaffandet av valutaregleringen, har förflyttat makten från den nationella kapitalismens sfär till den helt oåtkomliga rymden. Att en borgerlig regering bejakar denna utveckling är självklart. Socialdemokraternas försök med den tredje vägen blev som sagt bara en illusion.

När stalinismen i Östeuropa föll samman förklarade borgerliga experter att kapitalismen hade segrat. Historien var vid sitt slut. Men stalinismens fall har inte gjort kapitalismen bättre skickad att lösa sina problem med att fördela jordens tillgångar mellan länder och folk. I stället fortsätter utplundringen av tredje världen i fortsatt hög takt, samtidigt som kapitalismen visar

sin oförmåga att säkra acceptabla livsvillkor för folken. Ekonomisk stagnation förenas med ökad miljöförstörelse.

I flera länder har kapitalismen skapat tvåtredjedelssamhällen, där två tredjedelar lever hyfsat och en tredjedel är utslagna. Denna politik är på väg att införas i Sverige. Därför ser Vänsterpartiet det som sin uppgift att utifrån arbetarrörelsens socialistiska värderingar om jämlikhet och solidaritet vara den kraft som motverkar denna utveckling.

I alla lägen i historien när de demokratiska krafterna varit starka och folkrörelserna varit starka har också den kapitalistiska maktutövningen minskat. Vi kan inte finna oss i att kapitalismens hot om räntechocker på grund av budgetunderskott och annat skall minska antalet åtgärder. Arbetslösheten måste bekämpas till varje pris.

I dagens läge har man med denna politik ordnat en tidsinställd inflationsbomb. Med denna fördelningspolitik kommer med all säkerhet nästa års avtalsrörelse att omfatta stora kompensationskrav. Hur regeringen och detta land skall klara det är för mig en gåta. Skall man klara av det måste man med nödvändighet föra en politik som ser till att vi får jämlika löne-, inkomst- och förmögenhetsvillkor och se till att utvecklingen går åt rätt håll. I annat fall exploderar inflationen. Den läxan borde åtminstone Socialdemokraterna förhoppningsvis ha lärt sig.

Oavsett medlemskap i EG eller EU kan den ekonomiska och politiska självständigheten för vårt land och den del av Europa som Sverige tillhör bara skapas genom ett konkurrenskraftigt och modernt näringsliv där kvalitet, kunskap, engagemang och demokratiskt inflytande ställts i centrum. Alla som tror att andra lösningar räddar Sverige är ute på en farlig väg. Vänsterpartiet arbetar därför för att de krafter som vill ha denna utveckling skall samordna sig och skapa ett alternativ till kapitalets Europa.

Det gäller i första hand att de fackliga och de politiska organisationerna vitaliseras. Miljörörelser, fredsrörelser och andra progressiva rörelser kommer att spela en vital roll under 90-talet som ett alternativ till kapitalets Europa.

Det gäller inte minst att se till miljöfrågorna. Vi står i dag inför globala katastrofer, mänskliga katastrofer, på grund av den miljöförstörelse vi råkat ut för. För att kunna hantera miljöfrågorna på ett hållbart sätt krävs det en styrning från samhällets sida och en planerad hushållning med vår miljö. Det behövs styrmedel av olika slag: lagar, regelverk, information, forskning, utbildning, tillsyn, kontroll samt skatter och avgifter.

Det är nödvändigt att förena miljöpolitiken med en inkomstfördelning. Det handlar egentligen om att se till att människorna engageras och förstår miljön samtidigt som deras livssituation inte utmanas. Det gäller framför allt dem som inte har det alltför bra på vår jord och i vårt samhälle.

Vi har för vår del presenterat vår skattepolitik i en motion som väcktes i januari. De frågorna har behandlats i olika propositioner, och vi har väckt motioner. Våra förslag har avslagits av majoriteten här i riksdagen. Vi har pekat på att skattepolitiken måste jämna ut skillnaderna i samhället när det gäller inkomster och förmögenheter. Vi måste se till att få ett samhälle som står för välfärd.

Vi kan även konstatera att den skattepolitik som regeringen fört nu leder

till enorma budgetunderskott. Det kanske finansministern i alla led är ansvarig för. Även före regeringsskiftet fanns finansministern med i bilden när det gällde skattepolitiken. Detta har nu lett till att vi på 15 månader har gått från ett underskott på 5 miljarder, som jag tror var Allan Larssons bud, i januari 1991 till att i april 1992 enligt prognoserna ha ett underskott på 100 miljarder. Vi gått från 5 miljarder till 100 miljarder på 15 månader.

Mot den bakgrunden kan det inte vara särskilt ansvarsfullt av regeringen att vidta ytterligare skattesänkningar.

Vi vidhåller att skattekvoten skall ligga på 1991 års nivå. Vi har framlagt förslag av statsfinansiella skäl, fördelningspolitiska skäl och miljöskäl om att grundavdragen slopas för de högre inkomstgrupperna, att beskattningen av kapitalinkomster återställs, att beskattningen av energi höjs och utformas efter miljömål, att företagsbeskattningen ses över, att företagens energibeskattning utformas så att den tillgodoser såväl konkurrens som miljökrav.

Herr talman! Det är viktigt att en hållbar strategi utformas för den ekonomiska politiken. Den bör ha tre inslag: sänkt arbetslöshet, bibehållen social välfärd och ett minskat underskott i de offentliga finanserna.

Vi från Vänsterpartiet är väl medvetna om att detta inte är någon enkel uppgift. Den ekonomiska politiken måste med nödvändighet präglas av betydande finess och försiktighet i den omställningen. Drastiska systemskiften och alexanderhugg kan riskera hela processen. Läget är allvarligt. Vi måste motverka tvåtredjedelssamhället.

Den politik som regeringen för är en gammal politik. Den är prövad i de rika industriländerna med förskräckande sociala resultat.

Regeringens recept är enkelt: bejaka och stimulera hög avkastning, lönsamhet och vinst, satsa på den enskilda människans egoistiska sida, göra karriär; armbågsmentalitet och snabba vinster skall vara idealmönster.

Samhällsproblem går inte att lösa med denna politik, snarare tvärtom, men det är Lars Tobissons kompromisslösa politik för överklassen som haft vind i ryggen på 1980-talet, tyvärr utan nämnvärt motstånd från socialdemokratin.

1980-talet visar ju att klasskampen är nödvändigare än någonsin för de arbetande människorna och de svaga grupperna i samhället och de arbetslösa. I annat fall kommer överklassen med Lars Tobisson i spetsen att ytterligare försämra villkoren.

Människorna kommer aldrig att finna sig i att reduceras till viljelösa konsumenter på kapitalets marknad. Det sociala engagemanget mot världens orättvisor, tvåtredjedelssamhället, de stora inkomst- och förmögenhetsklyftorna, fallskärmsavtalen för etablissemanget, arbetslösheten, miljöförstörelsen och bristen på människors lika värde kommer att vara grogrunden för 1990-talets politiska vindar.

Etablissemanget har stärkt sina positioner i samhället, samtidigt som politikerföraktet är stort. Det senaste valet var på många sätt ett protestval.

Jag tror att politikerföraktet inte heller kommer att minska när väljarna upptäcker Ny demokratis roll. Nydemokraterna är ju Lars Tobissons och Carl Bildts bästa resurs. De har nu svalt hela kompletteringspropositionen, och så har de fått ett diffust riskkapitalbolag.

Den politiska effekten är att de har låst in Centern, kds och Folkpartiet,

så att de inte har möjlighet att profilera sig i någon som helst fråga. Det är konsekvenserna av Ny demokratis roll. Det kommer inte att öka respekten för politiken och för de olika politiska partiernas särart.

Jag vill även beklaga att det skulle till ett valnederlag för Socialdemokraterna för att få dem att föra en förnuftigare politik. Jag är nog inte ensam om att frukta att om Socialdemokraterna fortsatt sitt regeringsinnehav så hade man på åtskilliga områden inte drivit de ståndpunkter som man gör i dag.

Till sist vill jag understryka att förnyelsen i politiken ligger i att förena miljö- och fördelningspolitik. Miljöåtgärderna måste accepteras av en bred majoritet av människorna. Därtill kommer att vi måste ha ett helt nytt tillväxt- och kvalitetsbegrepp.

Nyckeln till möjligheterna är att samhället präglas av kärnan i fördelningspolitiken: arbete åt alla, små inkomst- och förmögenhetsskillnader och en välfärd åt alla. Alternativet finns i de ideologiska värderingar som sätter människan i centrum. Solidariteten, jämlikheten, rättvisan och de gemensamma tagen måste vara dominerande. Man måste värna om de arbetande människornas intressen. Det är dessa grupper som måste ställas i centrum för politiken. Man måste se till att man har en verklig marknad där de som arbetar och producerar har ett avgörande inflytande. På marknaden måste konsumenterna ha jämna inkomster och förmögenheter. Ekologi och fördelningspolitik måste gå hand i hand.

Herr talman! Detta är mitt sista anförande i riksdagen efter 22 år. jag vill ta tillfället i akt att tacka all personal i det här huset för alla år: talmännen för deras föredömliga korrekta sätt att hantera kammarens arbete; alla stenografer som har gjort anförandena möjliga att läsa. Jag vill också uttala ett tack till de ledamöter som finns i kammaren, inkl. socialdemokraterna trots att vi haft en och annan fajt. Syskonträtan är hård och kompromisslös.

Med detta vill jag yrka bifall till motionen Fi44, utom yrkande 26, motion Fi56 och Fi57 samt avslag på motion Fi40 yrkande 5.

Anf. 8 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Som Lars-Ove Hagberg själv sade i slutet på sitt anförande är detta hans sista debatt i riksdagen. Han har varit i riksdagen drygt tre gånger så lång tid som jag, och därför vore det förmätet av mig att sätta något slags betyg på Lars-Ove Hagberg och hans insatser. Jag nöjer mig därför med att tacka honom och samtidigt tala om att jag avundas honom hans kunnighet, hans agitatoriska förmåga och inte minst hans agitatoriska oräddhet. Tack Lars-Ove Hagberg!

Anf. 9 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! De positiva tecknen till återhämtning i den svenska ekonomin blir allt fler. Förutsättningarna för att lyfta Sverige ur den ekonomiska vågdalen är goda. Tilltron till Sverige som företagarnation börjar återvända. Utländska investerare visar ett starkt ökat intresse för Sverige. Nedväxlingen från hög till låg inflation har varit framgångsrik. Produktiviteten inom industrin ökar.

Även om mycket arbete återstår för att skapa balans i ekonomin är vägen till framgång utstakad. Genom en rad åtgärder har det nu lagts en grund för

en ny era av positiv utveckling för Sverige. Visserligen är problemen fortfarande många, men möjligheterna är desto fler. Förutsättningarna är bättre än på länge.

Dess värre lever vi med notan från nio år av socialdemokratiska försummelser. Det visar sig inte minst tydligt i det höga budgetunderskottet för innevarande budgetår och det underliggande underskottet för nästa år. Enligt den senaste budgetprognosen för innevarande år blir underskottet drygt 71 miljarder kronor för den sista socialdemokratiska budgeten.

Socialdemokraterna fick regera i högkonjunktur. Ändå slutar bouppteckningen efter Allan Larssons och den förra regeringens politik med röda siffror.

Jag kan inte underlåta att tycka att det är en bedrift i sig av Socialdemokraterna att lyckas föra Sverige genom en av tidernas längsta högkonjunkturer utan att på något sätt ta itu med Sveriges underliggande ekonomiska problem utan i stället efterlämna ett betydande budgetunderskott. Ett sådant testamente säger allt om den förra regeringens förmåga.

I fjolårets valrörelse upprepades ofta talet om vändpunkten som skulle komma, men den kom inte. Det måste tyda på att det varit grummel i kristallkulan när Socialdemokraterna skulle skåda in i framtiden.

Vad beror då dagens stora problem på? En del är förstås sviterna av den internationella lågkonjunkturen, men till stor del är problemen tyvärr hemmalagade under 1980-talet. Socialdemokraterna ägnade sig alltför mycket åt signalpolitik i stället för att åtgärda de grundläggande ekonomiska problemen. Deras ekonomiska politik drev fram en kraftig överhettning med storstadsexpansion och flyttlasspolitik som följd.

De köpte sig tid. Devalvering av kronan, ansökan om medlemskap i EG och ecu-anknytning av kronan var deras signaler för att vinna tid, men det hjälpte inte. Eftervården av devalveringen uteblev. Den ekonomiska signalpolitiken med EG-ansökan och ecu-kopplingen av kronan hjälpte inte. Varför? kan man fråga. Ja, helt enkelt därför att inget gjordes åt de underliggande balansproblemen i ekonomin. Obalansen fortsatte att förvärras.

Inledningen av 1990-talet kan därför karakteriseras som en rejäl baksmälla efter 80-talets ekonomiska politik och framför allt den överhettningspolitik som fördes under decenniets sista år.

Det är förstås lockande för varje regering och politiker att föreslå åtgärder som kan ge utdelning i enstaka SIFO-mätningar, som kan vara populära för stunden men farliga för framtiden. Jag anser personligen att ansvarsfulla politiker måste ha mod och kraft att föreslå och stå för åtgärder som ibland kan vara smärtsamma kortsiktigt, inte alltid ge utdelning i SIFO-undersökningar men på sikt vara riktiga för landet och för vår befolkning.

Jag tycker faktiskt att Arne Kjörnsberg i sitt inledningsanförande gjorde sig skyldig till det lättsinne som alltför många politiker hänger sig åt. Han sade nej till allt som är obekvämt och ja till allt som är populärt.

Välstånd måste skapas. Det kommer inte av sig självt. Socialdemokraterna har många gånger invaggat människorna i tron att det finns en kassakista som är outtömlig. Därför kräver folk att staten skall ge bidrag till allt. Socialdemokraterna får på den punkten anses vara närmast oansvariga. Ni sprider även i opposition löften och förhoppningar som det inte skulle vara

möjligt att infria i regeringsställning. Jag tycker att ni har ett ansvar att förklara för människorna att pengar inte kommer av sig självt eller ramlar från himlen.

Det primära målet för den ekonomiska politiken måste nu vara att åter skapa förutsättningar för ekonomisk tillväxt, för trygghet, för investeringar i näringslivet, framför allt i de mindre och medelstora företagen, och skapa balans mellan olika regioner i landet. Det är endast med en sund ekonomi som vi kan upprätthålla en rättvis fördelningspolitik, skapa arbeten som är riktiga och varaktiga och se till att välfärden tryggas för alla.

För att uppnå en ekonomiskt hållbar utveckling krävs att den konkurrensutsatta sektorn kan expandera och återvinna marknadsandelar som förlorades under 80-talet. Samtidigt är det nödvändigt att reformera den offentliga sektorn, och det måste ske i många steg och med olika åtgärder.

Beslutet i går om den kommunala ekonomin är ett sådant viktigt steg. Men det handlar också om att ge ökad valfrihet, att ge människorna ökade möjligheter att välja de lösningar som bäst passar den enskilda individen och den enskilda familjen.

Saneringen av Sveriges ekonomi, som inleddes i höstas då fyrklöverregeringen tillträdde, var nödvändig. Saneringsarbetet har genomsyrat de förslag som presenterats för riksdagen under året. Kompletteringspropositionen, som vi i dag formellt har att ta ställning till, markerar på ett ytterligt kraftfullt sätt att investeringarna för framtiden fortsätter. Det är inte en politik för stunden. Det är mer en politik för framtiden, som kan återge Sverige internationell konkurrenskraft.

Finansutskottet stöder den strategi som regeringen har lagt fast för den ekonomiska politiken och som fullföljs i kompletteringspropositionen.

Så här i slutet på riksmötet kan vi summera. Jag kan då konstatera att regeringens politik och regeringspartiernas förslag i allt väsentligt fått stöd i riksdagen, trots att regeringen är en minoritetsregering och regeringspartierna är i minoritet.

Det har då ankommit på regeringspartiernas företrädare att finna majoritet och nå breda lösningar. Visst har det skett förändringar i budgetförslagen, men de är marginella. De vidtagna förändringarna i budgeten har, om dagens beslut blir som vi har väntat, inneburit en ökning av utgifterna med 26 milj.kr. Det är med andra ord en försumbar förändring med tanke på budgetens omfattning och inte ens så mycket som vad en skola kostar att bygga.

Jag sticker inte under stol med att jag som ordförande i finansutskottet är mycket nöjd med resultatet. Det har gått att finna majoritet för regeringens ekonomiska politik. Jag tycker att det är ett viktigt besked till omvärlden och finansmarknaden. Det ger stabilitet på valutamarknaden. Därmed finns det också förutsättningar för fortsatta räntesänkningar och reformer för att ta Sverige ur de ekonomiska problemen.

Herr talman! Ekonomi och ekologi måste alltid stå i samklang för att en uthållig ekonomisk utveckling skall vara möjlig. Skärpningen av miljöpolitiken, genom den miljöprofil som förändringen av energibeskattningen innebär, är en viktig förutsättning för en god tillväxt. Tiden för att ge våra kommande generationer god luft, rent vatten och ett levande landskap blir allt

knappare. Därför krävs det handling nu. Det är också beskedet från miljökonferensen i Rio.

Miljöhänsyn måste bli ett självklart inslag i de ekonomisk-politiska besluten. Centern har ställt krav på miljöhänsyn vid utformningen av energibeskattningen, och så har det också blivit.

Utformningen av energibeskattningen och hela skattepaketet som vi i dag behandlar är också fördelningspolitiskt försvarbar. För de flesta, Arne Kjörnsberg, går det jämnt upp. Många är vinnare. Till vinnarna hör pensionärerna, den grupp som Socialdemokraterna ofta säger sig värna om.

Frågan har ställts: Hur kan Centern gå med på sänkta energiskatter för industrin? Svaret är att vi kan acceptera sänkta energiskatter för industrin, förutsatt för det första att miljön inte skadas och för det andra att hushållen inte drabbas av ökade kostnader. Det förslag som föreligger uppfyller båda dessa villkor.

Jag kan också konstatera att dagens förslag på energiskatteområdet innebär höjd energi- och koldioxidskatt, inte sänkt, som förslaget var 1989 från Socialdemokraterna. Dagens förslag innebär också att hushållen slipper betala skattesänkningarna för industrin. Centern fullföljer därmed politiken från 1989. Momssänkningen bidrar dessutom till att hålla inflationen nere. Det är också en viktig del i den ekonomiska politiken.

Den ekonomiska politiken måste i övrigt syfta till:

För det första: Ökade förutsättningar för varaktig ekonomisk tillväxt och livskraft i hela landet. Det uppnås genom investeringar i infrastruktur, satsningar på forskning och utbildning och andra åtgärder som främjar investeringar och sysselsättning.

För det andra: En sanering av de offentliga finanserna för att säkra en låg inflation och skapa en låg ränta, bereda utrymme för näringslivets investeringar och uppfylla EG:s konvergensregler.

För det tredje: Ett skärpt konkurrens- och förändringstryck i den svenska ekonomin. Den offentliga sektorn måste förnyas. På så sätt får vi mångfald och valfrihet. Den offentliga sektorn måste i större utsträckning anpassas till medborgarnas krav.

Alla människor har rätt till arbete. För många är därför ökningen av arbetslösheten på grund av lågkonjunkturen oroande. Vi har full förståelse för att de människor som befinner sig i arbetslöshetskön känner sig utanför gemenskapen. Därför är det viktigt att regeringen har gett tydliga besked om att det är arbetslinjen som skall gälla i arbetsmarknads- och näringspolitiken. Arbetslöshet får aldrig bli ett medel i den ekonomiska politiken.

Kampen mot arbetslösheten måste förenas med regional utveckling. Oavsett bostadsort här i landet har människorna rätt till arbete och trygghet. Detta gäller vare sig man bor i Kiruna, Sundsvall, Stockholm eller Svalöv – för att nämna några orter. Den som bor i närheten av Kebnekaises sluttningar och den som bor i storstaden har samma rätt till trygghet och välfärd.

Ökningen av de arbetsmarknadspolitiska insatserna visar att vi vill bekämpa arbetslösheten. Det vill vi göra genom att främja investeringar i företagen och investera i människors kunskap. Tillsammans stärker det oss, och det stärker Sveriges konkurrenskraft. När ekonomin tar fart står även de som drabbats av arbetslöshet väl rustade för att utnyttja högkonjunkturen.

Målet måste vara att skapa varaktiga arbetstillfällen. Vi får inte nöja oss med konstgjord andning i form av fler och fler beredskapsarbeten. De är viktiga för stunden men inte lösningen på sikt. Vi får heller inte nöja oss med att hoppas på att bättre tider kommer av sig själva, utan vi måste bidra med olika åtgärder för att skapa de nya tiderna.

Endast genom att driva en konsekvent ekonomisk politik som syftar till att återskapa tillväxt kan arbetslösheten hejdas och minskas. Detta är ett långsiktigt arbete, som inte alltid ger synbara och snabba resultat. Vi måste i lågkonjunktur satsa på utbildning, ny kompetens och rationaliseringar för att vi skall kunna nå framgång när högkonjunkturen kommer.

Herr talman! Inflationen ligger, som andra talare tidigare har sagt, i dag på en låg nivå, 2,5 %. I våra närmaste konkurrentländer i Europa är den nästan dubbelt så hög. Det är viktigt att vi med olika medel ser till att parkera inflationen på en låg nivå, men det kräver i sin tur en politik som i alla avseenden hämmar och dämpar inflationen.

Budgetunderskottet måste därför begränsas. Som en följd av lågkonjunkturen och därmed minskade statsinkomster beräknas tyvärr underskottet för nästa år öka. Större delen av budgetunderskottet är dock strukturellt betingat, dvs. det negativa arvet från 1980-talet.

Skattehöjningar är inte ett alternativ för att minska underskottet. Det skulle hämma förutsättningarna för en ökad tillväxt. Därför måste de offentliga utgifterna begränsas.

Reformeringen av de offentliga utgifterna måste också ha en fördelningspolitisk profil. Centern accepterar inte att gamla, sjuka, handikappade eller pensionärer med låg pension får kraftigt begränsade resurser. Alla grupper måste garanteras en grundtrygghet. Utsatta grupper och regioner måste värnas. Jag kan med tillfredsställelse konstatera att de åtgärder som har vidtagits och föreslås har en klar fördelningspolitisk effekt och ger resultat.

Det är inte, som Socialdemokraterna i sin politiska retorik försöker påstå, fråga om omfördelning till kapitalägare. Det är fråga om att ge resurser till småföretagen för att få resurser till nya investeringar, för att få snurr på hjulen och få tillväxt i ekonomin. Den lille verkstadsägaren eller sågverksägaren är inte den store kapitalist som jag tyckte att Arne Kjörnsberg såg framför sig. Det är en företagare som värnar om sina anställda för att skapa nya jobb och skapa framtidstro i en bygd.

Ett lika viktigt mål i saneringen av ekonomin är att bringa ned räntan. Höga räntor hämmar investeringar och driver upp kostnader för företagare, jordbrukare, hyresgäster och villaägare.

De svenska räntorna föll relativt kraftigt under större delen av 1991. Efter räntechocken i december, som blev en följd av det stora valutautflödet i november, har räntorna åter sjunkit. Under 1992 och 1993 kan vi troligen vänta fortsatt sjunkande räntor, förutsatt att regeringen får stöd för sin ekonomiska politik. På den punkten är jag i dag mer optimistisk än för några månader sedan.

Det finns emellertid mörka moln på himlen. Till dessa räknas effekterna av finanskrisen och kreditförlusterna hos bankerna. Det försvårar nu för småföretag och investerare att få krediter. Bankernas utlåningsmöjligheter begränsas, liksom tillgången till riskkapital. De åtgärder som finansutskottet

föreslog tidigare i vår och som riksdagen har fattat beslut om är viktiga för att förbättra riskkapitalförsörjningen för småföretag.

Orsakerna till den finansiella krisen är många. Bl.a. är den en följd av 80-talets spekulationsekonomi. Denna underlättades genom valutaregleringens avskaffande, som inte följdes upp med stramhet i ekonomin. Med facit i hand är det skrämmande att se vissa bankers och kreditinstituts ohämmade utlåning till främst fastigheter i storstadsområdena. Man köpte sig marknadsandelar men tänkte inte på sviterna i framtiden.

Det finns anledning för oss alla att dra lärdom av finanskrisen och dess orsak. Fru finansministern borde därför tillsätta en utredning med uppgift att närmare analysera vad som gick snett. Alla orsaker till finanskrisen bör kartläggas för att ge lärdom för framtiden. Låt därför, fru Wibble, en grupp oberoende ekonomer, analytiker eller forskare utvärdera orsakerna till finanskrisen. I den analysen måste de senaste årens ekonomisk-politiska beslut och bankernas och finansinspektionens agerande utsättas för granskning.

Socialdemokraternas alternativ till ekonomisk politik innehåller egentligen inte särskilt många nyheter. De vill möta framtiden med gårdagens lösningar, dvs. de backar in i framtiden. Deras förslag till ekonomisk politik innehåller mest medicin för att lindra lågkonjunkturens verkningar men inte mycket för att bota det onda.

Ni socialdemokrater fortsätter att blunda för de strukturella problemen i ekonomin, på samma sätt som ni gjorde under hela 1980-talet. Ni avvisar förslag som upplevs besvärliga och har en ovilja mot att begränsa de offentliga utgifterna.

I stället för att reformera de offentliga utgifterna föreslår ni främst offentliga investeringar, som skall finansieras genom skattehöjningar eller nya lån. Dessutom föreslås att 5 miljarder av Stadshypoteks kapital skall konfiskeras. Jag trodde faktiskt att konfiskationens tid var förbi. Denna delsocialisering av Stadshypotek är en engångsåtgärd, och den förstärker budgeten endast vid ett enda tillfälle, men den skulle skada finansiering av bostadsbyggandet, som ni i så många andra sammanhang säger er värna om. Er politik håller på den punkten inte samman.

T.o.m. från Socialdemokraternas egna led hörs varningar för den egna politiken. Den förre finansministern, Kjell-Olov Feldt, har varnat för att Socialdemokraternas ekonomiska politik skulle bli livsfarlig för landet om Socialdemokraterna skulle återfå makten, och den tidigare vice statsministern talade tidigare om att han inte ville återfå makten förrän i slutet av 1990-talet. Herr talman! Jag förstår varför.

Alla, inkl. oppositionspartierna, har ett ansvar för den ekonomiska politiken. Marknaden reagerar snabbt på situationer som innebär att regeringens möjligheter att genomföra sin ekonomiska politik kan ifrågasättas. Detta skulle inte gynna någon, varken småföretagare, pensionärer, småbarnsföräldrar eller arbetslösa.

Avslutningsvis vill jag säga att 90-talet kommer att bjuda på många utmaningar och möjligheter. Ett kommande svenskt medlemskap i EG stärker ytterligare kraven på den ekonomiska politiken i och med de villkor som EG-länderna beslutat om för inträde i den ekonomiska unionen.

För att göra ett svenskt inträde i EG möjligt måste vi se till att vår ekonomi står väl rustad den dag vi tar steget in i den Europeiska gemenskapen.

Herr talman! Med det ber jag att få yrka bifall till hemställan i finansutskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer samt yrkandet från Lars-Ove Hagberg.

Jag vill också till Lars-Ove Hagberg rikta ett tack för hans tid i riksdagen, den tid under vilken jag har haft möjlighet att följa honom; han har suttit i riksdagen betydligt längre tid än jag. Jag har satt värde på alla hans raka och klara besked. Lars-Ove har aldrig hymlat med vad han har tyckt eller var han har stått i olika frågor. Sådana raka besked är värdefulla, även om jag dess värre inte alla gånger har kunnat dela hans uppfattning.

Anf. 10 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Finansutskottets ordförande säger att vi nu lever med den socialdemokratiska försummelsen från 80-talet, eftersom vi socialdemokrater inte tog itu med de grundläggande problemen. Har P.-O. Eriksson hört talas om stabiliseringsavtalet? Det var det avtal som förhandlingsgruppen under Rehnberg tog fram. Det är tack var deras resultat som vi nu har mycket lägre kostnadsökningar än man har i våra stora konkurrentländer och en inflationstakt som är betydligt lägre än genomsnittet i Europa. Har herr Eriksson möjligen hört talas om den energiöverenskommelse som träffades mellan herr Erikssons parti, Folkpartiet och mitt parti? Har finansutskottet ordförande hört talas om EG-ansökan och ecu-anslutningen?

Det går inte, P.-O. Eriksson, att övervältra ansvaret för vad som nu sker på oss. Det är ni som har makten nu, herr Eriksson. Det är ni som har majoriteten. Ta ert ansvar! Kan P.-O. Eriksson nämna en enda regering, i Norden eller i övriga Europa, som vid ett regeringsskifte hade en lägre arbetslöshet i sitt land än vad ni hade, dvs. drygt 2 %?

P.-O. Eriksson sade att konfiskationens tid är förbi. Men det är ju bara några veckor sedan ni konfiskerade 22 miljarder av löntagarnas och pensionärernas pengar. Det gjorde ni för att tillfredsställa Jenevall och hans Investeringsaktiebolaget Sverige. Så var det med konfiskationen, herr Eriksson!

Herr talman! Det mest uppseendeväckande i finansutskottets ordförandes anförande var ändå att han förklarade sig nöjd med resultatet av det här årets ekonomiska politik. Marknaden bör vara lugn, eftersom det är bekräftat att det finns majoritet för regeringens politik. Ni konfiskerar löntagarnas och pensionärernas pengar för att tillfredsställa Jenevall och Wachtmeister. Då är frågan: Vad har ni lovat mer, eftersom herr Eriksson är så väldigt säker på att det nu finns en stabil majoritet för era åtgärder?

Anf. 11 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Arne Kjörnsberg säger att det är vi som har makten. Jag vill, herr talman, säga: När jag studerar de förslag som Socialdemokraterna presenterar i riksdagen är jag tacksam för att det är vi och inte Socialdemokraterna som i dag har makten. Socialdemokraterna föreslår nämligen inga åtgärder för att komma till rätta med de underliggande balansproblemen i den svenska ekonomin. Ni skjuter problemen framför er. Ni säger ja till det

goda och säger nej till allt som upplevs som besvärande och som möjligen skulle kunna skapa irritation i väljarkåren.

Jag vill gå tillbaka till den senaste mandatperiod när Socialdemokraterna hade makten, åren 1988–1991. Gång på gång under de åren fick ni socialdemokrater problem. Våren 1989 övergav ni mängder av era vallöften från 1988. 1990 blev det tvärt slut med stoppaketen. 1991 tvingades ni ta hjälp av bl.a. Centern för att lägga fram förslag här i riksdagen. De åtgärder som vi då medverkade till tyckte vi var riktiga. Dit hör stabiliseringsavtalet. Jag ger Arne Kjörnsberg rätt i att stabliseringsavtalet och Rehnbergkommissionen var viktiga åtgärder, men dess värre, herr talman, tillhör de undantagen från den tiden.

När det gäller de andra åtgärderna, som ecu-anslutningen och EG-ansökan, hade ni en avsikt, nämligen att komma till rätta med problemen. Ni skulle lugna marknaden, försöka öka intresset för investeringar i Sverige. Men det misslyckades, därför att ni inte tog itu med de andra problemen.

Arne Kjörnsberg! Viljan kan vara god, men den måste sträcka sig längre än till signaler i den ekonomiska politiken. Det krävs handling, och det krävs betydande impopulära åtgärder för att nå långsiktiga framgångar.

Anf. 12 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Herr talman! Finansutskottets ordförande säger att saneringen av Sveriges ekonomi inleddes i höstas. Sedan dess har 70 000–80 000 fler människor blivit arbetslösa. Budgetunderskottet har gått upp med 33,25 miljarder. Ni har gjort upp; ni har konfiskerat löntagarnas och pensionärernas pengar för att få ett bräckligt stöd av Jenevall och hans partiledare Wachtmeister.

Och så säger herr ordföranden i finansutskottet att han är nöjd med saneringen av Sveriges ekonomi. Herr talman! Bevare mig väl för en sådan sanering! Får ni fortsätta ett tag till, är väl 400 000 arbetslösa och budgetunderskottet 200 miljarder.

Per-Ola Eriksson säger att vi inte har tagit itu med de underliggande balansproblemen. Har ni gjort det? Gör ni det genom att sänka kapitalbeskattningen, sänka skatten på privata pensionsförsäkringar, sänka skatten på stora förmögenheter, sänka skatten på stora arv och höja skatten för vanliga löntagare? Det är ert sätt att ta itu med balansproblemen.

Per-Ola Eriksson, centerpartisten, säger: Jag är nöjd med resultatet. Det skulle vara mycket intressant om finansutskottets ordförande talade om vad han har för underlag för att vara optimistisk inför framtiden, för att det skall finnas en ordentlig majoritet för regeringens kommande förslag.

Anf. 13 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Först vill jag säga att vi inte konfiskerar pensionärernas pengar när vi utskiftar pengarna från löntagarfonderna. Pengarna används till positiva investeringar, till riskkapital i småföretag, till sparande, till forskning och utveckling. Det är viktiga åtgärder för att ta Sverige ur den ekonomiska krisen.

Jag tycker att Arne Kjörnsberg gör det litet enkelt för sig i dagens debatt. Jag vill ställa några frågor till honom.

Hur kan det komma sig att ni backar in i framtiden med att föreslå höjda

skatter, ökat skattetryck, ökade regleringar och ökade offentliga utgifter? Tror verkligen Socialdemokraterna att 90-talet vinner på högre skatter, som skulle innebära att vår konkurrensförmåga och konkurrenskraft gentemot omvärlden försvagas?

Har inte Arne Kjörnsberg och Socialdemokraterna lärt någonting av 1980-talets förlorade år, när företag efter företag tappade marknadsandelar i den internationella handeln, när Sverige som helhet också fick en minskad andel av världshandeln? Borde inte det säga Arne Kjörnsberg och Socialdemokraterna att det var något fel med den politiken, att det är det som nu medverkar till utslagning av företag, utslagning av arbetstillfällen och en lång kö av arbetslösa?

Det är arvet från 1980-talet som vi får ta itu med, och det kommer att ta ganska lång tid att komma till rätta med det. Vi är fast förvissade om att den väg vi har slagit in på, de recept vi anvisar för framtiden, också hör framtidens positiva lösningar till. Vi är övertygade om att det kommer att ge ordentligt utslag när konjunkturen vänder. Då har vi rustat Sverige för en ny era av framgång på den internationella arenan. Det bör Arne Kjörnsberg lägga på minnet.

Tredje vice talmannen anmälde att Arne Kjörnsberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 14 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Herr talman! Nöjdförklaringen från Per-Ola Eriksson över politiken är väl en kapitulationsflagg för en högerpolitik.

Nu skall alla företag bli befriade från energiskatt. Som jag uppfattade det i början, när hela paketet lades fram, försökte Olof Johansson agera utbrytarkung, men Lars Tobisson, Carl Bildt och Ny demokrati låste snabbt in Centerpartiet igen. Nu har man fått litet biobränslen, så nu är man nöjd.

Vi föreslog ju tillsammans, Per-Ola Eriksson, en hushållning med energi och el, men jag ser inga som helst förslag från Centern som kan ge skäl för en nöjdförklaring över hushållning med el och begränsning av energislöseriet i industrin och alla industrigrenar. Inte ens förslag om trappstegstariffer eller annat, som verkligen skulle kunna stimulera till hushållning i industrin, finns med i regeringsförslaget – det är total kapitulation. Nöjdförklaringen måste rimma illa med historien.

Sedan säger Per-Ola Eriksson att hushållen inte får betala när det sker en skattesänkning. Vem betalar då? Är det tomten, eller vem är det? Per-Ola Eriksson är skyldig kammaren ett svar. Om inte hushållen betalar och företagen får sänkta skatter – vem betalar?

Per-Ola Eriksson är ju regionalpolitiker från Norrbotten och lever i ungefär samma typ av region som jag. Han kan väl inte känna sig särskilt nöjd när han kommer hem och ser alla som skulle behöva ett beredskapsarbete. Varför finns det inga beredskapsarbeten i det här läget, i stället för kontantstöd? Kan Per-Ola Eriksson verkligen vara nöjd med den politiken?

Per-Ola Eriksson sade till att börja med att Socialdemokraterna förde en signalpolitik, som inte var konkret, och att de inte hade tagit itu med de underliggande problemen. Jag har tidigare pekat på att de som fick de här möj-

ligheterna på 80-talet, nämligen kapitalet och kapitalisterna, förskingrade resurserna i spekulation. Nu har ni gjort likadant. Tror ni på ett bättre resultat nu? Ville ni vara mera konkreta under 80-talet och styra det här? I så fall skulle ni ha sagt det då, med tanke på er kritik av den tidigare regeringens devalveringspolitik och att de enorma resurserna slösades bort. Varför lade ni inte fram förslagen då, i stället för att komma med dem nu? Det var just marginalskatter, klyftor m.m. som gjorde att vi hade denna väldiga inflation under 80-talet.

Anf. 15 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Jag beklagar om Lars-Ove Hagberg sin sista arbetsdag i riksdagen har glömt de förslag om Centern lade fram på 80-talet. Det var nämligen vi som, till skillnad mot andra partier, verkligen ville komma till rätta med överhettningen i ekonomin. Vi gick till kamp mot flyttlasspolitiken, när den socialdemokratiska regeringen dammsög stora delar av glesbygdslänen, när man lät det ena flyttlasset efter det andra gå till framför allt Stockholmsregionen. Vi var kritiska till den överhettningspolitiken. Vi lade fram förslag om att införa en överhettningsavgift i Stockholmsregionen på fastigheter och byggnader, för att dämpa investeringarna här. Vi mötte ett kompakt motstånd i riksdagen. Till slut fick vi sent omsider gehör från Socialdemokraterna. Lars-Ove Hagberg fanns där med vid sidan om, men det räckte inte till.

Vi sade från början att det var fel politik som Socialdemokraterna hade slagit in på. Med facit i hand kan vi säga att vi hade rätt. Socialdemokraterna skulle ha tagit lärdom av oss.

Sedan till frågan om beredskapsarbeten. Jag tycker naturligtvis också att fler beredskapsarbeten hade kunnat skapas, och om jag har förstått det rätt är länsarbetsnämnderna i färd med att just se till att man ökar antalet. Men – som jag sade i mitt huvudanförande – det är inte bara fler beredskapsarbeten som skall ta Sverige ur krisen; det krävs investeringar i småföretag, i nya företag, och i infrastruktur för att kunna skapa arbete över hela landet.

Till sist, herr talman: När det gäller energipolitiken och miljön ställer vi i samband med att vi utformar en ny energibeskattning upp krav. Miljön får inte skadas, hushållen skall inte drabbas av ökade kostnader. Vi har fått våra krav uppfyllda. De krav som vi från Centerns sida ställde i förhandlingarna och under regeringsarbetets gång är tillgodosedda; vi tycker att resultatet är utomordentligt gott. Det stärker svensk konkurrenskraft, och det ger också förutsättningar att värna miljön genom en ansvarsfull energipolitik som följer den linje som vi i fjol medverkade till att riksdagen fattade beslut om.

Anf. 16 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Herr talman! Det sista finns det väl ingen saklig grund för, Per-Ola Eriksson! Ni sänker eller tar bort energibeskattningen för företagen. Det var en viktig del i 80-talets debatt om energin och kärnkraften att företagen skulle ta sitt ansvar och att de skulle hushålla. Ingenting har ni med om det. Det har ni enligt vad jag kan förstå helt spolat bort. Tala om miljö och ekologi! – ni har lämnat det fältet helt fritt.

Sedan till frågan "Vem betalar?" Ni sänker företagens energibeskattning,

och hushållen drabbas inte, säger ni. Vem betalar? Är det skattereformens dynamiska effekter som gör det? De har tidigare resulterat i ett jättelikt budgetunderskott och minskade inkomster. Är det kanske återigen de dynamiska effekterna som spökar?

Centern kom under en överhettningsperiod överens med socialdemokratin om tvångssparande. Nu har Per-Ola Eriksson med sin nöjdförklaring i det här läget hamnat hos Anne Wibble och sparivrarna. Den gången sade Centerpartiet att när det är överhettning skall vi spara. Men den ekonomiska verkligheten just nu präglas ju inte av överhettning. Varför denna spariver även i detta läge, Per-Ola Eriksson?

Det bidrag som Per-Ola Eriksson lämnade till 80-talets historia handlade om flyttlasspolitik. Men i övrigt då? Ni är ju nu med på samma tåg som Moderaterna – ni vill gynna dem som inte kunde ta vara på devalveringsvinsterna. Jag anklagar Socialdemokraterna för att de trodde att det kapital som man skulle få skulle satsas i investeringar – det var en illusion att tro det. Men nu tror Per-Ola Eriksson samma sak.

Lär ni ingenting av historien? Om man refererar till historien bör man ju också dra några konsekvenser av den. Ni gör ju precis samma misstag fast ni går en annan väg.

Anf. 17 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Till skillnad från Lars-Ove Hagberg tror jag på tillväxt i ekonomin. Lars-Ove Hagberg brukar ha en annan syn på tillväxten och näringslivet, och det är förståeligt med tanke på hans ideologiska hemvist.

Genom att förändra skatterna och ta bort skatter som är hämmande för tillväxt, nyproduktion, skapande och nydaning, skapar vi nu möjligheter som innebär att Sverige går in i en ny era av framgångsrik politik genom att småföretagen får svängrum i stället för svångrem och genom att vi inför stimulanser så att småföretagen kan expandera. Jag tror att det är viktigt att också Lars-Ove Hagberg tar till sig de erfarenheter från andra länder som visar att det är den politiken som är framgångsrik – inte ökade skatter och avgifter, osv. Det är genom ökad tillväxt som vi får resurser över, och det är också på det sättet som vi kan åstadkomma sänkt skattetryck.

Till sist vill jag till Lars-Ove Hagberg säga att även om han nu slutar i riksdagen hoppas jag att han hör av sig i den politiska debatten. Han behöver ju inte bli den tysta rösten bara för att han åker hem till Dalarna. Jag är övertygad om att vi kommer att få höra av Lars-Ove Hagberg. Jag ställer gärna upp och lyssnar. Det har alltid varit intressant och spännande.

Anf. 18 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Förra våren utarbetade och utväxlade vår nuvarande finansminister Anne Wibble och jag utkast till vad som kom att heta Ny start för Sverige. Detta program, som spelade en central roll i valdebatten och sedan var en viktig utgångspunkt för utformningen av regeringsförklaringen, bestod av en analys- och en förslagsdel. Det har sitt intresse att så här ungefär ett år senare undersöka hur vår verklighetsbeskrivning har stått sig och i vilken utsträckning föreslagna åtgärder har genomförts.

Det grundläggande temat i analysdelen var att den tredje vägens politik

inte avhjälpt utan tvärtom förvärrat de strukturproblem i svensk ekonomi som härrör från ett rekordhårt skattetryck, stor offentlig utgiftsandel och långtgående regleringar. Dessa förhållanden höjer den relativa kostnadsnivån samt försvagar konkurrenskraft och sysselsättning. Det konstaterades att arbetslösheten redan då stigit kraftigt och att den utvecklingen skulle komma att fortsätta som en följd av redan gjorda missgrepp och försummelser. Jag kan bara med stort beklagande konstatera att den prognosen visat sig riktig.

Det första avsnittet i förslagsdelen avsåg Europapolitiken. Här ligger nu EES-avtalet på riksdagens bord. Ett omfattande kontaktarbete, där även ledamöter av denna riksdag deltagit, tyder på – och har kanske i någon mån bidragit till – att detta avtal kommer att godkännas av alla parter, så att Eftastaterna vinner inträde på EG:s inre, gränslösa marknad nästa år.

Även frågan om Sveriges medlemskap i EG har förts framåt. Ett positivt utlåtande från EG-kommissionen väntas inom kort. Trots resultatet av folkomröstningen i Danmark borde därmed förhandlingsarbetet kunna komma i gång i sådan tid att den redan i Ny start för Sverige uppställda tidsplanen skall kunna hålla.

Många åtgärder har hunnit vidtas för att stärka marknadsekonomin genom att sprida ägandet och stimulera sparandet. Avvecklingen av löntagarfonderna, som avancerade ytterligare ett steg genom riksdagsbeslutet i förra veckan, får här både symbolisk och praktisk betydelse. Trots olyckskorpars kraxande har det också visat sig att erbjudandet av andelar i det första privatiseringsprojektet, SSAB, har lett till överteckning.

Omläggningen av skattepolitiken spelar naturligtvis en nyckelroll. Redan i Ny start för Sverige klargjordes att när skattetrycket sänks, måste början göras med de skatter som är mest skadliga för utveckling och tillväxt. Beskattningen av lättflyktigt kapital har därför reducerats; jag behöver inte gå in på detaljer – Arne Kjörnsberg gjorde mig tjänsten att dra hela meritlistan. Han försummade dock att framhålla att genom de beslut som vi skall fatta senare i dag sänks den allmänna momsen, så att Sverige inte längre blir värst i Europa. Jag vill också understryka betydelsen av att det kommunala skattestoppet förlängs, vilket är en väsentlig förutsättning för den omläggning av statsbidragsgivningen till kommunerna som nu förestår.

Det klargjordes vidare i programtexten att de besparingar på den offentliga utgiftssidan som krävdes måste få karaktären av det slags förändringar i bidragssystem som exempelvis redan påbörjats inom sjukförsäkringen och där nya steg som införande av två karensdagar förbereds. Den förra regeringens huvudlösa beslut att i ett läge med rekordhöga realräntor införa ett system med räntelån för bostadsfinansiering har genom gårdagens riksdagsbeslut omvandlats till en successiv avveckling av snedvridande subventioner, vilket skall göra det möjligt för medborgarna att fritt avväga sina boendeutgifter mot andra levnadskostnader. Kopplad härtill är den avreglering som också präglar andra delar av reformarbetet, t.ex. det aktuella kommunalekonomiska beslutet.

I Ny start för Sverige betonades på ett sätt som då var ovanligt i ett ekonomiskt program infrastrukturens betydelse. Som exempel på förändringar inom detta område vill jag bara peka på det förhållandet att det nu förekom-

mer reguljär, t.o.m. utrikes flygtrafik från Bromma och att utbildningsministern i dagarna redovisar sina planer för frigörelsen av universitet och högskolor.

Många av de förändringar som vi Moderater föreslog före valet har således genomförts, och andra har i vart fall påbörjats. Men – som det påpekades redan i programtexten – med den omfattande omställning och anpassning av Sveriges ekonomi som krävs kommer det att ta tid innan någon mera markerad uppgång sker. Under innevarande liksom nästa år blir tillväxten ringa, om alls någon.

Vid en internationell jämförelse hamnar vårt land ändå inte på en lika hopplös jumboplats som under de sista åren av socialdemokratisk maktutövning. Den ansedda tidskriften Economist rangordnar varje månad 13 OECD-länder utifrån förutsedd utveckling av bruttonationalprodukt, konsumentprisindex samt bytesbalanssaldo. Sedan några månader tillbaka har Sverige börjat klättra upp från den trettonde plats – sistaplats – där vi i flera år varit parkerade, till nu elfte plats för 1992 och nionde plats i bedömningen för 1993.

I det kompakta mörker som Ingvar Carlsson och Allan Larsson drev Sverige in i kan nu onekligen vissa ljusglimtar skönjas. För första gången på många år förbättras produktiviteten i en takt som påminner om tidigare tillväxtperioder. Inflationen ligger under genomsnittsnivån inom EG, och även om den låga ekonomiska aktiviteten är en väsentlig förklaring, finns det genom skattesänkningspolitiken och avregleringen förutsättningar att varaktigt hålla nere kostnadsutvecklingen. Den efterfrågeökning som alldeles tydligt kan iakttas i USA och som efter den konservativa valsegern nu kommer i gång i Storbritannien bör ytterligare förbättra överskottet i utrikeshandeln, och jag skulle inte bli förvånad om vi snart kan registrera t.o.m. ett överskott i Sveriges bytesbalans.

Herr talman! I detta sammanhang vill jag peka på ett ekonomiskt mått, som vi inte så ofta uppmärksammar i Sverige, nämligen vad som kallas "basic balance" basbalansen, om man så vill. Denna innefattar utöver bytesbalansen de långsiktiga kapitalflöden som uppstår då företag och privatpersoner direktinvesterar samt köper aktier och fastigheter i annat land. Före regeringsskiftet varnade jag för – och det var också en oro som kom till uttryck i Ny start för Sverige – att misstron mot den då förda politiken höll på att leda till katastrof. Underskottet i bytesbalansen tillsammans med utflödet av placeringskapital summerade till årliga underskott avsevärt över 100 miljarder kronor, och utomlands förekom det knappast något intresse alls för investeringar i Sverige. Den uppkomna bristen fick täckas med kortfristig upplåning av utländsk valuta, vilket drev upp ränteläget och ytterligare ökade det negativa räntenettot i bytesbalansen.

Läget i dessa avseenden är nu helt förändrat. Bytessaldot utvecklas, som jag tidigare nämnt, mot balans. Utflyttningen av placeringskapital har avtagit, samtidigt som intresset för Sverige har vaknat till liv hos utländska investerare. Basbalansen befinner sig därmed i stort sett i – ja, just det – balans. Härtill kommer att finansieringen av den tidigare utlandsskulden i hög grad har förskjutits från dyr kortfristig upplåning till billigare långa lån, bl.a. i form av kronobligationer. Det växande intresset utomlands för att placera i

svenska räntebärande tillgångar vittnar om ett ökat förtroende för vår ekonomiska politik och kan ses som ett förebud om att en nedgång i räntenivån är på väg, åtminstone jämfört med omvärlden.

Den positiva utvecklingen av bytes- och basbalanserna är naturligtvis en stor fördel vid hanteringen av det växande budgetunderskottet. När förslaget till den budget som ännu några veckor är i kraft lades fram av den socialdemokratiska regeringen i januari 1991, förutsågs den sluta på i stort sett noll. Nu beräknas underskottet bli ca 70 miljarder, varav åtminstone hälften kan bedömas bero på den ekonomiska avmattningen men därmed resten får antas vara av strukturell karaktär.

På båda sidor om blockgränsen måste vi nog erkänna att vi inte riktigt genomskådade hur ihålig den budgetbalans var som skenbart rådde mot slutet av 80-talet. Även då förelåg ett strukturellt budgetunderskott, som dock doldes av sådana utslag av överhettning som ökade momsintäkter från en överkonsumtion byggd på upplåning utomlands.

Meningarna om den utveckling som statsfinanserna nu undergår är delade. Det finns de som hävdar att det med dagens fria kapitalmarknader inte kan föreligga några problem att finansiera även betydande underskott. Om sedan – som nu är fallet – statens upplåning kan ske ur ett inhemskt sparande, så mycket bättre. Andra varnar däremot för, om inte statsbankrutt, så dock växande misstro utomlands med åtföljande tendenser till ränteuppdrivning och kapitalutflöde.

Det är i och för sig inte fel att beskriva vad som nu händer som att underskottet i statens finanser visserligen växer, men att detta mer än väl balanseras av ett växande finansiellt sparande inom andra sektorer av ekonomin. Som torde vara bekant efter många debatter här i kammaren hyser inte jag någon principiell motvilja mot att offentligt sparande ersätts av enskilt. På kort sikt – med dagens låga ekonomiska aktivitet och obetydliga kostnadstryck – bedömer jag inte budgetunderskottet som något allvarligt problem. Att nu strama åt den ekonomiska politiken för att minska underskottet skulle bara leda till ytterligare ökad arbetslöshet.

Men problemet är för den skull på intet sätt försumbart. Vid den ekonomiska uppgång vi strävar efter får företagen väntas minska sitt sparande till förmån för investeringar. Deras import av investerings- och insatsvaror kan tillfälligt få underskottet i bytesbalansen att återvända. Dessutom är det givetvis på sikt olyckligt om en växande andel av statens utgifter utgörs av räntebetalningar. Därför är det så viktigt att verkligen leva upp till uttalandet i kompletteringspropositionen, att underskott i de offentliga finanserna över en konjunkturcykel inte är acceptabla. Ännu ett starkt skäl för att med kraft angripa det negativa budgetsaldot är att vi i detta avseende är på väg bort från det konvergenskrav som vi måste uppfylla för att kunna delta i det kommande Europasamarbetet. Med hänsyn till detta samarbete kan inte underskottet reduceras med hjälp av skattehöjningar, utan det krävs utgiftsminskningar som är så stora att de dessutom ger utrymme för de skattesänkningar som skall få i gång – och hålla i gång – tillväxten.

Fru talman! Jag har i detta anförande inte gjort mig skyldig till det som vi moderater ibland anklagas för, att tala mer om socialdemokratisk än om vår egen politik. Orsaken är att det stora opppositionspartiets alternativ inte är

mycket att kommentera. Det är helt enkelt inte trovärdigt att en återgång till 80-talets politik – att höjda skatter, ökade offentliga utgifter och regleringar – skulle råda bot på de problem som de en gång framkallat. Alldeles osannolikt är det att kraftiga skattehöjningar skulle kunna dra i gång tillväxten och minska arbetslösheten. Och helt omöjligt är det räknestycke socialdemokraterna försöker sig på, när de hävdar att deras budgetalternativ leder till ett betydligt bättre saldo än vad kompletteringspropositionen uppvisar.

Jag återvänder därför till regeringens ekonomiska politik. Programmet "Ny start för Sverige" satte tydliga spår i regeringsförklaringen i oktober. Denna har visserligen en räckvidd av minst tre år, men som framgått av vad jag här har sagt är mycket redan avklarat. Vi har också kunnat avläsa de förändringar i den internationella ekonomiska miljön som hela tiden inträffar. Därför bör nu regeringspartierna enligt min mening inrikta sig på att till hösten redovisa vad jag skulle vilja kalla ett strukturprogram. Bakgrunden är de snabba omställningar i närings- och arbetslivet som den moderna tiden kräver. Bara framväxten av lågkostnadsproduktion i våra från kommunismen befriade grannländer kommer att framtvinga en krympning av traditionell svensk verkstadsindustri, kanske särskilt i underleverantörsledet. Vi måste då verkligen göra allvar av talet om att satsa på kunskapsintensiv produktion. Det förutsätter förstärkning av vår infrastruktur i form av t.ex. kommunikationer samt högre utbildning och forskning. Men det förutsätter också ett omtänkande beträffande våra socialförsäkringar, så att de blir mera individualiserade, d.v.s. innehåller mera av förmögenhetsuppbyggnad och självrisker. I detta sammanhang kan både en pensionsreform och ett införande av karensdagar passas in.

Jag hoppas, fru talman, att vi får återkomma till dessa frågor redan tidigt i höst. I avvaktan därpå har jag inget annat yrkande än dem som tidigare framställts av finansutskottets ordförande.

Anf. 19 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Fru talman! Herr Tobisson började sitt anförande med att tala om hur det var när den nuvarande finansministern och han skrev programmet Ny start för Sverige. Han sade att arbetslösheten då hade stigit kraftigt. Ja, den var 2,1 % när ni skrev förslaget Ny start för Sverige. Nu är den 4,6 %. Skulle inte herr Tobisson, i stället för att lägga ut texten på det här sättet, tala om vad ni tänker göra för att få ned arbetslösheten till samma nivå som den hade när ni övertog regeringsansvaret? Jag vet inte vad det betyder för marknaden, men att det betyder oerhört mycket för alla de människor som är arbetslösa att åtgärder vidtas, det vet jag.

I mitt inledningsanförande sade jag att det väl är bra med självförtroende. Men när man blir självgod, på gränsen till arrogant, då är det farligt. Herr Tobissons inlägg var en utomordentlig beskrivning av vad jag menade. Han sade att det stora oppositionspartiets förslag inte är mycket att kommentera. Nehej. Jag hade alltså rätt. Jag frågade varför åtminstone inte ni som brukar vara i finansutskottet kunde resonera med oss. Varför kunde ni inte samtala med oss om våra åtgärder? Vi var beredda att kompromissa för att nå resultat på arbetsmarknadsområdet. Herr Tobisson har bara en mening i sitt an-

förande: Det stora oppositionspartiets förslag är inte värt att kommentera. Det talar för sig självt.

Herr Tobisson hade ett tips. Han tippade att nedgången i räntenivån är på väg. Bra. Jag hoppas att herr Tobisson får rätt. Då kan snart räntan vara nere på den nivå som den var på när ni övertog regeringsansvaret.

Får jag bara till sist säga att det förvånar mig att inte finansutskottets ordförande har begärt replik på det inlägg som herr Tobisson höll. Av detta anförande framgick det att det i varje fall för herr Tobisson står fullständigt klart att det är Moderaterna och bara Moderaterna som styr. Får jag vara slaven på triumfvagnen ett ögonblick: Jag tror att herr Jenevall och Ian Wachtmeister finns i bakgrunden och styr de också.

Anf. 20 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Arne Kjörnsberg ondgör sig över att det inte har förts mer omfattande diskussioner i syfte att nå samförstånd mellan vänsteroppositionen och regeringssidan i utskottet. Jag kan bara konstatera att det med den skillnad i grundsyn som råder inte är lätt att finna basen för ett samförstånd. Har man som Socialdemokraterna uppfattningen att vi skall återgå till 80-talets politik med kraftiga skattehöjningar, med påslag på de offentliga utgifterna och inte nej till regleringar utan återinförande av regleringar, då finns det tyvärr inte mycket underlag för en överenskommelse.

Vad arbetslösheten beträffar sade jag i mitt anförande att vi redan när vi för ett år sedan skrev Ny start för Sverige kunde konstatera att den sedan något år tillbaka var på snabbt uppåtgående och att den med den politik som då fördes skulle stiga ytterligare en hel del.

Nu är arbetslösheten dessutom någonting som så att säga ligger sent i den ekonomiska utvecklingen. Även om man rättat till både det ena och det andra, dröjer det innan det ger utslag i arbetslöshetsutvecklingen. Därför förutsåg vi att vi skulle få arbetslöshetstal på den nivå som nu föreligger. Det beror på missgrepp och försummelser av den förra regeringen.

När det gäller räntan kan jag åter påminna om vad jag sade: Jämfört med omvärlden kommer den att kunna reduceras, dvs. den räntemarginal som kvardröjande devalveringsoro och annat skapar. Om nu Arne Kjörnsberg betvivlar detta, hur kan ni socialdemokrater vidhålla räntelånesystemet när vi tydligen har en realränta på 7–8 % beständigt enligt socialdemokratisk uppfattning?

Slutligen: Vem är det som styr här? Det är intressant att se tillbaka. Efter valresultatet sades det att det aldrig kommer att gå att få ihop fyra partier, dessutom i en minoritetsregering. Det gick. Så skrev regeringen en regeringsförklaring. Då sade man: Det kan hända att de kan skriva ihop sig men det kommer de aldrig att kunna genomföra. När det gäller det praktiska kommer de att skilja sig.

Det har varit spekulationer under det år som gått om splittring i regeringen. De har nu tystnat, därför att sammanhållningen i regeringen är god. Regeringen har en väldigt bra sammanhållning kring den politik som skall genomföras. Vi har goda förhoppningar om att i denna kammare även fortsättningsvis kunna vinna majoriteter för förslagen på samma sätt som har skett under det här året.

Anf. 21 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Fru talman! Herr Tobisson säger att skillnaden i grundsynen är så stor, att det inte är någon idé att resonera. I den första delen instämmer jag, den andra delen instämmer jag inte i. Jag tycker faktiskt att man borde kunna resonera ändå. Så säger herr Tobisson att vi bara vill ha kraftiga skattehöjningar. Men, herr Tobisson, det är ni som har ordnat till kraftiga skattehöjningar för vanligt folk. Ni sänker ju skatterna bara för förmöget folk. Det är vad ni gör. Det är detta som Per-Ola Eriksson, Stefan Attefall och alla de andra ställer upp på.

På nytt upprepar Lars Tobisson att arbetslösheten var på snabbt uppåtgående när ni skrev ert program "Ny start för Sverige". Den var 2,1 %. Nu är den 4,6 %, herr Tobisson. Det är ni som har ansvaret nu. Tala om vad ni skall göra för att få ned arbetslösheten till samma nivå som den var på när ni övertog regeringsansvaret, om det är er ambition. Man börjar tvivla på det. Nu säger ni att er ambition är att se till att det blir lägre arbetslöshet än i omvärlden. Ni har alltså övergivit vår utgångspunkt, arbete åt alla.

Om sammanhållningen i regeringen är bra har jag naturligtvis ingen som helst aning om. Jag tror herr Tobisson på hans ord, men jag noterar att det är en minoritetsregering. Detta gör att herrarna Jenevall och Ian Wachtmeister får inflytande. Min korta och enkla fråga till finansutskottets ordförande var – han var ju så optimistisk om att man skulle klara alla regeringsförslag i framtiden: Vad har ni lovat Ian Wachtmeister och Bo G. Jenevall för att ni skall kunna vara så säkra på att det här kommer att rulla på? Jag fick inget svar av Per-Ola Eriksson. Jag kanske kan få det av en av konstruktörerna bakom förslaget "Ny start för Sverige".

Anf. 22 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Det är lätt att svara. Det finns inget svar, för det finns inga sådana löften.

Låt mig återgå till skattepolitiken. Arne Kjörnsberg säger att vi sänkt skatterna bara för de rika men höjt för vanliga inkomsttagare. Jag antydde redan i mitt anförande – det är tydligt att det var befogat – att Arne Kjörnsberg glömt att vi har sänkt momsen. Först sänktes den på livsmedel och vissa tjänster, sedan har en allmän sänkning av momsen genomförts. Det tror jag att alla uppfattar som bra, i synnerhet de som har svårt att få hushållskassan att räcka till.

Varför genomför vi övriga skattehöjningar som möjligen inte slår lika brett som momsen? Naturligtvis därför att vi vill restaurera Sveriges ekonomi och se till att lösa de problem som Arne Kjörnbsberg och hans socialdemokratiska kamrater skapade mot slutet av 80-talet, nämligen den växande arbetslösheten. Det gör vi genom att se till att Sverige åter blir konkurrenskraftigt, kan bedriva produktion som ger möjligheter att få de arbetstillfällen som var på väg att i strömhopp flytta ut ur landet. Detta är svaret på vad vi vill göra åt arbetslösheten. Vi är medvetna om att det arbetet tar tid. Därför skall vi naturligtvis under tiden arbeta för att begränsa arbetslöshetens verkningar, särskilt med inriktning på att förhindra en uppgång av antalet långtidsarbetslösa.

Arne Kjörnsberg återkommer till detta att regeringen må ha god samman-

hållning och veta vad den vill, men att den bara är en minoritetsregering. Vad beträffar förmågan att verka här i riksdagen tycker jag att ett betyg avges när vi nu sammanställer budgeten för nästa år. Det kan konstateras att avvikelserna kan summeras netto till endast 26 miljoner. Det kan förefalla vara en hel del pengar, men när underskottet i budgeten är 100 miljarder är det i sammanhanget inte så värst mycket.

Det kan också konstateras att det budgetsaldo som finansutskottet nu har räknat fram t.o.m. är bättre för nästa år än det som presenterades i budgetpropositionen. Jag tycker alltså att förmågan att få förslagen igenom i riksdagen under det gångna året har visat sig god. Jag har inga förväntningar om att den skulle behöva förändras i fortsättningen.

Talmannen anmälde att Arne Kjörnsberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 23 CARL B. HAMILTON (fp):

Fru talman! Socialdemokraterna hävdar att det grundläggande problemet i svensk ekonomi skulle vara att regeringen driver en alltför åtstramande politik. Detta är fel. Problemet är det motsatta, dvs. att regering och riksdag driver en alltför expansiv finanspolitik, som medfört en åtstramning genom höga realräntor.

Den finanspolitik som i dag föreslås av er socialdemokrater skulle, om den förverkligades, leda till ännu högre räntor. Enbart förväntningar om politikens förverkligande skulle medföra att omvärldens sparare krävde högre ersättning, dvs. högre ränta, för att ställa sina besparingar till förfogande för användning i Sverige.

Jag skall i mitt inlägg uppehålla mig vid den socialdemokratiska politikens räntehöjande effekter.

I sin motion Fi40 återkommer Socialdemokraterna gång efter annan till att regeringens politik är alltför åtstramande. De skriver: "Problemet är att regeringens politik skapar en hemmagjord nedåtgående spiral, som medför att nedgången blir avsevärt större än vad som föranleds av konjunkturutvecklingen." Man kritiserar regeringen för att den "stramar åt efterfrågan" och driver "åtstramningspolitik". Man säger att "med regeringens politik kommer ekonomin under de närmaste två åren att utvecklas mycket svagt" och att "detta är en politik som vi socialdemokrater inte kan acceptera".

Den enda rimliga tolkningen av dessa uttalanden är att Socialdemokraterna vill spä på efterfrågan väsentligt mer än regeringen. Om man inte kan acceptera regeringens budgetunderskott på 100 miljarder kronor, vad är då acceptabelt, 110 miljarder, 120 miljarder eller vad? Man skriver t.ex.: "Vi avvisar åtstramningsförslag som minskar hushållens köpkraft." Vidare säger man: "Det finns enligt vår bedömning inte skäl att strama åt ekonomin på det sätt som regeringen gör." I stället menar man att "en viss ökning av den offentliga konsumtionen är mer rimlig och att därtill bör i nuvarande läge investeringsnivån höjas kraftigt".

Det som inte gör det trovärdigt att underskottet skulle stanna vid denna av Socialdemokraterna i sin motion framräknade siffra är bl.a. att man sam-

tidigt i skriften "Vart är Sverige på väg?" lovar att de expansiva åtgärderna sänker arbetslösheten till 3,5 %.

De flesta bedömare tycks vara överens om att den öppna arbetslösheten når upp till drygt 5 % nästa år. Till detta skall läggas 3–4 % i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Skall Socialdemokraternas 3,5 % tolkas så, att arbetsmarknadspolitiken plus andra offentliga åtgärder skall sysselsätta inte bara dagens 3–4 % utan dessutom ytterligare 1,5 %, dvs. totalt i arbetsmarknadspolitiksa åtgärder ca 5 % av arbetskraften? Det är möjligt att detta går, men att påstå att detta skulle vara möjligt utan ökat budgetunderskott är inte trovärdigt.

Den slutats som omvärlden säkerligen skulle dra av en socialdemokratisk målsättning att med expansiv politik söka ta ned arbetslösheten till 3,5 % är att Socialdemokraterna skulle se sig tvingade att devalvera, om de kom till makten i morgon, eller att de fick starta med upptagande av utlandslån i stor skala.

Det saknar alltså trovärdighet, när man som Socialdemokraterna hävdar att det är möjligt att snabbt sänka arbetslösheten till 3,5 % utan att devalvera, utan att ytterligare öka budgetunderskottet, utan att frammana ytterligare höjd ränta och utan att staten tar upp lån utomlands. Denna gottköpslösning på våra ekonomiska problem existerar inte i sinnevärlden.

Socialdemokraterna skulle, som partivännen François Mitterrand fick göra i Frankrike 1981, inom loppet av några veckor eller månader tvingas kasta i papperskorgen alla ekonomisk-politiska texter av den expansiva typ som man presenterat för riksdagen nu i maj. Världsekonomins sammanflätning genom valutamarknaderna gör att förutsättningarna för ekonomisk politik i ett litet land som Sverige i dag är helt annorlunda än på Keynes eller Gunnar Strängs tid.

Med den oblyga, ständiga examination som omvärlden utsätter svensk ekonomisk politik för skulle därför Socialdemokraternas alternativ – om det kom till förverkligande – innebära kraftigt höjda räntor, eftersom politiken av tillräckligt många skulle uppfattas som en utstakad väg mot en ny svensk devalvering, eller att Socialdemokraterna kommer att tvingas överge normen att svenska staten inte skall låna utomlands. Jag menar alltså inte att Socialdemokraterna avser att devalvera, men att logiken i deras politik leder fram till en devalvering. Vare sig man lånar utomlands eller tvingas fram mot devalveringsförväntningar kommer räntan att stiga.

Den trovärdighet som krävs för att hålla borta devalveringsförväntningar måste intjänas. Det är precis vad regeringen nu gör, och regeringens politik är i detta avseende en fortsättning på den socialdemokratiska regeringens politik under dess sista år vid makten. Endast genom demonstrerad, intjänad trovärdighet kan i 90-talets värld en svensk regering säkerställa en låg och stabil ränta. Det gäller för alla politiker i Sverige, Socialdemokraterna inkluderade.

För att vara trovärdiga i devalveringsfrågan räcker det därför inte för er Socialdemokrater att ni här och där i motioner och anföranden bekänner er till en fortsatt fast växelkurs. Det krävs också att ni lever som ni lär i era förslag till riksdagen.

Om ni socialdemokrater fortsätter som hittills, bygger ni successivt upp

allt starkare förväntningar i de egna leden om en radikalt annorlunda, expansivt inriktad politik med förväntningar om snabbt fallande arbetslöshet. Sedan blir ni politiskt uppbundna av dessa förväntningar, vilket vore illa, eftersom det ni förespeglar era egna är en politikomläggning som är oförenlig med en fast växelkurs, om ni inte tänker er att under lång tid försvara växelkursen med hjälp av ett högt ränteläge. Det kan ni naturligtvis göra, men då uppnår ni å andra sidan inte målet om en lägre arbetslöshet. Kort sagt: Er ekonomiska politik hänger inte ihop.

Med ett strukturellt budgetunderskott på ca 50 miljarder kronor kan man strama åt genom politiska beslut i riksdagen. Då har man möjlighet att välja de utgiftsposter och skatter som skall sänkas eller höjas, liksom de regeländringar som bör genomföras i t.ex. de offentliga transfereringssystemen. En sådan åtstramning sker genom det politiska systemet och genom en demokratisk process av traditionellt slag.

Jag inbillar mig naturligtvis inte att regeringen och Socialdemokraterna skulle göra samma prioriteringar i denna demokratiska process. Men vi borde kunna vara överens om att åtstramningarna bör beslutas här i denna kammare, snarare än att genomföra en åtstramning i form av högre räntor, vilket skulle bli resultatet av er politik, om den förverkligades i dag.

Min prognos är att realräntan med regeringens politik fortsätter trendmässigt att sakta falla under kommande månader och år. Med socialdemokratisk politik modell 1992 – som skiljer sig från den politik som fördes under Socialdemokraternas sista regeringsår – går räntan åt andra hållet, dvs. uppåt. Skillnaden mellan de båda alternativen ökar alltså. Anta att Socialdemokraternas budgetalternativ måste försvaras med så mycket som 2 % högre ränta jämfört med regeringens politik under ett år. Vad skulle detta alternativ innebära?

Högre räntor medför en åtstramning av investeringarna. Med 2 % högre ränta krävs 2 % högre avkastning på investeringsprojekten i Sverige. Ett antal projekt skulle aldrig komma till stånd, och ett antal som påbörjats skulle läggas ned.

Dessutom skulle sannolikt ett Sverige, som tvingas att falla tillbaka på en högräntepolitik, av tillräckligt många uppfattas som ekonomiskt instabilt, vilket i sig skulle fungera som en broms. Landets konkurrensutsatta näringsliv krymper till dess man i riksdagen kan samla sig till en åtstramning i budgetpolitiken liknande den som vi nu har. Om så inte sker, utan räntan fortsätter att ligga högt, ja, då riskeras så småningom genom en svag investeringsutveckling basen för löner, välfärdssystem, pensioner osv. Det här är den långsiktiga verkan.

På kort sikt är höga räntor fördelningspolitiskt problematiska. Jag skall här visa några preliminära beräkningar.

Praktiskt taget varje hushåll skulle drabbas, utom pensionärshushåll, som kompenseras genom basbeloppshöjningar.

Hushållens ränteinkomster skulle visserligen öka med ca 2 miljarder kronor per år, men hushållens ränteutgifter skulle öka ännu mera – som bekant har t.ex. banker en räntemarginal. Stigande räntor tvingar ner priserna på villor och bostadsrätter. De som har villor och bostadsrätter får följaktligen se sina tillgångar minska i värde.

Totalt kan högräntepolitikens åtstramning genom högre boendekostnader för villaägare och hyresgäster uppskattas till 5–6 miljarder kronor per år. Statens kompenserade utgifter för räntebidrag till egna hem skulle öka med ca 600 milj.kr. per år.

För boende i hyresrätt kan hyreshöjningen efter räntebidragskompensation uppskattas till drygt 2 %. De av räntehöjningen orsakade högre bostadskostnaderna medför i sin tur att staten får ökade utgifter för bostadsbidrag. Sammantaget skulle statens utgifter för räntebidrag och bostadsstöd kunna öka med så mycket som 1,9 miljarder kronor per år.

Med 2 % räntehöjning skulle inflationen stiga med ca 0,4 %, vilket i sin tur skulle höja basbeloppet och leda till ökade transfereringar över statsbudgeten. Totalt kan transfereringarna beräknas öka med knappt 1 miljard kronor per år, och inkomstskatterna minska med knappt 0,5 miljarder kronor per år.

Det blir också ökade statsskuldräntor med högre marknadsräntor – en stor utgiftsökning för skattebetalarna, ca 1,8 miljarder kronor per år. Detta med den antagna räntehöjningen om 2 % för att Socialdemokraterna skall kunna försvara sin politik.

Sedan en tid betalar staten 65 miljarder kronor i statsskuldräntor varje år. Om man utgår från kompletteringspropositionens långtidskalkyl, skulle denna siffra stiga till ca 100 miljarder kronor 1996/97. Med en socialdemokratisk högräntepolitik skulle skulden stiga betydligt snabbare.

Hur slår då högre räntor mot arbetslösheten?

Med tanke på att Socialdemokraternas expansiva politik är motiverad av omsorg om sysselsättningen hade man väntat sig en analys av den frågan. Vad hjälper det de arbetslösa om Socialdemokraterna genom ökade arbetsmarknadspolitiska åtgärder ger dem sysselsättning, samtidigt som budgetunderskottet ökas, vilket i sin tur leder till åtstramande räntehöjningar någon annanstans i ekonomin?

Högre räntor stramar åt inte minst de små och medelstora företagen. Dessa företag går i många fall redan i dag på knäna på grund av höga realräntor. Om räntan skulle stiga ytterligare, skulle ett antal av dessa företag tvingas i konkurs, tvingas avskeda personal och på så sätt späda på arbetslösheten.

En sektor som skulle drabba särskilt hårt av en högräntepolitik är byggsektorn. I denna sektor finns ca 55 000 av våra små och medelstora företag. Med högre räntor skulle alltså byggarbetslösheten öka ytterligare.

Den av den tidigare förda expansiva politiken under 80-talet förorsakade fastighetskrisen skulle också förvärras, om räntorna skulle gå upp ytterligare. Även detta drabbar byggsysselsättningen.

Fru talman! Det är i dag kännbart för svensk ekonomi med de höga realräntorna. Prioriteringen måste vara att få ned dem, inte att, som Socialdemokaterna gör, föreslå en politik som riskerar att driva realräntan ännu mer i höjden.

Låt mig avslutningsvis besvara Arne Kjörnsbergs tidigare fråga här om kvittningsrätten. Nej, den gamla kvittningsrätten är inte tänkt att återinföras. Det skall inte bli något nytt dribblande med improduktiva skattearran-

gemang. Det handlar i stället om kvittningsmöjlighet mot aktiv företagsamhet, alltså en högst produktiv verksamhet.

Arne Kjörnsberg talade om förmöget folk. Jag vill då påminna om den valaffisch som visade en bild på en dalmatinerhusse, som satt i sin bil. Det var dessa personer – dalmatinerhussarna – som fick välja förmögenhetsökning under andra hälften av 80-talet. De köpte bl.a tavlor, sportbilar och kapplöpningshästar.

Vi satsar på produktivt arbete genom att bl.a. sänka skatten på arbetande kapital i småföretag. Tänker ni höja den när ni kommer tillbaka?

Anf. 24 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Fru talman! På slutet kom det här med arbetande kapital fram. Ni, i regeringen, Carl B. Hamilton, har sänkt skatten med miljard efter miljard, och sedan far ni land och rike runt och talar om arbetande kapital i företag. Den skattesänkningen, Carl B. Hamilton, är 300 milj.kr.

Jag tackar för lektionen, eller föreläsningen i nationalekonomi, som det kanske var. Låt mig berätta en historia: För några år sedan blev min hustru kommunalråd i Borås. Efter hennes nominering träffade jag i en hiss en kollega som frågade vilken sektor som hon skulle arbeta på. Jag svarade att hon skulle arbeta på den tekniska. Är hon tekniker?, löd hans kommentar. Nej, svarade jag, hon är politiker. Slutsatsen får Carl B. Hamilton dra själv. Jag tycker föreläsningen var intressant, men det var litet mycket med siffror så låt mig komma med ett litet tips. Bakom textilprydnaden här i kammaren finns det möjligheter till visa OH-bilder.

Jag återkommer till Carl B. Hamiltons inledning. Regeringen driver en alltför expansiv politik. Har Carl B. Hamilton talat om det för finansministern? Carl B. Hamilton frågar vilket budgetunderskott som vi accepterar. Handlar det om 110 miljarder kronor eller 120 miljarder kronor? Nej, Carl B. Hamilton, vårt alternativ är starkare än ert. Det är mellan 8 och 9 miljarder kronor starkare än ert.

Låt mig föra ned diskussionen till vardagsnivå. Är det något fel i de tankegångar som snickaren hade som jag talade om i mitt inledningsanförande? Han som tycker att det vore bättre om kommunen fick stimulansbidrag till att reparera skolor så att han får arbete i stället för att behöva hämta pengar från A-kassan. Skulle ett sådant förfaringssätt driva upp räntorna? Eller för att tala om muraren hemma i Borås. Han tycker att det vore bra om man på den nya deponiplatsen – det är detsamma som landets modernaste avstjälpningsplats – låter bygga en personalbyggnad.

Om man kunde stimulera Borås kommun, som har den här typen av investeringsplaner, att flytta fram starten två år så att t.ex. muraren får arbete, vore det fel? Skulle det driva upp räntorna? Det gäller, i varje fall för mig, Carl B. Hamilton, att flytta ned problematiken till vardagsnivå, till den arbetslöse snickaren och muraren.

Som avslutning på denna replik vill jag även tacka Carl B. Hamilton för omtanken om mina och mina kollegers möjligheter till att i vårt parti förklara vad som kommer att krävas i framtiden. Det är kanske förmätet att tro att Allan Larsson och jag är bättre på att klara av den uppgiften i vårt parti än Carl B. Hamilton i sitt.

Anf. 25 CARL B. HAMILTON (fp) replik:

Fru talman! Det är möjligt att det var en föreläsning som jag gav, i så fall är det en form av yrkesskada. Det viktiga är emellertid att peka på de alternativ som ligger i den socialdemokratiska politiken. Ni talar enbart om, så att säga, den ena delen, nämligen de ökade utgifterna för att åstadkomma ökad sysselsättning. Skattehöjningarna som det också talas om kommer ju att ha en åtstramande effekt.

Det är möjligt att detta inte går att förklara direkt för dem på verkstadsgolvet. Det känner jag inte till. Vad man enkelt kan säga är emellertid att kombinationen med höga räntor ger i dag i Sverige en mycket åtstramande effekt.

Så till budgetunderskottet. Min poäng är att det låga budgetunderskott som ni redovisar inte är trovärdigt. Det finns ingen som helst trovärdighet i att ni skall kunna åstadkomma era mål i vad gäller arbetslösheten med ert framräknade budgetunderskott.

Anf. 26 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Jag återvänder, fru talman, till Carl B. Hamiltons inledningsanförande i vilket han sade: Antag – man såg liksom två streck under – att s-alternativet behöver försvaras med 2 % högre ränta. Därefter talade Carl B. Hamilton i tio minuter från utgångspunkten att hans antagande var riktigt, men han ledde inte i bevis att hans antagande var riktigt. Han byggde emellertid upp sitt resonemang på det sättet.

Nu säger Carl B. Hamilton att Socialdemokraternas förslag om skattehöjningar kommer att ha en åtstramande effekt. Carl B. Hamilton! Vilken skattehöjning tror Carl B. Hamilton har störst åtstramande effekt: den av er föreslagna skattehöjningen genom ändrat schablonavdrag för vanliga löntagare, eller den av oss föreslagna skattehöjningen genom höjd förmögenhetsskatt? – för att ta ett exempel ur den långa lista som jag läste upp i mitt inledningsanförande.

Vad för nationalekonomiskt fel ligger det i om den arbetslöse muraren får arbete i stället för pengar från A-kassa? Muraren får arbete och känner sig bättre till mods. Hans människovärde, som han själv uppfattar det, stiger och Borås kommun får personalbyggnaden på Solbacken byggd. Jag upprepar: Vad är det för nationalekonomiskt fel i det?

Anf. 27 CARL B. HAMILTON (fp) replik:

Fru talman! I nuvarande läge är det på följande sätt: Vi kan få åtstramning på två sätt. Det ena sättet är att i denna kammare fatta beslut om skatter, utgifter och regeländringar. Det andra sättet är att bara låta allt flyta, dvs. inte fatta några åtstramande beslut som står i paritet med den dåliga produktionsutveckling som har varit under de senaste tre åren i svensk ekonomi. Då skulle vi kunna överlåta det hela att styras av marknadsräntorna, med den fördelning av inkomster och sysselsättning som detta skulle medföra. Det är inte något bra angreppssätt. Jag tycker att det skall ske genom det politiska systemet, nämligen genom beslut i denna kammare. På så sätt kan vi skydda oss från räntechocker och andra på grund av vårt internationella beroende okontrollerbara effekter.

Tanken, vilken Arne Kjörnsberg för fram, med muraren som tycker att det är bra om han får ett arbete i stället för att gå arbetslös, är ju riktig. Det är ju därför som regeringen har vidtagit alla dessa åtgärder med ökade arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Ett antal miljarder kronor har som bekant satts in för både sysselsättning och utbildning som arbetsmarknadspolitiska åtgärder. I mitt inledningsanförande nämnde jag att det handlar om 3–4 % av arbetskraften som sysselsätts i denna typ av åtgärd.

Talmannen anmälde att Arne Kjönsberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 28 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Fru talman! Jag blev nyfiken när ja-generalen talade om för Socialdemokraterna vad som skulle hända med deras politik. I det här korta perspektivet fanns det inga val. Carl B. Hamiltons budskap var att räntorna ökar om vi gör någonting åt arbetslösheten, om vi över huvud taget gör någonting i det här landet. I stället skall man medelst politisk ordning se till att räntorna inte ökar. Vi politiker sitter alltså någonstans på gungbrädet.

Eftersom Carl B. Hamilton är ja-general och jag funderar litet längre skulle jag vilja fråga om ett inträde i EU skulle lösa de här problemen. Vi är ju någorlunda överens om att vi har ett arbetslöshetsproblem. Vi har problem med att upprätthålla välfärden, eftersom vi skall ha karensdagar, försämra alla våra system och försämra för kommunerna.

Inte minst Carl B. Hamiltons statsråd har bekymmer såväl med barn- och handikappomsorg och biblioteksverksamhet som med husläkarsystem. För att inte tala om de här inkomst- och förmögenhetsskillnaderna som tydligen är ett villkor för den borgerliga politiken. Hur kommer dessa problem att lösas framöver i Europeiska gemenskapen? Är vi fångna i den här marknaden? Ingår det i Carl B. Hamiltons politiska värld att man skall anpassa sig till den och vidta åtstramningar? Är detta Folkpartiet liberalernas stora vision framöver? Om det är så, måste det uttalas här.

Samtidigt som inkomst- och förmögenhetsklyftorna ökar med den här förda politiken – och har så gjort under en längre tid – krävs det, såvitt jag förstår, för att hålla tillbaka inflationstrycket, att man använder arbetslösheten som ett medel för att inte bomben skall brisera.

Har Carl B. Hamilton något annat medel framöver? Jag skulle vilja se visionen, eftersom man säger att vi är så fångna i denna marknads politik av någon obestämbar, någon som inte är vald till denna riksdag eller vald till något. Vi är av nöden tvingade att anpassa oss till den, och framöver måste vi även anpassa oss till en stor union. Vi kanske kan få en liten föreläsning även om detta problem.

Anf. 29 CARL B. HAMILTON (fp) replik:

Fru talman! Jag skulle först och främst vilja konstatera att vare sig vi är med i Europeiska unionen eller inte är vi mycket beroende av vår omvärld. Om vi är med i Europeiska unionen kommer vår räntenivå att vara densamma som t.ex. den tyska, dvs. vår räntenivå kommer alltid att vara lägre än den är i dag. I dag är vår ränta ungefär 1,8 % högre än den tyska.

Den finanspolitik som Sverige kan föra som medlem av det monetära samarbetet bestämmer vi själva här i Sverige, alltså innehållet i vår budget. Det är inga problem att t.ex. föra en aktiv arbetsmarknadspolitik. Det finns inga restriktioner i fråga om detta. Unionens regler syftar till att något land inte skall kunna lasta över de kostnader som man har på andra om man driver en underskottspolitik år efter år. Det är detta som reglerna syftar till, inte till att styra innehållet i de olika nationernas budgetar.

Anf. 30 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Fru talman! Det blev inte mycket till svar om Folkpartiet liberalernas visioner framöver. Jag såg ingen vision om att lösa de stora samhällsproblem som vi har framför oss när det gäller arbetslösheten och välfärden i vid mening. Man kanske kan bibehålla den nivå som välfärden har i dag men tekniskt ändra i systemen. Man kanske kan minska inkomst- och förmögenhetsskillnaderna. Det är vi inte överens om. Enligt Folkpartiet liberalerna kanske de skall öka. Men om man skulle göra det kanske detta inte går att lösa, eftersom Sverige tydligen blir ännu mer uppknutet till denna marknad i Europeiska unionen.

Vad jag hela tiden saknar i dessa föreläsningar från de borgerliga ekonomerna är möjligheterna för Sverige att utnyttja sin kunskap, inte bara när det gäller forskning och högskola, utan när det gäller den breda kunskap som finns i vårt land, som gör att man snabbt kan få i gång investeringar, t.ex. i det företag som jag har jobbat i och kommer att jobba i. För detta krävs inte kunskaper från högskolan, utan den kunskapen måste uppnås i verkligheten, man måste ha inflytande någonstans. Hela denna process är den rakt motsatta mot att underordna sig marknaden. Men i Folkpartiet liberalernas värld existerar tydligen inte det faktum att människorna kan utgöra något alternativ och en resurs framöver. Människorna skall i stället hela tiden antingen stramas åt politiskt – karensdagar, sämre pensioner, försämringar i kommunerna – eller också blir det högre räntor. Detta måste väl i längden vara ett besvärligt system att försvara, Carl B. Hamilton? Det är i så fall ingen särskilt god vision.

Anf. 31 CARL B. HAMILTON (fp) replik:

Fru talman! Visionen om Europeiska unionen är motiverad av en strävan efter fred och stabilitet mellan de deltagande länderna. Det gäller inte minst visionen om ett monetärt samarbete och en gemensam valuta, ett evigt sätt att knyta ihop t.ex. Tyskland med dess omgivning. Där ligger visionen i denna konstruktion, inte så mycket i de tekniska lösningarna för hur den nya centralbanken skall fungera och dess olika regler.

Jag kan hålla med om att man alldeles för litet diskuterar vad Sverige har att erbjuda Europa. Lars-Ove Hagberg antydde vad svenska företag och svenskt samhällsliv har för lösningar och erfarenheter som kan vara mycket nyttiga.

Lars-Ove Hagberg talade sedan om inflytandet för den lille mannen och de enskilda människorna. Vad jag vill peka på i detta sammanhang, eftersom Lars-Ove Hagberg själv tog upp den europeiska frågan, är att om vi står utanför Europeiska unionen har vi ett betydligt mindre inflytande när det

gäller både denna riksdag och våra representanter som har möjlighet att arbeta på det europeiska planet, men också i sista hand de enskilda människorna. De har i sista hand att välja mellan att ha representanter som kan representera dem i olika europeiska organ, parlament och andra representativa organ, eller att inte ha några representanter alls. Då är jag övertygad om att det i slutändan är bättre, även ur demokratisk synvinkel och bortsett från detta med fred och stabilitet, för Sverige och svenskarna att vara med än att stå utanför.

Talmannen anmälde att Lars-Ove Hagberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 32 STEFAN ATTEFALL (kds):

Fru talman! Innan jag påbörjar min lilla föreläsning skall även jag vända mig till Lars-Ove Hagberg och tacka för det samarbete som vi har haft. Lars-Ove Hagberg har varit i riksdagen i 21 år och jag knappt i ett år. Jag har därför inte hunnit lära känna honom så mycket, men jag har ändå uppfattat honom som en rak, kunnig och duktig representant för just Vänsterpartiet. Jag har också förstått att Lars-Ove Hagberg under dessa år har hållit kontakt med sina gamla arbetskamrater på fabriken hemma. Detta tycker jag att vi skall ta som ett föredöme, att leva i nära kontakt med väljarna och de arbetskamrater som man har haft. Tack, Lars-Ove Hagberg, för dessa år i riksdagen.

"Vi har nu kommit till en kritisk punkt i den ekonomiska utvecklingen. Den närmaste tiden kommer att bli avgörande för möjligheten att få ned inflationen utan att gå den i andra länder vanliga vägen över hög arbetslöshet."

Citatet kommer från 1990 års finansplan, skriven av den dåvarande socialdemokratiske finansministern Kjell-Olof Feldt.

1991 började vi utläsa svaret på den oro som Feldt visade i sin finansplan. Arbetslösheten började stiga dramatiskt. Företagen började rationalisera och effektivisera sin produktion, samtidigt som lågkonjunkturen kom och företagen insåg att devalveringar inte skulle rädda dem ur den kostnadsanpassning som var nödvändig. Socialdemokratin förde oss till den tredje vägens ände. Vi hamnade rakt i det arbetslöshetens stålbad som Feldt i en annan finansplan varnade för.

När fyrklöverregeringen tillträdde var det därför en tuff utmaning som förelåg. Alla de grundläggande problem som Sverige lidit av, men som dolts av devalveringar, långvarig internationell högkonjunktur och fallande oljepriser, tvingades man nu angripa mitt i en lågkonjunktur.

Regeringens strategi är att bibehålla en låg inflation, främja utvecklingskraften i det svenska näringslivet och därigenom skapa förutsättningar för riktiga jobb. Innan vi nått dithän satsas mer pengar än någonsin tidigare på arbetsmarknadspolitik, utbildning och infrastrukturupprustning för att både motverka den öppna arbetslösheten och lägga en bra grund för den konjunkturuppgång som vi nu ser skymten av. Den här gången är också uppgången något mer tydlig än den var i valrörelsen då vändpunkten med stort V basunerades ut.

Jag blev därför litet konfunderad över Arne Kjörnsbergs påhopp som gav

intryck av att regeringen inte gör något för att angripa arbetslösheten. Jag skall gärna medge att jag nog är lika orolig som Arne Kjörnsberg över arbetslösheten och inte minst långtidsarbetslösheten, som också Lars Tobisson pekade på. Men det satsas betydande resurser på detta område. Problemet är att det tar tid innan åtgärder verkar.

Situationen var ungefär densamma efter 1982 års val då Socialdemokraterna tog över regeringsmakten och då vi hade en besvärlig konjunktur och en besvärlig ekonomisk sits. Arbetslösheten ökade ett bra tag innan den började minska. Då minskade den också till stor del tack vare en internationell konjunkturuppgång.

Ett av de stora problemen i den svenska ekonomin är det snabbt växande underskottet i statsbudgeten. För innevarande budgetår beräknas underskottet bli 71 miljarder kronor och för nästa budgetår drygt 100 miljarder kronor. För att få perspektiv på dessa siffror kan vi jämföra med USA:s budgetunderskott som 1992 uppgår till 6,6 % av BNP, medan det svenska underskottet beräknas till 6,9 % av BNP. Det stora svenska underskottet förklaras delvis av att konjunkturavmattningen i Sverige varit djupare än i omvärlden, men jämförelsen visar ändå hur allvarligt problemet är.

Enligt den långsiktiga konsekvenskalkylen i kompletteringspropositionen blir underskottet runt 100 miljarder kronor under de närmaste fem åren om inget görs. Nu tvistar de lärde om hur allvarligt detta problem egentligen är. En stor del av underskottet är konjunkturbetingat, vilket innebär att det försvinner relativt snabbt vid en konjunkturuppgång. Det allvarliga är därför det s.k. strukturella underskottet, som ingen kan säga exakt hur stort det är. En god gissning är dock att det handlar om 30–40 miljarder kronor.

Som vi kristdemokrater ser saken finns det tre allvarliga problem med ett stigande budgetunderskott.

För det första gäller det de effekter som det kan få på räntenivån och omvärldens tilltro till den svenska ekonomin.

För det andra ockuperar budgetunderskottet ungefär 70–90 miljarder kronor av statsbudgeten i form av räntor, medel som kunde användas på andra områden. Därmed betalar statskassan ut enorma pengar till långivare i Sverige utan fördelningspolitisk träffsäkerhet. I stället skulle en stor del av dessa pengar kunna användas till riktade insatser för exempelvis pensionärer med liten eller ingen ATP, till vård och omsorg, till handikappade och till biståndsinsatser för tredje världens svältande människor.

För det tredje är ett stort budgetunderskott också ett moraliskt problem, främst på grund av att vi i dag lånar för att upprätthålla en levnadsstandard och en konsumtion som våra barn får betala notan för. Däri ligger det moraliska problemet.

Det är mot den här bakgrunden som vi måste våga föra en diskussion om statens utgifter, våga fråga oss om vi prioriterar rätt när bostadssubventioner får kosta 56 miljarder kronor per år – för att ta ett exempel från gårdagens debatt här i kammaren. Vissa partier skriker nej, nej till allting. Problemet är att den svenska ekonomin nu har krympt två år i rad, vilket inte har hänt sedan 30-talet, och skattetrycket i Sverige är så högt att det inte finns någon möjlighet att klara budgetunderskottet med skattehöjningar.

Det är därför vi kristdemokrater ställer upp på besparingar – besparingar

som är så utformade att de inte drabbar de långtidssjuka, de arbetslösa, de handikappade, människorna i tredje världen och arbetet för en bättre miljö. Det är därför vi kristdemokrater anser det vara nödvändigt med ett nytt bostadsfinansieringssystem. Och det är därför vi kristdemokrater deltar i en regering som vågar se över de snabbt växande transfereringssystemen.

I reala termer ökade transfereringarna till hushållen med 54 % mellan 1985 och 1990, exkl. pensionsstöd och arbetsmarknadsstöd. Samtidigt ökade BNP med bara 12,9 %. Alla inser att detta inte håller i längden. Socialdemokraterna säger dock bara nej, nej. Och alla intresseorganisationer säger stopp, stopp. Men de som på sikt drabbas av dåliga statsfinanser, de gamla och de svaga exempelvis, har inga intresseorganisationer med utredningsresurser och kampanjpengar bakom sig. Att våga genomföra förändringar i de snabbt växande transfereringssystemen är därför en fråga om hederlighet gentemot kommande generationer.

En besparing som vi diskuterar är karensdagarna. Jag måste faktiskt få kommentera Bo G. Jenevalls inlägg. Han säger att karensdagar är dåligt. Det har man kommit underfund om efter valrörelsen – då var ju tre karensdagar den högsta lyckan på jorden. Nu är t.o.m. två karensdagar dåligt. I stället vill man ha ett helhetsgrepp som innebär att ersättningen skall sänkas till 67 % under de första 14 sjukdagarna.

Det här inte är ett förslag som regeringen avfärdar därför att det kommer från fel håll. Problemet är att förslaget är dåligt, eftersom långtidssjuka drabbas. Att ha två karensdagar kan nog jag, min pappa som är vaktmästare och min syster som är förskollärare stå ut med. Men om man drabbas av sjukdom under en längre tid vill man vara säker på att man får ett fullgott skydd. Det är ett sådant förslag som regeringen jobbar med och som är ute på remiss just nu.

Fru talman! Syftet för oss kristdemokrater med den ekonomiska politiken är inte att i första hand åstadkomma mer pengar i plånboken för den vanlige svensken, även om det i sig inte är något negativt. Det primära, det som driver oss, är den fasta förvissningen att vi genom att komma till rätta med grundläggande problem i den svenska ekonomin kommer att kunna åstadkomma en bättre vård av och omsorg om våra gamla, större resurser till miljöarbetet, full sysselsättning, god utbildning och ett ökat bistånd till tredje världen samt mer pengar för åtgärder som syftar till att skapa en trygg och harmonisk uppväxtmiljö för våra barn. För att allt detta skall bli möjligt måste vi ha ordning på statsfinanserna och ge det konkurrensutsatta näringslivet goda villkor när det gäller att konkurrera och att skapa jobb.

Socialdemokraterna har under senare tid börjat tala om regeringens "ofinansierade skattesänkningar". Beträffande Allan Larsson är det tydligen ett stående inslag i alla sändningar i radio och TV där han är med. Arne Kjörnsberg verkar försöka sig på samma teknik här i dag. Tydligen tror man från socialdemokratisk sida att ett felaktigt påstående blir en sanning genom att det upprepas tillräckligt ofta.

Om vi tittar närmare på dessa saker ser vi att den största skattesänkning som regeringen hittills har genomfört är sänkningen av momsen på mat från 25 till 18 %. Denna skattesänkning initierades av Socialdemokraterna före

valet och innebar helt enkelt ett slopande av en tillfälligt höjd moms. Är det den åtgärden som är ofinansierad, Arne Kjörnsberg?

När det gäller höjningen av brytpunkten i inkomstskatteskalan är det fråga om en överenskommelse mellan Socialdemokraterna och Folkpartiet. Var den skattesänkningen ofinansierad? Kanske finns det fler saker beträffande skattereformen som är ofinansierade. Var god och redogör för hur det förhåller sig!

Slopandet av omsättningsskatten på aktiehandeln har Socialdemokraterna i efterhand ställt upp på, dvs. efter att själva ha halverat den ett halvår före valet. Det kan väl inte vara den skatten som var ofinansierad. Ni har ju själva i efterhand stött den.

Den sänkning av momsen som nu kommer att ske, något som gäller från den 1 januari 1993, är finansierad genom det slopade schablonavdraget och den onödiga karusell som Bo G. Jenevall talade om men som innehåller både förstärkta förutsättningar för näringslivet och en god fördelningspolitik. Den fördelningspolitiken är neutral för de flesta hushåll. Men om man väger in de indirekta effekterna på exempelvis prisutvecklingen och om man tittar på den disponibla inkomsten, finner man att alla inkomstgrupper tjänar på den omläggning som regeringen genomför. Det finns kalkyler från finansdepartementets fördelningspolitiska enhet som visar just på detta. Jag överlämnar gärna ett exemplar till Arne Kjörnsberg om han närmare vill studera dessa kalkyler.

Nej, sanningen är den att regeringens skatteåtgärder både är finansierade och innebär positiva effekter för ekonomins utvecklingskraft. I motsats till vad som gäller för Socialdemokraterna är de dessutom finansierade på ett trovärdigt sätt – alltså inte med engångsbelopp eller med luftkalkyler.

Fru talman! I de ekonomiska debatterna talar vi mycket om ekonomisk tillväxt. Traditionellt har man försökt förklara den ekonomiska utvecklingen med tillgången på arbetskraft och kapital samt den tekniska utvecklingen. Det har dock blivit alltmer uppenbart att dessa variabler lämnar stora delar av utvecklingen oförklarade. Inte minst skillnaden mellan olika länders utveckling fordrar andra förklaringar.

Den senaste tidens forskning har därför sökt nya förklaringar, och en förklaring som växt fram som helt central gäller utformningen av samhällets institutioner. Med institutioner menas alla de regler som formellt och informellt styr mänskligt handlande. De formella reglerna är lagstiftningen. De informella reglerna är den etik som präglar vårt beteende. Dessa institutioner bildar den ram inom vilken individer, familjer, företag och myndigheter verkar. I det samhälle där ekonomin baseras på hederlighet, personligt ansvarstagande och hänsynstagande blir transaktionskostnaderna i ekonomin låga, vilket är avgörande för en långsiktigt god ekonomisk utveckling. Inte minst 1991 års nobelpristagare, amerikanen Ronald Coase, har i sin forskning visat på detta. Jag tror helt enkelt att den kristna etiken är en god grund för samhällsbyggandet som innebär låga transaktionskostnader och därmed en god ekonomisk tillväxt.

Fotbollshuliganerna har på ett pedagogiskt sätt visat hur kostnaderna för att genomföra ett arrangemang skjuter i höjden när det finns olika uppfattningar om hur vi bör uppträda gentemot varandra – polisbevakningen exem-

pelvis beräknas nu kosta 100 miljoner kronor. Detsamma gäller de skattehuliganer som tvingar fram byråkrati, kontrollapparater och finanspoliser. Vidare handlar det om försäljarhuliganer som gör att konsumenterna måste gardera sig på ett tids- och kostnadskrävande sätt, miljöhuliganer som tvingar fram kontrollmyndigheter, skatter och avgifter, VD-huliganer som skapar osäkerhet hos anställda, ägare och kreditgivare samt bankhuliganer som nekar produktiva småföretag krediter på grund av sina egna spekulationsförluster. Kanske handlar det också om politikerhuliganer som ställer till det genom olika beslut i riksdagen.

Ett växande problem är därför den allmänna försvagning av det etiska medvetandet och av rättsuppfattningen som sker i vårt samhälle. Vi ser det i finanskrascherna, i den ekonomiska brottsligheten, i deklarationsfusket, i stölderna på arbetsplatserna och i den ökande bristen på förtroende för varandra i affärslivet.

En sund marknadsekonomi förutsätter en gemensam etisk grund. På lång sikt är det kanske viktigare för den ekonomiska tillväxten hur den etiska grunden i vårt samhälle och hur konsensus kring denna utvecklas än om löntagarfonderna avvecklas, vilken bolagsskattesats vi har, hur hög inflationen är, hur snabbt privatiseringarna kan genomföras osv. Dessa åtgärder är viktiga. Men det kanske inte enbart är de som avgör den ekonomiska tillväxten.

Fru talman! Vad jag vill ha sagt är att den ekonomiska utvecklingen kanske lika mycket beror på det beslut som kammaren fattade för några dagar sedan om att skolan skall utgå från den kristna etiken och den västerländska humanismen som på hur exakt finansutskottet formulerar sig i det betänkande som vi debatterar här i dag – ett betänkande som jag tycker är så pass bra att jag yrkar bifall till hemställan i detta samt avslag på samtliga reservationer.

Anf. 33 BO G. JENEVALL (nyd) replik:

Fru talman! Stefan Attefall är konsekvent. Han måste i varje anförande säga någonting om Ny demokrati. Det är trevligt, för då får vi anledning att bemöta honom.

Vi står givetvis fast vid vårt nya förslag när det gäller karensdagarna. Stefan Attefall yvdes över att vi har ändrat oss. Vi kommer att ändra oss många gånger, därför att vi följer med tiden och förändrar oss med den. När vi får någonting bättre i händerna än det vi har haft tidigare, använder vi oss av det.

Jag vill för tydlighetens skull ännu en gång understryka att förslaget inte är vårt, men vi tycker att det är bra. Det är därför vi har tagit upp det.

Det vore roligt att någon gång höra ett förslag från Stefan Attefall om någonting över huvud taget. Jag har inte hört något som har tillfört debatten något bränsle. Välkommen i laget, så att vi får något att diskutera!

Anf. 34 STEFAN ATTEFALL (kds) replik:

Fru talman! Det var trevligt att få kommentera något av det Bo G. Jenevall sade. Han har suttit tyst alltför länge, och jag ville att han skulle få chans att uttrycka sin uppfattning.

Kontentan är att sänkt ersättning under lång tid för dem som blir sjuka är

ett sämre förslag än karensdagar, som i första hand drabbar korttidssjuka. Så enkelt är det. Ny demokrati får lätt chansen att åka omkring och i massmedia säga nej till tuffa och obekväma besparingsförslag från regeringen. Men få tar upp en diskussion om vad Ny demokratis alternativ är. Jag tycker att Ny demokratis förslag i detta fall är sämre.

Vi har ett förslag från kds om karensdagar. Det har vi stått för i valrörelsen. Vi föreslog som minimikrav en karensdag. Men den ekonomiska utvecklingen har gjort att vi har ställt upp på två karensdagar.

Jag gjorde ett försök till en liten föreläsning om etikens betydelse för marknadsekonomin. Det kanske kan vara tankar som Bo Jenevall kan fundera över på sin kammare. Sedan kan han komma tillbaka i nästa debatt, så kan vi ta en diskussion om det också.

Anf. 35 BO G. JENEVALL (nyd) replik:

Fru talman! Vi påstår aldrig att alla delar i de förslag vi kommer med är bra. Men vi för fram förslagen, och vi vill ha diskussion. Det är det förslag är till för. Man skall ta upp dem till debatt. Man skall ventilera dem, vrida och vända på dem, och med gemensamma krafter och tankar om konsensus kommer man fram till någonting som är bra.

Jag vill dessutom understryka att det förslag som vi har lagt fram ur besparingshänseende t.o.m. är bättre än regeringens. Det är beräknat till 6,1 miljarder.

Vi är mottagliga för positiva förändringar, så att vi kan komma fram till ett bra beslut. Jag vill än en gång "pusha" för konsensus.

Anf. 36 STEFAN ATTEFALL (kds) replik:

Fru talman! Jenevall tyckte att det är bra att Ny demokratis förslag tas upp till debatt. Det var precis vad jag försökte göra. Jag hoppas att han därmed är tacksam mot mig.

För övrigt upplever jag inte att Jenevall har kommenterat min kritik mot förslaget att sänka ersättningsnivån under så lång tid som två veckor. Det skulle slå mot de långtidssjuka. Det verkar inte som om Jenevall har funderat över det. Jag föreslår Bo G. Jenevall en trevlig sommar, med funderingar över de aspekterna av hans eget förslag.

Anf. 37 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Fru talman! Stefan Attefall citerade tidigare finansministern Kjell-Olof Feldt när denne varnade för arbetslöshetens stålbad. Jag uppfattade att Attefalls mening är att vi är där nu. Han sade också att vi socialdemokrater inte har gjort något.

Fru talman! Jag är ledsen att jag måste återupprepa mig. Jag måste säga ungefär samma saker till Attefall som jag sade till finansutskottets ordförande. Har Attefall aldrig hört talas om stabiliseringsavtalet, som dåvarande finansministern Allan Larsson lade ner så mycket arbete på att backa upp? Det har lett till 27 månaders arbetsfred. Det har lett till att vi har de lägsta löneökningarna i Europa. Det har lett till att vi nu har en inflationstakt som är betydligt lägre än genomsnittet i Europa. Har Attefall aldrig hört talas om det?

Har Attefall aldrig hört talas om ecu-anslutningen? Har Attefall aldrig hört talas om energiöverenskommelsen, som Per-Ola Eriksson och hans parti träffade med finansministerns parti och mitt parti? Har Attefall aldrig hört talas om skattereformen? Finansministern var en av mödrarna till den, tillsammans med dåvarande finansministern Kjell-Olof Feldt – jag antar att han var fadern.

Jag är ledsen att behöva återupprepa det, men det är en följd av att ni inte lyssnar.

Sedan säger Attefall att jag gör mig skyldig till påhopp på er vad gäller arbetslöshetsbekämpningen. Jag tycker att det ni gör är bra. Jag säger bara att det inte räcker. Då säger Attefall att problemet är att det tar tid.

Vi har dammsugit hela landet. Hemma i min kommun, Borås, finns det flera skolor som behöver repareras och renoveras, för att bli bättre för eleverna och för personalen. Ni har slopat det stimulansbidrag som vi hade för avsikt att ge till kommunerna under tio år, för att göra sådant. Ni säger nej till stimulansbidrag till den kommun som jag kommer ifrån, stimulansbidrag för att man skall kunna bygga personalbostäder på landets mest moderna deponiplats. Nu fick jag sagt det också, en gång till. Ni säger nej till det. Det är detta vi kritiserar er för.

Till sist vill jag säga ett par ord om hur den allmänna momssänkningen finansieras. Alla tjänar på den, säger herr Attefall. Han var t.o.m. vänlig nog att erbjuda mig ett exemplar av PM:et Fördelningseffekter av skatteförslag i kompletteringspropositionen 1992.

Jag har tre exemplar. Dessutom var det jag som upptäckte att varannan sida fattades, när vi först fick det i finansutskottet. Jag kan den rapporten.

Anf. 38 STEFAN ATTEFALL (kds) replik:

Fru talman! Arne Kjörnsberg upprepar allt det goda som den förra regeringen har gjort. Jag säger också att det gjordes mycket bra saker under slutet av er regeringsperiod – ja, under hela perioden. Mycket var mindre lyckat, men många saker var bra. Jag tror också att stabiliseringsavtalet hade en positiv effekt. Men jag tror att Kjörnsberg något överdriver effekten av det. Den begynnande lågkonjunkturen och den kostnadskris som man upplevde i det svenska näringslivet var nog så verksamma för att få ner löneökningarna.

Ecu-anslutningen var en eftergift efter många års tjat från opppositionen om att man skulle vidta den åtgärden. Energiöverenskommelsen har också vi stött.

Problemet är bara att de positiva tecken som fanns under Allan Larssons första år som finansminister har försvunnit. Det ser man när man nu börjar läsa de ekonomiska motionerna från Socialdemokraterna. Nu handlar det om nej till allting, stopp för alla förändringar. Ni vill inte göra någonting åt att kostnaderna för de stora transfereringssystemen skenar i väg. Det handlar många gånger om populism och skattehöjningar. Man dammsuger landet efter olika projekt som skall göras för att skapa jobb. Men det är bara inom den offentliga sektorn det skall byggas. Vi vet att vi i första hand måste förstärka det konkurrensutsatta näringslivet för att klara välfärden på sikt.

Ingen har heller anvisat finansieringen av driftskostnaderna under extraåren, när man skall tidigarelägga investeringar.

Kom ihåg en sak, Arne Kjörnsberg. Många av dessa projekt genomförs. Vi tidigarelägger investeringar i infrastruktur och har lämnat en del stimulanser till kommuneras upprustning av skolor, utbildning osv.

Jag skulle vilja att Arne Kjörnsberg använde sin sista replik till att förklara hur man kan fara fram med det ohederliga påståendet att de skattesänkningar som regeringen genomför är ofinansierade, när bl.a. er egen momssänkning från valet 91 finns med i sammanställningen på netto 32 miljarder.

Anf. 39 ARNE KJÖRNSBERG (s) replik:

Fru talman! Sänkningen av den allmänna momsen med tre procentenheter har ni finansierat. Det har ni gjort genom att låta vanliga löntagare få skattehöjningar genom slopandet av schablonavdraget. Det har ni fixat, det erkänner jag direkt. Vi har aldrig påstått att det inte var finansierat. Men en lång rad av de sänkningar av skatter på kapitalområdet som ni gör har ni inte finansierat.

Jag vill fråga en sak, för jag är litet nyfiken. Vilka är politikens huliganer?

Herr Attefall säger att vi säger nej till allting. Det är populism, skattehöjningar och hela köret. Vad gäller skattehöjningar säger vi att vi tycker att det är fel, orationellt, orättvist och fel fördelningspolitik att sänka skatter för förmöget folk och höja för vanliga löntagare. Vi står för det, herr Attefall.

Fru talman! Jag vet att min replikrätt bara gäller herr Attefall. Men med talmannens tysta medgivande vill jag ändå önska mina meddebattörer, personalen och alla övriga i kammaren en trevlig sommar.

Välkomna upp på barrikaderna, mina damer och herrar, för att kämpa mot den stigande arbetslösheten!

Anf. 40 STEFAN ATTEFALL (kds) replik:

Fru talman! Även jag vill önska en trevlig sommar.

Men innan jag släpper Arne Kjörnsberg ut på sommarlov, vill jag dock be honom ordentligt läsa detta PM om de fördelningspolitiska effekterna. Det visar bl.a. att pensionärer är vinnare i den skatteomläggning som föreslås i kompletteringspropositionen. Det är en grupp människor som behöver förstärkning i sin kassakista.

Jag noterar också – kanske Allan Larsson kan hjälpa till att reda ut den frågan när vi kommer fram till hans inlägg i debatten – att man går ut och säger att skattesänkningarna är ofinansierade. Den stora skattesänkningen utgörs av momssänkningen. Därtill kommer det belopp som följer av skattereformen och sänkningen av omsättningsskatten på aktiehandeln, som brutto är ganska stort men som netto är litet. Ni har ställt upp på detta. Resten utgör små belopp som är finansierade. Men ni säger att det är fråga om ofinansierade skattesänkningar. Jag tycker att ni skall försöka ge besked om hur ni får ihop detta, alternativt sluta med denna typ av argumentation.

Arne Kjörnsberg hade två repliker att utnyttja, men han ville inte svara på den frågan. Men han har också sommaren på sig att tänka, och kanske Allan Larsson kan bidra till att klara ut frågan under tiden.

Talmannen anmälde att Arne Kjörnsberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 41 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Det har varit ett viktigt och händelserikt år i Sveriges riksdag. Inte på mycket länge har så många betydelsefulla beslut fattats i denna kammare.

När regeringen tillträdde i höstas hade vi fått mandat av väljarna att förnya och förändra Sverige. Vi skulle lägga om den ekonomiska politiken så att tillväxten kommer tillbaka, så att det blir fler jobb och så att välfärden stärks och förbättras. Den verklighet vi mötte var arbetslöshetsbomben. Från 1989 och fram till valet hade över 120 000 jobb försvunnit i industrin och ytterligare 50 000 personer hade varslats under våren och sommaren 1991. Det var resultatet av den tredje vägens politik. Ett snabbt stigande budgetunderskott och växande problem inom bank- och finansvärlden hörde också till det som återfanns på finansdepartementets i övrigt ganska tomma hyllor.

Vi lovade ett antal saker i valrörelsen och i regeringsförklaringen. Dem har vi också genomfört. Det tycks förvåna framför allt den socialdemokratiska oppositionen att regeringen håller vallöften. Jag tycker att det är bra, och jag tror att det medverkar till att öka tilltron till politiker. Det är viktigt för det politiska systemets framtid.

Vad lovade vi hushållen? Lägre moms på maten – det är genomfört. Lägre moms på andra varor och tjänster – den sänks nu från 25 % till 22 % nästa år. Det skall löna sig att arbeta och spara. Det skattebeslut, som jag hoppas att kammaren skall fatta om ett par timmar, ger just resultatet att det lönar sig bättre att arbeta, och det finns redan ett beslut om lägre skatt på sparande. Det skall alltså löna sig bättre för hushållen att spara. Vi lovade att det skall löna sig att satsa på utbildning. Riksdagen har på vårt förslag beslutat om en kraftig ökning av antalet utbildningsplatser, både inom arbetsmarknadspolitiken, gymnasieskolan och högskolan.

Vi lovade förbättringar även i kärva tider för det glömda Sverige. Familjer med handikappade barn har redan fått en stor höjning av vårdbidraget – och mer kommer. Flyktingpolitiken har blivit mer human, och biståndet till Östeuropa har ökat kraftigt.

Vi lovade att ge förnyelsen av den offentliga sektorn en rivstart. Hushållen skulle själva få välja viktiga sociala tjänster, utan den socialdemokratiska förmyndarattityden. Vi började med att ge alla dagis samma möjligheter, och har gått vidare med möjligheten för hushållen att välja skola för barnen och att välja sin egen husläkare. I går fattades beslut om att avskaffa en massa statliga pekpinnar och onödiga regleringar för kommunernas verksamhetsområde.

Vi lovade låga prisökningar. De är nu lägre än i nästan alla andra länder, bara 2 %, och blir lika låga nästa år. Det är ganska bra.

Vad lovade vi företagen? Småföretagen skulle bli av med straffskatten på maskiner, byggnader och varulager – den är borta. Generationsskiften skulle underlättas, så att småföretagen skulle kunna leva kvar och slippa säljas till stora företag – så har skett, bl.a. genom sänkt arvsskatt. De kollektiva löntagarfonderna skulle avskaffas – de är nu borta. De sociala avgifterna för före-

tagen skulle sänkas – så har skett genom att den allmänna löneskatten har tagits bort och de sociala avgifterna sänkts för företagen i Norrland. Vi lovade lägre energiskatter för industrin – så blir det. Det är viktigt inte minst för basindustrin i Norrland och längs kusten.

Det allra viktigaste vi lovade gällde jobben. Där syns ännu ingen förbättring – tvärtom dras vi fortfarande med sviterna av Socialdemokraternas arbetslöshetsbomb. Men grunden har börjat byggas för att investeringar och jobb skall hamna i Sverige och inte flytta utomlands. Jag skall återkomma till det.

Vi lovade också att satsa hårdare än någon annan regering på arbetslinjen inom arbetsmarknadspolitiken. AMS har fått stora resurser, och antalet platser på gymnasier och högskolor har ökat. Vi bygger vägar och järnvägar för att knyta Sverige närmare kontinenten. Just nu pågår 19 stora projekt. Ytterligare 23 stora projekt ligger i startgroparna.

Vi har infört ett helt nytt system med praktikplatser för ungdomar. Det har Socialdemokraterna gått emot! Det är helt obegripligt, annat än möjligen som bevis för att det fortfarande är LO som styr och inte det politiska partiet. Vad är det för fel på att ge arbetslösa ungdomar chansen att skaffa sig yrkeserfarenhet? Jag tycker att det är utmärkt.

Vi lovade sätta stopp för de skenande utgiftsökningarna i socialförsäkringssystemen. Det kräver en hel del svåra och tuffa beslut, men det är nödvändigt för att sanera statens budget och de offentliga finanserna. Vi kan inte få någon tillväxt och fart på investeringar och jobb i Sverige om vi skall ha offentliga utgifter som motsvarar två tredjedelar av hela produktionen.

Sammantaget har riksdagen sedan i höstas fattat beslut om minskade offentliga utgifter på nästan 20 miljarder kronor, räknat på helår. Lika viktigt som minskningarna i kronor och ören är att de olika utgiftssystemen görs om så att det lönar sig bättre att arbeta och spara än att försöka få ett statligt eller kommunalt bidrag.

Det är utomordentligt glädjande att riksdagen har tagit sitt ansvar och fattat dessa tuffa men nödvändiga beslut. Det visar att även en minoritetsregering kan skapa parlamentariska majoriteter för svåra beslut. Riksdagen har förvisso ändrat i några förslag, men sammantaget är det mycket mindre än vad den socialdemokratiska minoritetsregeringen råkade ut för. Det handlar, som flera har nämnt tidigare, om blygsamma 26 milj.kr. i påslag för nästa budgetår.

Detta är beslut som riksdagen har fattat vilka – framför allt långsiktigt – kommer att få en avgörande betydelse för Sveriges möjligheter att fånga de chanser till ökat välstånd som 1990-talet erbjuder.

Sveriges välstånd är beroende av öppenhet mot omvärlden. Sedan industrialismens genombrott har exporten varit motorn i vår tillväxt. Integrationen i Västeuropa, medlemskapet i EG och övergången till marknadsekonomi i de forna kommunistländerna i Öst- och Centraleuropa skapar stora nya möjligheter för Sverige.

Förutsättningarna för ökad export, god tillväxt, låg inflation, lönsamma företag och därmed nya stabila jobb är goda. Men denna positiva utveckling kommer inte automatiskt. För att den skall bli verklighet ställs även framöver hårda krav på den ekonomiska politiken. Svensk industri måste vara

väl rustad att möta den nya efterfrågan som följer i integrationens och den politiska frigörelsens spår. En exportledd tillväxt är det enda som är långsiktigt hållbart.

Fru talman! Alla kommande beslut är alltså inte svåra, i varje fall inte för borgerliga väljare och riksdagsledamöter. Beslut om framtidsinvesteringar i utbildning, forskning och infrastruktur som stärker tillväxtkraften hör säkert till de enklare, och likaså beslut om strategiska skattesänkningar för mindre och medelstora företag. Avregleringar, försäljning av statliga företag, skärpt konkurrens är också lätt att försvara och förklara. Där syns resultaten ganska omedelbart i form av ökad valfrihet för enskilda människor och färre monopol för företagen.

Den främsta uppgiften för den ekonomiska politiken är att hålla nere prisökningarna och ge förutsättning för lägre ränta. Det kräver ett antal ting, framför allt ordning och reda i de offentliga finanserna. Det kommer att krävas fler tuffa och svåra beslut här i riksdagens kammare. Det krävs uthållighet för att bygga vidare på den grund som har lagts genom de beslut som har fattats detta riksdagsår. Det krävs uthållighet för den långsiktiga utgiftsstrategin och den successiva minskningen av de offentliga utgifterna med 30 miljarder kronor framöver.

Budgetunderskottet uppvägs i dag mer än väl av en ökning av det privata sparandet, men om det fortsätter att öka kommer det successivt att bli vårt största problem. Bara räntebetalningarna kommer då att ta allt större del av utgifterna i anspråk. Både i sig själv och genom indirekta effekter som pressar upp räntan tvingar det oss att ta fram åtstramningsåtgärder. Därför måste utvecklingen i de offentliga finanserna vändas så att underskottet börjar minska. Det är lika viktigt att detta sker genom förändringar på utgiftssidan.

Vi vet vad som händer om den uthållighet som jag begär av riksdagen skulle svikta. Då fortsätter underskottet att öka, priserna börjar stiga och räntan börjar stiga. Då blir det inga nya jobb. Det blir en orättvis och dold fördelningspolitik där inflation, höga räntor och hög arbetslöshet omfördelar från den som har litet till den som redan har mycket. Det är i praktiken vad Socialdemokraterna i dag förordar. Jag tycker att det är fel. Det är dessutom omoraliskt, eftersom bördan av stigande underskott skyfflas över på våra barn och barnbarn.

Fru talman! Den socialdemokratiska politiken lider av ytterligare ett antal brister. Den förstör utvecklingskraften i ekonomin. Ingen kan ju på allvar tro att lösningen på Sveriges ekonomiska problem ligger i ökade skatter, ökade offentliga utgifter hos stat och kommun, ökade subventioner till byggande och mer aktie- och fastighetsköp av kollektiva fonder. Ändå är det vad Socialdemokraterna föreslår. Skatterna skall enligt dem höjas med 14 miljarder kronor för framför allt småföretagare och andra delar av näringslivet. Det är en repris av en politik som redan visat sig inte fungera.

Jag tycker att två effekter är särskilt allvarliga. En sådan politik som Socialdemokraterna förordar skadar produktion och investeringar i Sverige. Då försvinner jobben till utlandet, och kvar i Sverige blir mer arbetslöshet. Nu finns en begynnande tilltro till Sverige som företagarland. Balansen i investeringar är till Sveriges fördel. Det är viktigt att det fortsätter. Det skulle den socialdemokratiska politiken förstöra.

Den andra effekt av det socialdemokratiska förslaget som jag tycker är särskilt allvarlig gäller välfärdspolitiken. Den kräver nämligen en stark ekonomisk bas. Det är bara en ekonomi som växer som ger de skatteinkomster som välfärdspolitiken är beroende av.

Jag gillar välfärdspolitik. Jag gillar dagis, hemtjänst och sjukvård. Jag gillar den trygghet och rättvisa som välfärdspolitiken ger oss. Basen för välfärdspolitiken är den ekonomiska tillväxten. Hoten mot den sociala tryggheten kommer inte alls från EG eller någan annanstans. De kommer från en försvagad ekonomisk utveckling i Sverige och utebliven tillväxt. Det är därför jag gillar ekonomisk tillväxt. Det är det enda som kan förbättra och stärka den sociala tryggheten för medborgarna i Sverige.

Omvandlingen av svensk ekonomi från stagnationsekonomi modell s till tillväxtekonomi, och från höginflationsekonomi modell s till låginflationsekonomi, är ganska mödosam. Det tar tid att rätta till den tredje vägens felsteg och försummelser. Det finns inga genvägar. Det skulle ju vara jätteskönt om det fanns genvägar, men man måste ändå se sanningen i vitögat. Det finns inga genvägar. Det positiva är att vi börjar se tecken på att regeringens politik ger resultat i form av ett antal viktiga trendbrott. Jag vill peka på några sådana.

Inflationen har pressats ner. Den är nu lägre än i våra viktigaste konkurrentländer, och den förväntas förbli låg, vilket är minst lika viktigt. Produktiviteten ökar mycket kraftigt i det svenska näringslivet och lönekostnadsökningarna är låga. Det betyder att Sverige börjar bli ett konkurrenskraftigt land igen. I själva verket är det så att företagens konkurrenssituation nu förbättras med totalt nästan 9 % i år och nästa år. Det är första gången på mycket länge som Sverige åstadkommer en anpassning av kostnadsläget utan att rubba växelkursen.

Vi får nu rapporter om att våra exportföretag börjar ta hem order från utlandet. Exporten till EG har redan ökat, visserligen inte med så många procent, men ändå med ca 2 % jämfört med för ett år sedan.

Tilltron till Sverige som företagarnation börjar återvända, som jag nämnde. Strömmen av investeringar, som förut gick ensidigt ut från Sverige, går nu alltmer in till oss. Det kommer att ge jobb. Det är det enda som kommer att ge jobb.

Allt detta är bra. Det visar att politiken är riktig och att den fungerar. Men jag måste understryka: för att sundhetstecknen i ekonomin skall bli bestående krävs det uthållighet i den ekonomiska politiken.

Jag tänker hålla fast vid de långsiktiga målen för den ekonomiska politiken, dvs. låg inflation, ökad tillväxt, lönsamma företag och nya jobb. För Socialdemokraterna existerar bara det korta perspektivet. Men det finns som sagt inga genvägar. Det finns inga snabba klipp i den ekonomiska politiken.

Det var i själva verket 1980-talets socialdemokratiska politik som gav de snabba klippen, men de kom i finansvärlden och på fastighetsmarknaden. Det var det hårda kapitalets decennium. Spekulation i stigande fastighetsvärden och hög inflation lönade sig bra mycket bättre än företagande, arbete och utbildning.

Nu är det hårda kapitalets tid förbi. På 1990-talet skall vi satsa på det

mjuka kapitalet – människor, kreativitet, utbildning och företagande. Det är att släppa fram och stimulera den skaparkraft som finns hos alla enskilda människor. Det är det enda sätt på vilket man skapar en uthållig ekonomisk tillväxt och en växande social trygghet för medborgarna.

Fru talman! Det är mycket glädjande att finansutskottets majoritet föreslår bifall till regeringens politik.

Anf. 42 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Fru talman! Jag är fortfarande nyfiken efter det att alla från utskottet, och nu också finansministern, har talat om att arbetslösheten inte får vara ett medel i den ekonomiska politiken. Vi har ju diskuterat det litet grand här, men jag får egentligen fortfarande inte något svar. Det fick jag inte i går heller när det gällde kommunerna.

Resursanvändningen i de sektorer som är skyddade från utländsk konkurrens skall hållas tillbaka till förmån för den konkurrensutsatta delen av ekonomin. Regeringen och alla andra säger att antalet jobb i den konkurrensutsatta delen kommer att minska. Varför skall man då förhindra tillväxten i dessa sektorer och skapa arbetslöshet? Det föreligger knappast någon konkurrens om arbetskraften. Man säger att arbetslösheten inte är något medel, men blir inte det konsekvensen av den förda politiken?

Om regeringen skulle vara ärlig, skulle den då inte säga rent ut att man i och för sig gillar full sysselsättning, men först måste vi ha en rejäl arbetslöshet? Människor känner ju till att problemen kommer och att regeringen inte vill göra något åt dem.

I morgon kommer jag att röra mig bland människor vilkas lön som ligger i inkomstlägen som bara är hälften av vad vi här har. I min omgivning i morgon tjänar människor på sin höjd 148 000 kr. om de arbetar bra. Efter skatt får man kvar 99 900 kr., och efter att ha betalt hyra, mat och kostnader för bil kanske man har en tusenlapp kvar till semester och alla andra omkostnader. Finansministern har ju vid ett flertal tillfällen uttalat sig för att man skall spara och ha en årslön på banken. Jag får säkert frågan hur man skall kunna få sin årslön på bank. Man kommer att säga att den här gamle riksdagsledamoten nog kan få sin årslön på bank – han har väl lagt undan en del. Men man kommer säkert att fråga mig: Hur skall det här kunna ske för oss?

För att vara riktigt säker på att ge rätt svar vill jag fråga finansministern hur de skall göra, med en årslön på 148 000 kr. Efter att ha betalat sina utgifter har de kanske en tusenlapp kvar till semester, kläder osv. Det är verkligheten för vanliga arbetare. Det vore intressant att se om jag kan övertyga dem genom att använda finansministerns svar på den här punkten.

Anf. 43 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Lars-Ove Hagberg och jag har praktiskt taget aldrig samma uppfattning om den ekonomiska politiken. Det är kanske inte så egendomligt att Folkpartiet liberalerna och Vänsterpartiet har, krasst uttryckt, ganska olika synsätt när det gäller marknader, privat företagande och sådant.

Jag kan bara konstatera att ett framträdande inslag i de konkreta förslag som Vänsterpartiet har lagt fram på det ekonomiska området – mer så hos Vänsterpartiet än hos Socialdemokraterna – är ett betydande antal skatte-

höjningar, som skulle få som direkt effekt att driva ut investeringar från Sverige. Kvar skulle bli mer av arbetslöshet. Jag tycker att det är jättedåligt. Jag kan bara konstatera att Lars-Ove Hagberg måste göra någon annan sorts analys.

Just nu har vi lyckats vända denna ström. Svenska företag investerar nu utomlands ungefär 27 miljarder kronor, och in till Sverige kommer investeringar för 29 miljarder kronor. Jag tror att det senast var 1969 som vi hade en sådan positiv balans i direktinvesteringarna. Den är faktiskt mycket bra, men den skulle förstöras helt med Lars-Ove Hagbèrgs politik.

Jag är glad för att få frågan om sparandet. Jag tar nämligen varje tillfälle i akt att tala om hur oerhört centralt det är för enskilda människor att ha en liten sparad slant på banken, i aktier, i sitt eget hus eller på något annat sätt – men banksparande är det vanligaste.

Självfallet kan inte alla omedelbart få ihop en årslön eller någon annan stor summa, men om man aldrig börjar, får man aldrig ihop ens ett mindre sparbelopp. Det är faktiskt en oerhörd trygghet för enskilda människor att ha tillgång till en egen sparad slant och att vara litet mindre beroende av beslut i denna kammare, beslut hos arbetsgivare eller beslut hos offentliga myndigheter eller på annat sätt. Jag tycker – säkert i motsats till Lars-Ove Hagberg – att det skänker en betydande ökad självkänsla och självständighet, som jag tror är positiv för enskilda individer och som medverkar till att göra människor mera stolta över sin egen förmåga och sin egen kapacitet. Det tycker jag är bra.

Anf. 44 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Fru talman! Frågan om arbetslösheten får jag egentligen inget svar på. Vad gäller sparandet kan jag konstatera att de som ligger i sådana här inkomstlägen får ta mycket lång tid på sig. När de ser att andra har större möjligheter att få ihop en årslön, frågar de sig naturligtvis varför det skall vara så orättvist. Mot bakgrund av denna orättvisa kommer kompensationskraven, och så har vi inflationsspiralen i gång igen.

Jag tycker att det är utmanande att säga att man skall ha minst en årslön på banken samtidigt som många i vårt samhälle aldrig kan drömma om att spara ihop en årslön. Egentligen är denna sneda fördelning grunden till den inflationsspiral som vi har.

Beträffande analysen om jobben vill jag säga att det är betydligt överdrivet att gynna kapitalisterna, och det är det ni gör. Ni gynnar egentligen inte i någon större grad produktionen med sänkta arbetsgivaravgifter, utan det är kapitalisterna som ni gynnar och satsar på när det gäller att sätta fart på produktionen. Jag vill gynna mer av kunskap och inflytande i verksamheten och få fart på investeringarna för att få till stånd en bra verksamhet i praktiken.

Så bara en fråga om vad karensdagarna skall åstadkomma. Är de tillväxtbefrämjade? Jag menar att de är samma andas barn. Ökar man arbetstillfredsställelsen genom införande av karensdagar?

Är inte budskapet, fru finansminister, egentligen det rakt motsatta, mot tillväxt? Hur skall de medarbetare som man har i företagen känna någon större glädje av att hotas av karensdagar?

Det går an att snuva sig fram som riksdagsledamot eller som byråkrat, men jag vet att om den som är snuvig där jag kommer att hamna, måste stanna hemma. Den personen har ingen möjlighet att arbeta, för det orkar han inte. Det är sådana människor som kommer att drabbas av detta. Det gäller i högsta grad en åtgärd som inte befrämjar tillväxt i samhället.

Fru talman! Detta är min sista replik. Jag vill tacka för alla vänliga ord i dag och för alla vänliga små brev som har kommit. Jag begärde inte replik efter Tobissons anförande tidigare, och jag fick då en liten lapp. Efter det att jag senare hade läst den tänkte jag att det kanske var bra att jag inte begärde någon replik.

Anf. 45 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Låt mig till Lars-Ove Hagberg säga att jag mycket väl förstår att många upplever det som orealistiskt att kunna få ihop en hel årslön i sparade slantar. Det är ett resultat av många decenniers socialdemokratiskt förord för kollektivt sparande. Individerna skulle inte ha några egna tillgångar, utan det skulle skötas av stat och kommun.

Att ändra på detta kommer självfallet att ta mycket lång tid. Vad jag tycker är angeläget och vad jag gläder mig åt att få göra är att propagera för att börja även i liten skala. Då får man den ökade individuella trygghet som en liten sparad slant skänker.

Jag förstår också att Lars-Ove Hagberg och jag har olika åsikter om företagare. Det är alldeles riktigt att många av de förslag som regeringen har lagt fram och som riksdagen har beslutat om gäller just bättre möjligheter för företagare, alltså personerna som driver företag. Det är de enskilda personerna, inte bolag i någon konstig juridisk konstruktion, som producerar investeringar och ger jobb, utan de enskilda företagarna. Det är de som måste ha vettiga villkor för att öka produktion och investeringar i Sverige. Det är också det som nu börjar synas så smått – det syns inte några stora ljuspunkter ännu.

Slutligen några ord om sjukförsäkringen och karensdagarna. Det finns två effekter av dessa. Både Folkpartiet liberalerna och andra borgerliga partier lovade i valrörelsen att vi skulle få bukt med de skenande utgifterna i socialförsäkringssystemen. De förstör möjligheterna att föra en bra finanspolitik, som i slutänden ökar enskilda människors välfärd.

Det finns alltså två positiva effekter av det förslag om karensdagar som nu är ute på remiss. Den ena handlar om betydande minskningar i kronor och ören av de offentliga utgifterna. Den andra handlar om de regelförändringar som medverkar till detta.

Enligt regeln om självrisk får var och en av oss betala en litet ökad självrisk. Jag tycker själv att det är en oerhört mycket mera tilltalande lösning, som jag dessutom tror är fullt acceptabel för många människor, än att sänka ersättningen för den som t.ex. råkar bryta benet och måste vara borta från jobbet kanske i många veckor.

Det här förslaget berörande sjukförsäkringssystemet är ett viktigt inslag i en politik som sammantaget är nödvändig för att få bukt med de problem som 80-talets hårda kapitalbetoning med fastighetsvärdeökningar och snabb inflation skapade.

Anf. 46 BO G. JENEVALL (nyd) replik:

Fru talman! Jag ställde tidigare i mitt anförande några frågor till finansministern. Jag skulle vilja ha en reaktion på åtminstone en fråga, nämligen den om finansministerns syn på det långsiktiga budgetunderskottet mot bakgrund av den s.k. LK-kalkylen.

Anf. 47 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jag kommer ihåg att Bo G. Jenevall frågade just om detta, eller rättare sagt konstaterade – vilket jag tycker är riktigt – att de långsiktiga konsekvenskalkyler som är beskrivna i kompletteringspropositionen kräver fortsatt arbete med att minska statens och kommunernas utgifter. Det är en alldeles korrekt iakttagelse, och det är också den iakttagelse som inte oväntat regeringen har gjort och som fyller ett stort antal sidor i kompletteringspropositionen – hur vi skall bemästra detta problem. Om vi inte bemästrar problemet så kommer det, befarar jag, att växa oss över huvudet. Därför är ett oerhört viktigt inslag i politikens totalbild att vända utvecklingen av de offentliga finanserna, så att underskotten börjar minska.

Till den ändan har regeringen föreslagit att riksdagen ställer sig bakom en långsiktig utgiftsstrategi, vilket finansutskottets majoritet nu föreslår att man skall göra. Den går ut på att successivt reducera de offentliga utgifterna under de närmaste åren med drygt 30 miljarder kronor.

Det kan synas vara ganska svåra och tuffa beslut som väntar i denna kammare, och jag skall inte sticka under stol med att det kommer att vara det. Men jag har både förhoppning om och tilltro till att kammaren kommer att klara detta, för det är det enda sätt på vilket man kan lösa det för oss alla gemensamma problemet, nämligen jobben. Jobben och den sociala tryggheten kräver att vi kan fatta de svåra besluten. Det kommer också att ge belöning i form av flera jobb och bättre social trygghet.

Anf. 48 BO G. JENEVALL (nyd) replik:

Fru talman! Detta understryker ytterligare att man behöver gå ännu hårdare fram än vad regeringen har indikerat. Och jag vill än en gång sända ut signalen att vi är beredda att ta ännu hårdare tag, för vi måste komma till rätta med budgetunderskottet.

Jag vill också påminna om att vi kunde vara litet mer pragmatiska när det gäller att få en del arbetslösa ut i arbetslivet. Vi vill gärna fortsätta den diskussionen.

Anf. 49 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jag har självfallet ingenting emot att diskutera förslag, från vilket parti de än kommer. Om man ser tillbaka på den majoritet som finns för ett stort antal beslut, så framgår det också att regeringspartierna ibland har fått stöd t.o.m. från socialdemokrater, vid något enstaka tillfälle från Vänsterpartiet och vid ett antal tillfällen från Ny demokrati.

Problemet med innehållet i Bo Jenevalls uttalanden nyligen är ju att i de motioner som är framlagda är förslagen om minskade utgifter, om jag skall uttrycka mig försiktigt, inte möjliga att genomföra därför att det är liksom

lösliga hugskott. Så lätt kan man inte ta på de behov av utgiftsminskningar som – vilket Bo Jenevall tydligen håller med om – finns.

Jag ser fram mot att få litet mer genomarbetade synpunkter – och möjligen också att man faktiskt även från Ny demokratis sida skall vara beredd att hålla fast vid saker och ting som man vid något tillfälle påstår.

Förste vice talmannen anmälde att Bo G. Jenevall anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 50 ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Nu har sex borgerliga talare försökt förklara och försvara "den enda vägens" politik. Men ju fler talare, ju fler anföranden och ju fler repliker vi har hört, desto tydligare blir det att de många rivstarterna, nystarterna och omstarterna utefter "den enda vägen" har lett in regeringen i en återvändsgränd. Jag hoppas att sommaren ska ge er tid och kraft att tänka om, tänka nytt och tänka framåt.

Parlamentariskt befinner ni er i en återvändsgränd.

Hur känns det, Anne Wibble och andra folkpartister, att sitta i Ian Wachtmeisters riksdagssoffa? Det är inte lika lätt att resa sig ur den soffan som det var för Bengt Westerberg att resa sig ur TV-soffan på valnatten! Ni måste bestämma er för om ni skall fortsätta att bedriva högerpolitik och vara beroende av Ny demokrati eller om ni skall spränga blockpolitikens bojor och försöka åstadkomma breda samlande lösningar.

Sverige mår inte väl av blockpolitik. Det är dags att ni börjar tänka om, tänka nytt och tänka framåt!

Den ekonomiska politik som den borgerliga majoriteten drivit igenom här i riksdagen har lovat tillväxt och nya jobb.

Men i verkligheten leder er politik till motsatsen. Regeringen har tvingats att räkna ner tillväxten och räkna upp arbetslösheten. Det blir mindre resurser och fler arbetslösa. Nästa år, efter två år av rivstarter, ligger Sverige sist i tillväxtligan. T.o.m. Finland med alla sina problem räknar med en tillväxt som är tre gånger så snabb som Sveriges. Ni har tvingats räkna upp arbetslösheten med över 50 000 personer som en direkt följd av era åtgärder.

Ni säger att ni skär ner på all inhemsk aktivitet för att exportindustrin skall växa. Vi är överens om att exportindustrin ska få utrymme att växa, finansiellt och realt. Vi skall ha en exportledd tillväxt. Men kom ihåg att praktiskt taget vartenda exportföretag i det här landet är beroende av att det finns avsättningsmöjligheter på hemmamarknaden. Tro inte att ni stärker exportindustrin genom att strypa dessa företags hemmamarknad.

Sverige är nu det enda land som har en regering som försöker sänka aktiviteten i en redan svag konjunktur. Ni är nu beredda att satsa 30 miljarder kronor på kontantstöd vid arbetslöshet. Men ni vägrar att gå med på aktiva åtgärder som kan sänka arbetslösheten. Hur hög måste arbetslösheten bli för att er ekonomiska politik skall börja fungera?

Ni säger att ni satsar på arbetslinjen. Men sanningen är ju att ni överger arbetslinjen, att vi riskerar att hamna i den europeiska utvecklingen, som Calmfors och andra ekonomer varnar för – vilken olycka det är om man låter arbetslösheten gå upp på det sättet.

Ni gör gällande att vi inte har råd att arbeta. Det är verkligen hög tid för den borgerliga majoriteten att tänka om, tänka nytt och tänka framåt.

Vi har redovisat ett alternativ till regeringens arbetslöshetspolitik. Vi har visat hur man med investeringar, utbildning och arbete kan hävda arbetslinjen. Vi vill ge ungdomar riktiga arbeten och en lön att leva på.

Vi säger: Sverige har råd att arbeta, men vi har inte råd med arbetslöshet.

Herr talman! Sverige är ett av de få länder som uppfyller EG:s stränga stabiliseringsvillkor. Men med den politik som den borgerliga regeringen nu bedriver är Sverige på väg mot en statsfinansiell kris, och Sverige kommer inte längre att uppfylla dessa villkor.

Regeringen för nu i rask takt Sverige ut i "Tobissons träsk". Det är Moderaternas store strateg och tänkare som har lurat in er andra på denna väg.

"Först sänker vi skatterna, sedan får vi se var vi skall spara", sade Lars Tobisson förra våren. Och i valrörelsen lovade ni både reformer och skattesänkningar. Det är denna lättsinniga hållning som förklarar det som nu händer. Finansminister Anne Wibble har inte orkat stå emot de moderata kravmaskinerna, när de bit för bit malt ner statsfinanserna genom stora ofinansierade skattesänkningar och höjda försvarsutgifter.

Ni har gjort just det som Bengt Westerberg en gång i sina klarsynta stunder varnade för. Ni har lierat er med särintressen och slagit stora svarta hål i finansieringen av skattereformen.

Ni lånar till skattesänkningar till de välbeställda, och ni låter löntagarna betala. De får betala två gånger. Först ränta på lånen, och sedan skall lånen så småningom betalas tillbaka.

Det vi nu kan se framför oss påminner med förfärande tydlighet om vad ni gjorde under de borgerliga åren i slutet av 70-talet. Anne Wibble är på väg att bli 90-talets Ingemar Mundebo.

Det behövs besparingar, men det behövs framför allt arbete och tillväxt för att klara upp den statsfinansiella situation som vi nu kan se framför oss. Vi har redovisat vårt alternativ, som ger investeringar, bättre tillväxt och bättre offentliga finanser.

Min fråga till finansministern blir därför: Skall ni fortsätta på Tobissons linje, eller skall ni frigöra er och lägga om kursen?

Hur länge skall Folkpartiet och Centern fortsätta att expediera Moderaternas politik och bli ansvariga för "Tobissons träsk"? Det är hög tid att ni tänker om, tänker nytt och tänker framåt!

Runt om i världen befinner sig många banker i dåligt skick. Det gäller Norge och Finland, och det gäller Storbritannien och Canada. Det gäller USA, och nu också Japan. Finanskrisen är internationell. Det visar på allvaret i det som nu sker.

De stora förlusterna ger anledning till en ordentlig självprövning i bankvärlden. Men det krävs också politiska ingripanden för att trygga banksystemet. Så har fallet varit i Norge. Så har det varit i Finland, och så är det också i Sverige.

De förslag som regeringen har lagt fram när det gällt Nordbanken och när det gäller Sparbankerna har vi socialdemokrater i allt väsentligt stött. Vi tycker att åtgärderna har varit riktiga, och vi tycker också att hanteringen och kontakterna med oppositionen har varit korrekt. Vi anser också att det

är viktigt att vi här i riksdagen kan hantera bankernas problem på ett sådant sätt att omvärldens tilltro till vårt finansiella system kan hävdas.

Vad kommer då härnäst? Det är lätt att se att problemen inte är över. Vi har handlingsberedskap. Men har regeringen det?

Med den bild som nu avtecknar sig framöver i bankvärlden är det orimligt att regeringen vidtar en rad åtgärder som ytterligare undergräver fastighetsmarknad och finansmarknad.

Ni har nu bestämt er för att realisera statliga fastigheter för 20 miljarder kronor. Detta måste vara den sämsta tänkbara åtgärden vid den sämsta tänkbara tidpunkten. Hur kan ni hålla på med sådant? Ni har bestämt er för att dra in 10 miljarder kronor per år av riskkapital till statsbudgeten genom att sälja ut statliga företag, när det kapitalet verkligen skulle behövas i näringslivet och bankerna. Förstår ni vad ni håller på med? Läser ni inte kritiken i affärstidskrifterna? Ni har också bestämt er för att höja boendekostnaderna för villor och bostadsrätter. Därmed sänker ni värdet på dessa tillgångar och förstärker krisen på fastighetsmarknaden.

Så här kan ni inte hålla på!

Vi har lagt fram ett samlat program med åtgärder för att motverka finanskrisens negativa effekter. Där finns goda uppslag för konstruktiva diskussioner och insatser. Det är hög tid att ni på den borgerliga sidan börjar tänka om, tänka nytt och tänka framåt!

Herr talman! Jag vill ta upp ytterligare en viktig framtidsfråga, nämligen lönebildningen.

I söndags konstaterade Dagens Nyheter att stabiliseringsavtalet är en succé. Det är ett välförtjänt erkännande till Rehnberggruppen och till alla förhandlare på båda sidor. Under 27 månader med allmän arbetsfred kan vi genomföra en snabb nedväxling från inflationslöner till reallöner.

"Avtalet har bidragit till att inflationen är nere på 2 procent och att företagens konkurrenskraft har förstärkts markant. Det kan hamna i historieböckerna", skriver DN.

Detta avtal, som vi då och då har diskuterat de senaste åren här i riksdagen, har verkligen inte bemötts särskilt positivt från moderater och folkpartister. Det var ett väldigt gnölande om detta när vi arbetade med avtalet. Då dömde ni ut det. Nu ser vi de gynnsamma effekterna av det.

I höst börjar parterna på arbetsmarknaden sina förberedelser inför de avtal som skall komma efter stabiliseringsavtalet. Med de låga inflationsförväntningar som nu råder borde det vara möjligt att få till stånd en konstruktiv fortsättning.

Men då måste regeringen avstå från att kasta grus i maskineriet. Ni delar ut guldkantade förmåner till dem som har det allra bäst, och ni trär tagelskjortan på vanligt folk. Den sortens fördelningpolitik är destruktiv. Den tvingar fram en rad kompensationskrav, vilka kan bli en krutdurk i den kommande avtalsrörelsen.

Det är hög tid att regeringen lägger om kursen. Tro inte att ni kan styra Sverige genom konfrontation med löntagarna!

Skall vi kunna bevara det som vi nu uppnår med stabiliseringsavtalet, måste regeringen ta sig ut ur återvändsgränden, tänka om, tänka nytt och tänka framåt.

Vi socialdemokrater hävdar att den ekonomiska politiken måste vara både rationell och rättvis.

Vi hävdar att det går att pressa ned arbetslösheten och att det är nödvändigt att göra det om vi skall undvika social utslagning och en bestående försvagning av de offentliga finanserna, med höga räntor som följd. Sverige har råd att arbeta, men vi har inte råd med arbetslöshet.

Vi hävdar att det går att skapa tillväxt och nya resurser genom att ta till vara ledig kapacitet i näringslivet genom en målmedveten satsning på investeringar och på utbildning som stärker vår ekonomi.

Vi hävdar att det går att skapa ekonomiska framsteg utan att skapa nya klyftor och orättvisor. Det är tvärtom så, att en rättvis fördelning är en förutsättning för att de ekonomiska framstegen skall bli bestående.

Herr talman! Låt mig få avsluta med några sammanfattande frågor som vi har ställt i debatten här under förmiddagen, och som vi gärna vill ha finansministerns svar på.

Den första frågan är: När kommer Sverige med er politik att på nytt kunna uppfylla de europeiska stabiliseringskraven?

Den andra frågan är: När kommer Sverige med er politik att komma ner till den räntenivå och de räntemarginaler som gällde vid regeringsskiftet i höstas?

Den tredje frågan är: När kommer arbetslösheten ner på den nivå som rådde när ni tog över regeringsmakten i höstas?

Anf. 51 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Jag har redan fört sakdebatt om ekonomisk politik med Arne Kjörnsberg, socialdemokraternas talesman i finansutskottet. Att jag nu har begärt ordet för replik på Allan Larsson beror på att denne tillskriver mig en större betydelse än vad rollerna som moderat gruppledare och enkel ledamot av finansutskottet motiverar.

Allan Larsson talar föraktfullt om "Tobissons träsk". Jag undrar om han riktigt har hängt med i de senaste rönen inom miljöpolitiken. Efter vad jag förstår är våra våtmarker något som man numera är angelägen att slå vakt om och bevara.

Utöver en förkärlek för misslyckade metaforer har Allan Larsson en benägenhet att marknadsföra missvisande myter. En sådan är att jag skulle ha förordat linjen att först sänka skatterna och sedan spara. Som jag många gånger har förklarat var innebörden av mitt utalande, att det i ett gränslöst Europa blir nödvändigt att sänka skattetrycket. Denna nödvändighet blir bestämmande för behovet att spara. Men självfallet skall detta göras parallellt, alldeles som regeringen och dess underlag här i kammaren nu gör.

Allan Larsson går vilse med sina myter och metaforer på ett sätt som gör det befogat att tala om "Larssons labyrint". Där har han alla förutsättningar att känna sig hemma. Som Allan Larsson säkert vet kännetecknas en labyrint av att det finns gott om vändpunkter runt varje hörn.

Anf. 52 ALLAN LARSSON (s) replik:

Herr talman! Lars Tobisson försöker nu när han kan skåda vidden av vad hans råd leder till, friskriva sig från ansvaret för det som sker. Men Lars To-

bisson är ingen obetydlig figur. I sitt anförande skroderar han själv över hur han och Anne Wibble förra våren hade utväxlat de formuleringar som ledde fram till dokumentet Ny start för Sverige. Det var han själv som satt på en presskonferens och var lycklig över upptäckten att man först kunde sänka skatterna och sedan någon gång i framtiden genomföra besparingar. Det är det vi nu ser. Våtmarker, herr talman, skall man ha i naturen och inte i den ekonomiska politiken.

Anf. 53 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Jag skall förklara regeringens ekonomiska politik på ett sätt som Allan Larsson med sin svaghet för bildspråk bör kunna förstå. I stället för "Tobissons träsk" skall jag berätta om "Tobissons trappa".

Jag bor i ett äldre hus utanför Stockholm. Redan när familjen flyttade in där för över 20 år sedan visade yttertrappan tecken på begynnande förfall. Länge lappade vi och lagade. Det blev omläggning av en sten här, litet silikon där och ommurning här och var.

Men till slut gick det inte längre. Trappan rasade innifrån, hela trappsteg lossnade och det var allmänt farligt att gå där. Trappräcket gav bara en skenbar trygghet. Lutade man sig för kraftigt mot det gav det vika, eftersom fästena satt löst.

Det blev nödvändigt med en fullständig renovering. Trappan fick förses med ny grund och sedan gjutas om steg för steg. Det tog tid, och det krävde uppoffringar. Om Allan Larsson kommit på besök mitt under byggtiden, kan jag tänka mig att han skulle ha uppfatta det som ett träsk. Trappstegen var borta liksom alla tillfälliga lagningar, och det var svårt att ta sig fram.

Men allteftersom arbetet fortskred kunde vi börja ta trappan i bruk. En ledstång sattes upp, till hjälp för dem som har behov av stöd. Tätningar gjordes mellan trappstegen för att kommande bistra tider inte skulle spränga sönder trappan inifrån.

Nu står Tobissons trappa där, hel och säker. Det har varit värt all möda och alla uppoffringar. Det kan ju Allan Larsson tänka på, medan vi på regeringssidan arbetar vidare för att reparera och stärka Sveriges ekonomiska struktur. När han har funderat färdigt, hoppas jag att han väljer att stiga mot höjderna i "Tobissons trappa" i stället för att irra runt i "Larssons labyrint".

Anf. 54 ALLAN LARSSON (s) replik:

Herr talman! Lars Tobisson är mannen som har förklarat att om man bara sänker skatterna löser man alla problem. Man får då tillväxt, bättre statsfinanser, och det blir bättre på allt sätt. Nu har vi sett effekterna av den politiken. Nu kan vi se att tillväxten blir sämre, arbetslösheten blir större och budgetunderskottet växer. Varför går då inte Lars Tobisson in och säger att vi måste sänka skatterna ännu mer? Ni har slagit back och säger att man inte kan fortsätta på den vägen. Är inte detta det bästa beviset på att vad ni gör och vad som har gjorts är just det som Lars Tobisson beskrev? Man underminerar trappan, bygget och huset.

När ni tillträdde var situationen att Sverige uppfyllde de högt ställda europeiska stabiliseringskraven. Mina frågor kvarstår: När kommer, med er politik, Sverige på nytt att göra detta? När kommer vi på nytt ned på den arbets-

löshetsnivå som gällde när ni tog över? När kommer räntorna ner på den nivå som gällde när ni tog över?

Anf. 55 CARL B. HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Jag begärde replik eftersom jag reagerade på Allan Larssons debatteknik. Han citerade i kammaren i dag, liksom han har gjort så många gånger förr, Lars Calmfors som stöd för sina teser. Jag har känt Lars Calmfors i 20 år som en mycket eftertänksam och kunnig analytisk person. Jag menar att Allan Larsson missbrukar Lars Calmfors och hans vetenskapliga dagspolitiska inlägg.

Lars Calmfors säger att man skall stimulera sysselsättningen i Sverige på olika sätt, men han tar avstånd från det sätt som Allan Larsson har rekommenerat. Han talar om att det återstår att sänka de lagstadgade arbetsgivaravgifterna som kan finansieras genom en kombination av sänkt kompensationsgrad i socialförsäkringarna och genom att man låter arbetstagarna ta över en del av socialförsäkringsavgiften. Det är ett exempel. Ett annat exempel som han ger är att det naturliga vore att arbetsmarknadens parter själva genomförde en kostnadsanpassning. Han pekar också på möjligheten att man skulle avstå från att sänka momsen.

Allan Larsson tar bara den ena delen av Lars Calmfors analytiska arbete, och sedan ger han intrycket av att Lars Calmfors skulle stå bakom hans egen framställning. Det är helt fel. Det är vilseledande, och det är orättvist mot Lars Calmfors.

Anf. 56 ALLAN LARSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tackar Carl B. Hamilton för denna lektion i på vilket sätt man får föra debatt i Sveriges riksdag. Jag hoppas att ni tänker på samma sätt när ni citerar andra personer som ni gärna vill referera till i den offentliga debatten. Jag behöver inte nämna några namn.

Låt mig bara säga att vi uppenbarligen har samma kritik mot regeringens sätt att låta arbetslösheten rusa i väg. Vi har olika meningar om vilka medel man skall använda för att lösa problemet. Jag tycker att det är fullt rimligt att det i den offentliga debatten finns olika meningar om hur man skall göra.

Jag är mycket bestämd beträffande att det inte är genom den här typen av skattesänkningar och andra åtgärder som man skall åstadkomma den kostnadsanpassning som är nödvändig för en stark konkurrenskraft. Det skall ske just på det sätt som vi nu är på väg att göra mycket framgångsrikt, nämligen att åstadkomma en allmän kostnadsanpassning genom stabiliseringsavtalet och en förbättrad produktivitet. Anne Wibble har bekräftat att detta också ger resultat. Vi ser det i de siffror som har redovisats från finansutskottet. Vi kommer att ha en tillväxt för exportindustrin. Jag har just fått SCB:s senaste information, som visar att orderingången nu är uppåtgående i exportindustrin. Det är den vägen vi skall klara kostnadssituationen, och inte genom att ytterligare försvaga de offentliga finanserna. Det leder bara till högre räntor.

Mina frågor kvarstår: När kommer vi ner på den räntenivå som gällde när ni tog över? När kommer vi ner på den arbetslöshetsnivå som gällde? När

kommer vi tillbaka så att vi kan uppfylla de europeiska stabiliseringsvillkoren?

Anf. 57 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Allan Larsson säger att vi expedierar Moderaternas politik. Jag vill erinra om att i valet gick Moderaterna och Folkpartiet fram med programmet Ny start för Sverige. Centern gick fram med programmet Grön start för Sverige. Även kds hade sitt eget program. Gemensamt blev detta en regeringspolitik som nu har vunnit betydande framgångar under det här riksmötet.

Bland de första förslag som lades på riksdagens bord var centerförslaget att sänka momsen på livsmedel. Moderaterna expedierade det centerförslaget.

I dagens debatt framstår Allan Larsson som den ensamme mannen. Hans minne är dessutom mycket kort. I valrörelsen talade han om vändpunkter som skulle komma. De skulle komma i ekonomin efter en mängd signaler som Larsson likt en stins skickade i väg. Han stod på perrongen. Hösten 1990 var det EG-ansökan som gällde. Det skulle ge fart åt den svenska ekonomin. Våren 1991 handlade det om ecu-anknytning av kronan. Inte ens den signalen ledde fram till resultat.

I valet stod Allan Larsson som den ensamme stinsen på perrongen. Han vinkade av Sverige och svensk ekonomi, men på fel bana. Det insåg väljarna och avsatte Allan Larsson som den som hade ansvaret för ekonomin, för det blev fel väg. Myten om Allan Larsson som räddare för svensk ekonomi var bara en myt.

När jag hörde Allan Larsson nu och ett antal tidigare gånger i ekonomiskpolitiska debatter så tänkte jag på den bok Anna-Greta Leijon skrev. Jag förstår henne bättre nu.

Anf. 58 ALLAN LARSSON (s) replik:

Herr talman! Det är intressant att lyssna när herr ordföranden i finansutskottet skall förklara och försvara hur han expedierar moderat politik. På en punkt har han uppenbarligen haft framgång. Han lyckades övertyga Lars Tobisson och Anne Wibble när det gällde momssänkningen. Men vad mer? I övrigt är det Per-Ola Eriksson och hela Centern som har fått följa med i den kraftiga högervridning som har skett. Det syns också i opinionssiffrorna hur högern kramar musten ur mittenpartierna. Det skall bli intressant att följa fortsättningen.

Låt oss ta detta med ekonomin. Jag förstår inte hur Per-Ola Eriksson som ordförande i finansutskottet kan vara lycklig över att inte konjunkturuppgången har fått bättre fart. Han borde vara den förste att beklaga att regeringens politik inte har lett till snabbare resultat.

Kanske borde han läsa om inledningen på sitt anförande. Där gavs det i varje fall ett erkännande av att det nu börjar röra på sig för exportindustrin. Som jag sade: SCB:s material visar att exportindustrin sedan årsskiftet har en påtaglig förbättring i orderingången. Det bör leda till att vi produktionsmässigt får ett bättre utfall.

Men det stora som har hänt är att ni med er politik, med höga räntor och

med era åtstramningar har drabbat hela hemmamarknadssektorn. Det är där vi har bromsen på den uppgång som annars skulle ha kommit i gång. Det är där vi missar de resurser som vi borde skapa. Det är där vi får arbetslösheten.

Hur kan Per-Ola Eriksson vara glad och stolt och peka finger och säga: Så bra att det inte blev någon uppgång!

Vi måste tvärtom alla vara intresserade av att svensk ekonomi kommer i gång. Ni bör tänka om så att ni inte bromsar och tar bort den kraft som måste finnas. Kom ihåg att för svenska exportföretag är hemmamarknaden den viktigaste delen. De måste kunna få avsättning här för att få den finansiella styrkan att lyckas på exportmarknaderna. Ni underminerar dem i det avseendet.

Anf. 59 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill påminna Allan Larsson om en sak.

Sänkt moms på livsmedel, turism och persontransporter; lägre skatter för småföretag; lägre arbetsgivaravgifter; bättre riskkapitaltillförsel till småföretagen; kraftigt förstärkta regionalpolitiska anslag; kraftiga ökningar då det gäller investering i infrastruktur, vägar och järnvägar; kraftiga satsningar på arbetsmarknadspolitiska åtgärder – allt detta är åtgärder hämtade från Centerns program och som också regeringen i sin helhet ställt upp på. Jag kunde fortsätta uppräkningen.

Jag tycker litet synd om Allan Larsson för att han måste skriva om historien. Allan Larsson har många gånger gett sken av hur framgångsrik den politik var som Allan Larsson administrerade på det ekonomisk-politiska området. Men den ledde Sverige in i betydande ekonomiska problem.

Den signalverksamhet som Allan Larsson försökte sig på lik en stins under hela valrörelsen, den gav inget svängrum för svensk ekonomi.

Nu får vi rätta till de problem som Allan Larsson med sin ekonomiska politik satte Sverige i. Det är ett mödosamt arbete, men vi har tagit på oss det ansvaret. Jag är övertygad om att väljarna kommer att ge oss utdelning 1994.

Anf. 60 ALLAN LARSSON (s) replik:

Herr talman! Per-Ola Erikssons sätt att beskriva vad som skett sänker trovärdigheten hos Per-Ola Eriksson som ordförande i finansutskottet. Jag tror inte det finns någon annan än Per-Ola Eriksson som kan hålla ett sådant inlägg som detta.

Läs litet av vad som skrivs! Läs vad som har sagts om den serie av ekonomisk-politiska åtgärder som vi vidtog under den tid som jag var med och hade ansvaret. Se på effekterna, på det ni nu gärna vill ta äran av. Det ligger i kostnadsanpassning. Det ligger i den nedtagning som vi gjorde av räntor via ecu-anknytningen. Det var ingen signalpolitik. Det var reella åtgärder som gav ordentliga effekter. Kostnader, priser, räntor – allt utvecklades rätt.

Sedan sjabblade ni i höstas och skapade intrycket hos omvärlden att Sverige och den svenska regeringen höll på att lägga om valutapolitiken. Vi fick en osäkerhet som fortfarande sitter i och som gör att svenska företag får betala för höga räntor och att svenska hushåll får alltför tung börda. Så är det!

Jag skall ge ett erkännande till Per-Ola Eriksson, och det gäller stabiliseringsavtalet. Där stod Olof Johansson och Centern upp. Utan den insatsen

hade vi haft svårt att klara hem det, men det gjorde vi. Då var det Wibble och Tobisson som stod här i kammaren och hackade på oss. Men det var en insats som var avgörande för svensk ekonomi, också för att vi skulle kunna göra den omläggning och knytning till det europeiska valutasystemet som skedde.

Jag har ingen anledning att på något sätt skämmas för de åtgärder vi vidtog. Jag är tvärtom väldigt stolt över det vi gjorde. Jag ser resultaten, och det kommer Per-Ola Eriksson kanske att kunna medge i sin kammare. Men jag förstår att det tar emot att visa den generositet man rimligen borde ha som ordförande i ett av riksdagens viktigaste utskott.

Anf. 61 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Jag förstår att socialdemokraterna anser sig behöva två företrädare i den här ekonomiska debatten. De företräder, såvitt jag förstått i dag, två och möjligen ännu fler ståndpunkter som är sinsemellan oförenliga. Då är det i och för sig enklare om dessa åsikter förs fram från olika personer.

Tyvärr är det inte heller på det viset alldeles klart. Båda dessa motstridiga åsikter har förts fram i dag av först Arne Kjörnsberg och därefter Allan Larsson. Regeringen har, i dessa båda herrars tappning, anklagats först för hårdhänt åtstramning, sedan i nästa mening, eller möjligen med ett kommatecken emellan, för en lättsinnig politik med ofinansierade skattesänkningar. Jag tycker att detta illustrerar att socialdemokraterna själva tror så litet på sin egen retorik att de inte kan bestämma sig för vilket ben de skall stå på. Det vore en fördel om de kunde bestämma sig innan vi har en diskussion. Det skulle bli enklare för dem själva på det viset.

Jag har läst socialdemokratiska motioner, och jag har läst de reservationer socialdemokraterna har avlämnat till betänkandet. Där framgår, om man skall göra en någorlunda kortfattad summering att socialdemokraterna påstår sig kunna ordna 100 000 nya jobb, ökad social service, mera välfärd och samtidigt minskat budgetunderskott. Ingenting har en kostnad. Allt detta goda kan man få raskt och käckt alldeles gratis. Det är en intressant uppfattning som även dagens finansminister skulle vara beredd att diskutera. Om det vore så skulle det vara jättebra.

Jag tycker att det är litet synd att ni inte kom på detta tidigare. Jag har därför en liten misstanke att inte ens ni själva upplever det som korrekt och trovärdigt.

Rimligen hade ni själva kommit på denna snillrika politik för ett år sedan, om de förändringar i de offentliga utgiftssystemen, den reformering av sjukförsäkringsreglerna och lägre ersättningar, alla de besparingar i diverse offentliga utgifter som ni brottades med, var alldeles onödiga, som de påstås vara i den tappning ni nu kommer med.

Det är litet konstigt, tycker jag, att det som för den socialdemokratiska regeringen för ett à ett och ett halvt år sedan tedde sig så ohyggligt svårt i själva verket var jätteenkelt, som det ser ut nu. Det tycker jag bevisar mycket tydligt att den socialdemokratiska politiken inte är sammanhängande och inte trovärdig. Jag tycker att det är beklagligt, därför att det förtar ju ändå inslag i den ekonomiska debatten. Jag tycker att det är roligt att de-

battera ekonomisk politik, men bara om det som tas upp har något samband med verkligheten.

Det är också litet synd att inte Allan Larsson lyssnat på de inlägg som har gjorts här i kammaren. Han ställde några frågor till mig och uppmanade regeringen i största allmänhet att ändra politik. Det verkar litet konstigt, ungefär fem minuter efter det att jag klart och tydligt har deklarerat och efter att företrädare för de fyra partierna har deklarerat att vi fortsätter med vår politik. Det är detta finansutskottets majoritet har föreslagit, och det är det kammaren skall besluta om.

Det verkar på något sätt som om man inte hade någonting i sak att debattera, när man kommer med fullständigt meningslösa uppmaningar att vi skall ändra på oss. Jag tycker nog att jag var utomordentligt tydlig i fråga om det som jag ser som det viktigaste inslaget framöver, nämligen uthållighet. För att inte omintetgöra de positiva tecken som i dag finns på begynnande exportledd tillväxt krävs det uthållighet.

Allan Larsson talar nu ganska allmänt om en generell efterfrågestimulerande politik med ökad inhemsk efterfrågan. Jag kan bara hänvisa till det som Carl Hamilton sade för någon timme sedan eller en och en halv, att detta motverkar sitt eget syfte därför att det leder till högre räntor. Det blir inga flera investeringar, det blir inga flera jobb, det blir inga flera resurser för social välfärd och god fördelningspolitik.

Låt mig ställa en fråga tillbaka till Allan Larsson angående de finansiella problemen, där jag tyckte att det ändå fanns en viss beredskap för diskussion och där vi har haft ett visst samarbete. Jag tycker att det är litet konstigt att den socialdemokratiska politiken går ut på att låta AP-fonden köpa mera fastigheter och mera aktier. Är det verkligen Allan Larssons allvarliga mening att det som långsiktigt reparerar den spruckna bubblan efter överhettningen och det hårda kapitalets 80-tal är att staten köper en massa fastigheter?

Dessutom tycker jag att ert förslag i fråga om fastighetsskatten på kommersiella lokaler är synnerligen egenartat. Ni vill ju ta bort den skatten för dem som har misslyckats särskilt mycket, dvs. de som inte kan hyra ut sina lokaler alls. Det är verkligen att belöna dem som har spekulerat fel. Det tycks mig vara oerhört egenartat.

I rapporten som jag läste över helgen fanns det en liten mening där det talades om flera tänkbara skattesänkningar som skulle kunna komma att föreslås av Socialdemokraterna för att lösa problemen. Det stod inte mer än så, och det skulle vara intressant om Allan Larsson kunde nämna något exempel på sådana skattesänkningar.

På en punkt vill jag ge Allan Larsson rätt. Jag tror att avtalsrörelsen framöver blir oerhört viktig. Jag tror däremot att de flesta människor, löntagare och andra, har oerhört mycket bättre insikt om problemens natur och lösningar än vad Allan Larssons misstro ger intryck av. Jag tror att de flesta människor förstår att stabila jobb får man i företag som går bra. Om företagen går dåligt, måste de minska produktionen och avskeda folk.

Med de förutsättningar som nu finns både i form av låg inflation och låga inflationsförväntningar, ett nytt skattesystem och ett antal övriga föränd-

ringar, som jag inte behöver upprepa, menar jag nog att förutsättningarna för en fortsatt låg lönekostnadsutveckling är goda.

På ytterligare en punkt har Allan Larsson ganska kloka synpunkter. Det handlar om den politik som ni förde sista året i regeringsställning. Det var jättebra det som genomfördes med skattereformen, sjukförsäkringen, energiöverenskommelsen, ecu-anknytningen och ansökan om medlemskap i EG. Problemet är bara att ni har lämnat denna politik nu. Nu föreslår ni det som ni körde med på 70- och 80-talet, före detta omtänkande.

Det fungerade inte då och kommer inte att fungera nu. Jag tycker nog att dagens socialdemokratiska opposition har betydande mängder att lära av gårdagens socialdemokratiska regering.

Slutligen vill jag svara på de tre frågor som ställdes angående konvergenskrav, räntor och arbetslöshet. Svaret är mycket enkelt: Vi kommer att uppnå resultat bra mycket snabbare med regeringens politik än med Socialdemokraternas.

Anf. 62 ALLAN LARSSON (s) replik:

Herr talman! Jag förstår att det smärtar Anne Wibble och de samlade borgerliga partierna att vi socialdemokrater företräds av två ledamöter, när regeringen med dess fem stödpartier i riksdagen bara får ha sex talare och finansministerns eget parti bara två talare inkl. finansministern.

Vilken orättvisa mot regeringen att vi två stycken får en halvtimmes anförandetid mot att ni har en och en halv timme! Jag är skakad över att vi har tagit för oss på det sättet. Vi får väl se om talmanskonferensen gör någonting åt det, så att ni kan få fram er politik på ett bättre sätt vid nästa tillfälle.

Är det åtstramning eller ej? Det är en intressant diskussion, för om man läser finansministerns egen finansplan får man veta att det är både åstramning och inte åtstramning. Vi har inte blivit klokare på det när vi har läst det i finansutskottet. Men vi ser effekterna: arbetslösheten blir större, tillväxten blir mindre. Jag vet inte vad man skall kalla det.

Vi socialdemokrater har lagt fram ett program för att åstadkomma utbildning och arbete, så att vi kan pressa arbetslösheten från den höga nivå som den är på väg upp till ner mot 3 %. Det handlar om 100 000 människor som skall ha arbete och utbildning, inte passivt kontantstöd.

Varför har ni inte kommit på detta tidigare? undrar Anne Wibble. Jo, det är precis detta som är arbetslinjen i svensk politik, som gör att vi är internationellt uppmärksammade. När Anne Wibble kommer till OECD får hon erfara att där är man intresserad av att veta hur det går med den svenska arbetslinjen. Det är precis detta som man överallt vill ta del av, och då skall ni inte underminera den politiken.

Nu säger ni: Det skall vara uthållighet. Vi kan inte ge avkall på vår ekonomiska politik. Vad ni säger med detta är bara en sak: Arbetslösheten har blivit ett medel i er ekonomiska politik. Ni har gett upp den formulering som fanns i regeringsdeklarationen om att arbetslösheten inte skall vara ett sådant medel. När ni säger att det inte går att göra som Socialdemokraterna föreslår, då har ni valt väg, då accepterar ni arbetslösheten som ett medel.

När det gäller finansmarknaden skulle jag vilja ställa frågan till finansministern: Är det klokt att realisera statliga fastigheter för 20 miljarder på den

marknaden? Vilka effekter får det på banker och andra finansiella företag? Låt oss få ett besked på den punkten!

Vi har inte lämnat den politik som vi har fört i regeringsställning. Den är grunden för våra förslag. Kom ihåg att den innebär att både inflationen och arbetslösheten bekämpas. Vi satte i gång med att frisläppa investeringsfonderna, fördubbla resurserna till arbetsmarknadspolitiken och dra i gång infrastrukturinvesteringarna.

Det är den linje vi fortsätter på, och vi kan se att det ger resultat. Vi har uppnått resultat när det gäller prisbekämpningen, inflationen och stabiliseringen. Vi kan också visa att vårt alternativ ger ett mycket bättre utfall när det gäller att bekämpa arbetslösheten och en bättre tillväxt. Det är ett bra alternativ, och ni borde utnyttja sommaren till att tänka om, tänka nytt och tänka framåt.

Anf. 63 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! På en punkt kan jag omedelbart svara Allan Larsson. Nej, det är klart att det inte hade varit ett dugg listigt eller klokt att på ett bräde sälja ut fastigheter för 20 miljarder – om det ens fanns någon som hade föreslagit det, vilket det inte är. Det är konstruktion. Socialdemokraterna konstruerar ett förslag och reagerar sedan mot det och säger att det inte är så smart.

Faktum är att regeringen tar betydande hänsyn till verkligheten och anpassar både försäljning av fastigheter och försäljning av statliga företag till de förutsättningar som gäller. Jag kan ju bara nämna att t.ex. tillgången på riskkapital har blivit väsentligt bättre, eftersom balansen när det gäller aktiehandeln under det senaste året har gått med ungefär 14 miljarder kronor i svensk favör. Det är en utveckling som därmed har förstärkt riskkapitalmarknaden i Sverige och förbättrat möjligheterna för enskilda företag och som är ytterligare ett litet tecken på att utlandet och därmed utländska och svenska investerare börjar se med mer öppna och positiva ögon på den ekonomiska utvecklingen i Sverige och därmed kommer att bidra till att det skapas fler arbetstillfällen här.

Allan Larsson talar om arbetsmarknadspolitiken, som jag tycker är oerhört viktig. Jag har egentligen en enda fundering på detta område, en fundering som verkligen gör mig djupt konfunderad. Hur kan Socialdemokraterna säga nej till de praktikplatser som riksdagen nu har fattat beslut om? Ni använder ju en betydande energi och massor med debattutrymme i tidningar, i kammaren och i utskottsdiskussioner till att argumentera emot detta förslag, som kommer att ge uppemot 40 000 unga flickor och pojkar möjlighet till yrkespraktik och därmed en starkare ställning på arbetsmarknaden. Jag tycker att det är ett jättebra förslag, och det är en fullständig gåta hur Socialdemokraterna kan säga nej till detta förslag. En möjlig anledning till att de säger nej är förstås att förslaget råkar ogillas av LO. Det visar sig då att det, i varje fall på den här punkten, inte är herr Larsson och hans vänner utan LO som fattar besluten.

Man kan naturligtvis dra många slutsatser av den diskussion som har förts i dag. Jag skulle, herr talman, vilja dra några slutsatser.

I valet mellan en ansvarsfull ekonomisk politik, som långsiktigt tryggar

både jobb och välfärd, och en socialdemokratisk politik, som låtsas lindra åtminstone för stunden men leder till högre arbetslöshet under resten av 90-talet, väljer jag – och det kommer jag att fortsätta att göra – ansvaret, långsiktigheten och jobben.

I valet mellan en politik för tillväxt och bättre välfärd och en socialdemokratisk politik, som skapar stagnation och ytterligare prisökningar, väljer jag tillväxt och välfärd.

I valet mellan en politik som bygger på kunskap hos enskilda människor och seriös analys och en socialdemokratisk politik, som bygger på lättköpt och ytlig demagogi, väljer jag icke oväntat kunskapen och analysen.

I valet mellan en politik för förnyelse och förändring med syfte att ge våra barn en bättre framtid och en socialdemokratisk politik, som upprepar gamla misstag, kör 80-talet i repris och skyfflar över problemen på framtida generationer, väljer jag framtid och förnyelse.

Jag beklagar att Socialdemokraterna inte gör de valen.

Anf. 64 ALLAN LARSSON (s) replik:

Herr talman! Det är intressant att höra hur finansministern nu försöker täcka över det ställningstagande som låg i propositionen i höstas och som riksdagen ställde sig bakom, dvs. att man skulle realisera statliga fastigheter för 20 miljarder. Bara förekomsten av detta ställningstagande ligger som en kvarnsten på marknaden. Det bästa ni kunde göra är att dra tillbaka ert ställningstagande och därmed ge en signal om att ni inte har planer på att på det här sättet skapa ytterligare stora förluster på det här området.

Investeringsflödena mellan Sverige och omvärlden vände redan förra året. Det är lätt att se i statistiken. Detta är alltså inte något som har inträffat nu, under det här året, utan vändningen skedde redan förra året.

Vi är minst lika angelägna som ni i regeringen om att ungdomar skall ha arbete. En stor och viktig insats under 80-talet var att vi efter den borgerliga perioden bröt ner ungdomsarbetslösheten och såg till att ungdomar fick jobb. Vi tycker att ungdomar skall ha riktiga arbeten med rättigheter och att de skall ha en lön att leva på. Ni avbryter nu den första juli alla arbetsmarknadsåtgärder, och det kommer att leda till stora problem. När kommer ni att ha dessa jobb i gång? Hur går det – finns det en ordinarie arbetsmarknad efter det att ni har satt in det här programmet? Hur kan vanliga ungdomar få ett vanligt jobb när ni skapar den här typen av former?

Vi har invändningar mot detta därför att vi tror att det har en rad negativa effekter, inte därför att vi inte skulle vilja att ungdomar har jobb. Vi har lagt fram förslag som är bättre, och vi hade också i utskottet en diskussion mellan våra partier, när ni till slut inte gav chansen till en uppgörelse som kunde ha lett till att vi hade fått bättre program och bättre insatser för ungdomar än de som nu kommer till stånd.

Jag förutser att vi kommer att få anledning att återkomma till en diskussion om ungdomsinsatserna, och jag tror att ni också på den punkten får lov att börja tänka om, tänka nytt och tänka framåt.

Anf. 65 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk. Jag vill bara säga det som jag tidigare glömde, trots att jag har skrivit det på en stor lapp, näm-

ligen att jag vill tillönska Allan Larsson och övriga ledamöter i kammaren en glad sommar.

Anf. 66 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Årets kompletteringsproposition innehåller, som har framgått av den tidigare debatten, också ett antal förslag på skatteområdet, ett skattepaket om man så vill. Men paketet är faktiskt inte någon vacker skapelse. För att uppnå ett mycket bestämt och i och för sig ganska vällovligt syfte, nämligen att sänka energibeskattningen för industrin, tvingas man genomföra en hel kedjereaktion av skattejusteringar.

Det är dock inte skattejusteringarna i sig som är det viktiga för regeringen. Det handlar i stället om att sy ihop en kompromiss som till nöds kan accepteras av alla partierna i regeringen – man skulle kunna kalla det ett offer på fyrpartiregerandets altare.

Vi vet att Centerpartiet inte tycker om de föreslagna sänkningarna av energiskatterna för industrin. Det framgick med all önskvärd tydlighet av Olof Johanssons kommentar till den s.k. Hjalmarssonska utredningen, som nu i allt väsentligt accepteras av regeringen. Olof Johansson gick ju faktiskt t.o.m. så långt att han sade sig vilja avgå om utredningsförslaget blev verklighet. Det är ett hot som han inte har verkställt, i varje fall inte ännu.

Olof Johanssons dåliga miljösamvete tystades med att 500 milj.kr. skulle avsättas för satsningar på bl.a. biobränslen. Det är för övrigt pengar som regeringen ännu inte har tagit fram. Det vore intressant att veta – finansministern kan möjligen svara på det – när dessa pengar kommer att anslås och hur de då skall finansieras. Inte skall de väl öka det redan redordhöga budgetunderskottet med ytterligare en halv miljard kronor?

Nästa steg i kedjereaktionen var att finansiera skattesänkningen för industrin med höjda energiskatter för hushållen. Men då uppstod frågan hur hushållen skulle kompenseras för denna skattehöjning på ca 4 miljarder kronor, och så växte förslaget om en kraftig momssänkning fram. Inom parentes kan jag säga att det hör till saken, att bara några veckor innan kompletteringspropositionen lades fram hade framträdande medlemmar i regeringen hävdat, att det minsann inte fanns något utrymme för momssänkningar. Någon sträckte sig så långt som att antyda att det skulle kunna bli en sänkning med 0,7 %.

Att sänka momsen med 3 % visade sig dock vara en dyr historia; närmare bestämt skulle det kosta 11 miljarder kronor. Därmed infann sig också den eviga och lika efterhängsna frågan: Varmed skola vi betala? Och så slog man som nästa led i kedjereaktionen till mot det s.k. schablonavdraget från intäkt av tjänst. Det avdraget föreslås nu avskaffas – trots att Centerpartiet förmodligen hade invändningar, eftersom förslaget kommer att fördyra arbetspendlingen, trots att Folkpartiet förhoppningsvis hade invändningar mot att ytterligare urholka skattereformen och krångla till skattesystemet, och trots att det strider mot Moderaternas mycket starkt uttalade vilja att sänka skatten på arbete.

Av bara farten passade man på att avskaffa fastighetsskatten på s.k. lokalhyreshus också. Och ändå hade Bengt Westerberg bara någon månad tidi-

gare avfärdat alla tankar på att sänka eller avskaffa fastighetsskatten. Han kunde tvärtom tänka sig att höja den.

Vad blir då resultatet av detta skattesammelsurium? Ja, det blir sannerligen ett högt pris som den borgerliga regeringen måste betala för att stärka industrins konkurrenskraft genom energiskattesänkningar.

För det första kommer statsfinanserna att försämras med i runda slängar 7 miljarder kronor – en fullständigt huvudlös åtgärd, med tanke på att budgetunderskottet nu brakar i höjden med rekordfart.

För det andra kommer skattesystemet att bli krångligare genom att energiskatterna differentieras och genom att schablonavdraget avskaffas. I det senare fallet kan det faktiskt gå så illa, att den förenklade självdeklarationen äventyras.

För det tredje kommer miljön att bli sämre, eftersom industrins benägenhet att minska sina miljöstörande utsläpp kraftigt kommer att minska.

För det fjärde kommer det att bli negativa fördelningspolitiska effekter. Detta har Arne Kjörnsberg tidigare visat i sitt anförande.

Herr talman! Skatteutskottet har haft tillfälle att granska och yttra sig över denna egendomliga skapelse – jag skulle nästan frestas att säga missfoster – till proposition. Det har vi gjort med stor grundlighet, trots att tiden har varit knapp. På socialdemokratiskt initiativ har vi under en hel dag genomfört en offentlig utskottsutfrågning av närmast berörda institutioner och organisationer. Vi har mottagit ett stort antal s.k. uppvaktningar. Vi har haft tillfälle att fråga ut såväl oberoende experter som experter från finans- och utrikesdepartementen. Jag vågar nog påstå att vi har fått en ganska god bild av skatteförslagen.

Det är förvisso inte någon vacker bild. Vi har kunnat konstatera att kompletteringspropositionen på skatteområdet lider av ett stort antal fel och brister. Det erkänner också – visserligen under stor vånda – den borgerliga majoriteten i utskottet. Man tvingas erkänna att den miljövänliga naturgasen missgynnas av förslaget. Man tvingas erkänna att förslaget blir fullständigt förödande för kraftvärmeverken, att växthusnäringen missgynnas, att de företag som använder metallurgiskt kol kan få kostnadsökningar på tiotals miljoner kronor, att det föreslagna systemet för återbetalning eller kompensation av energiskatt och koldioxidskatt inte går att använda. Och man tvingas erkänna att avskaffandet av schablonavdraget äventyrar den förenklade självdeklarationen.

Den borgerliga majoriteten underkänner alltså på punkt efter punkt sin egen regerings i all hast hoprafsade förslag.

Under extremt stor tidspress tvingas man därför i elfte timmen genomföra omfattande och kostsamma förändringar på alla dessa punkter. Jag skulle därför vilja vända mig till författaren av skatteavsnittet, Bo Lundgren, som nu finns i kammaren, och fråga om han verkligen är nöjd med sin produkt. Tycker han inte att det är en smula genant att bli tillrättavisad på så många viktiga punkter av sitt eget utskott?

Tyvärr måste jag också konstatera att detta hafs och slarv inte är en engångsföreteelse. Det är faktiskt snarare regel än undantag att skatteutskottet måste gå in och korrigera skattepropositioner. I inte mindre än tre fall har vi dessutom tvingats korrigera i efterhand med hjälp av s.k. utskottsinitiativ.

Det är faktiskt på sin plats med en kommentar från regeringen på den punkten.

Herr talman! Vi socialdemokrater tycker också att industrins konkurrenskraft måste förbättras genom sänkta energiskatter. Vi tycker emellertid att det är fel att smeta ut skattesänkningarna på all industri. Sådana sänkningar skall enligt vårt förmenande endast komma sådan industri till del som har höga energikostnader och därmed också höga energiskatter. Denna energiintensiva industri behöver verkligen skattesänkningar för att klara sig i den internationella konkurrensen. Den mindre energiintensiva industrin behöver inte sådana skattesänkningar.

Vi föreslår därför från socialdemokratiskt håll att dagens dispenser för den tunga industrin ersätts med ett generellt skattetak för industrins energiskatter. Normal energiskatt och koldioxidskatt skall tas ut av industrin, med den begränsningen att inget företag betalar mer energiskatt än 0,6 % av försäljningsvärdet. Skattetaket görs generellt för all tillverkningsindustri och för växthusnäringen och skall tillämpas rutinmässigt som en del av den normala företagsbeskattningen. Därigenom kommer förslaget inte i konflikt med några av våra internationella åtaganden.

Samtidigt är nivån på skattetaket sådan, att det bara kommer att beröra några hundra av de mest energitunga industrierna. Det stora flertalet företag får betala normala energiskatter och behåller det ekonomiska intresset att utnyttja miljövänliga bränslen. Vi behöver t.ex. inte – till skillnad från regeringens förslag – slå ut naturgasen och återgå till försurande kol- och oljeeldning i Skåne och Halland.

För det fåtal företag som bryter igenom skattetaket föreslår vi ett krav på andra insatser, bl.a. obligatorisk energirevision, för att stimulera till ytterligare effektiviseringar även i denna tunga industri.

Vi socialdemokrater avvisar också av statsfinansiella skäl förslaget om sänkning av momsen. Vi avvisar slopandet av schablonavdraget, och vi säger nej till avskaffandet av fastighetsskatten på lokaler.

Fördelarna med vårt förslag är många:

För det första: Vi slår vakt om ett enkelt och enhetligt skattesystem – till skillnad från regeringen.

För det andra: Vårt förslag blir billigt. Det kostar statskassan ca 1,3 miljarder kronor, vilket skall jämföras med regeringsförslaget på ca 3,4 miljarder kronor.

För det tredje: Miljön gynnas av vårt förslag. Vi slår vakt om naturgasens och biobränslenas relativa fördelar och ser till att det fortfarande finns ett incitament för industrin att hålla sig till rena bränslen.

För det fjärde: Med vårt förslag behövs det inte – till skillnad från regeringens – några improvisationer i elfte timmen.

För det femte och sista: Vårt förslag blir från fördelningssynpunkt gynnsammare för folk med lägre inkomster.

Jag vill därför, herr talman, avslutningsvis instämma med de socialdemokrater som tidigare har yrkat bifall till ett antal reservationer i betänkandet.

(forts. 7 §)

Anf. 67 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag ber att få meddela att kammarens sammanträde i dag pågår utan avbrott för middagspaus.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 13.21 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 13.30, då partiledardebatten skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 13.30.

6 § Partiledardebatt

Anf. 68 INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! För ett år sedan var en majoritet av svenska folket för ett svenskt EG-medlemskap. Nu blir allt fler tveksamma eller negativa.

Vad är det som har hänt, sedan jag som statsminister lämnade in vår ansökan om medlemskap i juni förra året?

Den stora politiska händelsen i vårt land är att vi har fått en borgerlig, starkt moderatdominerad regering. Och denna regering har konsekvent använt och missbrukat kravet på EG-anpassing för att legitimera sin egen högerpolitik.

Varje invändning mot den ekonomiska politiken, mot orättvisa skattesänkningar, mot dogmatiska privatiseringar och mot nedskärningar av välfärden, avfärdas från moderat håll med "EG kräver det".

Regeringen har försökt att sätta EG-stämpel på sin egen nyliberala politik. Fortsätter statsminister Carl Bildt på den här vägen – som han dessutom kallar den enda Europavägen – finns det inte en chans att samla en majoritet av svenska folket bakom ett svenskt EG-medlemskap. Tänker Carl Bildt fortsätta att vara nej-sidans största politiska tillgång?

Både i Danmark och i Sverige kräver borgerligheten att de socialdemokratiska partiledarna nu måste leverera sina väljare till ja-sidan. Men vi lever faktiskt inte på någon statlig kolchos. Och det handlar inte om att leverera tomater.

Det här handlar verkligen om marknaden, om den politiska och demokratiska marknaden. Vi står inför en folkomröstning där varje medborgare har sin röst. Dessa självständiga medborgare måste bli övertygade. De kan inte kommenderas till en viss ståndpunkt, lyckligtvis inte.

Vad är det då som behövs, för att människor skall bli övertygade om att Sverige skall gå med i EG?

Det behövs en strategi för rätten till arbete, social rättvisa, jämställdhet och en bra miljö. Det behövs motkrafter till den nationalism som nu tycks gå som en underström genom Europa. Därför måste vi ännu starkare betona

att EG är ett fredsprojekt och att ett närmare samarbete mellan länderna i Europa är en förutsättning för en fredlig och trygg utveckling.

Det är av dessa skäl som jag har engagerat mig för ett svenskt medlemskap, och det är utifrån detta som jag kommer att försöka övertyga andra om att inta samma ståndpunkt. Men det kommer att ske genom förnuftigt samtal – inte med kommandoord.

Herr talman! Nu har det gått åtta månader sedan den borgerliga regeringen tillträdde. Det är nu möjligt att börja bedöma de praktiska resultaten.

Den "enda" vägens politik – den som skulle sätta fart på tillväxten och få ned arbetslösheten – har lett till att regeringen, i sina egna prognoser, tvingas konstatera att Sverige nästa år kommer att ligga sist i tillväxt bland industriländerna. Arbetslösheten stiger upp till 5 %. Budgetunderskottet rusar i väg upp över 100 miljarder kronor. Välfärden börjar rämna i kommun efter kommun.

Det är sant att vi befinner oss i en djup lågkonjunktur. Det skapar stora ekonomiska svårigheter och skulle ställa varje regering inför en rad svåra och viktiga avgöranden.

Det allvarliga är att den "enda" vägens politik är en återvändsgränd, och att regeringen därför nu saknar både strategi och politik för att lösa problemen. I stället för att lösa de problem vi nu har, ödslar regeringen kraft på att skapa nya problem.

Jag skulle vilja ge några mycket konkreta exempel på detta. Ni tänker sälja ut 35 statliga företag och rycker därmed undan det riskkapital som de små och medelstora företagen skulle behöva.

Ni lägger beslag på löntagarnas och pensionärernas pengar genom att dela ut löntagarfondspengarna till aktieägare, när de i stället behövs för att stärka pensionerna.

Ni diskuterar att införa ett vårdnadsbidrag, som skulle försvåra för kvinnor att förvärvsarbeta. Ni talar om att skapa Europas bästa skola, men rustar i praktiken ned utbildningen. Ni försämrar den kommunala servicen, inte främst av ekonomiska, utan av ideologiska skäl.

7,5 miljarder kronor skall dras in från kommuner och landsting varje år framöver. Det drabbar vård, omsorg, skola, bibliotek, dvs. mycket personalintensiva områden.

När ni nu tvingar ut allt fler människor i arbetslöshet, då ökar utgifterna för arbetslöshetspolitiken. När de arbetslösa sedan blir utförsäkrade, stiger kommunernas sociala utgifter. Resultatet blir i slutänden ingen besparing på 7,5 miljarder kronor, utan en skrämmande försämring av välfärd och livskvalitet.

Så här på vårriksdagens sista dag är det rimligt att jämföra regeringens uppnådda resultat med de löften som de fyra regeringspartierna gav i valrörelsen. Jag vill koncentrera mig på fyra viktiga områden: löftena om högre sysselsättning och tillväxt, lägre hyror, bättre vård och omsorg samt att regeringen inte skulle göra sig beroende av Ny demokrati.

Carl Bildt, den "enda" vägens politik består av två delar: stora skattesänkningar för förmögna och rika samt privatiseringar av statliga företag.

Men de generösa skattesänkningarna på förmögenheter, aktier, gåvor och arv har ju inte givit några positiva resultat. Till detta har nu kommit att Carl

Bildt säger att det inte går att sänka skatten så mycket som han tidigare hade lovat.

Den andra delen, att sälja ut statliga företag, är hittills ett fiasko. Det mest påtagliga resultatet av det som har skett är, till omvärldens förvåning, att regeringen orsakat ett jättegräl med Volvo.

Den "enda" vägen leder alltså inte till tillväxt och lägre arbetslöshet. Den leder rakt ner i Tobissons träsk. För det var ju Lars Tobisson som formulerade den ekonmisk-politiska strategi som regeringen sedan följt: "Först ska vi sänka skatterna, sen ska vi se var vi ska kunna spara."

Det regeringen i realiteten gör är att låna till skattesänkningar. Den strategin pekar nu fram emot en mycket allvarlig statsfinansiell kris. Hur skall ni, Carl Bildt, ta er upp ur träsket och få fast mark under fötterna? Är ni på rätt väg, när arbetslösheten ökar som den gör?

Till Görel Thurdin i Centern: Ni lovade i valrörelsen att det skulle bli billigare att bo. I ett pressmeddelande några dagar före valdagen skrev Olof Johansson: "Centern har en strategi för lägre boendekostnader."

Vad svarar ni de ungdomar som röstade på er därför att ni lovade lägre hyror men som nu tvingas flytta på grund av era chockhöjningar?

Till Alf Svensson: Ni i kds talade i valrörelsen vackert om ett mjukare och varmare samhälle. Vad säger Alf Svensson till de gamla som känner sig grundlurade på grund av indragningarna från kommunerna och landstingen och genom förslaget att slopa delpensionen?

Till Bengt Westerberg: Hur känns det att sitta i en regering som gör upp med Ny demokrati om den ekonomiska politiken?

Herr talman! Den stora skillnaden mellan den borgerliga och den socialdemokratiska ekonomiska politiken är att de borgerliga menar att vi lever över våra tillgångar, medan vi socialdemokrater anser att vi arbetar under vår kapacitet.

Vi hävdar att det går att pressa ned arbetslösheten mot 3 %, i stället för att låta den stiga upp mot 5 % och däröver. Vi är helt övertygade om att det är nödvändigt att göra det, om vi skall undvika social utslagning och stigande budgetunderskott, med höga räntor som följd.

Det går att skapa tillväxt genom att satsa på investeringar och utbildning. Och framför allt: det är möjligt att skapa ekonomiska framsteg – utan att skapa nya klyftor och orättvisor.

Vi har en rad konkreta förslag i våra ekonomisk-politiska motioner, som visar hur det går att vända utvecklingen. Vi föreslår en ny näringspolitik, som ökar tillgången på riskkapital för näringslivet och som motverkar de skadliga effekterna av finanskrisen.

Vi vill genomföra ett omfattande investeringsprogram över hela landet i vägar, järnvägar, broar och annan infrastruktur. Vi menar att det är nu som vi måste satsa på upprustning och ombyggnad av skolor, bostäder, äldrebostäder m.m. Vi vill bygga ut gymnasieskolan, öka antalet platser i högskolan, förstärka vuxenutbildningen och kompetensutvecklingen inom tillverkningsindustrin.

Vi vill återställa skattereformen för att få en ansvarsfull finansiering av de offentliga utgifterna och ett skattesystem där medborgarna betalar skatt efter bärkraft. Carl Bildt har talat om skattechock. Er fördelningspolitik inne-

bär en chockbehandling av medborgarna. Ni vill höja skatten på arbete och sänka skatten på kapital, underlätta skatteplanering och skattefusk.

Vi säger nej till de dramatiska indragningarna från kommuner och landsting. De kommer att få orimliga konsekvenser för kvaliteten inom barnomsorgen, skolan, sjukvården och äldreomsorgen.

Det den borgerliga regeringen nu genomför är ett systemskifte, grundat på nyliberala idéer. Dessa idéer har redan prövats i USA. Där har klyftan mellan fattiga och rika vidgats. Över 30 miljoner amerikaner saknar sjukförsäkring, vart femte barn lever i fattigdom, valdeltagandet sjunker. Människor känner att politiken inte längre är till för dem. Det är en oerhört allvarlig varningssignal. Och det är ju faktiskt dessa idéer, tio år försenade, som regeringen Bildt nu försöker praktisera i vårt land.

Vi socialdemokrater kommer på alla plan – i kommuner, landsting och riksdag – att motsätta oss detta systemskifte. Och vi är inte ensamma. Hyresgäster, pensionärer, författare, föräldrar som har barn på dagis och i skolan, reagerar.

De gör det därför att de tycker att den svenska välfärdsmodellen är bra. De ställer krav på politiken, krav som aldrig kommer att uppfyllas av en högerregering, stödd på Ny demokrati.

Däremot borde Folkpartiet, Centern och kds kunna lämna bidrag till en annan och bättre utveckling, men inte i det sällskap de nu befinner sig i.

Vi socialdemokrater kommer inte bara att ta den ideologiska striden. Vi sätter nu i gång ett viktigt programarbete för att mer konkret utforma politiken, när det gäller ekonomi, arbete, välfärd, demokrati och jämställdhet samt miljö för resten av 90-talet och med sikte ett bra tag framåt i tiden.

Vårt välfärdsbygge behöver byggas om på en del håll. Det finns sådant som inte är bra och som behöver göras bättre, men det allra mesta handlar inte om att riva ned och försämra, utan om positiva åtgärder. Också där skiljer vi oss från de borgerliga partierna.

Vi vill också i framtiden låta solidaritet, samverkan och gemenskap vara vägledande när vi bygger samhället. Och vi vill försöka åstadkomma detta i samarbete med andra, både innanför och utanför riksdagen.

Sverige har råd att arbeta!

Vi har råd att låta alla barn gå i en bra skola!

Och vi har råd att ta väl hand om sjuka och gamla.

Efter ett riksdagsår med en borgerlig regering står det klart: Sverige behöver en ny politik för ekonomisk utveckling, full sysselsättning och gemensam välfärd!

(Applåder)

Anf. 69 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Det fanns mycket att kommentera i Ingvar Carlssons anförande, men tiden medger bara att jag tar upp en sak, nämligen den ekonomiska politiken.

Jag har tagit Ingvar Carlsson, Allan Larsson och andra socialdemokrater på orden när de har sagt att vi borde studera deras förslag och se om det inte finns någonting där som regeringen skulle kunna ta fasta på. Jag har i detalj studerat Socialdemokraternas viktigaste motioner. Jag har också bett tjäns-

temän i regeringskansliet att utan politiska sidoblickar studera dessa förslag och bedöma vilka effekter de skulle få.

Resultatet av denna granskning är nedslående. Jag hinner inte gå igenom alla punkter av naturliga skäl. Låt mig bara peka på det investeringsprogram som Socialdemokraterna gör en så stor sak av, 40 miljarder kronor för att tidigarelägga investeringar och öka sysselsättningen. Erfarenheterna pekar alldeles entydigt på att det inte går att sätta ett sådant program i sjön snabbt, utan de stora effekterna kommer längre fram i tiden och kommer konjunkturmässigt helt fel.

Socialdemokraterna uppger, för att ta ytterligare ett exempel, en budgetförstärkning på 8 miljarder. En närmare granskning av de skatteförslag som Socialdemokraterna framför visar att man har räknat fel på 10 miljarder. I verkligheten blir det t.o.m. fel på tecknet, dvs. en expansion i stället för en indragning av pengar som det handlar om.

Det finns kort sagt ingenting att ta fasta på i Socialdemokraternas alternativ, utan den bild som framträder är i stället bilden av ett parti som bara säger nej, nej, hemskt mycket nej.

Socialdemokraterna medverkade i slutet av sin regeringsperiod till en rad viktiga beslut. Allt var inte populärt, det fick ni erfara som parti, men det mesta var nödvändigt. Alla de besluten var sådana beslut som vi har drivit fram här i kammaren. Vi har också medverkat i praktiken till att fatta dessa beslut. I dag skryter Socialdemokraterna med dessa beslut, som man länge sade nej till. Det skall ni göra, ni har all anledning att vara stolta för att ni till slut tog er i kragen. Men det kom för sent. Det är en av förklaringarna till att vi nu har stora problem i svensk ekonomi.

Liksom 1976 försöker ni nu lansera idén om att vi kom till dukat bord. Men bordet var inte dukat. Vi såg de tydliga tecknen på nedgång och talade om dem i valrörelsen, även om Ingvar Carlsson då beskyllde oss för svartmålning.

Så småningom erkände ni att bordet inte var dukat 1976. Så småningom kommer ni att erkänna att bordet inte var dukat 1991 heller. Så småningom insåg ni att de förändringar av skattepolitiken, valutapolitiken, sjukförsäkringen och mycket annat som ni sade nej till tidigare var nödvändiga. Så småningom kommer ni att inse att de åtgärder som ni nu säger nej till är lika nödvändiga.

Jag kan bara beklaga att den friskhet som ändå fanns över socialdemokratin under det sista regeringsåret i dag är bortblåst. Ni har ingenting att komma med. Er politik är en politik för opposition, men inte för regeringen.

Anf. 70 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag kan i alla fall notera att Bengt Westerberg ansåg att vi hade fattat en rad stora viktiga beslut i regeringsställning, men att vi inte fungerar lika bra i opposition. Det bästa vore väl att vi kom tillbaka i regeringsställning och fick ta ansvar för landet, eftersom vi då skulle kunna fortsätta att driva vår regeringspolitik.

Vi har lagt fram investeringsförslag och förslag när det gäller utbildning och regionalpolitik. Vi är övertygade om att dessa förslag skulle ge landet en mycket bättre utveckling, både för landet som helhet och för de enskilda

invånarna. Dessutom har vi genom Rehnbergavtalet, som ni i de borgerliga partierna inte trodde på, lagt grunden för en låg kostnadsutveckling och en förstärkt konkurrenskraft.

Sedan påstår ni att vi bara säger nej. Det beror ju på ur vems synvinkel man ser det hela. På grund av regeringens skattepolitik får ca 5 miljoner löntagare höjd inkomstskatt, vilket de skulle slippa med en socialdemokratisk regering. De tycker säkert att regeringens politik är obehagligare än Socialdemokraternas. De som däremot har det gott ställt och som har stora förmögenheter, stora aktieinnehav och höga inkomster skulle faktiskt drabbas av vår politik. Våra förslag innebär att dessa människor skulle få försämringar. Där är det ni som säger nej.

Skillnaderna ligger i fördelningspolitiken, Bengt Westerberg. Ni folkpartister har hamnat i knäet på Moderaterna. Där sitter ni i själva verket och gör upp politiken med Ny demokrati. Jag ställde en enda mycket kort fråga till Bengt Westerberg.

Bengt Westerberg gav i valrörelsen kategoriska besked om att han inte skulle ha med Ny demokrati att göra, att det över huvud taget inte skulle bildas en regering som han skulle medverka i om den på något sätt var beroende av Ny demokrati. Nu är Bengt Westerberg med i denna regering som vice statsminister. Denna regering är inte beroende bara i största allmänhet av Ny demokrati, utan ni sitter och gör upp med Ny demokrati om den ekonomiska politiken. I Dagens Nyheter av i dag kan man läsa om hur man just i socialutskottet – det utskott som Bengt Westerberg har mest att göra med – har kunnat träffa lysande uppgörelser mellan Ny demokrati och regeringspartierna. Är inte detta, Bengt Westerberg, ändå värt en liten kommentar, eftersom beskeden från Bengt Westerberg var så kategoriska om att han i regeringsställning under inga förhållanden skulle bli beroende av Ny demokrati?

Anf. 71 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Jag skall gärna svara på Ingvar Carlssons fråga. Någon uppgörelse mellan regeringen och Ny demokrati finns inte när det gäller den ekonomiska politiken. Regeringen har lagt fram sina förslag för riksdagen. Voteringen har ännu inte ägt rum, men allt tyder på att vi kommer att få igenom det allra mesta. I några fall har det tyvärr inte blivit så, vilket jag djupt beklagar, t.ex. i fråga om delpensionen. I och för sig tycker jag att delpensionen är en utomordentlig förmån, och jag gläds å alla de människors vägnar, som nu får behålla den, men från ekonomisk synpunkt hade det naturligtvis varit vettigare om vi hade sluppit den uppgörelse som Ingvar Carlsson träffade med Ian Wachtmeister på den punkten.

Ingvar Carlsson sade att de borgerliga partierna hade bekämpat Rehnbergavtalet. Jag hörde Allan Larsson tidigare i kammaren säga att Centerpartiet hade stött Rehnbergavtalet. Jag kan tala om för Allan Larsson och Ingvar Carlsson att också vi folkpartister hejade på Rehnbergavtalet. Vi är naturligtvis också mycket tacksamma för detta avtal och för att det har bidragit till låga löneökningar, även om huvudförklaringen inte är Rehnbergavtalet utan den svaga konjunktur som har drabbat svensk ekonomi. Utan denna konjunkturförsvagning är det mycket osannolikt att Rehnbergavtalet hade

gett samma resultat. Oavsett orsakerna har vi alla anledning att glädja oss över att kostnadsökningarna har varit låga och att inflationstakten i Sverige har drivits ned på en mycket låg nivå.

Herr talman! Nu står vi emellertid inför den svåra utmaningen, nämligen att försöka behålla en låg inflation när konjunkturen vänder. För detta har inte Socialdemokraterna någon politik. Om man ser tillbaka på vad ni faktiskt åstadkom under 80-talet, kan man konstatera att en av de saker som ni verkligen misslyckades med var just att stabilisera priserna när konjunkturerna blev goda. I bl.a. produktivitetsdelegationen – salig i åminnelse och som under en viss tid leddes av Allan Larsson – påvisade man att detta är en av huvudförklaringarna till att det har gått dåligt för svensk ekonomi.

Socialdemokraterna har ingen politik i dag för att klara att hålla nere inflationen när konjunkturen vänder. De besparingar som vi har föreslagit kommer i huvudsak att sättas in vid den tidpunkten – det gäller t.ex. karensdagarna – för att kyla ner ekonomin. Min konkreta fråga till Ingvar Carlsson blir: Hur tänker ni kyla ner ekonomin, när det blir nödvändigt för att den låga inflationstakten skall kunna behållas då konjunkturen vänder? Ni föreslår ju nu investeringsprogram som kommer att ge en expansiv effekt i helt fel konjunkturfas. Ni har en ytterligt kortsiktig politik, som är ämnad – som jag sade – för opposition men inte för regerande.

När man studerar Socialdemokraternas motioner, finner man att det är alldeles uppenbart att de inte tänker sig att deras politik skall kunna föras. Den skiljer sig nämligen enormt mycket från den politik som de förde i regeringsställning. Ni fattade en del vettiga beslut – det vill jag gärna understryka. Vi folkpartister medverkade till dessa beslut och vi drev på i dessa frågor. Men i dag möter vi en helt annan socialdemokrati, oförmögen att tänka framåt. Det beklagar jag djupt.

Anf. 72 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Det är ganska fantastiskt att höra Bengt Westerberg inför riksdagens ledamöter påstå att det inte har förts förhandlingar med Ny demokrati och träffats en uppgörelse om den ekonomiska politiken, en uppgörelse grundad på att regeringspartierna gick med på detta med investeringsbolag. Kammarens ledamöter är mina sanningsvittnen, så jag tänker inte fortsätta att argumentera. Jag tycker bara att det är pinsamt för Bengt Westerberg.

Sedan påstod Bengt Westerberg att Socialdemokraterna träffade en uppgörelse med Ny demokrati om löntagarfonderna. Bengt Westerberg vet mycket väl att Ny demokrati röstade igenom detta förslag utan att det hade förekommit någon som helst kontakt med oss. Det är sanningen på dessa två punkter.

När det gäller Rehnbergavtalet var inställningen varierande mellan moderater, folkpartister och centerpartister. Utan Allan Larssons insatser hade det inte blivit något Rehnbergavtal, och då hade det inte funnits den grund för inflationsbekämpningen som nu finns.

Jag har många gånger upplevt att det har sagts att socialdemokratin inte skulle ha någon ekonomisk politik och att det skulle sluta med ruin om vi hade fått fortsätta att styra landet. Vi har tagit ansvar för det här landet,

Bengt Westerberg, under ett stort antal år. Till den här riksdagen har vi avgett konkreta ekonomisk-politiska motioner, där vi redovisar hur vi vill att man skall gå fram. Vi har lagt fram förslag som inte har varit inflationsdrivande. Det har vi varit utomordentligt försiktiga med. Övriga partier kände inte samma ansvar under slutet av 80-talet som vi gjorde för att strama åt ekonomin. Folkpartiet och Centern kände samma ansvar någon enstaka gång, men det var vi som slog larm om överhettning och försökte få majoritet för åtstramning. Det var synd att vi inte fick denna majoritet litet tidigare, för då, Bengt Westerberg, hade tiotusentals färre gått arbetslösa i dag.

Ni vill inte ha uppgörelser över blockgränserna. Det är synd, eftersom ni då skulle kunna åstadkomma en bättre politik.

Det är tyvärr inte unikt att det finns en skillnad mellan det som Folkpartiledaren säger offentligt och det han sedan gör i regeringen. Det handlar då inte bara om Ny demokrati. På område efter område gör Bengt Westerberg ganska kloka och bra uttalanden om välfärd, omvårdnad och om skattepolitiken. Men problemet är ju att Bengt Westerberg sedan som vice statsminister är med och röstar igenom en politik som går på tvärs mot det som Bengt Westerberg själv säger. Det är därför som Bengt Westerberg får vara med och ta ansvaret för att det nu går riktigt illa när det gäller välfärd i Sverige, för att författarna protesterar och för att de arbetslösa blir allt fler.

Anf. 73 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Att lyssna på Ingvar Carlsson är som att höra en vålnad från det förgångna som inte har kraften att inse hur överspelad hans politik egentligen är.

Jag undrar vart socialdemokratin egentligen är på väg. Det som en gång var socialdemokratins styrka var ju viljan att förändra, viljan att verkligen se problemen och välja konstruktiva lösningar. Av detta kan jag inte märka någonting i dag.

Jag skulle kunna sammanfatta Ingvar Carlssons resonemang här i dag genom att likna honom vid Ludvig XIV som sade: Efter mig syndafloden.

Ingvar Carlsson glömmer arvet efter den socialdemokratiska regeringen, det arv som är en ekonomisk kris – mer än 70 miljarder kronor i underskott i statsbudgeten. Trots detta vill han låna sig ur krisen. Han föreslår ofinansierade satsningar, lovar att alla skall få behålla det som de har utan att det kostar någonting. Finansieringen skall väl ske med hjälp av sedelpressen.

En sådan politik är ett hån mot väljarna. Det går inte att likt en struts sticka huvudet i sanden och samtidigt skrika och tro att problemen är lösta, när man tittar upp och snappar efter luft och upptäcker att det inte hänt någonting.

Det är också ett hån mot tredje världens länder. Nyss hemkommen från Brasilien har jag tagit del av Brasiliens problem. Brasilien har också utlandsskulder, stora budgetunderskott, hög inflation, hög arbetslöshet, höga räntor, oerhörda problem. Av sådana länder kräver vi att de skall ta sitt ansvar och se till att de minskar sina budgetunderskott och sina utlandsskulder. Men vi svenskar, som har en levnadsstandard som är bland de högsta i världen, skall inte ta vårt ansvar utan fortsätta att låna som om ingenting hade hänt.

Vi skall fortsätta konsumera på det sätt som skedde under 80-talet under den socialdemokratiska regeringens tid.

Om det är den sortens debatter som vi skall ha fortsättningsvis, tycker jag att det är en aning skrämmande. Jag måste fråga Ingvar Carlsson om han anser att det är moraliskt riktigt att ha den inställningen beträffande dessa problem.

När det gäller satsningar på kommunikationer, som ni skryter så mycket över, låter det som om det bara vore att sätta i gång och investera. Ni förberedde ju inte ett enda dugg på det här området. Hur skall man då kunna sätta i gång direkt? Allting var ogjort när vi tog över, och det är klart att det tar tid med saker och ting.

Jag vill avsluta med att säga att det är samarbete och inte konfrontation som skapar lösningar på de problem som vi har både miljömässigt och ekonomiskt.

Anf. 74 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte riktigt hur jag skall debattera med Görel Thurdin. Hon avslutade med att säga: Allt var ogjort när vi tog över. Sverige var alltså ett land där allt var ogjort. Men då kommer man litet för långt bort från en rimlig debattsituation. Jag skulle inte vilja använda uttrycket "efter mig syndafloden", vare sig det nu var Ludvig XV eller Ludvig XIV som yttrade detta. Jag betecknar inte de borgerliga partierna som syndafloden. Inte heller skulle jag använda uttrycket "vålnad från det förgångna".

Jag har här en annons med Görel Thurdin i verkligheten. Det gäller valrörelsen för mindre än ett år sedan. I det sammanhanget sade Görel Thurdin: Centern har ett färdigt paket för att också sänka momsen rejält på byggande, fastighetstjänster, sophämtning, vatten och avlopp. Den momssänkningen skulle minska hyrorna för en normalstor trerummare med ca 2 000 kr. om året.

Jag ställde frågan i min inledning: Hur stämmer, Görel Thurdin, det som ni sade i valrörelsen med de chockhöjningar som ni nu föreslår för hyresgästerna? Gick ni under 80-talet verkligen ut och sade att vi konsumerade för mycket? Var det inte i stället så, att Centerpartiet angrep socialdemokratin från vänster? Olof Johansson sade i riksdagen förra året: Det är inte de som har fått betala under 80-talet som skall bära ytterligare bördor, utan de som har vunnit på klippekonomin.

Men vem får betala nu: karensdagarna, delpensionen, sexdubblingen av avgifterna till arbetslöshetskassan, 7,5 miljarder kronor från kommuner och landsting? Ni lägger ju bördorna på just de grupper som ni i Centerpartiet lovade skulle få det bättre under 90-talet.

Det är dessa saker som jag har försökt att ta upp i min inledning. Jag tror inte att många människor känner igen Centerpartiet.

Så till ert eget favoritområde, miljöpolitiken. Görel Thurdin kommer från miljökonferensen i Brasilien. Det var ju där som ni skulle vara garanten för en bättre miljöpolitik. Men enligt Dagens Nyheter har ni endast använt de socialdemokratiska förslagen. I övrigt har ni vikt er på de viktiga punkterna: när det gäller energiskatten för Bo Lundgren, beträffande den gröna läroplanen för Beatrice Ask och rörande förslaget om ökad återvinning av förpack-

ningar för Ulf Dinkelspiel. Det blev inte någon miljöpolitik trots att Centerpartiet var med – undra på att väljarna flyktar.

Anf. 75 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! När man ser på statistiken över hyror, finner man att hyrorna visst höjdes med 60 % under Socialdemokraternas sista år. I år höjs de med 6 %. Så jag vet inte vem man skall vara mest upprörd över.

Beträffande Centerpartiets krav på att det skall vara vettiga hyror vill jag för det första säga att den allmänna momssänkningen på 3 % innebär att hushållen kompenseras för de nödvändiga utgiftsnedskärningar som vi gör på bostadsområdet. Detta innebär faktiskt också att byggmomsen minskar. För det andra är det absolut viktigaste när det gäller boendet och boendekostnaderna räntenivåerna och en ekonomisk politik som gör att man inte står inför plötsliga räntechockhöjningar. Sådant är förödande för de boende.

En socialdemokratisk ekonomisk politik med högre räntor och högre inflation kommer att drabba de boende, om ni får igenom det som ni tycker är lösningen på problemen. Förslaget om ett nytt bostadsfinansieringssystem är i långa stycken detsamma som det vi presenterade tidigare.

Jag förvånar mig också över att man ser så oerhört enkelt på sin egen delaktighet när det gäller den ekonomiska situation som landet befinner sig i. Det är ungefär som om de 70 miljarder kronor som ni åstadkom genom 1991 års beslut inte har någon som helst betydelse för hur saker och ting drabbar det svenska folket.

Beträffande miljöpolitik kan jag tala om att regeringen har ändrat vissa saker, t.ex. satsningarna på det som Världsbanken ägnar sig åt. Världsbanken har helt plötsligt upptäckt att man bör inrikta sig på de fattiga i världen. Det gjorde inte Socialdemokraterna när det gällde fattigdom i stora slumområden i städerna. Här har vi gjort någonting som Socialdemokraterna inte alls var inne på. Dessutom tror jag att det här kommer att ha oerhört stor betydelse för miljösituationen i hela världen, om vi nu skall diskutera miljöfrågor ur detta perspektiv.

Den här regeringen fick sitt uppdrag när landet befann sig i en mycket svår situation. Vi har gått med i regeringen för att ta ansvar och medverka till att föra Sverige ur en allvarlig ekonomisk kris. Det är bråttom med lösningarna, och det har varit ett högt arbetstempo. Jag vill understryka att samarbetet inom regeringen fungerar väl, trots att den består av fyra partier med delvis olika åsikter. Mycket har faktiskt hänt under den här tiden. Det är klart att man inte kan se konkreta resultat på en gång. Vad vi håller på med är grundförstärkningar, inte nedrivning.

Anf. 76 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag gratulerar den som blir klok på vad Centern har gjort på miljöpolitikens område. Jag nämnde tre områden där man inte har gjort något. Om Görel Thurdin har hämtat inspiration i Brasilien gratulerar jag henne. Jag väntar med spänning på vad det kan ge för avkastning i Sverige.

Jag blev ännu mer förvirrad över byggpolitiken. Jag tror ändå att jag kan detta område något. Ni i Centern utlovade före valet att effekterna av byggmomsen skulle bort. Men vi hade redan tidigare kompenserat detta. Nu tog

ni bort kompensationen, vilket kommer att innebära mycket kraftiga höjningar i nyproduktionen. Samtidigt tar ni bort räntesubventionerna steg för steg. Det kommer också att slå igenom på hyrorna.

Både Centern och Moderaterna utlovade före valet att det skulle bli sänkta hyror. Då sade vi att det skulle bli chockhöjningar av hyrorna. Då anklagades Ulf Lönnqvist för att vara lögnare och Allan Larsson och jag för att sitta på ljugarbänken.

Nu sitter Centern i denna regering och chockhöjer hyrorna för människorna ute i landet. Många har inte råd att bo kvar. Men i valrörelsen lovade ni att sänka hyrorna. Jag tycker att det är oanständigt och otillständigt. Det är dessutom illa när ni varken före eller efter valet tycks begripa bostadspolitiken, och Görel Thurdin var nu ett levande bevis på detta. Men detta kommer att drabba de boende – hyresgäster, villaägare och bostadsrättsinnehavare. Om ni inte tror mig kan ni lyssna på representanterna för dessa grupper. Hyresgäströrelsen kommer snart att ha kongress, och jag förmodar att regeringen kommer att ha någon representant där. Nej, jag hörde just att regeringen inte skall närvara, och det kan jag också förstå.

Det räcker emellertid inte med detta. Görel Thurdin, ni i Centern lovade en vecka före valet att det skulle bli bättre vård och omsorg, och ökade resurser till vård och omsorg. Ni sade att miljardbelopp skulle behövas till en bättre vård och omsorg, inte minst för våra äldre. Vart har dessa pengar tagit vägen, de miljardbelopp som ni utlovade? Ni drar ju in dem från kommuner och landsting. Om ni åtminstone sade att det ekonomiska läget är annorlunda och att ni därför måste göra detta och att ni erkände att ni vilseledde väljarna. Då är det en sak. Men ni låtsas ju, Görel Thurdin, som om ni inte hade sagt detta. Jag har den annons framför mig i vilken Görel Thurdin själv utlovar hyressänkningar med tusenlappar för de boende.

Jag tycker att ni efter ett års regerande skall stå till svars för detta. Ni lovade ut stora fördelar till väljarna, och det har blivit det rakt motsatta både när det gäller vård och omsorg och när det gäller hyres- och bostadskostnaderna.

Anf. 77 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Ingvar Carlsson sade i sitt anförande att kds under valrörelsen talade vackert om ett mjukare och varmare samhälle. Jag vill naturligtvis framföra ett tack för denna eloge.

Ingvar Carlsson och jag vet precis lika bra som alla andra att om ekonomin i Sverige, eller i något annat land, havererar och befinner sig i obalans, är det de gamla, de svaga och de sjuka som drabbas. Vi behöver inte debattera detta. Vi är övertygade om att om ingenting hade gjorts åt den ekonomi som socialdemokratin lämnade efter sig hade, i varje fall i ett litet längre perspektiv, just vårdsektorn drabbats än värre.

Sedan talade Ingvar Carlsson om svensk ekonomi som ett träsk. Rent botaniskt eller geologiskt bildas inte ett träsk på ett år. Det som vi håller på med är att dika ur detta träsk. Ni måste förstå att denna utdikning tar litet tid, och jag tror att t.o.m. svenska folket innerst inne har förståelse för att den kommer att ta litet tid. Men om vi lämnar detta träsk och vandrar ut i den politiska geografin, möter vi gång på gång talet om att vi står och stam-

par i Carlssons klister. Jag måste säga att det skall man berömma. Det är utomordentligt effektivt, det finns utspretat i alla sektorer, och det tar litet tid att göra sig kvitt det.

Beträffande träsk vilja säga följande. Ingvar Carlsson yttrade något mycket bra om EG. Jag vill upprepa det. Han sade att EG är ett fredsprojekt och att ett närmare samarbete mellan länderna i Europa är en förutsättning för en fredlig och trygg utveckling.

Jag tycker att detta var mycket bra sagt. Men är det månne god reklam nu då Sverige söker medlemskap och då Sverige skall examineras ekonomiskt att presentera vårt rike som ett träsk? Om det nu skulle vara så att Carl Bildt skrämmer svenskarna för Europa, vilket jag inte tror, torde risken vara uppenbar att Ingvar Carlsson skrämmer européerna för Sverige. Eller räknar Ingvar Carlsson med att politiker på kontinenten inte skall fästa avseende vid vad hans säger och att ordvalet kommer till enbart för att förgifta debatten här?

(Applåder)

Anf. 78 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Träsket fanns där, och träsket varnade vi för. Men inte trodde vi att ni skulle köra rakt ned i det. Det var detta som var problemet.

Lars Tobisson lade upp denna strategi för ett år sedan. Då sade han: Först skall vi sänka skatterna och ge stora skattesänkningar till de rika. Sedan skall vi klara utgifterna.

Det är detta som var det grundläggande problemet, och det var detta klister som ni fastnade i, Alf Svensson, när ni förde regeringsförhandlingar. Ni ville till varje pris komma med i en regering under Carl Bildt. Jag tror faktiskt att det hade varit bättre om ni hade fastnat i Carlssons klister. Då hade ni fortfarande befunnit er på torra land. Det hade varit bra för kds.

Sanningen är den att när vi hade regeringsansvaret uppfyllde Sverige alla EG:s krav. Då hade Sverige kunnat vara ett fullvärdigt medlemsland. Det är Sverige inte nu sedan vi fick en borgerlig regering. Vi har ett underskott på 100 miljarder kronor i budgeten. Det är inget dåligt träsk, Alf Svensson.

Vi har en ökande arbetslöshet. Genom ett politiskt beslut drar ni in 7,5 miljarder kronor från kommuner och landsting. Jerzy Einhorn skriver att staten drar in 7,5 miljarder kronor i årligt resursutrymme. Men staten, Alf Svensson, är just nu faktiskt den borgerliga regeringen med kds som en regeringsmedlem. Det är ni som bestämmer att kommuner och landsting skall ha dessa 7,5 miljarder kronor mindre. Det är därför som vi inte kan ta hand om våra gamla och sjuka på det sätt som Jerzy Einhorn mycket engagerat talar för. Det kommer ni inte ifrån genom att ständigt skylla på Socialdemokraterna.

Vi socialdemokrater har under 53 av de 60 senaste åren styrt det här landet – det är riktigt. Vi tar ansvar för den tiden. Men är det inte något märkligt i att så fort vi får en borgerlig regering har man en sådan otur? Då tvingas man ta över efter Socialdemokraterna, och då är det så eländigt runt om utomlands, och då har man sådana problem här hemma. Mellan 1976 och 1982 var det bara otur.

Sedan kom vi, och bruttonationalprodukten ökade med 2 % i genomsnitt– mot bara 1 % under de borgerliga åren.

Så vann ni valet 1991, och nu är det helt plötsligt bara elände och otur. Det är väl lika bra att vi får fortsätta att regera, så att det blir litet tur i Sverige igen. Då blir det också en bättre atmosfär.

Jag tror faktiskt, Alf Svensson – vi har ju en sak gemensamt, nämligen att vi har en bostad ihop – att vi kan föra en debatt som är ganska hård utan att man för den skull behöver kalla det för att förgifta atmosfären.

Jag tycker emellertid att det är viktigt att klara ut vad som sades före valet och vad som är fakta nu. Det är inte att förgifta atmosfären. Det är att rensa luften, Alf Svensson, och det är nödvändigt ibland i politiken.
(Applåder)

Anf. 79 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Några missförstånd måste klaras ut. Jag vet inte, Ingvar Carlsson, om vi har en bostad ihop. Men vi har använt samma bostad, och jag är glad över det. Det är i alla fall något positivt med regeringsskiftet för mitt vidkommande.

Sedan vill jag säga att jag inte är säker på om det var fråga om Ludvig XIV eller om Ludvig XV. Jag tror t.o.m. att det kan vara fråga om Ludvig XVI. Jag är inte helt säker.

Ingvar Carlsson talar om den socialdemokratiska perioden som något mycket lysande. Men vi har väl ändå anledning att erinra oss att det under 80-talet talades väldigt mycket om klipp och spekulationshysteri. Det var väl inte så väldigt mycket av solidaritet och omtanke. Men nu talar Ingvar Carlsson om dessa saker som om de vore det förhärskande under 80-talet.

Jag kan tillstå att jag kanske var litet aningslös. Jag trodde nämligen att Allan Larsson hade rätt när han, i samband med att han presenterade sin budget 1991, sade att den skulle gå jämnt ut – man vill ju tro på folk – men så blev det inte.

Efter det idoga upprepandet om vändpunkten trodde vi naturligtvis att en sådan skulle infinna sig.

Sedan, herr talman, vill jag gärna ta upp en sats i Ingvar Carlssons tal som ingen tidigare har berört: Ni diskuterar införandet av ett vårdnadsbidrag som skulle försvåra för kvinnor att förvärvsarbeta.

För mig är det fullständigt obegripligt att Ingvar Carlsson är fast i förmynderitänkandet. Om Ingvar Carlsson inte får bedriva en politik som innebär att det är statsmakten eller någon annan myndighet som bestämmer över föräldrarna och ser till att ekonomin används så, att man får folk att förvärvsarbeta även om viljan inte finns, är det fel – då är det oacceptabelt. Släpp de här gamla förmyndartankarna, Ingvar Carlsson! På den punkten kan vi väl i alla fall vara överens.

Betro den moderna svenska kvinnan med att själv välja den vård- och omsorgsform som hon och som pappan, ja, som föräldrarna tillsammans, är övertygade om är bäst för just deras barn! Varken Ingvar Carlsson eller jag – i varje fall inte jag – besitter en sådan förmåga att det går att säga vilken vård- och omsorgsform som är bäst för alla barn Sverige över. Lämna den gamla planekonomiska tanken när det gäller barnomsorgen.
(Applåder)

Anf. 80 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Alf Svensson har alltså hittat något positivt med regeringsskiftet. Jag ber att få gratulera honom till att han kunde få överta min lägenhet. Jag instämmer gärna i att det nog är det mest positiva som hände i och med regeringsskiftet.

Ja, det fanns inslag av klippekonomi som jag tyckte var en mycket negativ bieffekt av 80-talets ekonomi. Men det skall jämföras med att vi åstadkom en kraftig ökning av industriinvesteringarna, en förbättring beträffande konsumtionen och en bra sysselsättning. Tyvärr var klippekonomin baksidan. De stora fördelarna övervägde emellertid.

Jag reagerar faktiskt mot vad jag kallar för en sorts dubbelmoral i kds. Ni gick ju ut och talade vackert om det här med vård, omsorg och sjukvård. Men nu, med politiska beslut, drar ni ner på de områdena. En sådan dubbelmoral tycker jag att det är rimligt att peka på.

Det är inte bara det att ni drar ner på de här områdena genom att attackera kommuner och landsting, utan det är också så, att ni flyttar över bördorna från höginkomsttagarna till låginkomsttagarna. Ni ställer upp på Moderaternas ekonomi. Det som står i Bibeln – bären varandras bördor – har Alf Svensson uppenbarligen tolkat om så, att bördorna skall lastas av dem som har det bra och läggas över på dem som är mest utsatta.

Så vårdnadsbidraget. Jag skulle kunna uttrycka mig på två sätt. Det ena är: Om jag inte kan förklara, fråga då Bengt Westerberg. Bengt Westerberg har faktiskt uttryckt minst lika bra som jag vad som är risken med ett vårdnadsbidrag. Enligt en rapport finns det en beräkning inom finansdepartementet som visar att de stora förlorarna i fråga om vårdnadsbidraget är de heltidsarbetande kvinnorna. Även om Alf Svensson inte tror på mig hoppas jag att relationerna i regeringen är sådana – ni skryter ju om att ni har så bra relationer – att ni litar på resp. departement.

Hos finansdepartementet finns det beräkningar som visar just på det jag säger, nämligen att de heltidsarbetande kvinnorna blir de stora förlorarna om man inför ett vårdnadsbidrag.

Därför vidhåller jag min och Socialdemokraternas uppfattning: Vi i Sverige har en utomordentligt bra familjepolitik med barnbidrag, med utbyggd föräldraförsäkring och med barnomsorg. Låt oss inte riva ner och förstöra denna, som många säger, världens bästa familjepolitik genom att av dogmatiska skäl införa vårdnadsbidrag som leder till en kvinnofälla, Alf Svensson!

Anf. 81 LARS WERNER (v) replik:

Herr talman! Den socialdemokratiska regeringen lämnade på sin tid in den medlemsansökan till EG som i dag diskuteras. Det skedde efter det att en kort mening skrivits i en ekonomisk proposition.

Nu har EG svällt över alla breddar och utvecklats till den europeiska unionen efter Maastrichtmötet. När den nuvarande statsministern reser ut i Europa och möter statschefer meddelar Carl Bildt att svensk neutralitetspolitik har ändrats. Om man stiger på tåget till Maastricht får man åka ända fram, säger Bildt. Därmed menar han egentligen att det föreligger ett försvars- och säkerhetspolitiskt samarbete – som enligt min mening kullkastar

den tidigare svenska säkerhetspolitiken, neutralitetspolitiken och alliansfriheten.

Neutraliteten skall inte vara något problem, säger Carl Bildt till vännen François, till vännen Helmut och till vännen Jacques. Carl Bildt är ju familjär även ute i Europa.

Neutraliteten blir inget problem, säger alltså Carl Bildt. Vad jag egentligen vill fråga den regeringschef som lämnade in medlemsansökan till EG för ett år sedan är: Innebär detta, Ingvar Carlsson, att neutraliteten har samma innebörd i dag för det socialdemokratiska partiet som det som Carl Bildt förespråkar när han åker runt i Europa? Gör Ingvar Carlsson samma tolkning av neutralitetsbegreppet som den dåvarande regeringen gjorde när man lämnade in EG-ansökan? Står ni för samma sak? Jag tycker att det här är rätt väsentligt om vi nu skall föra en hygglig debatt om EG och om den europeiska unionen.

Anf. 82 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag står för den uppfattning som utrikesutskottet nyligen har skrivit i sitt betänkande och som riksdagen har ställt sig bakom, nämligen att vi skall vara militärt alliansfria, syftande till neutralitet i händelse av krig i vårt närområde. Det är en precisering i förhållande till förra våren, som jag tycker är fullt rimlig med hänsyn till den utveckling vi har upplevt. Jag tycker att det är ett bra uttalande. Det innebär alldeles klart att vi icke skall delta i några militära allianser.

Mot den bakgrunden tycker jag att det är olyckligt att statsministern uttalar sig vid resor utomlands på ett sätt som kan innebära oklarhet. Det har vi framfört från socialdemokratins sida. Det vill jag dock inte ta upp mera nu, eftersom vi har en debatt senare med Carl Bildt. Jag tycker att han skall få delta. Det blir nog roligare för både Lars Werner och mig.

Anf. 83 LARS WERNER (v) replik:

Fru talman! Detta är litet halvintressant. Ingvar Carlsson har uppenbarligen ungefär samma uppfattning som jag, när jag säger att detta inte stämmer med den uppfattning som den dåvarande regeringen hade. Jag håller också med om att vi skall föra denna debatt med statsministern senare.

Jag vill ta upp en annan fråga. Ingvar Carlsson anklagar den nuvarande regeringen för att skända kommunerna – regeringen skinnar kommunerna, skulle man kunna säga. Kommunernas möjlighet att ge invånarna service minskar med den nuvarande politiken. Många borgerligt styrda kommuner har accepterat regeringens indragningar utan protester. På andra håll finns det t.o.m. bland borgerliga kommunpolitiker ett missnöje med att regeringen försämrar för kommunerna.

Men jag måste erinra Ingvar Carsson om att detta inte är någon uppfinning av Carl Bildt och den nuvarande borgerliga regeringen. Det var egentligen ni som i regeringsställning inledde indragningarna från kommunerna. Min fråga är: Har ni ändrat uppfattning? Tror ni fortfarande på ett kommunalt skattestopp, i en tid då det finns stora begränsningar i den kommunala utvecklingen och stora, eftersatta behov? Skall jag tolka Ingvar Carlssons anförande här som ett omtänkande?

Anf. 84 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Vi är emot ett lagstadgat kommunalt skattestopp. Vi har utförligt redovisat motiven för detta i vår ekonomisk-politiska motion.

Vi föreslog mot slutet av vår regeringsperiod att kommunerna under de goda åren skulle få betala in ett belopp som de skulle disponera senare, när det blev sämre tider. Det är något helt annat, Lars Werner, än att, i ett utomordenligt ansträngt läge för kommunerna inte bara tillfälligt omfördela mellan olika räkenskapsår och inte bara detta år utan allt framgent, dra in 7,5 miljarder.

Det kommer att slå mycket hårt mot omsorg – barnomsorg, äldreomsorg, sjukvård, skola, bibliotek. Det kommer inte att leda till att man sparar så mycket som man säger. Tvärtom blir nettobesparingen förmodligen mycket ringa. Men den slår mycket hårt mot välfärden och livskvaliteten. Därför är och kommer vi att vara bestämt emot den sortens indragningar.

Anf. 85 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! Först en komplimang till er vackra klänning och ert förträffliga färgval.

För att knappt finnas till har vi rätt mycket att säga till om, tycks det. Det har sagts mycket om oss redan, och man kan fråga sig vadan min ovanliga men kanske klädsamma tystnad kommer ifrån. Den kommer ifrån något som heter debattordningen. Jag fick inte ta replik på Ingvar Carlsson, och Carl Bildt ville inte göra det. Jag vill inte tala om vad jag ville.

Det är synd att debatten om debattordningen inte sändes i TV. Det var en absurd teater med Lars Tobisson som Anders de Wahl, inte direkt TV-mässig, men i alla fall.

Alla tycks nu ha bekymmer med Ny demokrati, alla partier vill säga. Vi har det inte själva, och folk verkar inte heller ha några problem med Ny demokrati. Det var faktiskt folk som valde in oss här, och inte ni.

Vårt politiska liv framlevs som ni märker bland skuggor. Vi tycks nämligen inte göra upp med någon person. Det är intressant. Jag har börjat tänka på det. Det är möjligt att regeringen inte finns, och inte heller socialdemokratin. Det hela är bara en dröm. Vad vet jag.

Vi har i alla fall lyckats få in några ord i politiken, och vi är glada för det. "Verkligheten" var förut ett mycket ovanligt ord. "Träsk" har vi också fått in – det har redan använts många gånger. "Ölbackar" används numera även av fru Wibble.

När riksdagsåret inleddes välkomnades Ny demokrati med insinuationer och förolämpningar av Ingvar Carlsson och Bengt Westerberg. Samband med nynazismen i Tyskland osv. antyddes.

Nu har riksdagsåret gått. Vi har inte ändrat på oss, så herrarna borde kliva fram här och upprepa sina oförskämdheter. Det vore bra, tror jag, för ett stigande antal väljare och sympatisörer, som får klart för sig vilka ni tycker att de är.

Vi hade våra tvivel om hur riksdagsarbetet fungerar, och det har vi fortfarande. Vi har litet svårt att förstå hur man först låser sig för en uppfattning och sedan debatterar det efteråt, när alltihop är klart.

Sedan undrar vi vilka utanför riksdagen, det kan inte gärna vara TV-tit-

tare, som är skräckslagna för bilder. Bilder visas inte här. Detta är år 1992. Johan Brohult, Ny demokrati, visade en bild, och då bröt hela miljoninvesteringen samman. Därför hänger nu bara en bonad på väggen. Det är alltså ständigt samma bild. En bild säger dock mer än tusen ord, sägs det. Det vore kanske rätt upplyftande att se de bilderna. Det kanske någon redan har kommit på.

Vem kan tro att ett system skapar respekt, som avslår alla motioner, alla förslag, och som sedan får förslagsställarna att rösta emot sina egna förslag? Leve demokratin, fru talman!

Hur kan man få respekt för politiken om det enda viktiga är vem som föreslår någonting, och inte vad som föreslås? Jag garanterar att jag i mitt långa liv aldrig har sett prestigetänkande i den mängd och den tappning som jag har sett i det politiska livet.

Ny demokrati har, som ni förstår, många skepnader. Småföretagarpartiet Ny demokrati finns. Vi vet att företagen är Sveriges ryggrad. Det är där vårt välstånd skapas. Det skapas inte här inne. Där jobbas det hårt, ofta med hela privatekonomin som insats. Men det behövs pengar, riskkapital.

Nyligen lyckades vi övertyga den borgerliga regeringens skuggor att det var ovanligt vettigt att göra ett privat, börsnoterat investeringsbolag, som kan injicera riskkapital i små och medelstora företag och vara med om att förvandla svenska idéer och uppfinningar till världsprodukter, dvs. göra någonting för framtiden. Vi kommer att hänga med tills de varorna har levererats. För oss består livet nämligen inte av en skrivning från ett utskott.

Vi måste också se till att skötsamma, "vita" företag inte dödas av svartjobbare. Jag undrar hur många i riksdagen som vet hur det går till där utanför egentligen, om man vet hur svårt det är för ett litet företag att få låna pengar och hur många företag som går i konkurs i onödan, tack vare att lagen är sådan att banker och staten skall ha sitt innan den i och för sig skötsamme företagaren och leverantören får sin första krona, när en kund går i konkurs. Det uppstår en dominoeffekt. Brickorna bara ramlar, i onödan.

Så går vi över till arbetarpartiet Ny demokrati. Vi tycker att det skall löna sig att arbeta, och vi tycker att man aldrig skall tjäna mer än just när man arbetar. Skatten på arbete skall sänkas, och svenska arbetare skall ha ett alldeles eget personligt medbestämmande. De stora kollektivens och elefanternas tid – facken i det här fallet – är, hoppas vi, förbi. Folk som kan arbeta kan faktiskt tänka alldeles själva.

Jobben finns i små företag som växer, i nya företag som skapas, i stora företag som stannar i Sverige och i utländska företag som kommer hit. När den socialistiska regeringen och marknaden, gudbevars, tvingade svenska industrin utomlands, skapade den svenska industrin 100 000 jobb – fast det var utomlands.

Priset på arbetslösheten är misär och lidande och dessutom ur statlig svensk synpunkt ungefär 200 000 kr. per år och person. 500 000 arbetslösa betyder årligen en kostnad på 100 miljarder kronor.

Europapartiet Ny demokrati säger kanske inte riktigt detsamma som vad vi har hört här. Vi säger att EG och Europa finns. Man samarbetar redan. Tåget går, och vi måste koppla på. Men det skall inte vara som en gnällande boskapsvagn, där man hela tiden drar i nödbromsen och kräver en massa

saker. I stället skall vi jobba oss fram till lokföraren och styra tåget in i framtiden. Alla som vill något, alla som tror på framtiden och tror på Sverige, vill givetvis vidare. Men det finns de som kräver och gnäller. De vill att vi skall stå kvar och kratta löv i nationalparken när tåget försvinner in i fjärran. Vad tror ni att deras barnbarn säger? "Var ni tokiga, eller var ni bara trötta på 90-talet?"

EG är inte en fråga om kvinnofällor, snus och brännvin. EG är en fråga om framtiden, och den hanteras bäst av folk som tror på framtiden.

Invandrarpartiet Ny demokrati får säkert fler röster från invandrare än Folkpartiet, och det är därför att vår politik är realistisk. Flyktingströmmen i dag är farligt stor, större än 1989 då vi vet att vi slog huvudet i taket.

Håller vi på att importera krig? Har vi redan med öppna ögon importerat religiösa motsättningar som bäddar för framtida problem? Har vi även en flyktingpolitik som våra barn skall betala?

Vi menar att dessa frågor är aktuella, även om de är besvärliga. De måste upp på bordet. Folk är illa informerade. Myndigheterna är ganska kraftlösa och arbetar ungefär som på sjukhusen. Man tror att köer löser alla problem.

Varför måste t.ex. hemspråksundervisningen värnas? Är det för att vi skall få fler analfabeter på svenska? Vi i Ny demokrati har inte träffat på någon invandrare som stöder hemspråksundervisningen. Men däremot gör hemspråkslärarfacket det. Priset betalas som vanligt av folk ute i landet. Notan är 1,3 miljarder kronor. Det är ofattbart, för att inte säga sanslöst. Måste Sverige ta emot fler flyktingar än något annat industriland? Förklara i så fall varför för det svenska folket. Vi vill framför allt plocka upp dessa frågor på bordet och få en konkret diskussion kring invandrarpolitiken. Den är inte bra.

Alf Svensson är mycket trevlig och rolig, och jag tycker om honom, även om jag inte delar bostad med honom.

Vidare har vi biståndspartiet Ny demokrati. Vi anser att man skall ge bistånd till folk, inte till regimer. Insatser skall göras där de får störst effekt. Man skall aldrig glömma bort sina grannar i biståndspolitiken.

Ny demokrati föreslår också – observera det, vi är ju inte så mycket för utredningar – att en utredning skall tillsättas om vad svenskt bistånd har betytt för Afrika. Om det har betytt mycket, visa då det. "Sveriges roll i Afrika" – intresserade läsare är Pierre Schori m.fl.

De misslyckade projekten, och den häpnadsväckande korruptionen, måste också upp på bordet tillsammans med det direkta stöd som vi vetande, eller ovetande, lämnat till militära gerillarörelser. De har alltså fört krig med svenska folkets pengar.

Mottagarländerna köper vapen för åtta gånger vår u-hjälp, allt medan levnadsstandarden i samma mottagarländer sjunker. Jag påstår att de 230 miljarder kronor som hittills skickats i väg från Sverige, har skickats i väg för att tillfredsställa ledande, en gång socialistiska, politikers önskemål. Detta har genomförts med hjälp av en olycklig blandning av inkompetens och dåligt samvete.

I dag har vi en situation, i budgetunderskottens tidevarv, där barnen, den yngsta generationen, skall betala u-hjälpen. Det är fråga om ett underskott. Vi lånar, och de skall betala. Samtidigt vägrar vi att ge pengar till den äldre

generationens fattigpensionärer. Tala om kedjebrev! U-hjälpens omfattning och inriktning måste helt enkelt ifrågasättas. Den är ingen helig ko.

Så har vi konsumentpartiet Ny demokrati. Vi anser att det finns inget bättre än att vara kund. Därför måste det finnas konkurrens överallt. Bort med karteller och monopol, var de än finns i hela samhället. Konkurrens i vården skall ge bättre kvalitet, mer personlig service och lägre kostnader. Det är precis därför som marknadsekonomin en gång för alla slagit ut den socialistiska planekonomin. Skall vi behöva käbbla om det igen? Det är bara att åka över och kika på Ryssland.

Tänk om folk blev behandlade som folk i stället för personnummer. Tänk när det blir normalt att säga: "God morgon, fru Svensson. Tack för att ni har valt vårt sjukhus." Tänk! Det måste vara järnrumpornas mardröm.

En annan viktig aspekt på konkurrensen är, att om den fanns med i hela livsmedelssektorn, tillverkningen och distributionen, skulle kostnaderna kunna sänkas med 8 000–10 000 kr om året för en barnfamilj. Det motsvarar 30 000–40 000 kr. brutto i löneförhöjning, med arbetsgivaravgifter och allt. Vilka möjligheter det finns, om man bara slutar att bita sig fast i bordskanten!

Pensionärspartiet Ny demokrati säger att kedjebrevsekonomin inte höll. Folk lurades av ATP:n. ATP-systemet måste läggas om. Men vi säger också att ingen skall behöva leva under existensminimum. Det är en skandal att det finns fattigpensionärer. De fick en utredning i present.

Jag har ett förslag om en bättre present: halva partistödet som går till Sveriges politiska partier, 500 milj.kr. per år. Skulle det inte kännas skönt för alla politiker att ge? Att giva är, som bekant, saligare än att taga.

Pensionärer skall givetvis inte bestraffas om de har varit kloka nog att spara under sin verksamma tid. Inte heller skall deras arbetsinsatser straffas. Pensionärer är en tillgång. Det gäller allting. Man skall se till att det finns möjligheter och tillgångar. I barnomsorgen finns många intressanta varianter. Barn tycker om gamla, och gamla förstår sig på barn. Mina barnbarn tycker väsentligt bättre om mig än vad Bengt Westerberg tycker om mig. Det hela har med ålder och visdom att göra.

Ungdomspartiet Ny demokrati ser möjligheterna och vill göra något för framtiden. Vi vet att ungdomsarbetslöshet är bland det värsta som finns. Därför måste den till varje pris undvikas. Vi har arbetat hårt för det, och det känner kammarens ledamöter till.

Vi vet också att ungdomar måste lära sig något och att skolan måste bli bättre. Det skall ställas högre krav på lärarna, eleverna och föräldrarna – och den ljusnande framtid är vår.

Alla tjänar på kvalitet och kvalitetskrav på högre utbildning. Tänk på att vi nu försörjer våra ungdomar. Snart är det tvärtom, och då är det bäst om de kan något.

Slutligen vill jag säga något om populistpartiet Ny demokrati. Populisterna i Ny demokrati kommer att fortsätta att försöka uttrycka sig så att folk förstår. Vi är väl medvetna om att detta är besvärande inom politiken och högst opassande. Politik skall uttryckas på ett sätt som endast politiker förstår – och knappt det.

Vi kommer också att fortsätta att vara populister i bemärkelsen att vi tar

upp frågor som folk ställer sig och problem som folk vill att riksdag och regering skall lösa.

Vidare har vi ölbackarna. Allting kan beskrivas och förklaras med ölbackar. Livet är faktiskt att stapla ölbackar – om man har fantasi och vågar tro på bilder.

(Applåder)

Anf. 86 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Görel Thurdin och Ian Wachtmeister är svåra att debattera med, men på helt olika sätt. Jag föredrar Görel Thurdin i det fallet.

Om man går in i ett alldeles särskilt yttrande av Ian Wachtmeister ser man ihåligheten, t.ex. när Ian Wachtmeister nu säger att han inte har träffat några invandrare som vill ha hemspråksundervisning. Men hemspråksundervisningen är frivillig. Om det inte fanns några invandrare som ville ha hemspråksundervisning, skulle den inte kosta ett öre. Då skulle Ian Wachtmeister omedelbart bli bönhörd. Men han vänder sig inte till invandrare, utan han vänder sig till fördomar hos andra som inte förstår värdet av hemspråksundervisningen. Finns det något positivare när man kommer över till Förenta staterna än att träffa våra utvandrare där, som fortfarande behärskar det svenska språket. Detta är tyvärr inte något enstaka exempel.

Vi i Ny demokrati kommer från verkligheten, säger Ian Wachtmeister. Ja, greve Wachtmeister kommer från sin verklighet och har sin uppväxt, sin bakgrund och sina erfarenheter. Jag kommer från min verklighet, med min uppväxt, med mina erfarenheter och min bakgrund. Jag vet vad det vill säga att leva under knapphet, vad en klassindelad skola betyder om man lever på fel sida och vad social och ekonomisk otrygghet innebär. Det var bl.a. detta som gjorde att jag blev socialdemokrat. Jag förstår att Ian Wachtmeister valde en helt annan väg.

Ny demokrati vill ju verkligen riva ner mycket av det vi har byggt upp. De säger att de vill ta bort 200 miljarder kronor från statsutgifterna. Då ryker mycket av äldreomsorgen, barnomsorgen, skola och bistånd. Det kan inte döljas med aldrig så smaskiga argument, aldrig så många ölbackar eller aldrig så tarvliga påhopp på den svenska demokratin.

Det kan heller inte längre döljas att Ny demokrati är regeringen Bildts bästa stöd. Men därmed har ju också Ny demokrati ett ansvar för mycket av det Ian Wachtmeister angrep här och som han raljerade över, t.ex. arbetslösheten, den dåliga tillväxten, orättvisorna och otryggheten. I realiteten är han en del av detta regeringsunderlag. Ny demokrati är trots alla anspråksfulla uttalanden om att man står över, eller rättare sagt vid sidan av, partipolitiken ett parti som helhjärtat och med större engagemang än något annat parti ägnat sig åt taktikspelet. I själva verket har vi aldrig upplevt maken till parti i Sveriges riksdag i det avseendet. Jag har varit här ganska många år, så jag tror att jag är ett sanningsvittne på den punkten.

(Applåder)

Anf. 87 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Fru talman! Jag debatterar gärna med Ingvar Carlsson. Det var detta som Lars Tobisson ville undvika av något grumligt skäl.

De invandrare som inte vill ha hemspråksundervisning behöver inte heller ha det. Jag vill bara tala om för Ingvar Carlsson att vi nu talar om statlig och kommunal hemspråksundervisning. Studiecirklar och egna initiativ skall givetvis backas upp på allt sätt. Vi är inte emot det på något sätt. Men hemspråksundervisningen är grotesk. Det finns inget liknande i andra länder. Vi kanske skulle lära oss någonting av det.

Man kan fråga sig om 2 200 danskar och 1 300 norrmän behöver hemspråk. Det fick de 1990. Tänk om vi kom till Norge och sade: "Jag skall be att få hemspråk i svenska." "Da må du fare hjem igjen", skulle de säga då. Detta är löjligt alltihop. Det är sådant vi vill påtala. Ni som biter er fast och skall försvara alla dumheter ni hittat på förut, rusar ju bara in i en återvändsgränd, vare sig ni tar er dit på den ena vägen, den andra vägen, den tredje vägen eller den enda vägen.

Sedan har vi återigen konstaterat att jag är greve, vilket är mycket trevligt. Under valrörelsen var jag en galen greve. Nu är jag bara greve. Det intressanta är att året är 1992, och mina privilegier utsträcker sig till att bli avrättad med svärd. Jag vet att Ingvar Carlsson gärna skulle bistå med det.

Vad är det då i min bakgrund, utöver detta, som skiljer mig från Ingvar Carlsson. Det är att jag har jobbat ute i näringslivet. Jag har även varit grovarbetare. Det du, Carlsson! Jag har varit ingenjör, säljare, exportchef, marknadschef och verkställande direktör för stora bolag. Jag har startat egna företag, jag har i dag 100 anställda, och jag har sålt, exporterat och sprungit omkring i alla möjliga olika länder. Jag blev politiker för ett år sedan. Detta skall vi då jämföra med den politiska klassens broilers som växer upp i SSU. Det är det systemet vi attackerar. Jag förstår att det känns, eftersom ni inte kan göra något åt det. Det är för sent.

Mitt förslag är att man skulle få sitta maximalt sex år i riksdagen. Då skulle det hela tiden komma in nytt folk här. Då skulle det bli kul, tror jag. Det skulle tvinga in folk från verkligheten.

Sedan kom de 200 miljarderna fram igen. Den förfärliga siffran som TV, radio och tidningar är upphetsade över. Här kom gänget som inte kunde räkna. 200 miljarder var förfärligt. Det var 200 miljarder på sex år. Det handlade om att få ner skattetrycket från 57 % av BNP som det var då, till 47 % i dag. I dag är det för övrigt 52 %. I Europa har de 40 %. Är de inte riktigt kloka där ute då, enligt Ingvar Carlssons uppfattning?

Sedan är jag Bildts stöd. Jag avvaktar i vanlig spänning, eftersom vi brukar ha en debatt om vem jag är, var jag är, hur jag mår osv. Han brukar förklara det. Vi tar väl det sedan.

Vi står litet grand vid sidan av det hela av ett enda skäl, nämligen att vi är nya här. Det behövs många nya här.
(Applåder)

Anf. 88 LARS WERNER (v):

Fru talman! Jag skall inte kommentera klädseln. Jag har synpunkter på den också.

Jag vill börja med det jag egentligen inte tänkte ta upp, nämligen Ian Wachtmeisters anförande. Jag tycker att det är litet pinsamt när han går upp och hycklar här i kammaren. När Ian Wachtmeister talar om solidaritet med

gamla och pensionärer, kan man inte komma ifrån att vi har litet olika bakgrund när vi bedömer det. Han har vuxit upp i en ganska skyddad tillvaro på en herrgård i Sörmland. Det har inte jag, men jag är sonson till torpare och statare från hans trakter.

Jag har inga personliga upplevelser annat än vad far och farbröder har berättat. De fick uppenbarligen en annan syn på solidaritet och gemenskap än vad Ian Wachtmeister har fått av sina upplevelser. Han har aldrig, när han talar om pensionärer och gamla, varit i närheten av den verklighet som de fick uppleva. Därför menar jag att det är ett slags hyckleri när en välmående människa som Ian Wachtmeister – fast han har lyckats dölja det – född med silversked i handen, försöker tänka sig in i sina förfäders sätt att uppträda mot dessa torpare och statare och sedan går upp i Sveriges riksdag och talar sig varm för efterkommande till dem.

Det var inte ölbackar som de ville ha i statarfamiljerna på den tiden, Ian Wachtmeister. Det var en kanna mjölk, och Ian Wachtmeisters förfäder såg till att den var djävligt dyr.

Fru talman! I Sarajevo lever människorna i skyddsrum. Många är utan färskt vatten, nödvändig medicin och mat, medan s.k. friskaror – en tveksam användning av ordet fri – av serbisk milis beskjuter staden dag och natt.

FN har skärpt sanktionerna mot Serbien. Det är bra, och det är nödvändigt att FN intensifierar fredsansträngningarna genom att sända fler fredsstyrkor till Sarajevo.

När en hel värld sörjer vad som händer i det tidigare Jugoslavien, är det inte bara beklagligt, utan beklämmande att det finns politiker i Sverige som gör våldets offer och krigets flyktingar till en ekonomisk fråga och kallar dem ekonomiska flyktingar. Det gäller Wachtmeister, eller Karlsson, om han är här i dag.

Fru talman! Resultatet av folkomröstningen i Danmark om den europeiska unionen har naturligtvis skakat oss alla i olika avseenden. Ja- och nejsidor i hela Europa är omskakade, politiker i olika länder häpnar, partier i syd och nord förvånas, folk får sig en tankeställare, EG-institutioner kan inte längre hantera vare sig den uppkomna situationen eller ens ange lösningar.

Alla är omskakade, rådlösa och husvilla, och man talar om en kris för den ekonomiska unionen och de länder som vill ansluta sig till den. Det är bara vår svenske tennsoldat, statsminister Carl Bildt, som inte betraktar resultatet som ett bekymmer för Sverige – det är bara ett bekymmer för Danmark. Det har jag läst i tidningarna och hört på TV.

Med folkomröstningsresultatet i Danmark kommer EG:s institutioner att sättas på prov. Det blir en test på EG:s respekt för de mindre länderna i Gemenskapen. EG:s grundlag, Romtraktaten, säger entydigt och klart att alla länder måste godkänna den eventuella europeiska unionen. Nu har Danmark i en folkomröstning underkänt den. Därför kan den inte utan vidare genomdrivas.

Ändå talar en del politiker om att strunta i Danmark och köra loppet vidare. Carl Bildt tillhörde dem som på valnatten om inte rekommenderade det, så ändå utgick från det som en realitet. Men här prövas alltså respekten för de små nationerna i Europa.

Nu genomlider EG en konstitutionell kris, som den inte hade och inte har

någon beredskap för. Bl.a. i den meningen är folkomröstningsresultatet i Danmark nyttigt. Ja-anhängarna både här i landet och i övriga Europa har tidigare svävat i en slags "eurofori". Parallellen till den svenska EG-debatten är mycket tydlig.

Ja-anhängarna trodde att det var klappat och klart för ett ja, men det var det inte. Trots att Danmark varit med i EG i 20 år accepterade inte en majoritet av danskarna den politiska fördjupning som ligger i Maastrichtavtalet. Jag tror också att de okritiska ja-anhängarna i Sverige har fått sig en tankeställare av detta.

I Danmark liksom i Sverige har unionsförespråkarna bestått av hela etablissemanget, bestående av partier, industrisammanslutningar, intresseorganisationer och tidningsmedia.

Jag sade på första maj i Stockholm: "Den planerade europeiska unionen är ett så bräckligt bygge att inte byggmästarna själva är säkra på konstruktionens hållfasthet. Att hoppa på ett sånt bygge är i hög grad riskfyllt. Därför gör Sverige klokt i att inte nu försöka klänga sig upp på rangliga byggnadsställningar och hoppas på det bästa."

Jag visste inte då att jag hade så rätt som jag fick efter det danska valresultatet.

I Östeuropa föll för ett par år sedan de förut stenhårda och uttalat eviga systemen samman i en takt som ingen hade anat. Det var mycket snabbt gjort. Deras stabilitet var inte större än att de i dag mest är minnen.

Vem kan lova att EG är stabilare? Det räcker uppenbarligen med en folkomröstning i ett land för att unionsprocessen skulle påverkas. Man trodde på hållfastheten och att ja-sidan enkelt skulle sopa hem segern. Nu ställdes allt på huvudet.

Det finns långtgående demokratiska hänsyn att ta och omfattande demokratiska krav att ställa innan unionen kan bli ett demokratiskt och folkligt alternativ till nationernas självbestämmande.

Nog sagt om EG i dag. När det gäller Sverige har regeringens rivstart, omstart och allt vad det kallades för åtta månader sedan givit ett omedelbart resultat. Rivstarten gav en byggarbetslöshet utan like och en långtidsarbetslöshet som växer. Andelen långtidsarbetslösa är den högsta någonsin.

Den borgerliga regeringen bedriver en slags omvänd fördelningspolitik med överflyttning av rikedomar från dem som arbetar till kapital, från penningsvaga till penningstarka. Man sänker skatterna för dem som har det hyggligt. Kapitalägarna blir rikare. Samtidigt sker också en annan överföring, där kvinnorna får betala.

Man bedriver en politik med nedskärningar av anslag till kultur, fritid och bibliotek, nedskärningar som drabbar personal och barn på daghem. Man bedriver en politik som skapar arbetslöshet i den offentliga sektorn och därmed ställer en mängd kvinnor utan jobb, samtidigt som det finns stora vård- och omsorgsbehov. Det här drabbar dagens kvinnor och morgondagens jämställdhetsarbete.

Den borgerliga regeringen, och de borgerliga kommunerna på många håll i landet, genomför nu en politik som i första hand drabbar kvinnorna direkt.

Man har också fört en politik som under de här åtta månaderna har inneburit sänkt skatt för de förmögna på en rad områden.

Omsättningsskatten på aktier har avskaffats.

Förmögenhetsskatt på vissa aktier och kapital har tagits bort, till glädje för en del ministrar med stort personligt aktieinnehav.

Förmögenhetsskatten har sänkts för alla förmögenheter och planeras bli helt avskaffad till 1995.

Det har blivit sänkt skatt för gåvor, och ytterligare sänkning planeras.

Sänkt skatt för kapital och ytterligare sänkning på andra områden planeras också, liksom sänkt skatt för aktievinster.

Vi har tidigare talat om problemen för kommunerna, och dem skall vi återkomma till.

Vi har fått en politik där en av huvudpunkterna har varit att avskaffa löntagarfonderna. När löntagarfonderna privatiseras och statliga företag säljs ut innebär det ju de facto att svenska folkets gemensamma egendom säljs ut till dem som har pengar. Därmed ökar klyftorna.

Nu kan vän av ordning från regeringen säga att folk har köpt förhandsoptioner till aktier i SSAB, men då vill jag säga att de anställda uppenbarligen inte har varit särskilt intresserade av detta.

Dagens pensionärer har byggt det här landet. Det är ett land där det finns mycket att vara stolt över. Alla har rätt till vård och annan kommunal service, oavsett om man är förmögen eller lever under små omständigheter – sedan kan vi ha synpunkter på hur det ser ut på olika håll.

Men nu börjar vi ute i kommunerna se resultaten av den borgerliga rivningspolitiken. Kommunernas pengar dras in till staten, vård och omsorg skärs ner, och skyldiga är de mycket unga nyliberala herrar – framför allt herrar – som nu befolkar kanslihuset.

Ekot och Dagens Industri – och dem skall man väl tro på, i vart fall ibland – har i förra veckan rapporterat att de här människorna har haft så bråttom in i kanslihuset att de inte ens har haft tid att avsluta sin utbildning. Carl Bildt nickar, men han är ju inte tjänsteman utan ansvarig.

De här snabbväxande politiska broilrarna har ju ännu inte blivit flygfärdiga, och därmed saknar de naturligtvis överblick över hela den politiska verkligheten. I den mån de nu blir grillade, och det blir de väl ibland av protester från människor ute i landet, saknar de uppenbarligen förmågan att sätta sig in i andra människors levnadsförhållanden, ungefär som Wachtmeister. Han är ju likadan, men han har ändå avslutat sin utbildning. Han är ingenjör, och det är jag också.

De här personerna förstår inte vad indragningarna i kommuner och landsting innebär för dem som inte längre är unga och friska.

Fördelningspolitik handlar om mer än pengar, skatter, barnbidrag och bostadsbidrag. Jag hade tänkt säga mer om detta, men måste gå vidare.

Jag såg häromdagen en ledare i Svenska Dagbladet om riksdagscirkusen, och den var rätt intressant. Men jag tycker att regeringen uppträder ännu mera som en cirkus.

Cirkusdirektören, outbildad eller inte – han är inte helt okunnig, det måste jag säga – äskar största möjliga tystnad, men sedan övertar han hela föreställningen. Resten av truppen får trängas i kulissen. Den vågar inte ta sig in i manegen för cirkusdirektören är en mästare i dressyr.

Ibland hotar Johansson att han skall visa upp sina färdigheter som utbrytarkung, men tvingas till slut ändå att sitta still i högerburen.

En i truppen, Svensson, har annonserats som luftakrobat, men flyger mestadels utanför tältet.

Cirkusprinsessan får nöja sig med att sköta kassan efter Allan. Alla på parkett får fribiljett, så förlusterna stiger mot taket.

Men huvudfrågan är att alla krattar i manegen åt Ian inför kvällens clou. Vilka roller de två inhyrda aktörerna spelar är det ingen tvekan om. De dansar in i mellanakten och gör sina volter och låter sig sedan dompteras av direktören – ett nummer mer oroande än roande.

Samtidigt försöker direktören sälja stallar, inventarier och djur. Realisationen sköts av pojken med guldbyxorna. Han jonglerar med miljoner, och allt klubbas ut. Men cirkusen sägs ändå kunna rulla vidare på den enda vägen.

Åskådarna i tältet, och även talkvinnan, börjar tröttna. Föreställningen stämmer inte med reklamaffischen. Åskådarna blir färre och färre, och snart är bara sågspånen kvar.

Är detta är ensidigt elak bild, fru talman? Finns det inget gott att säga om cirkus Bildt? Bildt har en svärfar vars plats jag har övertagit. Man bör vara vänlig, som han var, på riksdagens sista dag, och jag vill därför säga att ni inte har lyckats att försämra vädret i det här landet. Den artigheten har jag övertagit från Gösta Bohman.

Med dessa ord önskar jag er en sommar efter förtjänst. Det har ni ju klarat av hittills.

(Applåder)

Anf. 89 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Fru talman! Det är skönt att vara tillbaks i manegen, efter det att den har krattats av Lars Werner. Tala inte om cirkus med oss! Vi har ett stort problem på den fronten, eftersom riksdagsman Karlsson i Skara för en evig strid med ägaren av Cirkus Scott. Utgången är oviss, men stora belopp är inblandade. Lars Werner och jag är stöd för andra, och vårt gemensamma problem är att ingen av dem som vi stödjer vill säga öppet att man vill ha oss.

Även politiker och politruker har silversked i handen, såsom jag påstods ha. Skillnaden är den att visserligen en och annan kan vara född med silversked i handen, men hela Östeuropa var fullt med sådana som hade silverskedar, tagna från andra.

Jag skulle alltså inte kunna känna solidaritet med andra. Jo, det kan jag, djupt och personligt. Men jag känner inte elefanternas solidaritet, den som säger: Nu skall du vara solidarisk med oss. Om du arbetar skall du vara solidarisk med LO, och om du är hyresgäst någonstans skall du vara solidarisk med hyresgästföreningen. Sådan solidaritet betyder egentligen att man skall hålla tyst.

Även det korporativa Sverige måste bort, precis som det feodala Sverige. Det är nu 1992. Är man livstidspolitiker är det inte så lätt att hålla reda på åren, om det är 1882 eller 1992. Men det är 1992, och statarsystemet avskaffades 1945. Om man nu skulle försöka köra i gång det igen, föra en diskussion om det, och återföra klasskampen, tror jag du är "rökt", Werner!

Det som nu pågår är att Sarajevo systematiskt skjuts sönder – det tog Lars Werner upp – av kommunister. Det kan inte vara särskilt roligt för svenska kommunister, även om man har tappat den ena bokstaven efter den andra, och nu kanske tappar den sista, den enda bokstav som jag tycker är bra i partiet, nämligen W, för Werner.

Det är dessa kommunister som nu ödelägger sitt eget land. Det är de som har fördärvat miljön i hela Europa, och detta är något alldeles fruktansvärt. Observera i detta sammanhang att vi faktiskt indirekt stöder de serber som utför dessa dåd genom att ta emot deras bussar med vilseledda betalande kosovoalbaner, som köpt biljett till Sverige med 300 D-mark för en enkel resa till Ystad. Det är i sanning en grym värld.

Lars Werner nämnde sänkt skatt. Det är bra, eftersom det ger fler jobb. Kom ihåg det. Riktiga välståndsskapande jobb är det viktigaste för oss, som jag förut sade. Ner med ungdomsarbetslösheten, och skapa riktiga jobb! Och det skall vara jobb i industrin och i näringslivet. Alla kan inte lämpligen jobba på länsstyrelsens miljörotel, som det var förra gången man ryckte till i det politiska livet år 1968.
(Applåder)

Anf. 90 LARS WERNER (v) replik:

Fru talman! Det är litet svårt att diskutera frågor med Ian Wachtmeister. Jag har aldrig gjort det tidigare när det gäller bakgrund. Jag tycker att det egentligen inte spelar någon roll varifrån man kommer, utan det handlar alltid om vart man är på väg. Men när man är så fräck och så hycklande som Ian Wachtmeister här är, tycker jag att man skall påminna om att bakgrunden kunnat vara ganska lika. Jag hade kunnat varit dräng åt dig, Wachtmeister!

Jag har besökt Ian Wachtmeister som direktör på Oxelösunds järnverk, och där skulle Ian Wachtmeister ha stannat, tycker jag. Det var rätt hyggligt där. Men det går inte att skoja bort bakgrund och tala lyriskt om gamla människor, när Ian Wachtmeister inte vet och inte har en aning om hur hans underlydande, eller hans föräldrars underlydande, hade det nere på herrgårdarna i Sörmland. Jag beskyller inte Ian Wachtmeister för det. Men han skall inte gå upp i debatten och låta påskina att han är någon slags nytänkare i dessa frågor, för det är han inte.

Bakgrunden var egentligen att representanter för Ny demokrati har utpekat dessa flyktingar från det gamla Jugoslavien som enbart ekonomiska flyktingar, och det tycker jag dömer er. Jag vill inte säga mer. Sedan kan Ian Wachtmeister säga att han tycker att det är vackert med ett W, men det är av rent egensinne, eftersom han råkar ha ett namn som börjar med samma bokstav som mitt. Men jag är beredd att byta namn.
(Applåder)

Anf. 91 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Fru talman! Jag tycker faktiskt att det är litet löjligt att tala om min bakgrund. Det handlar inte om det i den här debatten. Året är 1992, och de som valde in Ny demokrati i Sveriges riksdag var en blandning av precis den sorts folk som Lars Werner så gärna vill tala om och göra sig till tolk för. Det har

statistiken visat, och det verkar som om antalet ökar. Jag tror att det beror på att de vet att vårt engagemang är äkta.

Anf. 92 LARS WERNER (v) replik:

Fru talman! Jag talar inte så ofta om bakgrunden. Det är många andra som gör det. Jag behöver inte be om ursäkt för min bakgrund. Det är möjligt att andra skall göra det, men jag tror inte det. Men bakgrunden styr i mycket, Ian Wachtmeister. Det är därför jag tar upp den här frågan. Den bakgrund som Ian Wachtmeister har är helt annorlunda än min. Det är det som i dag styr era värderingar.

Det är klart att Ian Wachtmeister kan gå upp i debatten och säga till mig, att vårt parti har 2,9 % av väljaropinionen mot ert parti som har 12,5 % därför att ni är roliga. Det säger mindre om er rolighet än om oss övrigas tråkighet.

Talmannen anmälde att Ian Wachtmeister anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 93 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Låt oss efter denna uppvisning av Cirkus Werner och Wachtmeister återvända till verkligheten.

Det gångna året har varit ett förändringens år för Europa i dess helhet, och inte minst för Sverige och svensk politik. Sasmmanbrottet för det socialistiska system som dominerat och styrt i halva Europa under snart ett halvt sekel är nu totalt. Socialismen och kommunismen har förpassats till historiens skräpkammare.

Men den börda de lämnat efter sig är tung. Halva Europa står med en förödd ekonomi, med en förstörd miljö och med ett delvis förgiftat samhällsklimat. I det ekonomiska sammanbrottets spår ser vi nu hur de sociala problemen tornar upp sig och hur riskerna för nya motsättningar blir allt större.

Samtidigt som den röda fanan halades i Moskva, undertecknades i Maastricht ett avtal mellan tolv europeiska stater om att bygga vidare på det så framgångsrika samarbetet inom EG. Mellan sammanbrottet i Moskva och överenskommelsen i Maastricht finns ett klart och tydligt samband: det är bara genom ett utbyggt samarbete mellan de olika europeiska nationerna som vi kan klara av att möta alla de utmaningar som följer i det socialistiska sammanbrottets kölvatten.

Fru talman! För mig handlar det europeiska samarbetet ytterst om freden och om friheten. Så var det när detta samarbete först tog form efter världskrigens förödelser på den europeiska kontinenten, och så kommer det åter att bli när nu på 1990-talet frågan om den europeiska framtiden åter ställs på dagordningen.

Att säkra freden är i dag inte i första hand en militär fråga. Att säkra freden är i dag främst en fråga om att säkra den politiska demokratin, att säkra den fria marknadsekonomin och att säkra förutsättningarna för social och ekonomisk utveckling i Europa i dess helhet.

Det kan bara göras i samarbete. När det europeiska samarbetet nu byggs

ut, handlar det därför om att försöka säkra freden och friheten i Europa för kommande generationer.

Det är lätt att inse vad som skulle hända, om vi i stället för att stärka det europeiska samarbetet nu skulle försvaga det. Utvecklingen skulle gå bakåt mot en tid där nationalstat stod mot nationalstat, där gränser åter börjat resas mellan nationer och individer. I ett sådant Europa skulle freden åter vara i fara.

Den danska folkomröstningen om Maastricht-fördraget har visat EG-samarbetets i grunden demokratiska karaktär. Varje nytt steg på samarbetets väg kräver godkännande från vart och ett av de deltagande länderna.

Danmark kan förvisso inte hindra Portugal eller Holland att gå vidare om de så vill – det vore en orimlighet – men ingen kan heller tvinga Danmark att gå med på någonting som Danmark i demokratisk ordning inte accepterar.

För mig är det en självklarhet att avtalet i Maastricht innebär ett bättre europeiskt samarbete. Det är ett framsteg att man nu kan fatta majoritetsbeslut om miljöfrågor. Det är ett framsteg att vissa sociala frågor har kommit in i det europeiska samarbetet. Det är ett framsteg, även om det utrikespolitiska och säkerhetspolitiska samarbetet i allt väsentligt förblir av mellanstatlig karaktär, att också detta samarbete stärks i ett Europa där detta så tydligt behövs.

Jag är övertygad om att Europa går mot ett fördjupat samarbete. Det kommer gradvis att få formen av en federation av nationer där decentralisering och närhet kommer att bli allt viktigare. Det blir en federation av självständiga nationer och självständiga regioner. Det blir ett mångfaldens och möjligheternas Europa.

Till detta samarbete kommer allt fler att vilja ansluta sig. Redan i dag är kön som bekant lång. För mig är det en självklarhet att vi måste sträva efter att Sverige skall tillhöra kärnan och motorn i detta nya europeiska samarbete.

Hur Danmark kommer att hantera den fråga som uppstått efter folkomröstningen är det Danmarks sak att avgöra. Ett är dock klart: det finns en mycket bred opinion i Danmark för att man i detta nya läge skall försöka att vara med om så mycket av samarbetet som över huvud taget går. Det är en illusion, och en farlig sådan, att tro att Danmark sagt eller skulle vilja säga nej till EG.

Vår Europapolitik kommer vi att föra vidare. För Sverige handlar det under de närmaste åren om att antingen bli en randstat till detta nya samarbete eller att fullt ut som individer eller som nation få rösträtt och inflytande i detta nya Europa. Därmed är det i grunden inte bara en fråga om Europas fred och frihet, utan också om vår eget folkstyre.

Vårt folkstyre har sin lokala, regionala och nationella dimension. Här har vi vår självklara rösträtt. Nu handlar det om att också ge vårt folkstyre dess europeiska dimension. Att säga nej till det vore att amputera vårt folkstyres möjligheter att utöva inflytande också på vår egen framtid. Folkstyret får faktiskt inte göra halt vid nationsgränserna. Vi vill ha rösträtt i det nya europeiska samarbete som nu byggs upp.

Fru talman! Det gångna året har varit ett förändringens år i svensk politik.

Sällan har så mycket av så stor betydelse skett på så kort tid som under detta år.

För ett år sedan var det inte många som trodde på oss när vi talade om inriktningen på att bilda en fyrpartiregering. De som möjligen gjorde det trodde knappast att det skulle gå att få någon politik ur en sådan. De som möjligen trots allt trodde att detta skulle vara möjligt, trodde nog aldrig att vi skulle kunna få parlamentariskt stöd för den.

Men nu vet vi. Splittringsspekulanterna och dysterkvistarna har fått bita i gräset, och de har fått göra det gång på gång. Vi bildade regering. Vi lade fram ett starkt program och det ena förslaget efter det andra för riksdagen. På det stora hela taget har vi också fått riksdagens majoritet med oss på våra förslag.

Det innebär att vi har inlett den förändring och förnyelse av Sverige som det är vår politiska uppgift att genomföra.

Vi har tydligt satt kursen i Europapolitiken. Vi har visat på den enda väg i den ekonomiska politiken som är möjlig om vi skall få tillbaka tillväxten, jobben och tryggheten i välfärden. Vi har påbörjat valfrihetsrevolutionen i välfärdspolitiken. Det gäller barnomsorgen, där vårdnadsbidraget kommer. Det gäller sjukvården, med husläkarförslaget, som också det kommer.

Vi har visat styrkan i en miljöpolitik som tror på internationellt samarbete, tillväxt och teknik. Vi är pådrivande i Rio, och vi har varit pådrivande i den internationella debatten om säkerheten i de sovjetiska kärnkraftverken.

Till dessa fyra huvuduppgifter kan läggas så mycket mera.

Vi har avvecklat de eländiga löntagarfonderna. Vi stärker nu ägande, företagande och forskning.

Vi har inlett spridningen av ägandet till de statliga företagen. Privatiseringen av SSAB ser ut att bli en stor succé.

Vi har efter år av hattande och dattande äntligen fått ett försvarsbeslut.

Vi har klart visat kursen när det gäller arbetet med att successivt se till att vi får Europas bästa skola. Nu kommer föräldrar och elever att kunna ställa kvalitetskrav på skolan och välja den skola som de tycker är bäst.

Vi har gett glesbygden och inte minst Norrlands inland nya möjligheter med sänkta löneskatter och sänkt turistmoms.

Vi har börjat avskaffa den automatiska halvtidsrabatten på de flesta fängelsestraff. Vi har skärpt attityden mot narkotikabrott och annan brottslighet.

Vi har dragit i gång byggande av vägar och järnvägar för ca 12 miljarder kronor fram till början av nästa år. Det är en flerdubbling i förhållande till under tidigare år.

Vi har med förslaget om ungdomspraktik för 40 000 tjejer och killar som annars skulle riskera arbetslöshet visat på nya grepp också i arbetsmarknadspolitiken.

Det har inte varit några långbänkar eller rosornas krig. Vi har visat att vi vill och att vi kan genomföra den politik som vi har gått till val på och den politik som vi har bildat regering på.

Fru talman! Det gäller inte minst i den viktiga ekonomiska politiken. Ny statistik ger nya besked om hur Sverige har halkat efter andra länder under de senaste decennierna. Under de senaste åren har vi halkat efter alltmer. Vi har gått från låg tillväxt till ingen tillväxt alls och därefter till negativ tillväxt.

Utvecklingen var förvisso usel under 1989 och 1990. Den vändpunkt som vi såg under 1991 var en vändpunkt nedåt. 1991 blev ett av de allra sämsta åren för svensk ekonomi på mycket länge. Vi fick minskad produktion, kraftigt ökad arbetslöshet, påtaglig industriell utslagning och sjunkande investeringar.

Så här kan det bara inte fortsätta. Det säger sig självt att den politik som gav oss dessa allvarliga problem är den politik som har sämst förutsättningar för att ta oss ur den. Det är misslyckandet för den tredje vägens ekonomiska politik som vi nu ser konsekvenserna av. Det är den som bär ansvaret framför allt för den tragiska sysselsättningskrisen.

Vi har avvisat de vägar som har prövats förr och som vi vet leder fel och till misslyckande. Vi kan inte subventionera och socialisera näringslivet och företagen ur krisen. Vi kan inte devalvera oss ur våra problem, vilket man har försökt göra tidigare. Vi kan inte heller bara blåsa på med offentliga utgifter och satsningar, eftersom detta leder till ökade underskott med ökade räntor eller ökade skatter med nedpressad tillväxt, och sannolikt till både det ena och det andra.

Vi måste helt enkelt se till att Sverige åter blir ett land för företagande, nysatsningar och investeringar. Lyckas vi inte med detta, kommer vi i det längre perspektivet inte att lyckas med så mycket annat heller. De utredningar som har presenterats, långtidsutredningen, visar på mycket goda tillväxtmöjligheter för Sverige, om man följer den enda vägen som vi har lagt fast. Redan nu ser vi hur de flyttlass som under de socialdemokratiska åren förde investeringar, kunnande och kapital ut ur Sverige nu återvänder hem. Europa i all ära, men det är i Sverige som de svenska framtidssatsningarna skall ske. Nu ser vi hur det håller på att bli möjligt igen. Det är utomordentligt tillfredsställande.

De sänkta skatterna på företagande och sparande betyder mycket för detta. Det är dessa sänkta skatter som kan ge oss nya jobb, bättre tillväxt och därmed faktiskt på sikt också bättre inkomster till staten. Den ekonomiska politiken kräver förvisso uthållighet och styrka. Den kräver att vi står emot lättsinnets olika sirénsånger.

Ingvar Carlsson har nyansrikt kallat regeringen för en "nationell katastrof" och finstämt sagt att det nu förbereds en "slakt på daghem, skolor, fritidshem och åldringsvård." Han hävdar nu dessutom att Sveriges ekonomi är att jämställa med ett träsk, även om jag förstår att Ian Wachtmeister säger att det är han som har hittat på även denna finstämda formulering. Det är sanslösa och grovt demagogiska beskyllningar som säger mer om det intellektuella tillståndet i socialdemokratin än om det ekonomiska och sociala tillståndet i Sverige.

Det alternativ som Socialdemokraterna står för saknar varje form av realism – det är höjda skatter, det är höjda skatter, det är höjda skatter och det är höjda skatter. Det är fråga om 14 miljarder kronor i högre skatter nästa år. Det är en skattechock som skulle bromsa alla möjligheter att få tillbaka tillväxt och sysselsättning. Det förtroende för Sverige som ett framtidsland för investeringar och satsningar som nu så tydligt börjar återvända skulle bokstavligen försvinna sekundsnabbt med den typ av skattechock som socialdemokratin ordinerar. Den uppgång som avtecknar sig för exportindu-

strin – vi har fått nya belägg för det i dag – och för små- och nyföretagsamhet skulle också äventyras. Med denna politik skulle vi riskera att hamna i en nedåtgående spiral av flyende investeringar och ökande arbetslöshet.

Fru talman! Det gångna året har varit ett förändringarnas år. Och de förändringarna pekar framåt. Vi har betydande ekonomiska svårigheter. Vi visste det och vi sade att talet om vändpunkten var felaktigt och falskt. Vi har aldrig lovat annat än en politik som ger resultat på sikt. Vi har aldrig lovat snabba lösningar, enkla klipp eller tillfälliga framgångar. Vi lovar varaktiga och bestående resultat. Vi har lovat att genomföra den politik som vi gick till val på – den politik vi formade regeringsprogrammet på. Under detta år har vi visat att vi kan det. Vi kan i dag säga att Sverige äntligen är på rätt väg in i 90-talet med dess rika möjligheter.
(Applåder)

Anf. 94 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det var ett tal med mycket skryt som Carl Bildt avlevererade här. Men det var inte mycket till vilja eller vision. Carl Bildt förbigick helt att under hans regering har vi nu en rekordhög arbetslöshet. Vi har fått ett mycket kraftigt underskott i budgeten på 100 miljarder. Vi kommer att få chockhöjningar när det gäller hyrorna. Vi har minus i tillväxt. Med Carl Bildt som statsminister har vi fått ett ökat EG-motstånd. Vi riskerar att bli en randstat i Europa. Människor känner stark oro och otrygghet. Det är den verklighet jag upplever när jag åker runt i Sverige. Om detta sade Carl Bildt inte ett ord. Vi har fått ordkaskader under riksdagens avslutning om hur bra allting är. Men, Carl Bildt, verkligheten kan inte pratas bort – inte ens av en så pass verbalt begåvad person som Carl Bildt. Detta är människornas verklighet i dag.

Carl Bildt talade om investeringarna. Under den socialdemokratiska regeringsperioden hade vi faktiskt en rekordökning av industriinvesteringarna. Under de borgerliga åren 1976–1982 sjönk däremot industriinvesteringarna. Under vår tid hade vi råd att investera både utomlands och här hemma. Under senare delen av vår regeringsperiod började de utländska investeringarna. De fortsätter nu, och det är bra.

Jag anser att det är katastrof för landet när vi närmar oss ett underskott i statsbudgeten på 100 miljarder kronor. Jag anser att det är katastrof för de många, inte minst unga, människor som förnekats rätten att försörja sig själva. Apropå arbetslösheten skulle jag vilja citera vad Carl Bildt sade för ett år sedan: "Låt det vara ett klart besked från vår sida. Vi kan aldrig säga att vi är på rätt väg så länge arbetslösheten ökar." Kan vi få samma besked från Carl Bildt i dag, när han som statsminister har det yttersta ansvaret för att arbetslösheten stiger dag för dag, månad för månad och säkerligen också under nästa år?

Jag tycker samtidigt nästan litet synd om Carl Bildt. Stärkt av allt beröm från borgerliga ledarskribenter i början tog han sig själv på så stort allvar att han förklarade att han lyft politiken från det rutinartade förvaltandet till den skapande statskonstens nivå. Det rutinartade förvaltandet ansågs väl jag ägna mig åt, och han själv såg sig som den skapande statskonstens mästare. Vad är det för statskonst vi har fått uppleva? I stället för breda uppgörelser

över blockgränserna, vilket krävs av en statsminister som har förmåga att ta ansvar för våra initiativ, har Carl Bildt under våren låtit Ian Wachtmeister stå för konsterna. Därmed är Ian Wachtmeister jämbördig med Bengt Westerberg, Alf Svensson och Olof Johansson. Regeringens sköra kompromisser måste ju nu, med den strategi Carl Bildt har valt, omförhandlas med Ian Wachtmeister. Detta tycker jag är mycket olyckligt, men så går det uppenbarligen till där uppe på den skapande statskonstens högsta nivå.

Så något om detta med skattechock. Repriser är aldrig särskilt lyckade, Carl Bildt. Det här är ett försök att göra en repris på det konservativa partiets valagitation mot Labour. De konservativa talade om Labours skattechock, och nu tänker ni göra likadant. Men det är ju ingen valrörelse än. Jag tror att den första förutsättningen för att en sådan agitation skall lyckas är att man kör den under mycket begränsad tid. Ja, jag har förmodat att det inte är valrörelse än – men den kanske ligger närmare i tiden än vad vi utanförstående riktigt inser?

Vad ni vill göra är att låna till skattesänkningar för de högre inkomsttagarna. Det innebär att ni belastar framtidens skattebetalare, som då skall klara av det här för de rikas del. Ni kommer inte ifrån betalningen. Den måste klaras i framtiden, och då lastar ni över den på löntagarna. Den skall betalas med inkomstskatter på arbete, samtidigt som ni sänker skatten på kapital.

Därmed är det inte längre en skattesänkningsfråga, utan en fördelningsfråga. Ni vill omfördela skattebördan. Ni vill lätta den för dem som har det relativt bra och lägga över skattebördan på löntagarna. Detta kommer vi bestämt att motsätta oss. Jag beklagar att den delen av skattereformen inte lever kvar. Där hade vi åstadkommit en rimlig fördelning av skattebördan mellan arbete och kapital. Nu lättar ni bördan på kapitalet och flyttar över den på löntagarna.

Anf. 95 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Fru talman! Jag är det parlamentariska stödet, eftersom ingen annan varit det. Detta är enligt Ingvar Carlsson en olycka, som han tydligen gärna velat dela, eftersom även han har velat ha vårt parlamentariska stöd. Det är inte lätt att vara populär i denna kammare. Detta är bara en fråga om matematik, som alla tycks vara så besvärade av. Verkligheten är vår största fiende, sade en känd svensk politiker.

Regeringspartiet Ny demokrati skulle vi kunna tala om; det gjorde jag inte förut. Det är ett parti som inte sitter i regeringen, men faktiskt har hjälpt regeringen att få igenom ett par hundra beslut – ett par tusen antagligen, om man räknar alla dessa egendomliga att-satser som vi sysslar med här.

För detta har regeringen säkert framfört sitt vördsamma tack, även om vi på grund av bristande kunskaper i det politiska språket inte riktigt har kunnat uppfatta tacksägelserna. Men äntligen i dag stod det i Svenska Dagbladet att vi var opportunismens lättmatroser, och sedan att vi var ansvarslösa.

Det tycker jag är ganska bra. Det rör sig åt rätt håll. Det stod inte ett ord om att vi var galna, tokiga, farliga, löjliga och inte heller någonting om Frankensteins monster, som det gjorde för exakt ett kalenderår sedan. Man ser vad som håller på att ske.

I åtskilliga frågor här i riksdagen har vi fått utskotten att svänga, dvs. att fatta vettigare beslut enligt vår uppfattning. I några frågor har vi gått emot regeringen. Då har vi kunna konstatera – vilket kan vara bra för nationalekonomer att känna till – att en regeringskris kostar 350 miljoner kronor. Det är då det rycker till i Rosenbad.

Bortom det nu planerade budgetunderskottet på hundra miljarder kronor finns det alltså potential för 300 regeringskriser per år.

Jag förmodar att regeringen därför företar en studieresa exempelvis till Danmark, där minoritetsregeringar bevisligen kan räkna.

Och ni, kära riksdagsledamöter, behöver inte se så ledsna ut – och inte så trötta heller som en del gör här. Ni är för tillfället inte ett transportkompani. Ni är, för en försvinnande kort tid kanske, Sveriges lagstiftande församling. Jag tycker man skulle ta den chansen litet oftare. Det vore väl intressant, fru talman?

Nu vill jag fråga statsministern: Hur skall statsministern minoritetsregera nästa år? När man hör anförandet i dag, osv. läser tidningar förstår man att ni har varit väldigt duktiga i år. I varje fall skrev signaturen Carl Bildt detta. Kommer ni att fortsätta att blunda och köra och hoppas att Ny demokrati håller er kvar på den enda vägen, eller vad har ni tänkt? Fler än jag är kanske litet nyfikna på svaret.

Sen har vi EG. När sätter en saklig EG-information i gång? Regeringens saktfärdighet har faktiskt spelat den otroligt dåliga, för att inte säga larviga, EG-motståndsrörelsen i händerna. Det har gjort att dess cyniska isolationism – som går till kamp med snus, kvinnor och farlig alkohol på butikshyllorna – har fått stå oemotsagd i stället för att bemötas med rak och enkel information. Det måste nu till; annars kommer folk att börja tro på att det kommer utlänningar marscherande på Öresundsbron, som vi knappt vågar bygga, för att ta snuset, jobben och allemansrätten från oss.

Detta är löjligt, men det räcker inte med att vara stöddig och självsäker, herr statsminister. Vi måste förstå att halva befolkningen är mycket tveksam. Jag undrar inte på det. Folk har inte fått någon vettig information.

Den socialdemokratiska regeringen hade gjort en broschyr. Felet med den var att man använde sig av Anita Gradin som Mrs. Europa, har jag förstått. Tänkte ni någonsin på att det hade varit en ganska trevlig gest om ni hade behållit henne där och låtit henne vara Mrs. Europa även med en borgerlig regering? Då hade nog många rent av kunnat tro att ni blivit objektiva och generösa. Men i politiska sammanhang är det kanske att ta i?

Statsministern har försökt, och lyckats, att få in en del hjärnor i politiken. Möjligen var det en innovation – min erfarenhet är inte så lång. Ändå vill jag ställa frågan hur det är med hjärtat. Hjärnorna tycks fungera med någon sorts stackatomässig okänslighet. För att göra en parallell med den värld jag är van vid, företagandets värld, så är det som ett företag som inte bryr sig om kunderna eller leverantörerna eller de anställda. Det går inte i längden.

Till sist något om skatter. Vi har sagt på vårt populistiska sätt, för att folk skulle förstå vad det handlade om: privatisera staten, lägg ned landstingen och rationalisera kommunerna. Det är nödvändigt och självklart.

Jag undrar nu: Vad händer med landstingen? Ni var också inne på att lägga ned dem. Marknaden – den där med räntan ni vet – skulle säkert reagera

lugnt. Räntan sover aldrig, men den skulle nog inte hetsas upp av att Sverige lade ner landstingen. Ordet landsting går nämiligen inte att översätta till engelska.

(Applåder)

Anf. 96 LARS WERNER (v) replik:

Fru talman! Vi snuddade vid en EG-debatt tidigare. Jag vill fortsätta litet på den linjen.

Statsministern har enligt tidningsuppgifter sagt att vi kommer att uppfylla Maastricht-överenskommelsen på alla dess punkter, även när det gäller upprättandet av en europeisk försvarsstyrka, enligt TT-referat.

Carl Bildt har uttryckt att Sverige kommer att följa Maastricht fullt ut. Kliver man på tåget, menar han, skall man följa med ända fram till slutstationen – uppenbarligen oavsett vart det går.

Sverige skall alltså kliva på ett tåg utan att veta att det går eller hur långt det går. Det är ju intressant att Carl Bildt är klar över att om man skall åka tåg skall det gå någonstans. Men han vet inte vart han skall åka, och det är något nytt. Det är tur att inte Carl Bildt är stins här i landet.

Nu menar antagligen statsministern att svenska folket inte kommer att kunna ta ställning till ett längre gående samarbete utan vidare.

Vi folkomröstar om unionen, och därmed har också svenska folket gjort klart att vi åker hela vägen – eller finns det någon annan tolkning?

Menar statsministern att om det blir ett försvarssamarbete om fyra eller fem år så är det redan nu klart att Sverige kliver på det försvarssamarbetet om vi är unionsmedlemmar?

Vi skall alltså kliva på tåget utan att veta vart det går. Detta är frågor som jag tycker att statsministern måste reda ut. Det var naturligtvis litet felaktigt att ställa dem till Ingvar Carlsson. Men för min del är det också intressant att höra vad den regering som lämnade in ansökan till EG/EU anser om Carl Bildts agerande de senaste månaderna.

Några ord om den allmänna politiken. Det har gått åtta månader sedan Carl Bildt tillträdde. Man har haft möjlighet att visa var man står. Tillväxt har varit den enda körinstruktionen på den väg som man så tvärsäkert och litet högmodigt påstått är den enda vägen. Den vägen har varit guldkantad för en del, men för de flesta har det varit mera lervälling.

Jag skall ta ett par exempel ut tidningen Etc. Jag vet inte om vi i riksdagen allihop läser den, men ibland läser vi den naturligtvis hos frisören. Där berättas det om Marie Andersen, en ensamstående tjej med dottern Tina som bor i en Stockholmsförort som heter Västerhaninge. Hon har en trekvartstjänst som kokerska. Med de beslut regeringen fattat och som drabbar henne räknar tidningen med att hon förlorar 6 000 kronor.

I samma nummer berättar man om Per Westerberg – inte om den andra Westerberg som sitter här, utan om Per. Han bor, ihop med sin fru och tre barn, i Bullersta herrgård i Nyköping. Förlåt, nu är jag inne på Nyköping och Sörmland igen. Han är näringsminister och tjänar rätt hyggligt. Han har varit sparsam och lyckats spara ihop över 60 miljoner. Han har, till skillnad från Marie, vunnit på regeringens politik. Bara på ett av besluten, nämligen sänkning av förmögenhetsskatten, har han tjänat närmare en miljon. 1995

slopas förmögenhetsskatten helt. Då blir det mera klirr i kassan hos Per, ca 1,9 miljoner varje år.

Nu vill jag fråga statsministern, som inte har samma ekonomiska förutsättningar som Per, om han är helt säker på att omfördelningen från Marie till regeringskollegan verkligen har gett en högre tillväxt här i landet. Om Carl Bildt inte är säker på det är min sista fråga: Vad är egentligen syftet med den här politiken?

Anf. 97 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Förutom den sedvanliga, höll jag på att säga, slagväxlingen om det som Ingvar Carlsson har kallat ett träsk, dvs. den svenska ekonomin, har vi nu möjlighet att också få ett meningsutbyte om EG- och Europapolitiken. Det välkomnar jag, för det tror jag är viktigt och nödvändigt.

Låt mig säga till Lars Werner att vår bedömning av Maastrichtavtalet skall ju vara en bedömning utgående från om vi tycker att detta är bra eller dåligt. Tycker vi att det är bra att Europa samarbetar mera, då skall vi vara stolta över att vi vill vara med. Tycker vi att det är dåligt att Europa samarbetar mera, då skall vi självfallet inte sträva efter att komma med i detta samarbete.

Jag noterade under förmiddagens debatt hur Allan Larsson hade som ett av sina huvudangreppsmål mot Anne Wibble att vi inte tillräckligt tydligt uppfyller de s.k. konvergenskraven i den ekonomiska och monetära unionen som lagts fast i Maastrichtavtalet. Jag delar i huvudsak Allan Larssons strävan i denna del, även om vi inte får göra den ekonomiska politiken enbart till en slav under EG:s konvergenskrav, som det ibland lät i den larssonska argumentationen.

Vi vill vara med i detta samarbete därför att vi är övertygade om att det är bra för freden och bra för friheten, och det innebär att vårt eget folkstyre får nya möjligheter i framtidens Europa.

Det skulle faktiskt intressera mig att veta vilket alternativ som Lars Werner och den övriga nejsägarkoalitionen egentligen står för när det gäller Europapolitiken. Accepterar Vänsterpartiet det EES-avtal som nu ligger på riksdagens bord? I så fall innebär ju detta att man accepterar en mycket mycket vittgående ekonomisk integration med EG-länderna men utan någon som helst möjlighet till politiskt inflytande över villkoren för denna.

Lars Werner är ju inte ovan vid att försvara satellitstater, men vi skall inte frivilligt sätta oss i en sådan situation att vi är beroende av någonting som vi inte har inflytande över. Eller går Lars Werner och Vänsterpartiet och den övriga delen av nejsägarkoalitionen på samma linje som Nej till EG-rörelsen, som också vill ge upp hela EES-avtalet, därmed de facto ge upp en stor del av vårt ekonomiska samarbete med Västeuropa, därmed bygga nya barriärer och därmed sätta nationalstat mot nationalstat i Europa? Vill ni kasta Sverige tillbaka till en isolationism som de facto leder till massarbetslöshet och de välfärdsproblem som den för med sig?

Jag tycker nog att Lars Werner och Vänstern, ni som är så mycket mot det europeiska samarbetet och Sveriges deltagande i det europeiska samarbete som faktiskt finns, nu har skyldighet att redovisa ett alternativ. Att säga nej

är en sak. Tala om vad ni säger ja till, och jag tror att ni kommer att stå där i er nakenhet.

Så kort om Europa och säkerhetspolitiken. Det är en självklarhet att förutsättningarna för svensk säkerhetspolitik har förändrats när de bägge blocken de facto har försvunnit och vi står i en annan europeisk situation.

Ta den tragiska konflikten i Jugoslavien som ett exempel. Ian Wachtmeister hade faktiskt en poäng när han påpekade att det vi ser i Sarajevo är att en av de sista kommunistiska regimerna i Europa låter sin brutalitet gå ut över oskyldiga människor. 1,3 miljoner människor har förlorat sina hem i denna konflikt.

Skall vi stå neutrala i denna situation? Självfallet inte. Vi skall vara engagerade för freden och för människorna. Vi skall vara engagerade i den politiska konfliktlösningen, i de humanitära insatserna, även de delar som är svensk flyktingpolitik. Vi skall t.o.m. vara engagerade när det gäller att sända de svenska soldater som vill delta i FN:s fredsbevarande operationer till Jugoslavien för att försöka lindra lidandet.

Så här tror jag att det blir på 90-talet i fråga efter fråga. Det är inte isolering utan det är engagemang som är huvudvägen när det gäller att ge vårt bidrag till den europeiska freds- och säkerhetsordningen. Det innebär att gamla frågor måste ställas på nytt och att begreppen kanske måste hanteras på ett något annorlunda sätt än hittills.

Vilket är, Lars Werner, ert fredsalternativ i ett Europa där vi för första gången har möjlighet att bygga en gemensam säkerhet inte på halva Europas förtryck utan faktiskt äntligen efter kommunismens fall på hela Europas frihet?

Så till det parlamentariska läget och den ekonomiska politiken. Ingvar Carlsson verkar närmast besvärad när jag talar om det som regeringen faktiskt har gjort, de förslag vi har lagt fram och de förslag som riksdagen har gett sitt stöd. Jag säger det därför att bl.a. Ingvar Carlsson sade att ingenting av detta skulle vara möjligt. Det skulle inte kunna bildas någon regering, den skulle inte kunna enas om någon politik, den skulle aldrig få igenom någonting i riksdagen. Men det har faktiskt skett. Det har skett väldigt väldigt mycket och väldigt mycket som är bra. Ingvar Carlsson, dysterkvisten, har fått fel på dessa punkter.

Vad skall vi göra i framtiden? frågar också Ian Wachtmeister. Vi skall fortsätta att föra vår politik. Jag utgår ifrån att Socialdemokraterna kommer att fortsätta att föra sin, att Ny demokrati fortsätter att föra sin, att Lars Werner fortsätter att föra sin, vilken det nu till äventyrs kan vara. Och då, om ni håller er till det, skall vi nog klara att föra vår politik vidare.

När vi får ert stöd – och det får vi, både Ingvar Carlssons och Ian Wachtmeisters, stundtals t.o.m. Lars Werners – är vi självfallet tacksamma för detta. Men ni gör det ju inte därför att ni vill stödja oss utan därför att ni anser att det vi gör är rätt och riktigt.

Vi för en ekonomisk politik för att återfå tillväxten. Grunden för de svenska problemen är att vi har halkat efter, år efter år. Titta i Dagens Industri i dag! Där publiceras de nya OECD-siffrorna. Under 1980-talet kom Sverige bland 24 länder på plats 22 när det gällde tillväxten. Därmed förlorar

vi välfärdsmöjligheter. Därmed förlorar vi sysselsättning och därmed har vi hamnat i de ekonomiska svårigheter som vi har.

Vi kan inte klara välfärden och jobben i framtiden, om vi inte får tillbaka tillväxten. Så är det. Och vi kan inte klara den i en situation när flyttlassen lämnar Sverige. För så var det, Ingvar Carlsson och Allan Larsson, under er regeringsperiod. Flyttlass efter flyttlass med företagande, med kunnande och med investeringar lämnade Sverige. Nu kommer de flyttlassen tillbaka. Nu ser man återigen Sverige som ett intressant land för satsningar.

Ni vill höja skatter på praktiskt taget allting. Det skulle vara intressant att veta om Ingvar Carlsson har något enda exempel på ett område där han inte vill höja skatten. Han kommer säkert att vilja höja momsen. Han vill höja kommunalskatten. Han vill höja skatten på företagande. Han vill höja skatten på investeringar. Han vill höja skatten på praktiskt taget allting.

Detta är ett da capo, säger Ingvar Carlsson, på den engelska valrörelsen. Ja, måhända i den meningen att nästan alla socialistiska och socialdemokratiska partier i Europa tror att man löser problem med att höja skatter. Därför har det ju gått som det har gått med den västeuropeiska socialdemokratin, den svenska inkluderad.

Det går inte att tro att man löser alla problem genom att höja och höja och höja skatter. Ni har skapat problem för Sverige genom den politiken. Nu skall vi ta Sverige ur problemen, och då skall vi inte återvända till en felaktig politik.

Ni har kallat regeringen en nationell katastrof. Ni säger att vi bedriver slakt på skolor, daghem och sjukhus. Vi får väl se hur det blir med den saken. Ni kallar svensk ekonomi ett träsk. Men detta är ett läge där vi måste föra en långsiktig, uthållig och klar ekonomisk politik.

Den tredje vägens misslyckande förde Sverige in i de ekonomiska problemen. Nu skall vi ta Sverige ur dem. Ingvar Carlsson påstår ibland att jag har sagt att EG på ett eller annat sätt skulle leda till arbetslöshet och ekonomiska svårigheter. Så är det ju inte. Det är Socialdemokraterna och den tredje vägens politik som bär ansvaret. Det europeiska samarbetet ger oss i själva verket möjligheter att klara tillväxt och välfärd.

Det var utan EG och med Socialdemokraterna som vi fick problemen. Det är med EG och utan Socialdemokraterna som vi har möjlighet att ta oss ur dem.

(Applåder)

Anf. 98 INGVAR CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Carl Bildt frågar om jag kan ange ett område där vi Socialdemokrater inte vill höja skatten. Ja, och det är det allra viktigaste området: vi vill inte höja skatten på arbete. Det är precis det som ni gör genom att ta bort schablonavdraget. Det är en jättehöjning av skatten på arbete, samtidigt som ni vill sänka skatten på kapital. Det är en omfördelning som är orättvis och farlig och som ni har fått kritik för också i en lång rad borgerliga tidningar.

Ingvar Carlsson har fått fel, säger Carl Bildt. Nej, tyvärr inte. På alla de områden som jag angav att det fanns risker med en borgerlig politik – när

det gäller sysselsättning, tillväxt, fördelning och otrygghet – har jag tyvärr fått mer än rätt.

Vem drabbas av vår skattepolitik? Ja, en och annan mångmiljonär och kapitalägare, jag, vissa borgerliga statsråd med stora förmögenheter och höga inkomster. Vem drabbas av den borgerliga politiken? Det gör löntagare, pensionärer och barnfamiljer. Där ligger i ett nötskal skillnaden i skattepolitiken, Carl Bildt. Och försök inte lura i svenska folket att vi står för en skattechock, när vi vill återställa de jättelika skattesänkningar som ni har genomfört för högre inkomsttagare. Vad skall man då kalla det ni gör för Sveriges löntagare?

Vi tycker att det är rimligt att de rika får vara med och betala sin andel. Ni har ett budgetunderskott på 100 miljarder. Vore jag finansminister skulle jag vara ganska glad om jag kunde få åtminstone 14 miljarder genom att de rika får vara med och betala sin andel. Hur skall Carl Bildt klara av sina 100 miljarder? Tala om det, i stället för att skälla på Socialdemokraterna i tid och otid!

Sedan skulle jag vilja göra klart, att när vi under vår tid har sagt att vi uppfyller EG:s konvergenskrav och att det är viktigt, är det först och främst ett bevis för att svensk ekonomi är bra. Dessutom råkar det vara så att vi uppfyller kraven på att bli medlemmar i EG. Det trodde jag möjligen att Carl Bildt också tyckte var bra. Det var det Allan Larsson uttalade tidigare.

Bildt uttalar sig tyvärr ibland otydligt om svensk säkerhetspolitik när han är utomlands, och nu gjorde han det också här i kammaren, när han åberopade att vi inte skulle vara neutrala i fallet Jugoslavien. Vi har aldrig varit neutrala i sådana hänseenden. Vi har uttalat vår uppfattning om Tjeckoslovakien, Ungern och det sovjetiska systemet. Vi har uttalat vår uppfattning om USA:s övergrepp på Nicaragua och Vietnam. Vi har uttalat oss om Sydafrika. När Carl Bildt på det här sättet, med sin kunskap om utrikespolitik, gör ett sådant inlägg här blir jag litet orolig för vad han egentligen är ute efter i den här typen av frågor.

Ni säger att ni har kunnat enas om politiken efter valet och att regeringen håller samman. Jag har läst många uttalanden av mannen som sitter bredvid Carl Bildt som inte riktigt stämmer med Carls Bildts uppfattningar om bl.a. skatter och välfärd. Det är nog för att bevisa ihåligheten på den punkten.

Anf. 99 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Fru talman! Politik är visserligen att svara på något som ingen har frågat om och att inte svara på frågor. Tänk er själva, om ni hade det så hemma, i gänget eller på företaget. Det är frustrerande. Man vänjer sig kanske, men när jag har vant mig vid det lovar jag att jag kommer att sluta med det.

Jag skulle vilja ställa några frågor. Finns det dynamiska effekter, eller finns sådana bara när det blir budgetunderskott på 100 miljarder som man inte har tänkt sig? Det måste ju vara en dynamisk effekt – det kan inte gärna vara något annat.

Kommer Carl Bildt att bli förargad även nästa gång som riksdagen beslutar någonting utan att ha fått regeringens godkännande i förväg? Eller kommer Carl Bildt bara att bli ytterst bekymrad?

Det har talats om träsket. Det träsk som vi har lanserat är det politiska

träsket; det är det vi vill dränera. Dit hör organisationsstöd, landsting, partistöd, presstöd och alltihop. Det hör egentligen till regeringens politik att göra någonting åt det. Jag tror inte att era väljare vill ha en drös av onödiga politiker och byråkrater.

Carl Bildt säger ja till EG, och Ingvar Carlsson säger ja till EG, men de säger ja av olika skäl. Det är nu mycket viktigt att gå ut och tala om för svenska folket att de säger ja av olika skäl, därför att det är intressant.

Det skulle vara lika intressant att veta om Lars Werner säger nej av ett annat skäl än Gudrun Schyman, eller om han säger nej och menar ja, eller hur det skall vara.

Det är det här politiska beteendet som gör folk ytterst bekymrade, för att använda statsministerns ord.

Europa är en möjlighet. Det är ungdomens Europa. Det är den fredliga samlevnadens Europa. Det var därför man satte i gång med den europeiska gemenskapen, för att inte slå ihjäl varandra i krig. Det är en organisation för framtiden vi talar om. Vi som har suttit här på parkett hela tiden måste nu göra någonting, vi måste satsa, vi måste våga någonting.

Jag är litet rädd för att det under lång tid här har utvecklats en parallell till homo sovjeticus, nämligen homo socialdemokraticus, dvs. en människoras som gnäller och kräver. Det duger inte längre. Vi måste arbeta, vi måste satsa, vi måste tro på oss själva och tro på framtiden.

Jag vill bara till sist säga, vilket jag hoppas att statsministern håller med om: Vem är det som betalar? Tror ni att det är Anne Wibble som betalar, eller Carl Bildt? Det är det inte. Det är alltid vi själva som betalar. Det är alltid folk som via sina skatter betalar allting. Kräv ingenting extra, därför att det kommer nämligen från era grannar, arbetskamrater eller någon annan. (Applåder)

Anf. 100 LARS WERNER (v) replik:

Fru talman! Ian Wachtmeister frågar hur vi har det i partiet. Det tänker vi inte tala om här i kammaren, utan det talar vi om i massmedia. Hur har ni det själva förresten?

Statsministern säger i fråga om EG att vi måste samarbeta mera. Ja, det är bra – vi måste samarbeta med Europa. Men vad innebär "mera"? Carl Bildt har ännu inte svarat på frågan vad det betyder att man, om man stiger på vid en station, måste följa med hela vägen. Innebär det i förlängningen ett försvarssamarbete? Det är en konkret fråga.

Vilka slutsatser drar regeringen efter den danska folkomröstningen? Wachtmeister säger – jag vet inte om han är något sanningsvittne – att Carl Bildt är förargad. Men jag måste säga att Bildt aldrig är förargad. Han är förbannad jämt, och han är bekymrad jämt. Han har ett jämt och bra humör. Kan Carl Bildt tala om vilka slutsatser han drar efter den danska folkomröstningen? I TV på natten var det första gången som den nuvarande statsministern var klädsamt bekymrad, inte för svensk del, men för den lilla danska nationen. Hur ser han på detta för Sveriges del och för den fortsatta integrationen i Europa?

Sedan frågar Carl Bildt mig: Vilka alternativ har ni? Accepterar ni EES-avtalet? Det kan jag inte svara på fullt ut i dag. Det finns mycket i EES-

avtalet som jag tycker är bra, men eftersom vi inte har fått följa med hela vägen och inte har fått allt material, kan jag inte svara fullt ut på den frågan. Vi skall svara i god tid före omröstningen i december i år.

Jag tycker att Carl Bildt skall sluta med de här dumheterna att säga, att om det inte blir EG- och EES-samarbete, blir det massarbetslöshet. Det var precis det som Uffe Elleman-Jensen gick ut och sade. Han beskyllde alla som var emot unionen för att vara kommunister, och det skulle nästan bli en tundra här i Norden – hur den nu skulle se ut. Ta bort de argumenten, och låt oss diskutera EES och EG på ett sakligt sätt!

Vi skall gärna svara på frågor, om ni behandlar oss parlamentariskt korrekt, vilket ni inte gör. Ni i regeringspartierna utestänger oss ju från EES-utskottet. Tycker ni att det är rimligt? Jag vill ställa frågan till alla er fyra representanter för regeringen som sitter här: Tycker ni att det är en bra behandlingsordning att ett parti utestängs i det som kallas för en ödesfråga för Sverige?

Svaret på den frågan är avgörande för hur vi skall ha det i fortsättningen. Ni kan inte hoppa på oss och samtidigt luta er mot Ny demokrati och vägra att diskutera den frågan. Jag har inte plågat er med den i dag. Jag tycker att det är illa nog att Wachtmeister uppträder som han gör här i kammaren – än det ena och än det andra är han; men han är faktiskt en del av ert regeringsunderlag. Men min fråga är: Är ni beredda att acceptera att vi får delta i EES-arbetet på samma villkor som ni andra?

Anf. 101 Statsminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Jag ställde frågan till Ingvar Carlsson om han kunde nämna någonting som socialdemokratin inte ville höja skatten på. Han sade att man inte ville höja skatten på arbete – ett lätt sensationellt påpekande, eftersom det får konsekvenser i den omröstning som skall företas senare. Där finns socialdemokratiska reservationer som faktiskt innebär höjd skatt på arbete.

Ni vill urholka inflationsskyddet i skatteskalan. Det är utan något som helst tvivel höjd skatt på arbete. Ni vill höja arbetsgivaravgiften. Det är utan något som helst tvivel höjd skatt på arbete. Ni vill ta bort skattetaket för kommunerna. Det leder till höjda kommunalskatter, och det är det som är övningens avsikt. Det är utan något som helst tvivel höjd skatt på arbete.

Därtill kommer de övriga skattehöjningarna. Ni vill höja skatterna på företagandet; det är de s.k. rika. Jag tycker att problemet vi har med framför allt de små och medelstora företagen runt om i Sverige är att de i själva verket *inte* är rika. De tvingas tyvärr varsla sina anställda därför att de inte klarar av sin ekonomi. Men ni skall höja skatten för dem.

Ni vill höja skatten på sparandet, och ni vill se till att vi får högre moms på allt. Det är intressant att konstatera – Ingvar Carlsson har nu ingen replik, men han har möjlighet att återkomma senare. Det återstår att få svar på frågan: Finns det något område som socialdemokratin inte vill höja skatten på? Det verkar inte finnas något sådant reservat för den socialdemokratiska skattechocken.

Låt mig då bara säga detta: Man talar så ofta om fördelningspolitik och säger att vi sänker skatterna för de rika, som det så vackert heter. Det är företagandet som vi vill skapa bättre villkor för. Skapar vi inte bättre villkor

för företagandet får vi inte tillbaka jobben. Vi kan inte hoppas på en framtid där alla jobbar i den offentliga sektorn – det måste betalas med skatter – eller en framtid där alla jobbar inom AMS; det är inte där vi får de trygga och riktiga jobben. Vi måste få styrka och stadga i näringslivet och företagen, och de skattesänkningar vi gör handlar om just detta. De skattesänkningar ni föreslår riktar sig mot möjligheterna att få tillbaka tillväxten och sysselsättningen.

Det är ett faktum att Sverige halkat efter och halkat efter, och halkat efter alltmer när det gäller tillväxt och möjligheter till välfärd – under 1970-talet förvisso, inkl. de borgerliga åren, Ingvar Carlsson; det var inga lysande år för tillväxt de heller, men ännu mycket tydligare under 1980-talet.

Ian Wachtmeister ställde frågor till mig. Jag skall försöka besvara dem i den mån jag förstod dem. Finns det dynamiska effekter? frågade han. Självfallet. Det finns – mer eller mindre – alltid dynamiska effekter. De kan vara positiva, och de kan vara negativa. Höjer man skatter för företagandet får man en negativ dynamisk effekt på företagandet.

Vi avskaffade i höstas resterande delar av aktieomsen; det blev en förfärlig veklagan för det. Det fick en dynamisk effekt: det fördubblade omsättningen. Det är klart att detta innebär bättre möjligheter för Sverige. Det är bättre att denna handel med svenska företags aktier sker i Stockholm än att den sker i London, Frankfurt eller New York. Det är en dynamisk effekt, och det är en bra dynamisk effekt, och sådana finns det säkert flera.

Kommer statsministern, frågade Ian Wachtmeister, att bli förargad om riksdagen fattar beslut utan hans tillstånd. Men riksdagen behöver som bekant inte några tillstånd. Ja, jag förbehåller mig rätten att kritisera vad jag uppfattar som felaktig politik. Det är inget tvivel om att det som Ian Wachtmeister gjorde när han utan föregående varning lät sin riksdagsgrupp rösta på Birgitta Dahl inte var någonting som det finns anledning att hylla. Tvärtom. Det var billig opportunism från socialdemokratins sida, och det var opportunism också från Ian Wachtmeisters sida. Det har jag sagt, och det tänker jag fortsätta att säga.

Sedan kan jag bara notera att Ian Wachtmeister och Ingvar Carlsson tydligen trots allt inte var alldeles överens om begreppet träsk. Ingvar Carlsson ansåg att svensk ekonomi var ett träsk. Ian Wachtmeister anser att svensk politik är ett träsk. Jag vill för ordningens skulle säga att jag inte anser att vare sig politik eller ekonomi i detta land – trots alla de bekymmer vi kan ha – någonsin förtjänar beteckningen träsk. Det politiska språket kräver också en viss varsamhet.

Så till Europapolitiken och Lars Werners diskussion. Jag är inte till fullo insatt i hur turerna har gått fram och tillbaka när det gäller tillsättandet av EES-utskottet, men utskotten sammansätts enligt riksdagsordningens regler, och det är väljarna som avgör hur och med vilken styrka partierna där representeras.

Det är talande att Lars Werner inte ens kan ge besked i frågan, om Vänsterpartiet accepterar eller inte accepterar EES-avtalet. Det här är ju inte direkt någon ny materia – den har vi diskuterat fram och tillbaka under flera år. Det borde ha varit möjligt för ett parti som är så engagerat i Europapolitiken att säga ja eller nej till EES-avtalet.

Det är inget oväsentligt ställningstagande. Ett ja till EES-avtalet är ett ja till en mycket långtgående ekonomisk integration med Västeuropa men utan politiskt inflytande, och det innebär ett randstatsförhållande, en satellitisering för att ta till ett språkbruk som kanske är mer bekant i det gamla Vänsterpartiet.

Jag skall inte hota med massarbetslöshet, men säger man nej till EES-avtalet skulle det leda till att arbetslösheten blir mycket, mycket värre – det är nog inget tvivel om det. Jag är alldeles övertygad om att investeringar skulle söka sig bort från Sverige i en omfattning som skulle få det vi såg i slutet av 1980-talet att framstå som en rännil.

Det skulle bli floder av företagande och investeringar som sökte sig bort från Sverige om vi följde den isolationismens politik på det ekonomiska området som i så fall skulle bli Vänsterpartiets. Jag säger "i så fall", eftersom det besked som Lars Werner har givit i dag är att Vänsterpartiet inte har någon Europapolitik. Man vet bara vad man är emot – man har ännu inte bestämt sig för vad man är för.

Så till liknelsen med tåget. Vi vill vara med i det europeiska samarbetet därför att vi är övertygade om – vi som är det – att samarbetet måste byggas vidare. Maastricht är ett bättre europeiskt samarbete än det man kom överens om i Milano med den europeiska enhetsakten 1985 eller i Rom med Romfördraget 1957. Det utvecklas framåt, och det blir ständigt bättre.

Jag tror inte att Maastricht är historiens sista ord. Jag tror att samarbetet kommer att fortsätta att vidareutvecklas, och jag är övertygad om att Sverige som medlem – vi alla från våra resp. politiska utgångspunkter, och de varierar – kommer att medverka till att driva detta europeiska samarbete framåt.

Men det som den danska folkomröstningen visat är den i grunden demokratiska karaktären i detta samarbete. Varje nytt steg på samarbetets väg – när man bygger den nya grundlagen för den nya europeiska federationen av nationer – måste beslutas i demokratisk ordning av varje europeiskt land. Ingen annan kan påtvinga Danmark någonting mot Danmarks vilja. Danmark kan heller inte hindra Portugal och Holland, som jag nämnde som exempel, att gå vidare om de så vill. Men det är ett i grunden demokratiskt samarbete. Det är öppet för framtiden, och det grundas på den gemensamma strävan efter fred, säkerhet och frihet.

Självfallet finns det en säkerhetsdimension i det europeiska samarbetet. I den tid som vi har kommit in i när blockmotsättningens Europa upphört måste vi söka nya former för att säkra freden och säkerheten i Europas alla delar. Det kan vara Bosnien-Hercegovina och Sarajevo i dag, det kan vara Kosovo i morgon och det kan vara ytterligare någonting i övermorgon. Men – på den punkten har Ingvar Carlsson utan tvivel rätt – Sverige har inte stått vid sidan om förr. Sverige kan inte stå vid sidan om i framtiden.

Vi måste ha en Europapolitik som är annorlunda när det gäller fredssäkringen för den typ av konflikter som vi står inför i det nya Europa, som grundas på engagemang i att lösa konflikter och i att säkra freden – inte isolering från det europeiska samarbete som växer fram. Det är glädjande att riksdagens partier i övrigt är eniga där. Det har kommit till uttryck i utrikesutskottets utlåtande; det är talande att Vänsterpartiet fortfarande lever kvar i sin gamla isolationism.

(Applåder)

Talmannen anmälde att Ian Wachtmeister anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 102 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! I en krönika i Dagens Nyheter häromdagen pekade Maciej Zaremba på den brokiga skara av personer och grupper som sannolikt kände gädje över resultatet av folkomröstningen i Danmark om den europeiska unionen. Han nämnde Per Gahrton, Karl Erik Lagerlöf, Sven Wollter, Le Pen, Slobodan Milosevic och Fremskridtspartiet i Danmark. Han kunde också ha lagt till exempelvis Margaret Thatcher, det främlingsfientliga Sverigepartiet, Gudrun Schyman och kanske också Lars Werner.

Zaremba frågade: "Väl avgränsade stater med nationell ideologi eller etnisk tillhörighet som slumrande ideologi – gagnar det i dag den europeiska demokratin eller gagnar det Le Pen och hans bröder?" Hans slutsats blev: "Rasisternas och ytterlighetspartiernas motstånd mot den europeiska integrationen är kanske, när allt kommer omkring, det starkaste argumentet för den."

Fru talman! Det är i varje fall *ett* starkt argument, både för den och för ett svenskt medlemskap i EG och EU.

Men aktuella opinionsundersökningar tyder nu på att nej-sidan har ett övertag i Sverige. Det innebär att vi som företräder ja-sidan arbetar från ett underläge. Jag tror att vi har en hel del att lära av vad som hände i Danmark.

En lärdom är att det är angeläget att ja-sidan inte är splittrad. Det må vara att vi har olika uppfattningar om vilken politik som vi vill bedriva i EG – på samma sätt som vi har olika uppfattningar om vilken politik vi vill bedriva i Sverige. Men vi förenas av en önskan att Sverige skall vara med när de viktiga besluten fattas om Europas framtid och vår egen. Det är trots allt det viktiga i just den här debatten.

Därför känner jag en stark oro för den fortsatta debatten när jag hör Ingvar Carlsson säga – det har han gjort både tidigare och här i kammaren i dag – sådana saker som att nej-sidans främsta tillgång är Carl Bildt. Just så skall vi inte agera, om vi vill att det skall bli ett ja i folkomröstningen om ett par år.

En annan lärdom är att vi inte skall tro att några argument från nej-sidan är så befängda att de inte behöver bemötas, dvs. att de faller på sin egen orimlighet. Även de mest orimliga påståenden tycks göra intryck på människor och måste tas upp till en seriös granskning.

Men vi kan ju ändå börja med att diskutera de vanliga och mer utbredda invändningarna mot EG, t.ex. de som i dag framförs av kritiska socialdemokrater. Jag läste en artikel av avgående SCB-chefen Sten Johansson – som förutom att han är generaldirektör är socialdemokratisk idédebattör – i tidskriften Tiden, där han utvecklade några av den socialdemokratiska nej-sidans viktigaste argument. Det är också argument som framförs från många andra håll.

Han har två huvudinvändningar mot att Sverige skall ta steget över till medlemskap. Han menar att om Sverige avstår från medlemskap blir det lät-

tare att dels ta ut högre skatter, och därmed att finansiera välfärdsstaten, dels ha full sysselsättning som övergripande mål i den ekonomiska politiken.

Låt mig först slå fast det självklara, som jag tror att de flesta här är överens om, nämligen att det inom EG inte finns någon norm för skattetrycket, välfärdspolitiken eller arbetslösheten. Variationerna mellan EG-länderna är mycket stora. När det t.ex. gäller arbetslösheten finns det i dag en variation på mellan 2 % och uppåt 20 % i de länder som har den högsta arbetslösheten.

Men, frågar sig många, finns det inte en risk för att ett svenskt medlemskap ändå skulle tvinga oss att sänka skatterna, så att vi skulle få svårigheter att betala för välfärdspolitiken? Mitt svar på den frågan är ett mycket bestämt nej. Det ena skälet är att det är vi själva som bestämmer vilket skatteuttag vi vill ha. Det kan vara sant att det finns vissa skattesatser som kan behöva anpassas till den internationalisering som sker i ekonomin. Men det sammantagna skatteuttaget bestämmer vi själva. Det andra är att det svenska skattetrycket, eller utgiftstrycket, som kanske är viktigare att titta på, inte är så unikt som en del hävdar i debatten. Om man jämför med andra europeiska länder, EG-länder t.ex., framgår det bl.a. i en tabell som finns med i den senaste långtidsutredningen att flera länder har ett högre utgiftstryck än vi har i Sverige. Därför är det inte heller nödvändigt att av några slags konkurrenskraftsskäl sänka det samlade skatteuttaget.

I själva verket innebär ett utanförskap ett större hot mot våra möjlighter att ta ut skatter och finansiera välfärdspolitiken än ett medlemskap gör. Om Sverige skulle stanna utanför EG, kommer det sannolikt att krävas extraordinära åtgärder för att övertyga företag om att de bör investera i Sverige, ett land som står utanför EG eller EU. Jag tror inte att hänvisningar till EES-avtalet kommer att räcka i en sådan situation. Därför kan vi, för att i första hand klara jobben, känna oss tvingade att försöka locka hit investeringar genom att t.ex. erbjuda lägre skatter. Då blir det naturligtvis svårare att finansiera stora delar av välfärdspolitiken.

Min slutsats, herr talman, blir därför att just våra ambitioner vad gäller välfärd och sysselsättnig är starka argument för ett svenskt medlemskap.

EG är alltså inget hinder för en fortsatt välfärdspolitik. Parallellt med förberedelserna för EG-medlemskap skall vi därför i Sverige utveckla välfärdspolitiken.

Välfärden i Sverige är förvisso väl utbyggd. Vi har anledning att vara stolta över det som har åstadkommits – stolta, men inte nöjda. Därtill är bristerna ännu alltför stora. Man kanske kan säga att de riktigt stora välfärdsprojektens tid är förbi. Vi har socialförsäkringar och vi har andra välfärdsarrangemang i Sverige som ger de flesta en god grundtrygghet. Men förbättringar behövs ändå av flera olika slag.

Vid halvårsskiftet startar vi Folkhälsoinstitutet, vilket innebär en mycket angelägen ambitionshöjning av det förebyggande hälsoarbetet. En bättre folkhälsa är en viktig väg för att uppnå besparingar i vården och för att på det sättet frigöra resurser som vi bl.a. kan använda för våra äldre, som alltjämt har en standard som inte är acceptabel i Sverige.

Mycket återstår också när det gäller grupper som tillhör det vi liberaler brukar kalla för det glömda Sverige. Särskilt för de människorna, för handi-

kappade, utsatta barn och andra, finns det anledning att formulera visioner om en bättre framtid.

På exempelvis handikappområdet har vi liberaler nu i vår glädjande nog kunnat få gehör för några viktiga reformer som rikdsdagsmajoriteten, med Socialdemokraterna i spetsen, tidigare har sagt nej till. Det gäller det ekonomiska stödet till familjer som har barn med handikapp och det gäller pensionerna till föräldrar som har sett efter handikappade barn. Vi har också genomfört det största påslaget hittills av stödet till handikapporganisationerna. Och i höst kommer den utlovade propositionen baserad på handikapputredningens huvudbetänkande.

Mycket annat är också på gång. ÄDEL-reformen håller på att genomföras. Psykiatriutredningen kommer snart med sitt slutbetänkande. Den befriades för övrigt i sista stund från de nolldirektiv som den fått av den socialdemokratiska regeringen. Vi ökar stödet till kvinnojourerna, vi gör en särskild satsning på barnperspektivet i socialtjänsten. Vi kommer att genomföra en husläkarreform och mycket annat. Listan kan göras mycket lång.

Låt mig, herr talman, understryka att välfärdsstaten naturligtvis är bra för alla, men den är faktiskt särskilt bra och särskilt viktig för kvinnorna. De sociala tjänsterna utnyttjas ofta av kvinnor, och två tredjedelar av dem som arbetar inom den sociala tjänstesektorn är kvinnor.

Av alla länder i hela den industrialiserade världen, förmodligen i hela världen, har den svenska välfärdsstaten gjort det möjligt att förena den största andelen personer i befolkningen över 65 år med den högsta kvinnliga förvärvsfrekvensen. Det är inte konstigt att våra unika erfarenheter på detta område nu studeras med stort intresse i andra länder, som ser både andelen pensionärer och den kvinnliga förvärvsfrekvensen växa i snabb takt.

En förutsättning för denna utveckling har varit utbyggnaden av barnomsorgen. Visst finns det åtskilligt att göra för att bredda utbudet och öka valfriheten inom barnomsorgen, men det är inte tal om annat än att svensk barnomsorg är utomordentligt bra. Den är bra för barnen och för föräldrarna, men den är också bra för samhällsekonomin.

Länge har staten uppmuntrat utbyggnad av barnomsorgen genom specialdestinerade statsbidrag, men vid årsskiftet kommer de, enligt det beslut riksdagen fattade i går, att försvinna. Detta innebär att det nu, enligt regeringens mening, är nödvändigt att skärpa socialtjänstlagen i de delar som berör barnomsorgen. Den som efterfrågar barnomsorg utanför hemmet måste ha rätt till sådan. Dessutom måste kommunerna ha skyldighet att släppa fram alternativ, så att valfriheten för föräldrarna kan säkerställas.

Herr talman! Hur stämmer nu talet om förbättringar för det glömda Sverige, utbyggd barnomsorg och mycket annat, med de förslag till nedskärningar av statsbidragen till kommunerna som jag tror att kammaren beslutade om i går? Innebär inte mindre resurser också automatiskt att det blir sämre service?

Nej, självklart inte. Det finns inget sådant enkelt samband mellan resursinsats och resultat. Alla fotbollslag har som bekant elva spelare, men de är ändå inte lika bra. Detsamma gäller faktiskt inom den kommunala servicen.

Minskningen av statsbidragen är enligt vår mening nödvändig för att få bättre ordning på samhällsekonomin. Den är ekonomiskt motiverad och inte

ideologiskt motiverad, som Ingvar Carlsson påstod. Syftet är självklart inte att det skall leda till någon nedrustning av den välfärd som kommunerna svarar för. I stället skall det leda till att vi hushållar bättre med resurserna, att kommunerna verkligen tar sig en ordentlig funderare på vad som är god kvalitet. Det skall inte bli sämre service, utan bättre service i kommunerna. Det är vad förnyelsen i kommunerna syftar till, att se till att vi alla får mer valuta för skattepengarna.

Jag påstår inte att det här är lätt, tvärtom. Jag tror att det är en mycket tuff uppgift som våra kommunpolitiker nu har framför sig. Men om viljan och modet finns, kommer de också att kunna klara den uppgiften.

Herr talman! Den borgerliga minoritetsregeringen har nu regerat i åtta månader. Det har, jag måste säga det, gått över förväntan, i alla fall bättre än mina egna förväntningar. Jag tillhör dem som före valet varnade för den parlamentariska situation som vi nu faktiskt har här i kammaren. Jag förutspådde bl.a. i en artikel i Dagens Nyheter i augusti förra året att Socialdemokraterna och Nydemokraterna skulle bilda en nejsägarkoalition och därmed vara ett effektivt hinder för en effektivt driven politik. Det har förekommit, som bekant. Delpensionen är det mest belysande exemplet. Men det har än så länge varit mindre vanligt än jag fruktade att det skulle bli.

Regeringen har, som Carl Bildt konstaterade förut, varit parlamentariskt framgångsrik. Avvikelserna från vårt budgetförslag är mindre nu än avvikelserna från det sista socialdemokratiska budgetförslaget var. Det lades fram i januari 1991.

Ett skäl till att regeringen har klarat sig så pass bra är förstås att den inte är den högerregering som Socialdemokraterna så gärna vill ge sken av. Den bild som de sprider, bl.a. i en rapport om regeringens åtta första månader, som presenterades för någon vecka sedan, liksom i dagens debatt, är att en hård högerpolitik genomförs med hjälp av Olof Johansson, Alf Svensson och mig. Vi liknas närmast vid viljelösa nickedockor. Trots det hörde jag Ingvar Carlsson säga i dag att i ett annat sällskap skulle vi ändå kunna bidra till en bättre utveckling i Sverige. Det var ju intressant.

Ingvar Carlsson vet av personlig erfarenhet bättre än så. Han har själv vitsordat att t.ex. han och jag har haft åtskilliga förhandlingar där vi har givit och tagit och där han, och Socialdemokraterna, har fått acceptera att samverkan har ett pris.

Tro inte, Ingvar Carlsson, att jag och mina partivänner är mindre målmedvetna och sätter ett lägre pris på vår medverkan i regeringen än vad vi gjorde när vi tillsammans förhandlade om försvaret, skatterna, ekonomin, äldreomsorgen och energin.

Vi liberaler är också mycket nöjda med vad vi uppnått under de gångna åtta månaderna. Låt mig bara ge ett talande exempel. Under den socialdemokratiska regeringens sista månader publicerade vi en rapport som hette "Solidaritet på undantag". Den visade hur Socialdemokraterna på sju konkreta punkter hade svikit de handikappade i Sverige, de fattiga i u-länderna och flyktingarna. På i stort sett alla de punkterna har vi i dag – med en borgerlig regering! – fått gehör för våra förslag. Det är en mycket kraftfull dementi av allt prat om högerpolitik.

Visst har vi också fått gå med på ett och annat som vårt hjärta inte har

klappat särskilt starkt för, t.ex. en viss höjning av försvarsanslagen. Men även vi måste naturligtvis betala något för politisk samverkan.

Jag tycker att det, herr talman, trots dåliga opinionssiffror och svag ekonomi, finns anledning till optimism vad gäller såväl regeringens och Folkpartiets som Sveriges framtid.

Ekonomin är på väg att vända. Snart kommer tecknen att bli tydliga. Då kommer, herr talman, allt fler att förstå att uppoffringarna inte var förgäves. (Applåder)

Anf. 103 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Herr talman! Alla tycks vara överens om att de här åtta månaderna har gått över förväntan, även Socialdemokraterna, som tydligen hade väntat att det skulle gå åt skogen. Den avvikelse från budgetförslaget som Bengt Westerberg nämnde och som inte blev så stor åt det negativa hållet kunde ha blivit positiv, om ni hade lyssnat på våra besparingsförslag. Det var de heliga korna som vi var och vallade litet grand.

Nu skall jag ställa några frågor som folk ställer och som politiker inte tycker om. Inser Bengt Westerberg att svensk invandringspolitik har stora och eviga effekter på Sveriges framtid när det gäller sammansättningen av det svenska folket? Tänker Bengt Westerberg någonsin på att det är den kommande generationen som får skörda frukterna av dagens flyktingpolitik? Svenska politiker är väldigt bra på att låta barn och barnbarn betala – ATP-systemet, lån till u-hjälp osv.

Vad säger Bengt Westerberg om jag hävdar att svensk flyktingpolitik dels kan importera kriget till Sverige, dels kan bygga upp sådana religiösa motsättningar som vi själva kan se har förorsakat inbördeskrig och folkmord ute i världen? Tror Bengt Westerberg att någon kommer att tacka för den godhet som präglar svensk politik i dag, om svenskarna upptäcker att de plötsligt lever i ett helt annat land? Anser Bengt Westerberg att de politiska ledarna borde föregå med gott exempel på så sätt att man ändrar politiken när man ser att den har misslyckats? Tycker han möjligen att flyktingpolitiken i Sverige har varit lyckad? Många människor väntar på klara besked.

Folk väntar också på ett besked på frågan som låter likadant när man ställer den på olika håll, nämligen vad flyktingpolitiken kostar. Varför skall det vara så svårt att få ett ärligt svar på det? Man väntar sig också ett svar på frågan om flyktingmottagningen är så välorganiserad och effektiv i Sverige, att man vet vad man gör utöver gränserna. Man har hört rykten och vill veta om det är sant att det har förekommit kommersiell människosmuggling till Sverige. Händer det att folk som fått flyktingstatus några månader senare åker på semester till just det land som de så att säga flydde ifrån? Är det riktigt att en flykting skall få mer bidrag och naturförmåner än en enkel pensionär, som har betalat hela sitt liv för sina eventuella förmåner?

Frågorna ställs egentligen inte av mig. De ställs av folk ute i verkligheten, och de måste besvaras. Fakta måste presenteras.

Anf. 104 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Det finns alldeles självklara svar på alla de frågor som Ian Wachtmeister ställde här i kulsprutefart från talarstolen. Jag kan inte be-

svara alla i mitt inlägg, men låt mig ändå poängtera en väldigt viktig utgångspunkt. Invandring till Sverige är ingenting nytt, utan vi är ett folk av invandrare. Det var inte så att Sven och Svea – låt oss kalla de första svenskarna så – stod upp ur den svenska myllan, utan de kom faktiskt också invandrande hit. Sedan har det kommit invandrare i generationer till Sverige. Om jag inte tar fel är Ian Wachtmeister själv en ättling av invandrare i en någorlunda historisk tid.

Det fortsätter att komma invandrare till Sverige. Men påståendet att vi inte längre skulle känna igen oss inom en eller några generationer är nonsens. Alltid kommer det impulser utifrån, både i form av idéer och kulturella intryck och i form av människor som kommer hit, liksom svenskar som har slagit sig ner i andra länder. Men under efterkrigstiden har det varit en nettoutvandring från Sverige. Fler människor har lämnat Sverige än dem som kommit hit. Talet om risken för att det svenska folket skulle försvinna och vi skulle översvämmas av muslimer är inte sant. Det spreds en promemoria under valrörelsen som Ian Wachtmeister själv hade skrivit där man talade om detta.

En annan viktig utgångspunkt är naturligtvis att vi i Sverige har ett antal värderingar som vi är någorlunda överens om i Sverige. Jag är inte säker på att Ian Wachtmeister ställer upp på alla, men de flesta andra är överens om dessa värderingar. Dit hör t.ex. en syn på kvinnan och barnen som skiljer sig mycket från en del andra länder. Dit hör att vi har religionsfrihet i Sverige. Dessa grundläggande värderingar måste alla människor som bosätter sig i Sverige vara beredda att acceptera. Det har nog funnits brister i informationen till dem som har kommit hit när det gäller den här typen av värderingar, men där kan vi säkert bli bättre. Det är alldeles självklart att alla måste vara beredda att ställa upp på dessa värderingar som vill bosätta sig i Sverige och räknar med att få en framtid här.

Det grundläggande när det gäller flyktingarna är att det inte är i Sverige som flyktingproblemen skapas. Jag skulle önska att det inte fanns några flyktingar i världen. Vi försöker – vi kan inte göra så mycket åt det – ändå påverka utvecklingen i världen så att vi kan slippa att få flyktingar till Sverige. Men nu kommer en del flyktingar hit. Det beror på den oro som råder på olika håll i världen. Just nu minskar flyktingströmmen från praktiskt taget alla länder, men den ökar från Jugoslavien. Vi vet precis varför den ökar från det forna Jugoslavien. Det är oro där nere. Människor, fäder och mödrar som vill rädda sina barns och sitt eget liv söker sig någon annanstans. Några av dem kommer till Sverige.

Jag förstår inte var Ian Wachtmeister har hjärtat när han säger att vi skall sätta stopp för dessa människor och kasta tillbaka dem, med den oro som finns där nere. Flyktingpolitik handlar ganska mycket om hjärta och solidaritet. Jag tycker att det är angeläget att vi vågar visa det också i framtiden. (Applåder)

Anf. 105 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Herr talman! Bengt Westerberg säger att invandringen inte är något nytt, utan vi har haft invandrare jämt. Det är alldeles riktigt. Hela Sverige har byggts upp av invandrare. Det fanns inga här från början som bekant. Men

flyktinginvandring är någonting nytt. Tidigare har vi haft arbetskraftsinvandring, som bidrog till att bygga upp landet Sverige. Men flyktinginvandringen är någonting annat. Den är svårare att kontrollera. Jag upprepar min fråga: Vad kostar den?

De impulser utifrån som vi så väl behöver – jag är själv internationell till min inställning, så det är inga problem med det – kommer i de här fallen utan kontroll.

Jag har inte skrivit någonting om att muslimer skulle översvämma Sverige, men jag börjar faktiskt bli rädd för vad som i dag kan ske i brist på en konkret politik när det gäller dessa frågor.

Beträffande hjärtat och solidariteten skall vi också tänka på att vi i denna grymma värld måste ha detta hjärta och visa denna solidaritet för alla, varav även ingår de i Sverige som har legitima krav på sin säkerhet och sin framtid. De kommer alltid bort i den här debatten. Man pekar på dem och säger: Usch på er, ni är rasister om ni inte är folkpartister.
(Applåder)

Anf. 106 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Ian Wachtmeister frågade vad det kostar. Vad vill han egentligen ha svar på? Är det hur mycket vi betalar ut i konkreta pengar för att ta emot de människor som kommer hit under ett visst budgetår? Det kan han läsa i budgetpropositionen. Jag vill minnas att det handlar ungefär om 6 miljarder kronor. Men det är ju inte det intressanta, om man nu bara ser på det här med ekonomiska glasögon, utan det intressanta är ju vad det innebär på lång sikt. Vad har invandringen kostat Sverige i objektiv mening? Då är svaret att invandringen inte för med sig någon kostnad, utan den är faktiskt en samhällsekonomisk intäkt.

Invandrarna i Sverige jobbar och gör nytta. Många av de människor som Ian Wachtmeister säger att vi försummar på bekostnad av invandrarna – det är ju inte sant – upptäcker varje dag att de har glädje av de invandrare som finns i Sverige. Det gäller t.ex. den gamla människa som ligger på sjukhem eller sjukhus, handikappade och många andra. Åk ut i vården och se hur det är! Den 21 februari, när invandrarna skulle visa sin betydelse för det svenska samhället, var jag ute på Råcksta sjukhus, som ligger här utanför Stockholm. Då samlades alla invandrarna under den timme då deras närvaro i Sverige skulle manifesteras. Det visade sig att ungefär en tredjedel av de anställda på Råcksta sjukhus var invandrare. Hur skulle det gå för de gamla, de dementa och för de människor som finns där om dessa invandrare plötsligt försvann? Hur skulle det gå om man sade så som Ian Wachtmeister nu antydde, att vi inte skall ha den här typen av personer här, utan här skall vi bara ha sådana invandrare som kom hit för hundra år sedan och som är uppsatta i adelskalendern? Det är bara de som får vara här, men de andra skall vi kasta ut.

Jag förstår inte den politiken. Det är en hjärtlös politik. Ytterst handlar det om att se individer, Ian Wachtmeister. Det finns inga flockar, inga massor, inga båtlaster av invandrare. Det rör sig om individer, precis som Ian Wachtmeister och jag. Det gäller att kunna se dem i ögonen och förklara för dem varför inte vi skulle vara beredda att erbjuda dem en bättre framtid, om

de nu kommer hit som flyktingar. Jag tror faktiskt att t.o.m. den hjärtlöse Ian Wachtmeister, om han såg en människa – en individ – på flykt i ögonen, som var oroliga och talande, skulle vara beredd att sträcka ut en hjälpande hand, även om ni inte kunde kommunicera på något gemensamt språk. Men Ian Wachtmeister vägrar att se individerna. Han säger att vi skall behandla dem som massor och kollektiv, att vi skall skicka tillbaka flygplanen och båtarna och att vi inte skall titta dem i ögonen, för då blir det så förbaskat mycket svårare – ursäkta svordomen, men den kändes naturlig.

Jag tror att vi behöver en flykting- och invandrarpolitik med hjärta i Sverige, men en sådan är Ian Wachtmeister definitivt inte förmögen att stå för. (Applåder)

Andre vice talmannen anmälde att Ian Wachtmeister anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 107 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Miljöpolitiken är en ödesfråga för världens befolkning. Den är grundläggande för om vi skall lyckas skapa en hållbar utveckling, ett kretsloppssamhälle. Detta slogs fast i Brundtlandkommission och i det förarbete som har inlett Riokonferensen, som pågår under dessa dagar.

Riokonferensen kan aldrig betraktas som misslyckad, eftersom den redan har bidragit till att en mängd nätverk har skapats i hela världen för ett samarbete i miljöfrågor. Riokonferensen har bidragit till en ökad förståelse för olika miljöproblem och till ett ökat kunskapsinhämtande för många människor.

Vi i Centern har valt att bedriva en långsiktig och medveten miljöpolitik utifrån visionen om att man skall ha ett samhälle där människor ges möjlighet att leva miljövänligt. Det är inte alltid som vi har den möjligheten.

En av regeringens första åtgärder efter regeringsskiftet var att föra samman miljöfrågor och fysisk samhällsplanering. Denna planering, som inte får förväxlas med planhushållning, är ett viktigt instrument för att undvika framtida miljöskador och intressekonflikter. Eftersom det är jag som är ansvarig för mark- och planfrågor, kan jag tydligt se resultatet av en misslyckad planering, både här och utomlands.

Det är inte många som tänker på att mer än 50 % av koldioxidutsläppen i världen är beroende av hur vi planerar vårt boende, eftersom det styr transportbehovet i samhället.

Det finns oerhört mycket kopplat till dessa frågor, som går att utveckla och som det är absolut nödvändigt att utveckla, om man skall kunna tackla världens miljöproblem. Jag behöver bara ta upp avfallsproblematiken som exempel. Vi kan naturligtvis inte kräva av människor att de skall källsortera, om inte ett sådant system byggs in i vårt boende och runt omkring oss. Vi sviker människorna när vi inte ser till det och när de tycker att de gör en insats, samtidigt som samhället inte kan tillgodogöra sig deras miljövänliga insats.

Vi anstränger oss för att man så tidigt som möjligt skall få in miljökonsekvensbeskrivningar i alla sammanhang. Ta Öresundsförbindelsen som exempel. Där kommer miljöprövningen först efter ett fattat riksdagsbeslut. Det

är klart att detta är en felaktig tågordning. Vi måste se till att sådant inte upprepas, utan att miljöprövningar skall ske innan man fattar beslut.

Många har kritiserat energibeskattningen. Men för första gången på länge kan vi visa att även den mest energislukande industrins energiförbrukning beskattas fullt ut genom att taket för energibeskattningen tas bort.

Jag kommer ihåg när jag var ny i riksdagen. Då ringde jag upp ett energislukande företag efter det att det hade fattats beslut om energibeskattning och frågade vad beslutet innebar för företaget. Det betydde ingenting och förändrade inte situationen ett dugg, blev svaret. Beslutet medförde således inte någon styrning av energianvändningen. Det finns industrier och företag som nu kommer att få en ökad energibeskattning på grund av att taket har tagits bort och genom den koldioxidbeskattning som vi har. Jag tycker att det är obegripligt att Socialdemokraterna motsätter sig en höjning av koldioxidskatten, som regeringen har föreslagit.

Med det förslag till förändrad energibeskattning som har lagts fram har vi också markerat att vi vill se en fortsatt satsning på biobränslen. Kommuner med fjärrvärmeanläggningar får nu klartecken för det ekonomiskt fördelaktiga att satsa på biobränsle jämfört med att elda med olja och kol. Detta är också viktiga signaler i miljösammanhang.

Alla system, transportsystem, energisystem och avfallssystem, är styrande för om vi skall klara av miljöfrågorna i framtiden.

Vi har också lagt oerhört stor vikt vid det internationella arbetet när det gäller miljöfrågorna, eftersom miljöproblemen ju är gränsöverskridande. Vi samarbetar nu med de baltiska staterna, men vi har upptäckt att det inte är så lätt att bevilja lån och bidrag till länder, där så självklara saker som fastighetsbildning, ägaransvar och kapitalmarknad inte tidigare har funnits. Vi måste alltså börja från grunden för att dessa länder skall kunna få möjligheter att själva hantera olika saker och investeringar och för att de skall kunna bygga med egna insatser. Det pågår väldigt mycket arbete kring detta.

Det finns flera konkreta planer, t.ex. på att åtgärda de 100 värsta föroreningskällorna runt Östersjön. Det finns också mycket annat fruktbart arbete i Östersjöområdet, som är och kommer att vara en oerhört viktig region i Europa, där det finns många gemensamma förutsättningar som det gäller att ta till vara och bygga på.

Jag tänker på det här med den fysiska planen över Östersjöområdet under temat "Östersjöområdet 2010". Vi har arbetat för litet med visioner, det håller jag med Ingvar Carlsson om. Det kan emellertid inte ha berott på den nuvarande regeringen, utan snarare på den förra regeringen.

Andra länder som i mycket högre utsträckning arbetar med visioner har kommit fram till konkreta, bra resultat. Därför kommer visionen "Östersjöområdet 2010" att ha stor betydelse. Det gäller att samarbeta även när det gäller naturresurser och lagstiftning på olika områden, så att inte vi här i Norden, länderna runt Östersjön, konkurrerar ut varandra, utan blir en stark region som riktar sina krafter utåt.

Vår egen världsdel, Europa, har genomgått en fantastisk utveckling under de senaste åren. Kommunismens sammanbrott skapar tillsammans med demokratins framgångar grund för avspänning, ökad frihet för människorna

och ekonomisk utveckling i ett omfattande europeiskt samarbete. Det är egentligen en väldigt spännande period som vi befinner oss i.

Utvecklingen kommer självfallet inte automatiskt. Våldet och kriget i f.d. Jugoslaven är ett tragiskt exempel på detta. Därför måste vi utveckla ett nära europeiskt samarbete mellan alla demokratiska länder. Nära samarbete är den största garanten för fred och avspänning.

EG spelar i dag en central roll i den europeiska utvecklingen. Samtidigt utvecklas och förändras EG. Maastrichtöverenskommelsen och ambitionerna att forma en politisk och ekonomisk union dominerar nu framtidsdebatten både inom och utom EG.

Resultatet av den danska folkomröstningen ger ingen anledning till att ompröva den svenska medlemsansökan. Den ger emellertid anledning till stor eftertanke inom vårt eget land, därför att det danska resultatet speglar människors oro inför en växande centralism i Bryssel, inför en utveckling där de enskilda människorna glöms bort eller riskerar att förvandlas till enbart produktionsfaktorer.

Precis som statsministern nämnde tidigare är frågan om demokrati viktig, och den måste vi ha i minnet när vi diskuterar EG. Samarbetet inom EG måste få ett mer mänskligt ansikte. Samarbetets betydelse för freden, välfärden och den mänskliga gemenskapen måste lyftas fram, och stormaktsdrömmarna om väpnade insatsstyrkor och gemensamma militära kommandon måste stå tillbaka.

Omröstningen i Danmark visar också på en mycket allvarlig förtroendeklyfta mellan väljare och valda. Det är ett demokratins problem och ett resultat av försök att föra debatten över huvudet på människorna. Jag hoppas att resultatet leder till att kommissionens makt i Bryssel minskar i förhållande till ett mer demokratiskt inflytande. Inriktningen är ju att beslut skall fattas så nära människorna som möjligt, och då måste också människorna ges en känsla av att det är så.

Den svenska debatten om medlemskap bör nu föras utan de glättade slagorden. Vi måste ge alla människor möjlighet och kunskap i syfte att föra en öppen diskussion om såväl för- som nackdelar vid ett svenskt medlemskap, vilket förutsätter omfattande folkbildningsinsatser. Det har regeringen också stöttat med beslut om pengar till kunskapsutlärning och -inhämtning när det gäller EG-frågan.

Människor skall kunna känna att de är välkomna att ställa kritiska frågor, beskriva sin oro och samtidigt få ärliga och uppriktiga svar. Mycket av det politikerförakt, som vi upplever finns i samhället, bottnar i att människor inte upplever sig få komma politiker nära alltid. De upplever inte att vi politiker har tid att lyssna till dem. Det är något som vi ständigt måste bearbeta, annars kommer vi själva att motarbeta det fina med demokratin, i vilken det faktiskt behövs folkvalda människor för att demokratin skall fungera.

Det europeiska samarbetet har en stor betydelse för vår ekonomiska utveckling, och det kan man inte komma ifrån. Redan EES-avtalet öppnar för svenska företag och svenskt näringsliv att delta på en europeisk hemmamarknad. Behandlingen av EES-avtalet blir en av höstens viktiga frågor i riksdagen. EES-avtalet har förhandlats fram i nära samverkan med övriga EFTA-länder, och även i förhandlingarna om ett medlemskap bör en nära

samverkan ske med de EFTA-länder som nu söker medlemskap. Tillsammans kan vi hävda intressen och krav som varje land enskilt kan ha svårigheter att få gehör för. Även det regionala samarbetet är alltså oerhört viktigt.

Den svenska lågkonjunkturen är allvarlig. Den var från början hemmagjord, och den var resultatet av en lättsinnig och inflationsdrivande ekonomisk politik, som den socialdemokratiska regeringen bär ansvaret för. Nu har den även förstärkts av en allmän internationell konjunkturavmattning, vilket inte kan lastas den nuvarande regeringen.

För den nya regeringen har det varit viktigt att snabbt skapa förutsättningar för en bättre ekonomisk utveckling, och vi har gjort vad vi har kunnat för att näringslivet skulle få möjligheter att skapa nya arbetstillfällen. Det är emellertid inte enkelt, när grundstrukturen har blivit så ruckad som den har blivit under 80-talet och under den socialdemokratiska regeringen.

Priset vi får betala är högt, nämligen arbetslöshet. Även om konjunkturen nu har vänt i vissa branscher, återstår det under lång tid en hög och på vissa områden fortfarande växande arbetslöshet, vilket vi inte kan komma ifrån.

Från centerns sida har det varit viktigt att den nya regeringen bedriver en ambitiös politik för att hålla sysselsättningen uppe. Det inkluderar inte enbart arbetsmarknadspolitiska insatser, utan även t.ex. skattesänkningar som innebär att kapital frigörs till investeringar i syfte att öka sysselsättningen. En alltför ensidig debatt får ej föras kring ekonomi och sysselsättning. Allting hänger nämligen ihop och kan ej hanteras var för sig. De bästa insatserna är de offensiva insatserna, de som syftar till att göra Sverige kvalitetsmässigt bättre och mer konkurrenskraftigt.

Det är då beklagligt att vi, när vi vill tidigarelägga investeringar av vägar och järnvägar, inte kan göra det omedelbart därför att Socialdemokraterna inte har förberett för några sådana investeringar. Jag försökte säga det tidigare vid min replikomgång med Ingvar Carlsson. Det återstår alltså ett stort arbete för att få till stånd de insatser som man säger sig ha beslutat om.

Jag vill också understryka nödvändigheten av att varje departement och varje myndighet utför vad som ankommer på dem när det gäller beslut om tidigareläggande av investeringar, och det gäller för oss alla att arbeta snabbt. Det gäller även oss i miljö- och naturresursdepartementet som har ansvar för miljöprövningar. Miljöprövningar skall inte vara till för att förhindra utförandet av fattade beslut, utan de skall vara till för att ta fram bra underlag i syfte att fatta rätt beslut. Inget beslut blir bättre för att man skjuter på det, därför att man eventuellt tycker att det är obekvämt.

Det har tidigare här i dag talats om kvinnorna. När det blir en lågkonjunktur har kvinnor och ungdomar det svårt. Inom vissa branscher har det emellertid inträffat att även männen är mer utsatta än tidigare när det gäller arbetslöshet.

Ungdomspraktiken har stor betydelse för att ungdomar, även i lågkonjunktur, skall få en meningsfull inskolning i arbetslivet, och det beslut som regeringen har lagt fram förslag om, och som riksdagen har fattat beslut om, i den frågan är viktigt.

Åtskilliga saker skulle kunna återupprepas. När det gäller de olika system som vi har börjat förändra, handlar det inte om att riva ned någonting eller att rasera välfärden. Det hus som Socialdemokratin säger sig ha byggt var

kanske stadigt för länge sedan. Under 80-talet blev det emellertid en mer glättad yta på huset, medan grunden vartefter sprack och huset höll på att ramla ned.

Genom att ändra på vissa system, förstärker vi den här grunden, så att inte t.ex. bostadssektorn orsakar ett budgetunderskott i enorma dimensioner. Enbart 1991 års bostadsbestånd kommer att kosta staten 70 miljarder kronor. Jag tror inte ens att socialdemokraterna tycker att det är bra.
(Applåder)

Anf. 108 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Herr talman! Görel Thurdin representerar regeringen och Centerpartiet och inte den yttersta godheten, som jag förstod att Bengt Westerberg representerade – godheten att kunna vara generös på andras bekostnad. Men låt oss lämna flyktingpolitiken och i stället tala om miljöpolitiken.

Vi hävdar att vi lever i en värld och inte i en ankdamm och att miljöfrågorna är internationella, för att inte säga globala. Det gäller inte bara när det är stora internationella miljökongresser eller när det skall hållas festtal. Vi måste också satsa där vi får mest för pengarna. Pengarna som vi satsar, vare sig det är på flyktingar, u-hjälp, miljö eller något annat, kommer från folk i Sverige som betalar dem. Det är därför viktigt att detta görs effektivt.

Vi måste nu vidga vår miljöpolitik och vidta åtgärder i hela Östersjöområdet. Om vi gjorde det och alltså satsade där vi fick mest för pengarna, skulle det ge oss riktiga jobb i Sverige – inte den gamla vanliga ökade sysselsättningen som man åstadkom när man anställde folk på länsstyrelserna förr i tiden utan riktiga arbeten i produktiv industri. Det skulle också ge bättre miljö i Baltikum, vilket de flesta här påstår sig vilja åstadkomma, åtminstone när de talar. Det skulle ge bättre vatten i Östersjön och ge renare luft i Sverige. Det kan inte dröja länge förrän alla i Sverige håller med om detta, och då kanske t.o.m. riksdagen svänger, sist av alla förstås.

Vi måste ställa om även vår miljöpolitik. Låt oss ta exemplet med miljöavgifterna. Om – och jag säger om, eftersom någon annars kan påstå att det inte blir så – miljöavgifterna leder till att svenska företag stängs eller flyttas utomlands och att produkterna i stället importeras från länder utan miljöavgifter, är då miljöavgifterna ändå bra bara för att vi skall vara duktiga och visa att vi minsann har sådana? Jag tycker att det är orealistiskt.

Om man, Görel Thurdin, får hundra gånger större miljöförbättringar genom miljöinvesteringar i Baltikum, bättre än här alltså, varför skall man då inte investera där? Varför skall vi då inte helt koncentrera oss på det? Är Görel Thurdin, liksom åtminstone många experter, underkunnig om att den där sista procenten eller promillen som vi talar om i reningseffekt kostar lika mycket som de första 75 procenten eller kanske ibland 90 procenten? Jag vore intresserad av att få höra om vi kan tänka oss något nytänkande från regeringen när det gäller miljöarbetet.

Anf. 109 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag vet inte vad det var för kritik som Ian Wachtmeister ville avlämna, men jag upplevde att han sade ungefär vad jag sade tidigare och att han slog in ganska öppna dörrar.

Det ena förskjuter inte det andra. Vi måste både ta ansvar för den miljö som vi har här hemma i Sverige och hjälpa andra att skapa en bättre miljö. Redan i dag pågår ett enormt arbete för att hjälpa de baltiska länderna men även de övriga länderna kring Östersjön. Ett exempel är att vi tittar på de hundra värsta föroreningskällorna runt Östersjön. Om vi får bort dem påverkar det både dessa länder och våra förutsättningar. Jag tycker därför att vi inte kan ställa det ena mot det andra, utan vi måste ständigt försöka sträva efter att hamna i ett kretsloppssamhälle, där vi inte som i dag förbrukar naturresurser utan återanvänder dem. Om vi fortsätter som i dag gör vi det ganska svårt för kommande generationer att klara av ett bra liv.

Jag läste i tidningen häromdagen om Sala och att marken kring silvergruvan var oerhört besmittad av kadmium och bly, tror jag att det var. Där upptäckte man alltså helt plötsligt att stora åtgärder måste vidtas för att det inte skall vara farligt för barn att vistas ute på dessa markområden. Det är klart att vi måste åtgärda sådana saker även om vi behöver hjälpa de baltiska länderna.

Det är också viktigt att peka på att man måste ge hjälp till självhjälp, dvs. att ge dem möjligheter att skaffa sig kunskaper och ge dem möjligheter att organisera sig på ett sådant sätt att de klarar av att hantera demokrati och beslut även på lokal nivå. Det tycker jag är viktigt att nämna här. Vi talar ofta som om det var bara riksdag och regering som hade någon betydelse här i Sverige och i andra länder. Men den lokala nivån, den kommunala nivån, har en oerhört stor betydelse för vad som över huvud taget åstadkoms både på miljöområdet och på det sociala området. Jag tror att det är mycket viktigt för de Östersjöländer som inte är färdigutvecklade demokratier, som har påbörjat en lång bana för att få fram ett demokratiskt system, att få hjälp med det, så att man även lokalt kan hantera dessa frågor.

Det som Ian Wachmeister sade styrker att han tycker att vi egentligen för en ganska bra miljöpolitik. Den är dock inte tillräckligt bra, och den kommer att förbättras, eftersom ingen av oss än så länge lever i ett kretsloppssamhälle.

Anf. 110 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Herr talman! Jag är inte säker på att jag är beredd att delta i samma kretslopp som Görel Thurdin. Men min fråga var om Görel Thurdin var beredd att tänka om en del. Ett visst tillfrisknande har i alla fall skett. Det är i alla fall slut med detta flum om att vi skall köra 90 km/tim på motorvägarna därför att världens miljö annars går åt skogen.

Man måste ställa det ena mot det andra, Görel Thurdin. Det är detta som är problemet. Man måste hushålla, man måste prioritera, och man måste välja, därför att de pengar som man förfogar över äger man inte själv utan de tas från folk. Därför måste vi se var vi kan göra mest för miljön. Då går det inte att önsketänka och mena att vi skall göra allting överallt, kosta vad det kosta vill. Sådant håller inte längre. Vi måste prioritera. Då säger jag bara en enkel sak. Låt oss definiera vårt ansvarsområde som något annat än Sverige. Låt oss definiera det som hela Östersjöområdet och iskallt prioritera där. Det betyder i praktiken att väldigt litet faktiskt skulle göras här i Sverige och väldigt mycket där borta för deras skull, för vår skull, för hela

området och för hela världen. Men det går inte att säga att vi skall göra allting här också. Vi skall vara så duktiga.

Anf. 111 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag anser inte att man skall ställa dessa saker mot varandra. Resurser är inte heller alltid helt utbytbara.

Det var faktiskt inte så dumt att vara i Brasilien. Jag reste runt där och träffade på litet olika lokala miljöer. Ibland är det rätt så bra för oss i i-världen att förstå att vi har en del att lära också av utvecklingsländerna. Där var det lokala beslutsfattare som sade att man får sluta att kräva pengar jämt när man skall göra något. I stället måste man se efter vad man kan göra med de befintliga resurser som man har. Man måste fråga sig vad man kan göra som kanske inte kostar utan snarare ger en ekonomisk avkastning. På det sättet jobbade man t.ex. i en stad som heter Curitiba, som är mycket liten i Brasilien men lika stor som Stockholm.

När vi diskuterar olika miljösatsningar, men även när vi diskuterar omorganisation i samhället, gör vi det felet att vi kräver pengar innan vi ens har visat vilka lösningar vi har. Jag tror att det rätta sättet är att ta fram konkreta lösningar.

Nu måste vi t.ex. hjälpa de baltiska länderna med fastighetsbildning, för att de över huvud taget skall klara av att privatisera och skapa en kapitalmarknad. Jag kan inte se det som något som går emot vad vi gör här hemma.

När det gäller miljöavgifter o.d. är det klart att Ian Wachtmeister, som har ägnat sig åt företagande, ändå måste tycka att det är bra om de kostnader som ett företag i realiteten åsamkar också syns i den ekonomiska kalkylen. Det är tanken bakom milljöavgifterna. Detta har ingenting att göra med miljösatsningarna som sådana i Östersjöområdet för att hjälpa de länder som i dag är illa utsatta.

Det här med solidaritet är mycket bra. Solidariteten är nödvändig för att vi skall kunna komma till rätta med bekymmer med ofred i världen, med svåra situationer för flyktingar samt med bekymmer som har med miljöproblem att göra – för att inte tala om bekymren med alla fattiga i världen som över huvud taget inte har några möjligheter att försöka leva miljövänligt. För dessa människor gäller det att skaffa mat för dagen – om det nu finns någon sådan.

Jag tycker faktiskt att vi måste bli mer konstruktiva när vi diskuterar olika frågor. Vi måste se positivt på saker. Som politiker måste vi tala positivt om möjligheterna att göra saker. Oftast är det fråga om litanior som visar att det är fullständigt omöjligt. Och vad skall de människor tro som befinner sig i svåra situationer? De tror ju att det är omöjligt.

Nej, jag tycker att vi fr.o.m. nu gott kan börja föra en positiv debatt i Sveriges riksdag, så att vi får människorna att känna att det här med politik är någonting mycket viktigt och att det är en viktig del av demokratin.
(Applåder)

Andre vice talmannen anmälde att Ian Wachtmeister anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 112 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag kan tänka mig att en del tycker att det är väl att den här debatten snart är slut efter så många timmar.

Naturligtvis undrar jag vad de tycker som sitter och lyssnar på oss – ja, nu lyssnar de väl inte längre, för såvitt jag förstår har de som var utsända från TV gått hem. I morgon frågar man kanske varför jag är osynlig i politiken – vad vet jag?

Jag tror i alla fall att det finns en risk för att vi på något sätt fastnar i ett språkbruk som skulle kunna kallas för det kallaste kalla krigets språkbruk.

Jag måste säga att jag har väldigt svårt för att riktigt acceptera uttalanden om att välfärden slaktas, att det är en katastrof, att det – och detta är det senaste – är ett träsk. En del verkar tro att vi som representerar olika partier är som hund och katt mot varandra. Så är det ju inte. Jag har hela tiden sagt "vi" för att ingen skall gå omkring och tänka att jag tror mig vara särskilt bra när det gäller språkbruket. Jag har inga svårigheter att tycka att Ingvar Carlsson är en bra karl. Detsamma gäller Pierre Schori. Även om han inte är här just nu vill jag gärna ha det sagt.

Vi har olika syn på en del politiska frågor. I andra frågor är vi ganska överens. Men har vi verkligen något att vinna på att använda det här gamla förlegade grovkalibriga ordartilleriet mot varandra, samtidigt som vi talar oss varma för betydelsen av en vidgad europeisk gemenskap? Där skall vi ju arbeta för att jämka samman ännu fler önskemål och ståndpunkter. Ligger inte både Europas och Sveriges framtid i våra möjligheter till samverkan i stället för i konfrontation?

När nu det vedervärdiga kommunistiska oket kastats av folkens ryggar och när de totalitära förtryckarregimernas dagar är till ända, borde demokratierna här i väst blomstra som aldrig tillförne. Nu borde parlamentarism och demokratiskt valda beslutande organ uppleva en gyllene renässans. Vi får ju faktiskt uppleva hur ultranationalistiska och superpopulistiska rörelser breder ut sig i Europa. Vi får detta, tyvärr och återigen tyvärr, i stället för en ökande tilltro till och respekt för demokratins praxis.

Jag vill inte alls ha sagt att människor har slutat tro på demokratin. Men jag vill påstå att alltför många misstror det politiska etablissemanget och dess institutioner. Det finns naturligtvis många förklaringar till det. Vi borde kanske någon gång ta en djupare diskussion om varför det är så. Kanske spelar språkbruket en viss roll.

Låt mig så, herr talman, ta upp några av de här aktuella politiska debattämnena. Ett av de problem som vi har att tackla – och därom har det resonerats hela dagen i dag, och naturligtvis inte bara i dag – handlar om det strukturella budgetunderskottet i kombination med att vi för närvarande inte har någon ekonomisk tillväxt. Det är ju den odiskutabla verklighet som vi måste ta oss an.

Det är klart att vi kan ge oss in i en träta om varför verkligheten ser ut som den gör. Och naturligtvis kan vi lära oss en del av vår analys av varför den blivit som den blivit. Men den är vad den är, och vi förändrar den inte med trollerier eller pajkastning.

Vi måste av flera skäl få ner det strukturella budgetunderskottet. Ändå

har vi under den senaste tiden fått uppleva en del räddningsaktioner för att behålla det, och det tycker jag är dystert.

Och så debatten om karensdagarna. Man kommer naturligtvis att fortsätta att resonera om dem. Det är väl inte så, att någon går omkring och älskar karensdagarna. Jag gör det i varje fall inte. Men vi i kds har ställt upp på besparingar, som ju måste till för att vi på sikt skall komma till rätta med budgetunderskottet. Vi har också ställt upp på de förändringar i skattesatser etc. som vi tror skapar förutsättningar för att svensk ekonomi kan komma på fötter igen, så att vi kan fortsätta en positiv fördelningspolitik.

När det påstods – det kan jag, herr talman, inte låta bli att nämna – för några dagar eller kanske för någon vecka sedan att man enbart skulle spara 1,7 miljarder kronor på karensdagarna, hördes det från flera håll kommentarer om att det var en futtig besparing. Det finns nog anledning att fråga sig hur förblindad man får vara vid handhavandet av rikets affärer. 1 700 milj.kr. presenteras som en bagatell. Hur skall man någonsin få styrning på landets ekonomi med så vårdslösa bedömningar? I själva verket kan vi räkna med att besparingseffekten blir 5 à 6 miljarder kronor.

Man kan naturligtvis alltid hävda att det finns andra, klokare sätt att spara på. Men låt oss då få dem presenterade! Att kritisera alla förslag utan att komma med alternativ är inte särskilt kreativt. Jag skulle vilja säga att det är otillständigt, ja, helt enkelt ett sätt att smita.

Det finns också en annan grupp, herr talman, som smiter, men på ett helt annat sätt. Jag tänker på den grova ekonomiska brottsligheten. Vi vet att många företag nu går i konkurs på grund av de hårda tiderna. Tyvärr är det så. Men det finns ganska många konkurser som inte är helt "rena". Erfarna konkursadvokater berättar att de funnit oegentligheter i många konkurser. De lämnar in till åtal. Men ingenting tycks hända, och en tid senare träffar de på samma personer i en ny härva med konkurser och oegentligheter.

Det är klart, som någon tidigare här sade, att de ärliga näringsidkare som följer lagen, betalar sin skatt osv. kommer i en sämre konkurrenssituation än de som lever i den svarta ekonomin. Gör vi ingenting åt det här, kommer den svarta sektorn att öka och konkurrensen bli ännu mer snedvriden.

Herr talman! Vi får inte förlora det samhälle där ett handslag är ett handslag som bekräftar en ärlig överenskommelse och där man inte försöker skaffa sig den typ av fördelar som vanligt folk uppfattar som grovt orättfärdiga.

För att komma till rätta med den svarta ekonomin måste det till både kortsiktiga och långsiktiga åtgärder. När det gäller de kortsiktiga åtgärderna vill jag framför allt se att domstolsväsendet får en nyupprättad auktoritet.

De långsiktiga åtgärderna gäller allt sådant som stärker vårt samhälles etiska profil. Vi måste hitta en "minsta gemensam nämnare" för det som alla medborgare måste respektera. Vi kristdemokrater vill förstås att denna etiska profil skall hämta sin inspiration i den kristna etiken.

Herr talman! Det är med särskild glädje som vi kristdemokrater finner att också kristdemokraterna ute i Europa – den partigrupp som i Europaparlamentet kallas EPP, European Peoples Party, där för övrigt kds är associerad medlem – söker finna en beprövad grund för det nya Europa. Så här säger EPP i sitt nuvarande handlingsprogram:

"För oss kristdemokrater i EPP är Europa mer än ett geografiskt begrepp. För oss betyder Europa en politisk, andlig och kulturell värdegemenskap. Vi känner ett starkt gemensamt ansvar gentemot människovärdet och respekten för livet från befruktningen till den naturliga döden. Vi kämpar för att den enskilde fritt skall kunna utveckla sin personlighet under ansvar gentemot sin nästa. De grundläggande värdena frihet, solidaritet och rättfärdighet – måttstock på kristdemokratisk politik – är gemensamma tankar från Europas andliga utveckling."

Kristdemokraterna i Europa talar om social och ekologisk marknadsekonomi. Också miljöpolitiken hör hemma i det etiska tänkande jag talar om. Jag citerar än en gång ur EPP-programmet:

"Vårt engagemang i miljöskyddet överensstämmer med vår kristna förståelse av människan och hennes ansvar för skapelsen. Vi har en plikt gentemot kommande generationer att bevara vår omvärld och därmed trygga en livsvärdig framtid."

Herr talman! Jag vill gärna erkänna att mycket i vår lag och i t.ex. skolans läroplaner och andra dokument redan i dag är speglingar av ett sådant etiskt tänkande som vi eftersträvar. När vi kristdemokrater talar om en etisk hållning inom marknadsekonomin, miljöpolitiken och andra områden är det bara en utvidgning av samma grundsyn. Det gäller inte att vi vill skapa en sorts livets hinderlöpning med alla möjliga knepiga häckar och vattengravar. Det gäller en renässans för den gammaldags hederligheten och hjälpsamheten, viljan att ta tag i sin nästas problem. Det gäller en etik som gör livet lättare att leva.

Därmed är jag osökt inne på familjepolitikens område och allt som har med familj i vid mening att göra. Socialister har börjat framföra en sorts omvänd individualism. I extrema, nyliberala kretsar brukar vi känna igen individualismen. Där är det den enskilda, isolerade människan som sitter på sitt ödsliga plan av frihet och sköter sig själv, står för alla kostnader för sina barn, sin sjukvård och allt det som välfärdssamhället tidigare gjort. Men vänsterindividualismen säger i stället så här: Betala utan att knorra den skatt vi kräver, så skall vi yrkesmässigt sköta dina barn, dina föräldrar och till slut ta hand om dig själv. För de pengar du har kvar kan du leva ditt eget liv och glömma problemen med andra människor. I det här perspektivet köper vi oss solidaritet med våra skatter. Det personliga ansvaret blir begränsat till skattebetalningen.

Det har t.o.m. gått så långt att när vi gör mindre nedskärningar i den kommunala omsorgen eller i andra verksamheter, så försöker man få oss att tro att det också måste betyda att omtanken om människan minskar. Så långt har det alltså gått, att vi tror att endast proffs kan ge omtanke och omsorg.

Herr talman! Vi måste finna ett samhälle där man kan förena gemensamma insatser med personligt ansvar. Det är den kristdemokratiska ansatsen i samhällsarbetet, att väga gemensamt ansvar mot personligt.

Vi hoppas nu att detta personliga ansvar skall kunna förenas med personlig frihet också när det gäller barnomsorgen. Vår inställning är välkänd: vi vill att den reella ekonomiska friheten skall gälla all barnomsorg, också den som sköts av föräldrarna i det egna hemmet.

Familjen har också med samhällets etik att göra. Det är föräldrarna som

har den största möjligheten att på ett vänligt, omtänksamt sätt förmedla de livsregler som gör livet lättare att leva. Det är just därför som en rejäl satsning på familjepolitiken är också ekonomiskt lönsam. Det är ett bra sätt att minska rotlöshet, minska drogskador och brottslighet.

Så har vi de oerhört viktiga vårdfrågorna. Kds har svikit, sägs det ibland. Vi är glada över den kommission som arbetar, och vi tror att vi på sikt skall kunna se till att alla i vårt samhälle skall få den vård och omsorg som de behöver. Men det är klart att man först måste göra analysen.

När vi talar om den ekonomiska situationen vill jag naturligtvis gärna föra in också biståndspolitiken i synfältet. Det finns många etiska, solidariska och humanitära motiv för att föra en aktiv biståndspolitik gentemot världens fattiga länder. Men det står alltmera klart att det också finns ekonomiska motiv för utvecklingsbiståndet. FN:s stora miljö- och utvecklingskonferens i Rio de Janeiro har mycket tydligt aktualiserat det växande miljöhotet i världen.

Ett litet mått på klyftan mellan världens rika och fattiga får man när man noterar att ett barn i i-världen konsumerar 125 gånger så mycket som ett u-landsbarn. Och samtidigt som gapet mellan rika och fattiga växer, sker hela tiden en nettoöverföring av resurser från de fattiga länderna till de rika.

Herr talman! Vågar jag säga att jag helt nyligen varit i Albanien? Om det är några journalister kvar, får jag be att de utökar min meritlista i reseligan med ytterligare tre dagar. Jag for över pingsten, och det kunde väl möjligen, herr talman, räknas som en förmildrande omständighet för en vän av denna helg.

I Albanien mötte vi resultatet av den rättrogna kommunismens sönderfall. Ett helt folk har kuvats, ruinerats mentalt och ekonomiskt. Lögnen och människoföraktet har härskat decennium efter decennium. I dag vet knappast någon hur man skall kunna hjälpa denna arma befolkning till ett någorlunda anständigt liv och leverne.

Jag kan omöjligt tycka något annat än att kommunismens och planekonomins hejdukar har kommit för lindrigt undan i efterdebatten. Det måtte vara vår uppgift att se till att historien inte utelämnar kommunismens avskyvärda brott mot hela folk. Och de från väst – vare sig de var politiker eller kulturarbetare – som for kors och tvärs på hyllningsmöten och befryndade sig med dessa vedervärdiga regimer, kan omöjligt bli betraktade som annat än lögnens och falskspelets medlöpare.

Vi har nu utökat biståndet från svensk sida till Albanien. Det är en i sammanhanget liten summa, 10 milj.kr. Men den är ett uttryck för vår uttryckliga vilja att se medmänniskorna som våra bröder och systrar. Många skulle säkert se att vi hellre satsade pengarna i Sverige. Men vi måste nog lära oss att se våra svenska problem i rätt perspektiv. Vi träter om rättvisan i en lyxkryssares passageraravdelning. De trätorna måste vi klara av. Det är klart att vi måste ha ett rättvist samhälle. Men vi måste också ha perspektivet ut över relingen. I de vilda och på många håll vredgade vågorna kämpar många, inte minst kvinnor och barn, för att inte gå under – medmänniskor med samma rätt till trygghet och trivsel som vi.

Anf. 113 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Herr talman! Jag vill gärna instämma i mycket av det som Alf Svensson här framförde. Jag skulle i alla fall vilja ta upp några frågor, även om debatten har pågått under lång tid. Jag tycker även att Alf Svensson är värd det.

Om u-hjälpen inte är effektiv – jag säger om – om den hjälper regimer att hålla nere utvecklingen i sina länder, vilket vi har sett många exempel på, om SIDA och dess 68 års kvinnor och män kostar en miljard i onödan – om det vore så, skulle Alf Svensson då hålla med om att vi inte kan fortsätta att ta skattebetalarnas pengar till sådana ändamål?

Jag ställer en rak fråga om dessa saker. Jag talar inte om hur otrevligt det är att ha mask i magen i Indien eller om att alla givetvis vill hjälpa alla sjuka barn.

Det finns en annan fråga som jag anser vara angelägen och inte alls särskilt kontroversiell, såvida man inte har dåligt samvete. Det handlar om att man skall göra en opartisk utredning om vad Sverige har gjort i Afrika under lång tid, långt innan Alf Svensson blev biståndsminister.

Jag har en fråga om budgetunderskottet. Det finns även när vi talar om sådana här frågor. Budgetunderskottet är 100 miljarder. Föranleder det någon som helst omprövning av miljardrullningen ut från biståndsdepartementet, eller skall vi fortsätta med att kommande generationer betalar detta? Det är ju vad det innebär när man har ett stort budgetunderskott.

Vi brukar ju skrytsamt framhålla att vi ger 1 % av bruttonationalintäkten i bistånd, medan 0,7 % är det som man har satt upp som mål i FN. Det lär bara finnas fyra länder som kommer upp till de nivåerna. Mängder av högutvecklade länder ligger kring 0,2–0,3 %. Frågan är hur dåligt det skall gå för Sverige innan vi vågar se över detta. Hur illa administrerad skall u-hjälpen vara, och hur mycket korruption skall vi upptäcka, innan vi börjar ompröva en sådan sak?

Omigen, det handlar inte om att vara god och vänlig. Det handlar om att slösa bort andra människors pengar. Det är ekonomisk politik även i dessa frågor.

När det gäller inriktningen av u-hjälpen behöver vi ett nytänkande. Vi tänker ju allihop annorlunda i dag. Vi lever i en annan värld. Det är hemskheter alldeles inpå knutarna. Det har ni ju själva konstaterat. I det läget gäller det att välja.

Tidigare valde man att hjälpa socialistiska diktatorer i Afrika, Asien och södra Amerika. Vad är då morgondagens prioritering? Jag tycker att frågan är relevant. Det är många som ställer sig dessa frågor.

Anf. 114 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! När man lyssnar på Ian Wachtmeister skall man få sig till livs föreställningen att det går en strid ström av resurser från i-länderna till u-länderna. Men det är ju fel. Generande nog går strömmen från u-länder till i-länder. Det är viktigt att veta.

När man talar om vilka barn och barnbarn som skall betala, är det i själva verket så, att det är de som icke har någon möjlighet att betala, dvs. u-ländernas barn och barnbarn, som skall betala den nettoström som går från u-länder till i-länder. Detta är generande för i-länderna. Vi kommer aldrig att

kunna fortsätta leva i den relationen. Det handlar inte bara om solidaritet, även om det i första hand borde göra det. Det handlar också om ren självbevarelsedrift när det gäller miljöpolitik, befolkningstillväxt, osv.

Det gäller för SIDA precis som för alla andra verksamheter, att om verksamheten inte är effektiv, skall den göras mer effektiv. Jag kan tänka mig att det även finns andra verksamheter i Svea rike som är ineffektiva. Men då får man hjälpas åt, i stället för att klanka och tala om hur dåligt allt är och tala om 1968 års män och kvinnor, osv. Då får man ju göra en insats för att göra saker bättre.

De resurser som avsätts i budgeten till de fattiga världen över behövs. Det är inte någon som behöver leva i tvivelsmål om att resurserna gör nytta. Läs Human Development Report, som presenterades i Stockholm för någon månad sedan.

Visst finns det en hel del korruption. Jag har tillsatt en hel del utredningar, bl.a. en utredning som för närvarande arbetar med att se över korruptionen i Moçambique. Jag hoppas att vi skall kunna använda resultatet från den utredningen när det gäller andra länder.

När vi talar om dessa länder får vi inte glömma att det är ofantligt svårt att hjälpa länder som har en sådan liten intellektuell kapacitet och med så mycket oförmåga i sin administration.

Trots alla dessa bekymmer och svårigheter kan vi för den skull inte vända dem ryggen. För mig är det otänkbart.
(Applåder)

Anf. 115 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Herr talman! När det gäller i-länder och u-länder, eller nord–syd-dialogen, anser även jag att det finns mycket att göra. Om vi skall vara seriösa, skall vi köpa deras produkter. Det har jag framfört här tidigare.

Men den hjälp vi ger hjälper inte. Vad är u-hjälp för något? Titta på vad som har hänt länderna runt Stilla Havet, den s.k. Pacific Brim med Thailand, Taiwan, Hong Kong och Korea. Där har varit en fantastisk utveckling. Men fick de länderna u-hjälp? Var SIDA där och hjälpte dem? Inte alls! De drog själva i gång. Hur drog Sverige i gång en gång i tiden? Vad är det fråga om för u-hjälp när man försöker införa personnummer i Zimbabwe? Vad är det för u-hjälp att låta korruptionen pågå i Kaundas land Zambia? Kaundas efterträdare har ju berättat för Alf Svensson hur det var.

Visst förekommer det korruption. Det har varit fråga om enorm korruption. Det måste ha varit bekant inom SIDA. Det är helt upprörande. Och vems pengar var det fråga om, Alf Svensson? Det var inte dina eller mina, utan svenska folkets.

Alf Svensson vill att vi skall komma med förslag. Jag har ett bra förslag. Rationalisera SIDA – byt sida.

Kom ihåg att det vi gjort i dessa länder är att hjälpa dem att bygga upp sin överhet. Alf Svensson talar alltid om barnen. Men det är inte med dem kontakterna har varit. Vi har hjälpt dessa länder att bygga upp överheten, och vi har hjälpt diktatorerna att stanna kvar vid makten. Svensk u-hjälp är en katastrof.

Anf. 116 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Svensk u-hjälp är inte alls en katastrof. Det är märkligt att nydemokraterna skall påstå detta gång efter annan. Svensk u-hjälp och svensk biståndspolitik har haft mycket gott rykte i en lång rad länder världen över. Jag har själv hört ministrar och andra tala mycket väl om svensk biståndspolitik, och man menar att den är ett föredöme.

Det finns korruption, och det kommer att finnas korruption. Vi skall inte påta oss uppgiften att befria världen från korruption. I så fall vore det klokt att börja i vårt eget land. Jag var inne på den frågan tidigare i mitt anförande. Vi skall självfallet göra vårt yttersta för att motarbeta korruption.

En utredning av biståndet pågår ständigt. Jag vill givetvis inte vara med om, och jag är övertygad om att ingen annan i denna kammare vill vara med om, att ge bistånd som gör det möjligt för korrupta och auktoritära regimer att leva kvar. Därför har regeringen klart och entydigt uttalat att Sverige ger bistånd åt de länder som vill stå för marknadsekonomi, mänskliga fri- och rättigheter och för demokratisering. Men det kan inte ske i ett huj.

Ian Wachtmeister nämnde Zambia. Jag kan berätta att regeringen hade klart och entydigt bestämt sig för, att om valet skulle gå i den riktningen att Kenneth Kaunda skulle komma att sitta kvar vid makten, skulle Sverige dra ned biståndet rejält. Nu blev det en ändring, och vi fick besök av den nya presidenten Frederick Chiluba.

Vad har han nu att tampas med? Låt oss ta detta konkret. Jo, han har nu att styra ett land där Zambias utlandsskuld är 7 miljarder USA-dollar. Varje zambier har ca 1 000 USA-dollar i utlandsskuld, dvs. per capita. Samtidigt råder i det området den svåraste torkkatastrof man har sett under de senaste hundra åren.

När Chiluba och hans ministrar var här frågade de oss vad de skulle göra. Hur skall de ta itu med skulden och samtidigt se till att folket får mat? Det är en ekvation som inte går ihop.

Det är inför den ekvationen som vi ställs i Sverige. Då är frågan om vi skall hjälpa till eller inte.

Herr talman! För mig är svaret mycket enkelt. Vi skall hjälpa till.

(Applåder)

Andre vice talmannen anmälde att Ian Wachtmeister anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Partiledardebatten var härmed avslutad.

7 § (forts. från 5 §) **Den ekonomiska politiken m.m.** (forts. FiU30)

Anf. 117 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag skall dels söka begränsa mitt huvudanförande, dels vara mycket restriktiv i mina repliker, för att denna kammardebatt om möjligt skall ta en ände innan det är midnatt.

Jag kommer att uppehålla mig litet grand vid effekterna av de förändringar som sker i energiskatterna. Vi kommer alla ihåg, att när de blev kända

i kompletteringspropositionen, förklarade en del energiverk, att nu kommer biobränsle att ersättas av kol och olja. Jag hävdar med bestämdhet, att det efter de kompletteringar som har gjorts i skatte- och finansutskotten inte finns någon grund för ett sådant påstående. Tvärtom finns det ekonomiska motiv för de flesta energiverk att öka användningen av biobränsle.

Först och främst innebär höjningen av koldioxidskatten från 25 till 32 öre per kilo koldioxid att biobränslen vid värmeleverans till icke industrikunder stärker sin konkurrenskraft gentemot olja och kol med ca 2 öre per kilowatttimme, dvs. 200 kr. per kubikmeter olja. Detta innebär att även förädlade biobränslen såsom briketter, pellets och trämjöl med framgång bör kunna konkurrera med olja.

I genomsnitt går ca 10 % av leveranserna från fjärrvärmeverken till industrin. Det innebär ca 4 TWh. Industrin får med de regler som nu fastläggs starkt reducerade skatter och betalar bara 230 kr. i skatt per kubikmeter olja. Fjärrvärmeverken betala i stället 1 460 kr., exkl. svavelskatt. Om ingenting görs kommer industrin att elda med egen olja i stället för att köpa fjärrvärme.

För att nå en verklig konkurrensneutralitet föreslår skatte- och finansutskotten att fjärrvärmeverket vid leverans till industrin skall få göra precis samma skatteavdrag som industrin, under förutsättning att den totala mängden fossila bränslen som fjärrvärmeverket använder är minst lika omfattande som industrileveransen. Om industrileveransen stämmer med genomsnittet får fjärrvärmeverket dra av 1 230 kr. i skatt för värmeleverans per kubikmeter olja. Fjärrvärmeverket bibehåller på så sätt sin konkurrenskraft gentemot industrin fullt ut. I de allra flesta fall, mer än 90 %, använder fjärrvärmeverken olja för topplast och reserv i samma eller större omfattning än för leveranserna till industrin. Därmed medför förslagen till ändringar som riksdagen skall ta ställning till i allmänhet ingen ökad användning av olja och inget ökat skattebortfall för staten.

Eftersom oljan användes i huvudsak vintertid, har skatteutskottet föreslagit att de fjärrvärmeverk som så vill, får göra årsredovisning. Därmed får vi en balans över året.

Genom de sänkta energiskatterna för industrin minskar naturgasens konkurrenskraft. Därför har skatteutskottet föreslagit riksdagen att uttala sig på ungefär följande sätt: "Naturgasen måste ges sådana förutsättningar att gjorda investeringar kan utnyttjas på ett effektivt sätt. Det är ur miljösynpunkt oacceptabelt att naturgasen ersätts med kol och olja. Någon extra nedsättning av koldioxidskatten för naturgasen bör dock inte ske. Hur naturgasen skall kompenseras för minskad konkurrenskraft på grund av ändrad beskattning bör avgöras i förhandlingar mellan ägaren, staten och Vattenfall AB."

I kompletteringspropositionen signaleras också att nuvarande regler för beskattning av kraftvärme skall ändras till hösten. Nuvarande regler missgynnar i hög grad biobränslen. Samtidigt är det viktigt att biobränslena även när de användes för elproduktion får någon ersättning för sina miljöfördelar.

Biobränslenas konkurrenskraft inom industrin minskar genom de föreslagna skatteändringarna, och det får accepteras – och det gör även Socialdemokraterna – för att stärka industrins internationella konkurrenskraft. Då

är det helt nödvändigt att biobränslenas konkurrenskraft vad gäller elproduktion förstärks. Så blir det om nuvarande regler för beskattning av kraftvärme ändras så att de fördelar som de fossila bränslena har i dag försvinner och om någon form av koldioxidskatt eller koldioxidavgift belastar bränslen som användes vid elproduktion. Biobränslekommissionen kommer sannolikt lägga fram förslag i den riktningen i sitt slutbetänkande som överlämnas till jordbruksministern någon gång i sommar. I höst återkommer regeringen med en proposition.

Herr talman! Under förutsättning att höstens kompletterande förslag öppnar elproduktionsmarknaden för biobränslen, blir den samlade effekten av gjorda skatteförändringar en klar miljöförbättring, effektivare energianvändning och ökad användning av biobränslen och annan förnybar energi. Det finns all anledning för fjärrvärmeverk och andra energianvändare att planera för en ökad användning av biobränslen.

Låt mig göra några andra korta kommentarer. Det bör noteras att riksskatteverket när vi hade dem på besök var klart positiva till förändringen och omvandlingen av schablonavdragen till en avdragsbegränsning. Det är ju den förändringen vi föreslår. Samtidigt har skatteutskottet påpekat att avgiften till arbetslöshetsförsäkringen bör läggas utanför den schablon på 1 000 kr. som gäller exkl. resekostnader. Det är helt uppenbart för alla att såväl förändringen från schablonavdrag till avdragsbegränsning som sänkningen av momsen från 25 % till 22 % är fördelningspolitiskt mycket fördelaktiga.

Genom nu liggande förslag får växthusnäringen en skattesänkning med ett par miljoner kronor. Ingen industri får skattehöjningar, men för några blir situationen oförändrad.

Alla uppmärksamma lyssnare kan härmed konstatera hur fel Lars Hedfors beskrivit de skatteändringar som riksdagen om en stund tar ställning till. Han gör nästan samma felaktiga beskrivning av sina egna förslag, men då självfallet tvärtom. Han är överdrivet positiv i stället. Det är minst sagt verklighetsfrämmande att beskriva Socialdemokraternas förslag till reducerade skatter för industrin som något som skulle vara enkelt. Det kommer att kräva en enorm administration. Det är säkerligen Lars Hedfors helt införstådd med. Det är också handelspolitiskt omöjligt. Den krassa verkligheten är den att det inte är något realistiskt alternativ. Därmed är det egentligen inget alternativ som Socialdemokraterna kommer med. Det skapar ingen hållbar ekonomisk utveckling. Därmed bör det också avvisas.

Herr talman! Vid en seriös helhetsbedömning talar nästan allt för utskottens förslag och det mesta emot Socialdemokraternas förslag. Därför borde det vara lätt att välja för alla som vill vara med och satsa på en hållbar ekonomisk utveckling och på en god miljö.

Anf. 118 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Jag förstår att det inte är särskilt populärt att begära replik vid den här tidpunkten, men eftersom Ivar Franzén apostroferade mig tänkte jag ta upp den kastade handsken.

Jag hörde till min oförställda häpnad att Ivar Franzén gjorde det djärva påståendet att regeringens förslag skulle vara en klar miljöförbättring. Jag läste i tidningen för några veckor sedan att Centerns ungdomsförbund hade

precis motsatt uppfattning. De sade i klartext så här om förslaget: Regeringen sviker sina miljöambitioner.

Det är alltså CUF som säger detta. Det är fullständigt självklart att det är på det viset. Hur skall ni kunna avskaffa kärnkraften när ni beskattar energin med noll kronor för industrin? De bygger ju fast sig i ett energiberoende. Hur skall ni kunna främja biobränslena när deras relativa kostnadsfördelar i industrin försvinner? Det hjälper inte med 500 milj.kr. Det är för övrigt pengar som inte finns. Det skulle vara intressant att höra Ivar Franzén tala om var man skall ta dessa pengar.

Naturgasen kommer att få en sämre situation genom regeringens förslag. Nu vet jag att skatteutskottets majoritet har ändrat på detta en smula, men det är bara små anmärkningar i marginalen. Det är absolut inget förpliktande. Kan ni tala om hur ni skall stärka naturgasens ställning? Och kan ni tala om vad det kostar? Det vore mycket intressant att höra.

Slutligen, herr talman, eftersom det är riksdagens sista arbetsdag skall jag ägna mig litet grand åt en gissningslek med Ivar Franzén. Man får väl lov att leka så här på sista dagen? Kan Ivar Franzén gissa vem som har skrivit det här för ett par månader sedan?

Om elskatten inte har någon direkt miljöstyrning och därför kan slopas, har skatterna på de fossila bränslena en betydelsefull miljöstyrning och bör därför betalas fullt ut även av industrin.

Vem har skrivit detta mot regeringen kritiska inlägg, Ivar Franzén?

Anf. 119 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Jag har skrivit en del – bl.a. detta som nu citerades av Lars Hedfors. Det ändrar ingenting av de slutsatser som har dragits här i dag. Jag skall förklara varför. Det är fråga om en helhetsbedömning. Jag förutsätter att vi på ett föredömligt sätt fullföljer vad som har utlovats i kompletteringspropositionen. Det är klart att inom ramen för dessa 500 miljoner ligger också en rad uppdrag som skall fullföljas. Det blir utan tvekan såsom jag har sagt. Det leder till en förbättrad miljö, effektivare energianvändning och en hållbar utveckling. Det är ett grepp som regeringen har tagit som ger mycket positiva effekter.

Det är uppenbart att det skulle ha gått ännu bättre om vi till fullo skulle ha kunnat ta med även industrisektorn. Jag hoppas att Lars Hedfors såg markeringen vad gäller elproduktionen. Vi måste ge biobränslena sin chans. Den är väsentligt större och viktigare utifrån framtida miljösynpunkter och biobränslenas utveckling. Jag är inte övertygad om att våra mycket framtidsmedvetna och duktiga CUF-are har haft hela bilden klar för sig. Jag tror att när de ser den helhet som vi har beskrivit här i dag kommer vi – de och jag – att vara sams såsom vi brukar vara.

Anf. 120 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Det var roligt att Ivar Franzén kände igen sin egen artikel. Här står i klartext att Ivar Franzén tycker att man inte skall sänka eller avskaffa skatten på fossila bränslen för industrin. Jag måste konstatera att Ivar Franzén tycker en sak och röstar precis tvärtemot. Det är inte särskilt trevligt att behöva konstatera det.

Ivar Franzén tröstar sig med att man har anslagit 500 milj.kr. till biobränsle. Men, Ivar Franzén, det har ni inte gjort. Dessa pengar finns inte. Ni säger att de finns, men de är inte anslagna. Varifrån skall ni ta dessa pengar? Skall ni försämra budgetunderskottet ytterligare? Har vi några garantier för att dessa pengar över huvud taget kommer? Det kanske är någonting som man har lurat på Olof Johansson bara för att han skall hålla tyst. Vad har vi för garantier?

Slutligen säger Ivar Franzén att man höjer beskattningen för hushållen. Det är riktigt. Det är dock bara fråga om att uppmuntra energieffektivisering och miljöförbättring där det är dyrast och ger minst effekt. Ni motverkar energieffektivisering där det är billigast och där det ger störst effekt, nämligen i industrin. De 500 miljonerna och beskattningen av hushållen är en klen tröst, Ivar Franzén.

Anf. 121 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Till att börja med vill jag rätta Lars Hedfors på en punkt. Det gäller inte 0 kr. i skatt för industrin utan ca 230 kr. per kubikmeter för olja.

Det framgår mycket klart av propositionen och det sägs i betänkandet att när vi har höjt energiskatterna har vi skapat ett utrymme för dessa 500 miljoner. Som jag har sagt tidigare, Lars Hedfors, skall en rad andra åtgärder vidtas till hösten som kommer att ge positiva effekter. Sammantaget blir det ett helhetsintryck. Så är det politiska livet. Man får inte rätt i varje delfråga. Om det samlade resultatet blir bra finns det all anledning att acceptera det för att komma så nära som möjligt den politik man bedriver. Därmed önskar jag Lars Hedfors en trevlig sommar.

Anf. 122 ARNE JANSSON (nyd):

Herr talman! Hanteringen av regionala sysselsättningsåtgärder för länen Gävleborg samt Värmland, kan endast sammanfattas med:

Märkliga äro i sanning politikens vägar, för att inte säga politikernas irrvägar.

Den nuvarande lågkonjunkturen har slagit särskilt hårt mot Gävleborgs län. Samtidigt som det i länet finns en utvecklingspotential, gör flera ogynnsamma omständigheter att länet behöver särskilda insatser för att stimulera utvecklingen.

Antalet sysselsatta har på två år minskat med 11 000 personer. Detta trots att vi ännu inte sett den fulla effekten av pågående neddragningar inom såväl basindustrier som offentlig sektor.

Exportinriktade basnäringar har traditionellt en dominerande ställning i länet. Fortsatta rationaliseringar inom bl.a. stål och massaindustrin ger ytterligare minskning av sysselsättningen. Verkstadsindustrin har bl.a genom sitt beroende av basindustrierna tvingats till omfattande varsel om uppsägning.

En tredjedel av byggnadsarbetarna i länet är för närvarande arbetslösa. Den byggnadsberoende träindustrin drabbas naturligtvis också av det minskade byggandet.

Sedan hösten 1990 har sammanlagt över 8 000 anställda i Gävleborgs län varslats om uppsägning. I dag återstår fortfarande 3 000 av dessa varsel att verkställa. Flera tusen som skulle ha varslats, har sluppit gå ut i arbetslöshet genom att man kunnat satsa på utbildning inom företagen. Här ligger en mycket stor dold arbetslöshet.

Rationaliseringar och nedläggning inom flera av de statliga verksamhetsområdena – Posten, televerket, Helsinge regemente m.m. – kommer att innebära att ytterligare jobb försvinner från länet.

Resultatet av ovanstående ogynnsamma utveckling har varit att Gävleborgs län tidvis i vinter haft den högsta öppna arbetslösheten i landet. Bortfallet av arbetstillfällen/ingångsjobb för i synnerhet ungdomar har gjort att Gävleborgs län har den högsta arbetslösheten bland ungdomarna. Om vi räknar in ungdomarna som finns i tillfälliga arbetsmarknadsåtgärder så står nu över 25 % av alla ungdomar mellan 18–24 år utan ett vanligt jobb. Samtidigt har länet en större andel lågutbildade än de flesta andra län. Inför en kommande konjunkturuppgång är det avgörande att förbättra utbildningsnivån. En stor satsning på alla utbildningsfronter måste genomföras!

Bristen på jobb för kvinnor har inneburit att länet har en lägre förvärvsfrekvens bland kvinnor än riket i genomsnitt. Det har även inneburit att många kvinnor flyttat från länet. I åldrarna 18–44 år finns 4 000 färre kvinnor än män.

En ytterligare konsekvens av länets arbetsmarknad med sina tunga jobb inom industri och vård, är att ohälsotalet ligger bland de högsta i landet. Detta innebär en kostsam utslagning från arbetslivet.

Den marginella satsning som regering och riksdag visar sig vara villiga att investera i den för Norrland viktiga pulsådern ostkustbanan, kan visa sig vara ödesdiger. Redan nu förlägger industrierna viktigare sammankomster i Stockholm eller utomlands. Redan nu överväger vissa industrier att flytta till andra platser där infrastrukturen är väl utbyggd.

Sammantaget betyder detta att Gävleborgs län på en rad punkter har ett så ogynnsamt utgångsläge att det motiverar särskilda insatser för att stimulera en positiv utveckling av arbetsmarknad och näringliv.

När det gäller Värmlands län bör i motsats till Gävleborgs län först poängteras, att Värmland har ett läge och innevånarna en kompetens som ger goda förutsättningar att driva företag, utvecklingsverksamhet, förvaltning och annan verksamhet. Värmland har under 1970- och 1980-talen genomgått en omställning, vilket lett till att beroendet av de traditionella basindustrierna minskat.

Länscentrat Karlstad, som är en stark regional stödjepunkt med en stor andel kunskapsintensiva företag, har på senare tid vunnit dragkamper om diverse utlokaliseringar.

Tyvärr har det med tiden visat sig att Värmlands näringsliv och arbetsmarknad är relativt ensidiga och därför mycket sårbara under den djupa lågkonjunktur som nu råder. Svårigheterna är alltså både av strukturell och konjunkturell karaktär.

De akuta svårigheter som Värmland upplever i dag, och som kanske accelererar snabbare än i andra län på grund av ovanstående nämnda samband, rör främst Uddeholmskoncernen och Rottneroskoncernen. Uddeholms

ägare, österikiska Böhler, har beslutat att lägga ner valsverket i Hagfors, och 350 personer har därför varslats i januari. Förhandlingar pågår för närvarande om ytterligare varsel som kan omfatta ytterligare samma antal personer.

Rottneroskoncernen brottas med stora ekonomiska problem, vilket har lett till att bl.a. boardfabriken i Svanskog nyligen försatts i konkurs. I veckan som gick varslades 168 personer om uppsägning. Ytterligare 150 personer kan beröras om ingen lösning av fabrikens framtid kan nås.

Även i Karlstad är neddragningarna av olika slag ett orosmoment. Minskningar sker av personalen i försvarsbyggnaden Karolinen, regementet I 2 skall enligt riksdagens nyligen fattade försvarsbeslut samlokaliseras med A 9 i Kristinehamn. Det innebär att några hundra militära och civila tjänster försvinner. FFV Ordnance minskar personalstyrkan vid Zakrisdalsverken med 800 personer under tiden 1989–1993.

Det finnes goda skäl att redan nu – nästan profylaktiskt- stödja Värmland med regionala sysselsättningsåtgärder. Genom sin geografiska placering innebär ett stöd till Värmland indirekt ett stöd till hela Sverige.

Med anledning av regeringens kompletteringsproposition 1991/92:150, har finansutskottet berett arbetsmarknadsutskottet tillfälle att yttra sig över arbetsmarknadssituationen - där även regionalpolitiska sysselsättningsåtgärder ingår – samt kommentera densamma inkl. avgivna motioner.

Denna form av remissförfarande är ett mycket bra och tillförlitligt sätt man använder sig av för att inhämta faktauppgifter som därefter skall ligga som grund för sunda beslut.

Hör och häpna!

Under behandlingen av motionerna i arbetsmarknadsutskottet, fann Ny Demokrati enl. ovan, synnerligen starka skäl att stödja Socialdemokraternas motioner 50 av Magnus Persson samt motion 60 av Axel Andersson. Dessa motioner innebär att extra arbetsmarknadspolitiska insatser skall göras i Värmlands resp. Gävleborgs län på grund av den rådande speciellt höga arbetslösheten samt det läge som kommer att råda under förutsebar tid. Glädjande nog anslöt sig då även vänstern till Ny demokratis ställningstagande. Utskottet såg ut att få majoritet för Ny demokratis stöd av motionerna. Men se, detta var ej bra. Utskottet ajournerade sig och samtal vidtog. Då mötet återupptogs fanns nu en skrivning. Nu var de borgerliga partierna, regeringspartierna, ense med Ny demokrati om att från arbetsmarknadsutskottet till finansutskottet avge följande yttrande som bl.a innehåller:

"I de nämnda motionerna finns intressanta uppslag som bygger på länens egna bedömningar. Enligt utskottets uppfattning bör förslagen grundligt prövas. På grund av arbetsmarknadssituationen i de svåraste drabbade länen, t.ex Gävleborgs och Värmlands län, får dessa förslag en särskild tyngd. Därutöver finns ej – enligt utskottets uppfattning – behov av något särskilt uttalande."

Detta passade nu plötsligt ej Socialdemokraterna samt vänstern, utan de anmälde avvikande mening med hänsyn till att deras partimotion nr Fi41 – vägar till arbete – ej har tillgodosetts. Här har alltså Socialdemokraterna samt vänstern plötsligt "trollat bort" sitt tidigare stöd till nämnda län.

Sensmoral:

Ett utskott med majoritet av Socialdemokraterna, vänstern samt Ny Demokrati verkade för att extra regionala sysselsättningsåtgärder skulle insättas i Värmlands och Gävleborgs län. Detta accepterade ej de borgerliga partierna! I stället – efter ajournering – anslöt sig regeringspartierna till Ny demokratis uppfattning att regionala sysselsättningsåtgärder skulle insättas i nämnda län – enl. citatet ovan. Socialdemokraterna samt vänstern tog då plötsligt avstånd till det som de en halv timme tidigare stödde!

Hänger ni med? – Värre blir det!

När nu finansutskottet behandlar remissvaret – kör regeringspartierna i detta utskott över sina kolleger i arbetsmarknadsutskottet – som skall kunna detta med arbetsmarknadspolitik, och struntar totalt i de kunskapsråd de erhållit beträffande situationen i Värmlands och Gävleborgs län. Socialdemokraterna reserverar sig, men ej till förmån för Värmlands och Gävleborgs län, utan för sin ovan nämnda partimotion, vilken i stort omfattar hela Sverige. Vänstern har vid det här laget beslutat avstå från att redovisa sin uppfattning i utskottet.

Inför kommande votering förväntar jag mig kammarens stöd på dessa socialdemokratiska motioner. Detta baserar jag på att:

1. En motion skriven av Socialdemokraterna, skall givetvis Socialdemokraterna själva stödja. Om ej, varför har de i så fall nerlagt arbete med att skriva meningslösa motioner? De måste ju inse, att det är bättre att vinna på två punkter och förlora på 22 än att förlora på alla 24.
2. De borgerliga partierna som förlitar sig på de arbetsmarknadsfakta som deras eget utskott – arbetsmarknadsutskottet – är tillsatt för att kunna, måste ju i rimlighetens namn rösta på kunskapen. Alltså röstar de på remissvaret från arbetsmarknadsutskottet och stödjer Socialdemokraternas motioner för Värmland samt Gävleborgs län.

Sunt förnuft måste ju gå före partipolitik! Med stort intresse skall jag följa denna votering samt ingående läsa påföljande voteringsprotokoll.

Med detta, herr talman, yrkar jag på bifall till de socialdemokratiska motionerna Fi50 samt Fi60 i finansutskottets betänkande 30 vid mom. 25 om behovet av regionalpolitiska sysselsättningsåtgärder i Värmlands län resp. Gävleborgs län.

Anf. 123 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Den här debatten har varit lång och den har i mångt och mycket handlat om arbetslösheten, orsaker och medel att ta sig ur den. Det kan tyckas överflödigt att förlänga debatten ytterligare, men det känns ändå angeläget att säga något om arbetsmarknadspolitiken.

Arbetslösheten är nog den viktigaste frågan i Sverige just nu. Det är åtminstone det problem som berör de enskilda människorna allra starkast. För den som drabbas av arbetslöshet är säkert alla andra politiska frågor små.

Ändå är det den ekonomiska politiken och möjligheten att skapa tillväxt i ekonomin för utveckling i företagen, vilket i sin tur ger arbete, som är det viktigaste. Det är den som är förutsättningen för sysselsättning och trygghet i framtiden. Jag vill där helt och fullt instämma med det som Per-Ola Eriksson sagt tidigare i debatten om den ekonomiska politiken och det han sade

om arvet från den socialdemokratiska regeringspolitiken som tillsammans med den djupa internationella lågkonjunkturen har lett oss in i nuvarande mycket svåra arbetsmarknadssituation.

Nu gäller det akut att mildra verkningarna av detta så långt det står i vår makt, och det är det regeringen gör. Regeringen håller fast vid arbetslinjen och arbetar för att minska långtidsarbetslösheten. Ungdomsarbetslösheten motverkas genom ungdomspraktiken som vi tidigare beslutat om här i kammaren. Inriktningen måste vara att bygga för framtiden, att satsa på utbildning, investeringar och praktik ute i näringslivet. Det gäller att höja kompetensen så att vi är beredda att möta de utmaningar vi kommer att ställas inför när konjunkturen vänder.

I kompletteringspropositionen föreslogs ett helt batteri av åtgärder med just denna inriktning. Jag skall bara ta några exempel.

Satsning på mindre vägprojekt, tidigareläggning av byggen, fler beredskapsjobb, fler utbildningsplatser i gymnasiet, nya högskoleplatser. 200 miljoner till flexibla lönebidrag och pengar till samlingslokaler och kultur. Ungdomspraktiken skall byggas ut efter de behov som finns.

Till Arne Jansson vill jag bara säga att det är självklart att resurserna skall satsas där behovet är störst och pengarna gör mest nytta. Den fördelningen gör ju inte riksdagen. Det är bl.a. AMS som hanterar dessa frågor. Jag är alldeles övertygad om att Gävleborg och Värmland kommer att få sina beskärda delar alldeles oavsett vad som sagts och inte sagts i de olika utskotten.

Socialdemokraterna har gjort ett omfattande kartläggningsarbete för att samla ihop tänkbara projekt i hela landet som skulle kunna minska arbetslösheten. Det är bra med en sådan katalog som med säkerhet är väl känd ute i län och kommuner. Det är ju också där besluten skall fattas.

Problemet med att åstadkomma allt detta är "bara" finansieringen. Det är en omöjlighet att som socialdemokraterna föreslår låna till allt detta. Det skulle obönhörligen leda till minskat förtroende för svensk ekonomi med höjda räntor som följd. Just ytterligare höjda räntor är det största hotet mot sysselsättningen, vilket diskuterats ganska mycket tidigare i dag.

Herr talman! Det förslag vi kommer att besluta om är en avvägning mellan det ekonomiskt sett möjliga och det praktiskt sett genomförbara. Vi vet att enligt alla prognoser kommer krav på ytterligare åtgärder att finnas framöver, inte minst när det gäller kvinnornas situation på arbetsmarknaden. Just om detta kommer utskottet att ha en hearing i höst.

Jag vet också att arbetsmarknadsministern och regeringen kommer att följa utvecklingen och återkomma med ytterligare åtgärder. Utan tvivel är alla ledamöter i arbetsmarknadsutskottet besjälade av att åstadkomma så konstruktiva beslut som möjligt, även om vi har olika åsikter i en del frågor, och jag hoppas att vi gemensamt skall kunna fortsätta det konstruktiva arbete som vi har haft under det här året.

Till slut, herr talman, vill jag dels önska alla här en trevlig sommar, dels yrka bifall till finansutskottets hemställan både i den del som jag har berört och i dess helhet.

Anf. 124 BO G. JENEVALL (nyd):
Herr talman! Jag vill bara yrka bifall till reservation 26 vid mom. 42.

Anf. 125 ÅKE GUSTAVSSON (s):
Herr talman! Jag vill instämma i yrkandet om bifall till reservation 26 och hoppas att en majoritet i riksdagen kan ansluta sig till denna reservation.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken)
Först biträddes reservation 1 av Hans Gustafsson m.fl. med 126 röster mot 10 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Fi44 av Lars Werner m.fl. i motsvarande del. 161 ledamöter avstod från att rösta.
Härefter bifölls utskottets hemställan med 170 röster mot 127 för reservation 1 av Hans Gustafsson m.fl. 8 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (utvecklingen på de finansiella marknaderna)
Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 137 för reservation 2 av Hans Gustafsson m.fl.

Mom. 3 (konsekvenser av en ekonomisk monetär union)
Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 10 för avslag på motion Fi40 av Ingvar Carlsson m.fl. i motsvarande del.

Mom. 5 (sjukförsäkringssystemet m.m.)
Först biträddes reservation 3 av Hans Gustafsson m.fl. med 138 röster mot 21 för reservation 4 av Bo G. Jenevall. 145 ledamöter avstod från att rösta.
Härefter bifölls utskottets hemställan med 149 röster mot 136 för reservation 3 av Hans Gustafsson m.fl. 20 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (sänkt pensionsålder)
Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 11 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Fi44 av Lars Werner m.fl. i motsvarande del.

Mom. 8 (inkomstprövat barnbidrag)
Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 21 för reservation 6 av Bo G. Jenevall. 9 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 9 (vårdnadsbidrag)
Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 136 för reservation 7 av Hans Gustafsson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 10 (arbetsmarknadspolitikens inriktning)
Utskottets hemställan bifölls med 167 röster mot 136 för reservation 8 av Hans Gustafsson m.fl.

Mom. 11 (kompetenshöjande åtgärder)
Först biträddes reservation 9 av Hans Gustafsson m.fl. – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Fi44 av Lars Werner m.fl. i motsvarande del – med acklamation.
Härefter bifölls utskottets hemställan med 168 röster mot 137 för reservation 9 av Hans Gustafsson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 12 (översyn av arbetslöshetsförsäkringen)
Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 137 för reservation 10 av Hans Gustafsson m.fl.

Mom. 13 (kvinnors situation på arbetsmarknaden)
Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 137 för reservation 11 av Hans Gustafsson m.fl.

Mom. 22 (arbetsmarknadspolitiska åtgärder)
Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 137 för reservation 14 av Hans Gustafsson m.fl.

Mom. 23 (räntebidrag för ny- och ombyggnader)
Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 137 för reservation 15 av Hans Gustafsson m.fl.

Mom. 24 (tiomiljadersprogram för sysselsättning)
Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 10 för motion Fi44 av Lars Werner m.fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 25 (behovet av regionala sysselsättningsåtgärder)
Först biträddes reservation 16 av Hans Gustafsson m.fl. med 119 röster mot 38 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna Fi50 av Magnus Persson m.fl. och Fi60 av Axel Andersson m.fl. 151 ledamöter avstod från att rösta.
Härefter bifölls utskottets hemställan med 151 röster mot 137 för reservation 16 av Hans Gustafsson m.fl. 20 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 29 (bidrag till skogsvård m.m.)
Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 14 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna Fi56 av Björn Samuelson och Fi57 av John Andersson m.fl.

Mom. 34 (gymnasieskolans utbyggnad)
Utskottets hemställan bifölls med 298 röster mot 10 för motion Fi44 av Lars Werner m.fl. i motsvarande del.

Mom. 38 (anslaget Lokala och individuella linjer samt fristående kurser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot dels reservation 23 av Hans Gustafsson m.fl., dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Fi44 av Lars Werner m.fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 42 (Moderna museets lokaler)

Reservation 26 av Hans Gustafsson m.fl. bifölls med 155 röster mot 148 för utskottets hemställan. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 46 (underhållsåtgärder för sysselsättning och tillväxt)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 136 för reservation 29 av Hans Gustafsson m.fl.

Mom. 48 (riktlinjer för investeringsplaneringar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Fi44 av Lars Werner m.fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 57 (omläggning av energibeskattningen)

Först biträddes reservation 36 av Hans Gustafsson m.fl. med 131 röster mot 10 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Fi44 av Lars Werner m.fl. i motsvarande del. 164 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 150 röster mot 127 för reservation 36 av Hans Gustafsson m.fl. 28 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 61 (biobränslen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Fi44 av Lars Werner m.fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 65 (schablonavdraget m.m.)

Först biträddes reservation 40 av Hans Gustafsson m.fl. med 132 röster mot 10 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Fi44 av Lars Werner m.fl. i motsvarande del. 162 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 167 röster mot 137 för reservation 40 av Hans Gustafsson m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 66 (mervärdesskatt)

Först biträddes reservation 41 av Hans Gustafsson m.fl. med 127 röster mot 10 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Fi44 av Lars Werner m.fl. i motsvarande del. 168 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 150 röster mot 137 för reservation 41 av Hans Gustafsson m.fl. 18 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 67 (omprövning av skattepolitiken)

Först biträddes reservation 42 av Hans Gustafsson m.fl. med 127 röster mot 11 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Fi44 av Lars Werner m.fl. i motsvarande del. 167 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 169 röster mot 125 för reservation 42 av Hans Gustafsson m.fl. 11 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 68 (slopad fastighetsskatt på lokalhyreshus m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot dels reservation 43 av Hans Gustafsson m.fl., dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till yrkande 25 i motion Fi44 av Lars Werner m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 70 (allmänna riktlinjer för budgetregleringen)

Först biträddes reservation 44 av Hans Gustafsson m.fl. med 127 röster mot 19 för reservation 45 av Bo G. Jenevall. 160 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 170 röster mot 126 för reservation 44 av Hans Gustafsson m.fl. 10 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om samlad votering

Beträffande de på föredragningslistan återstående ärendena, EES-utskottets betänkande EU1, näringsutskottets betänkanden NU33 och NU36, konstitutionsutskottets betänkande KU35, utrikesutskottets betänkande UU31 samt jordbruksutskottets betänkande JoU24, medgav kammaren på förslag av andre vice talmannen att de fick företas till avgörande i ett sammanhang sedan debatten i dessa ärenden avslutats.

8 § Uppskov med behandlingen av ärenden

Föredrogs
EES-utskottets betänkande
1991/92:EU1 Uppskov med behandlingen av ärenden.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 13 §.)

9 § Ombildning av domänverket till aktiebolag

Föredrogs
näringsutskottets betänkande

1991/92:NU33 Ombildning av domänverket till aktiebolag (prop. 1991/92:134).

Anf. 126 BO FINNKVIST (s):

Herr talman! Med hänvisning till den sena timmen och närheten till sommaruppehållet skall jag försöka att fatta mig kort. Det är litet svårt, för det är ett mycket omfattande ämne, som skulle förtjäna en längre debatt, vill jag påstå. Men det är omöjligt att få en sådan vid detta tillfälle. Vi har fler ärenden kvar som skall behandlas.

Jag vill börja med att yrka bifall till de reservationer som är fogade till betänkandet. Jag kommer att begära votering på reservationerna 1 och 2.

De statliga företagen har vi diskuterat förut under den här riksdagsperioden. Jag har konstaterat att det har gått utmärkt bra under den socialdemokratiska regeringsperioden. Tyvärr har den borgerliga regeringen en annan syn på statliga företag. Man vill sälja ut de statliga företagen av andra orsaker än affärsmässiga, trots att de statliga företagen går bra. Men man vill heller inte sköta det på ett affärsmässigt riktigt sätt. Man tog ju bort förvaltningsbolaget.

Vi socialdemokrater vill absolut inte sälja ut statens naturtillgångar. Däremot kan vi givetvis tänka oss att grannfastigheter till domänverket kan få en bättre situation genom endera markbyten eller vissa försäljningar.

Den här propositionen handlar om bolagisering men också privatisering, vilken vi säger nej till. Vi tycker att ombildningen till bolag bör skjutas upp ett halvår och ske först den 1 januari 1993, beroende på att det är litet oklart med anställningsförhållandena. Det är tydligen svårt att föra förhandlingarna till slut. Vi vill också, som ett alternativ till privatisering, se på möjligheterna att bilda en statlig skogskoncern av domänverket, NCB och ASSI.

Områden av stora naturvårdsvärden får inte mista sitt skydd. Vi anser att man inte skall ta ställning i denna fråga förrän den skogspolitiska kommittén har lagt fram sitt förslag. Regeringen bör också återkomma till riksdagen med förslag om kulturhistoriskt värdefulla egendomar som domänverket innehar.

Rennäringen skall behandlas i samband med samepropositionen, anser vi. Vi har också synpunkter vad gäller Kronoholmarna, Käringön och vissa andra kronoholmar, som vi tycker bör kvarstå i statens ägo. Man kan konstatera att vi har blivit överens i utskottet om förändringar i det förslag som regeringen lagt fram. Göta kanal har exempelvis fått en bra lösning. Ett enigt utskott tycker att staten skall garantera fortsatt drift och underhåll på Göta kanal. Vi skall också behålla kanalfastigheterna.

Avslutningsvis vill jag säga att vi i och för sig har skrivit reservationer om viktiga fritidsintressen. Domänverket har ju upplevts som en garant för att avgifter för jaktarrenden, fiskeavgifter osv. hålls på en relativt hygglig nivå i det här landet. Dessa riskerar att gå förlorade om det blir privatisering. Detsamma gäller allemansrätten. En privatisering av domänverkets skogar plus den utredning som regeringen har tillsatt om stärkt äganderätt kan hota allemansrätten på sikt. Tack för mig.

Anf. 127 JOHN ANDERSSON (v):

Herr talman! Det här blir ett mycket komprimerat inlägg. Vi yrkar avslag på propositionen. Den totala bristen på utredning av de föreslagna riktlinjernas effekt i praktiken på en mängd områden är helt oacceptabel. Vi noterar också att någon remissbehandling inte heller har skett.

Det sägs att tanken är att bl.a. gynna små enskilda ägare, skogs- och jordbrukare när man säljer ut skogsmarker. Det är ju positivt. Men erfarenheterna hitintills visar ju att det inte är de små skogsägarna som får möjlighet att köpa skogen. Priset per hektar är väldigt högt. Fjällmarker i min hemkommun har helt nyligen sålts för 22 000 kr. per hektar. Ett skifte på 132 hektar har fått ett pris på 2,9 miljoner. Det säger sig självt att de små skogsägarna inte kan vara med i en sådan budgivning.

Eftersom propositionen om bolagisering och utförsäljning av domänverket lämnas till riksdagen utan att ordentligt underlag utarbetats, finns det risk att arbetet med att ta fram förslag till utbytesarealer och skyddsvärda arealer inte kommer att vara klart om och när bolagiseringen sker. Domänverket har bl.a. avsatt ca 700 naturreservat. Man borde redan nu ha klart för sig hur det blir i framtiden för dessa reservat.

En annan sak som jag har påpekat i min motion är att det från fjällbefolkningens sida ifrågasätts om avvittringen i de två nordligaste länens lappmarker genomförts på ett korrekt sätt. Motioner om detta har tidigare behandlats här i riksdagen. Vid den behandlingen förutsattes att denna fråga skulle genomgås och att information därvid skulle ges, något som tydligen inte har skett på ett riktigt sätt. Den bofasta befolkningen inom de båda länens lappmarker anser fortfarande att den har större rätt till vissa marker, bl.a. kron- och överloppsmarker, än den nuvarande ägaren staten. Det är en mängd frågeställningar som icke har fått en acceptabel lösning. Det finns en mängd frågetecken kvar. Därför vill jag yrka avslag på propositionen under mom. 1 i utskottets hemställan.

Anf. 128 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Eftersom reservanterna har varit mycket kortfattade med hänsyn den trånghet med tiden som kammaren har, kommer också jag att vara det. Riksdagen har under 1991 fattat två beslut om domänverket: Först ett principiellt beslut om bolagisering, och i samband med det större privatiseringsbeslutet angående de statliga företagen fanns också domänverket med.

Det regeringen nu gör är att man lägger fast de riktlinjer som bör gälla vid överförandet av domänverkets fasta egendom och övriga tillgångar och skulder till det nya domänbolaget.

Socialdemokraterna är med på en bolagisering men har synpunkter på hur den skall gå till. Däremot motsätter de sig att bolaget sedan privatiseras.

I reservationerna 2 och 4 anför Socialdemokraterna att viss mark och vissa fastigheter bör undantas eller vara tillgängliga för naturvårdsändamål eller som kulturhistoriskt värdefulla områden. Men man preciserar inte vilka marker, vilka fastigheter eller hur mycket mark som skall undantas. Det gör att det förfaringssätt som man pekar på inte är godtagbart, då det skulle för-

svåra, försena och kanske t.o.m. förhindra en bolagisering, med de vaga direktiv som riksdagen i så fall skulle kunna ge till regeringen.

Den lösning som regeringen föreslår tillgodoser de önskemål som finns från såväl naturvårds- som kulturvårdsintressenas sida. Regeringen pekar ju på tre olika sätt att gå till väga. Man kommer att undanta viss mark. Man har redan anvisat vissa områden som aldrig går över till bolaget. Man påpekar att restriktioner i samband med avtalsskrivningen kan göras som gör att man kan återkomma till bolaget och köpa loss mark som kan bli aktuell för dessa ändamål. Vidare pekar man på en möjlighet till lagstiftning i vissa fall.

I de reservationer som Socialdemokraterna har på dessa punkter motsätter de sig utskottsmajoritetens uppfattning. Detsamma gäller för den reservation som handlar om privatisering. Där har Socialdemokraterna och Vänsterpartiet den uppfattningen och tron att staten är bättre skickad att driva bolag än enskilda människor. För mig är det helt obegripligt hur man i dessa dagar fortfarande kan förfäkta denna idé, när man ser hur det ser ut runt om i världen och ser vad som händer i andra länder. Det finns kvar en så att säga ideologisk låsning hos Socialdemokraterna vid den socialistiska tron.

Herr talman! Med detta korta anförande vill jag yrka bifall till hemställan i dess helhet i näringsutskottets betänkande och avslag på de reservationer som är fogade till betänkandet.

Anf. 129 BO FINNKVIST (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte någon socialdemokratisk representant som har påstått att staten skulle vara bättre på att driva företag. Däremot visade den socialdemokratiska regeringsperioden i praktiken att staten kan driva företag framgångsrikt. Detta är ett kort svar på de frågor som Rolf Dahlberg tog upp.

Det finns många öppna frågor i propositionen. Vi har föreslagit att man skall dröja ett halvår med att genomföra en bolagisering, delvis på grund av de frågor som bl.a. Hans Dau, Rolf Dahlberg och även andra har tagit upp.

Anf. 130 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Jag hade tänkt att ta upp två frågor, dels naturskyddet, dels Göta kanalbolag. Nu skall jag naturligtvis inte göra det, utan jag nöjer mig med att säga att vi tycker att det är väldigt viktigt att naturskyddet upprätthålls.

Med de markeringar och skrivningar som har gjorts i utskottets betänkande är motionernas krav ganska väl tillgodosedda.

När det gäller Göta kanalbolag har utskottet gjort ett påpekande till regeringen. Vi har uppnått en lösning som mycket väl tillgodoser trepartimotionen N46.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna. Sedan vill jag avsluta med att önska kammarens ledamöter en skön sommar.

Anf. 131 CARL OLOV PERSSON (kds):

Herr talman! Jag är den ende här i kammaren som är en del av regeringsunderlaget och samtidigt sitter med i den skogspolitiska kommittén, som

drar upp riktlinjer för den framtida skogspolitiken och som skall ta fram ett förslag till en ny lag. Det gör att jag känner ett speciellt ansvar för den här frågan.

Den här propositionen, som handlar om domänverket, är en mycket intressant läsning. Varje landskap har sin domänhistoria. En del är från medeltiden. Annat vittnar om strukturproblem under 30-talets kris och under 70-talet. En del handlar om väldigt gammalt innehav, såsom Upsala Öd och Ridöarkipelagen i Mälaren, som har tillhört staten så långt historien sträcker sig bakåt.

Det som nu sker med statens jord- och skogsegendomar är den största förändringen av ägandet av mark sedan Karl XI:s reduktion. Jag har förvånats över hur svagt intresse en del politiker visar inför denna stora förändring.

Propositionen innehåller riktlinjer som kommer att möjliggöra för enskilda att köpa mark. Det är jag tacksam för och för att framför allt jordbruksutskottet har markerat denna positiva inställning. Men när tillgångar och skulder överförts till Domän AB finns det en risk för att bolaget motsätter sig försäljningen av mark, så att enskildas önskemål om köp av mark inte kan fullföljas.

Just nu skrivs avtalet mellan Domän AB och staten. Domän AB måste ges sådana instruktioner att intentionerna att sälja ut bolagets tillgångar till enskilda skogs- och jordbruksägare fullföljs, även om det kommer att innebära att bolaget tvingas att avstå värdefulla tillgångar. Detta är lika viktigt när det gäller att Domän AB skall ha möjlighet att avsätta skogsmark för fri utveckling. Om detta inte kan ske i tillräckligt stor omfattning, kommer det privata skogsbruket framför allt i södra Sverige att tvingas att gå naturvårdsintressen till mötes i större omfattning.

Herr talman! Jag har förtroende för näringsministern och för regeringen. Därför yrkar jag bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande.

Anf. 132 SONIA KARLSSON (s):

Herr talman! I betänkandet behandlas en väsentlig fråga för Östergötland och Motalaregionen, men också för hela landet, nämligen Göta kanals framtid.

Näringsutskottet understryker i sin behandling Göta kanals värde som såväl kulturhistoriskt byggnadsverk som turistattraktion.

Regeringens proposition var oklar på flera punkter, och vi kände oro för vad som i framtiden skulle hända med Göta kanal och kanalbolaget.

Vi motionärer är nöjda med utskottets ställningstagande angående AB Göta kanalbolag och Göta kanal. Utskottet har frångått propositionens förslag och i stället tagit intryck av de motioner som har väckts i frågan, vilket är positivt.

Jag förutsätter att regeringen följer utskottets och riksdagens ställningstagande och så snart som möjligt föranstaltar om nödvändiga åtgärder med anledning av vad utskottet anfört om AB Göta kanalbolag.

Det innebär att AB Göta kanalbolag skall kvarstå i statlig ägo, att kanalbolaget skall behålla kanalfastigheten samt att medel för Göta kanals drift och underhåll även i fortsättningen kommer att tillförsäkras genom statsmakternas försorg.

Det är vidare viktigt att Göta kanalbolag så snart som möjligt erhåller besked om att medel för verksamheten fördelas i och med budgetårets början, så att verksamheten inte störs av oklara och sena besked, vilket skulle försvåra en kostnadseffektiv planering av underhållsarbetet.

I vår motion förutsatte vi att kanalbolagets produktiva skogsfastighet skulle kvarstanna i Göta kanalbolags ägo. Utskottet föreslår att den bör överföras till domänbolaget. Vi motsätter oss inte detta, eftersom utskottet "anser det inte vara ändamålsenligt att finansieringen av kanalverksamheten – som därutöver kräver ytterligare statligt stöd – görs beroende av avkastningen av en skogsegendom, som därtill är starkt konjunkturkänslig". Däremot förutsätter vi att domänbolaget vid överföringen av skogsmarken betalar AB Göta kanalbolag ett marknadsanpassat pris för produktiv skogsmark, vilken är värderad till ca 35–40 milj.kr.

Herr talman! Kanalen besöks årligen av ca 1,5 miljoner människor, som på olika sätt tillbringar sin fritid på och vid kanalen. Vi förutsätter att kanalen även i framtiden hålls tillgänglig i samma omfattning som i dag. Göta kanal är tillgänglig för sjöfarare från den 1 maj t.o.m. september månads utgång. Kanalområdet är tillgängligt året om.

Vi är nöjda med utskottets förslag till beslut, som innebär att denna speciella kulturmiljö säkerställs och att det nationella riksintresset skyddas.

Jag vill med hänvisning till vad jag nu har anfört yrka bifall till utskottets förslag angående AB Göta kanalbolag.

I detta anförande instämde Lars Stjernkvist (s).

Anf. 133 OLLE LINDSTRÖM (m):

Herr talman! Utskottets ställningstagande i det här betänkandet har i debatten redovisats av utskottsordförande Rolf Dahlberg, varför jag enbart skall avge några korta kommentarer och påpekanden.

Domänverket förvaltar i dag för statens räkning 10,3 milj. hektar skogsmark, varav 4,5 milj. hektar utgörs av produktiv mark. Det handlar alltså om en stor del av den totala skogsarealen i Sverige. Av verkets produktiva skogsmarksareal är 79 % belägen i Norrland.

I övre Norrland förvaltar domänverket ca 43 % av regionens produktiva skogsmarksareal, och därtill kommer en betydande andel impediment och fjällmark. De här siffrorna visar att statens innehav av skogsmark i landet är betydande, för att i övre Norrland vara helt dominerande.

Det är mot denna bakgrund som det är viktigt att statens överlåtelse av egendom sker på villkor som sammanfaller med propositionens och betänkandets inriktning, när domänverket ombildas till aktiebolag och på sikt privatiseras.

Det gäller för det första försäljningen av skogsmark till enskilda jord- och skogsbrukare, för det andra att de privata köpsågverken blir tillförsäkrade råvara och för det tredje att de artfrämmande dotterbolagen på ett eller annat sätt avvecklas.

Vid försäljningen av skogsmark förutsätter jag att överlåtelseavtalet kommer att innehålla direktiv som innebär att privatisering verkligen prioriteras.

Det är inte minst viktigt i glesbygd, där många mindre jord- och skogsbrukare har behov av tillskottsareal för sin verksamhet.

Det framgår även i betänkandet att försäljning till enskilda skall syfta till att förbättra skogsbrukets struktur och sysselsättningsmöjligheter, vilket är positivt.

Det finns ett antal privata inlandssågverk som under lång tid har varit helt beroende av råvaruleveranser från domänverket. Dessa sågverk borde på ett eller annat sätt tillförsäkras råvara, antingen genom försäljning av skogsmark, eller som ett villkor i överlåtelseavtalet.

Den tredje punkt som jag vill ta upp är domänverkets dotterbolag. Av de drygt 30-tal dotterbolag som domänverket har är ett antal helt artfrämmande. Jag har svårt att tänka mig att ett skogsbolags affärsidé skulle innefatta turism med stugbyar, konsultbolag av olika schatteringar och grus- och betongförädling.

Årsredovisningen för domänverket visar också att moderbolaget under de senaste åren har fått täcka vissa underskott hos dotterbolagen. Det är viktigt att den artfrämmande verksamheten försäljs.

Avslutningsvis vill jag helt kort beröra den socialdemokratiska motionen N45. I den anförs det att det är av allmänintresse att staten ej avhänder sig kontrollen över de svenska naturtillgångarna. Menar Socialdemokraterna att det är endast statens mark som kan betraktas som naturtillgång? Eller anser Socialdemokraterna att all skogsmark, även den privatägda, är en naturtillgång? Jag förutsätter det, och i så fall skulle det innebära att Socialdemokraterna vill att staten skall ha kontroll över all mark. Det trodde jag faktiskt tillhörde en förgången tid.

Även i Norrbotten har det förts en väldigt hård debatt om den här privatiseringen. Från socialdemokratiskt håll har man gjort gällande att allmänheten skulle avskärmas från vår fina natur, att skogsbilvägar skulle stängas och att naturen inte skulle kunna nyttjas för bärplockning och annat vid en försäljning av domänverket eller av en del av marken. Det är beklämmande att sådana argument har kommit in i debatten.

Jag har haft möjlighet till att både färdas och vistas på de här markerna, privata såväl som statliga, och jag har aldrig sett någon skillnad på mark ägd vare sig av det ena eller det andra skogsbolaget eller av privata personer. De socialdemokratiska motiven till att Domän AB skall vara statsägt är helt orealistiska och saknar därför verklighetsförankring.

Med det här anförda, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan i betänkande nr 33 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 134 HANS DAU (m):

Herr talman! Det är, precis som Rolf Dahlberg sade, ont om taletid. Det är synd, därför att den här debatten skulle ha kunnat bli en mycket intressant sådan, inte minst med tanke på den oerhört stora betydelse som domänverkets marker har för svenskt näringsliv.

Det gäller i stor utsträckning de områden från vilka bl.a. Rolf Dahlberg och jag kommer. Vi har sett fram emot den här åtgärden, varför jag klart måste deklarera att jag är av en helt annan uppfattning än vad som kommer till uttryck i propositionen, och det har jag också gett uttryck för i motion

N40. Jag anser att man inte skulle ha gjort någon bolagisering. Det är ett socialdemokratiskt förslag från i fjol, och det är socialdemokratisk politik. Man skulle i allra största utsträckning ha privatiserat den här marken direkt.

Anledningen därtill är de erfarenheter som vi i Norrland har av bolagsbygd. Det finns ett gammalt uttryck som säger att bolagsbygd är död bygd, medan bondebygd och privat ägd bygd är levande bygd. Den levande bygden är folk intresserad av, och det finns liv och rörelse där.

I propsitionen sägs det att den berörda egendomen före aktieutförsäljningen, och den formen av privatisering, skall säljas till enskilda skogs- och jordbrukare för att öka möjligheterna att förvärva hittills statligt ägd mark. Det tycker jag som sagt att man skulle ha gjort från början, innan man bolagiserade det som eventuellt hade varit kvar.

Om man läser vidare i propositionen erfar man att mindre enskilda skogsskiften som understiger 200 hektar per enhet skall bjudas ut till försäljning. För mig är det en gåta hur en gräns som 200 hektar kan läggas fast.

Jag vill erinra om att 200 hektar skog i Västerbottens inland – och även i Norrbotten, där de stora statliga skogarna finns – i produktionshänseende motsvaras av 60 hektar i Skåne eller i Småland. Att då fastställa summan 200 hektar för hela landet visar på en okänslighet som jag finner skrämmande. Jag hoppas verkligen att man ändrar på den här inriktningen, eftersom regeringen fortfarande har möjlighet att påverka detta.

Carl Olov Persson uttryckte farhågor för hur bolaget och dess styrelse skulle komma att handla. Han hade emellertid tilltro till regeringen, vilket jag hoppas att vi skall kunna ha.

När jag emellertid i pressen läser om den tilltänkta styrelsens sammansättning måste jag säga att mina farhågor förstärks. I den tilltänkta styrelsen finns nämligen bolagsfolk av alla möjliga schatteringar, som är vant att driva bolag utan att kanske tänka på de synpunkter som jag anser att man bör ta hänsyn till. Enligt min mening är det nödvändigt att regeringen går längre än vad som sägs i propositionen. Det är synd att denna debatt inte kan föras på ett djupare plan, speciellt som näringsministern finns med här i kammaren. Det skulle ha varit mycket intressant att få höra hans åsikt om hur man skall gå till väga vid utförsäljningen. Det skulle kanske ha varit givande, framför allt för oss som bor i de här bygderna, att få veta hur vi skulle kunna se framtiden an.

Jag uppmanar näringsdepartementet och näringsministern att ta del av den motion i vilken jag och en del andra har gett uttryck för våra uppfattningar. De skulle, enligt min mening, var helt i linje med den nuvarande regeringens inställning till näringspolitik och till spritt ägande. Det skulle även vara till stor fördel för de bygder som omfattas.

Eftersom jag inte har någon reservation, yrkar jag inte heller bifall till min motion. Skrivningen i betänkandet är trots allt positiv, även om jag anser att näringsutskottet skulle ha kunnat gå längre.

Anf. 135 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Vänsterpartiet har yrkat avslag på regeringens proposition om ombildning av domänverket till ett aktiebolag.

Vi anser att propositionen kännetecknas av brådska och av att den är dåligt genomtänkt. Detta blir särskilt tydligt i behandlingen av Göta kanal.

Om regeringens förslag skulle ha gått igenom när det gäller kanalen hade det fått samma resultat som om man hade sagt att vi skulle fylla igen kanalen och plantera granskog på kanalfastigheten, dvs. att det om några år inte hade funnits en enda båt på kanalen.

Att över huvud taget tänka tanken att kanalen skulle kunna privatiseras och drivas och underhållas med hjälp av enbart avgifterna för kanaltrafiken är befängt. Om näringsministern hade skött sina privata aktieaffärer på lika lösa grunder, hade regeringen under det gångna året inte haft några som helst problem med hans aktieportfölj eller förmögenhet. Näringsministern hade med intill visshet gränsande sannolikhet varit utfattig.

Propositionens förslag hade, herr talman, inneburit att AB Göta kanalbolag hade blivit ett kanalbolag utan kanal, utan kanalfastighet, utan skog och utan driftspersonal och i sista änden utan kanaltrafik och utan båtar.

Jag delar John Anderssons och Vänsterpartiets uppfattning att det bästa vore ett avslag på propositionen i dess helhet. Men när det nu inte finns majoritet för detta är det ändå väl att motioner och utskottsbehandling har räddat Göta kanal, för den här gången i alla fall.

Jag beklagar dock att det inte har gått att få med vare sig kulturutskottet eller näringsutskottet på att Kanalbolaget skulle få behålla den skog som en gång donerats till bolaget. Jag anser att det vore kulturhistoriskt pietetsfullare och riktigare att låta skogen kvarstå i bolagets ägo, även om den naturligtvis inte spelar samma roll för kanalen i dag som den gjorde i början av 1800-talet, då donationerna ägde rum.

Jag är emellertid glad över att riksdagen är enig om att kanalbolaget skall behålla kanalfastigheten och att staten även i framtiden skall ansvara för kanalen och garantera dess upprustning. Göta kanal är kulturhistoriskt och turistiskt ovärderlig, inte bara för Östergötland utan för hela Sverige.

Herr talman! Med det anförda vill jag önska kammarens ledamöter och personal en skön sommar. Använd gärna en dag eller två för ett besök i Östergötland och en tur på Göta kanal, en underbart vacker 170-åring som är väl värd ett besök.

Anf. 136 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag tycker att det är bra att privata skogsbrukare nu får möjlighet att komplettera sin mark med domänverksmark som är så belägen att den passar.

Det är också bra att man skall kunna använda domänverksmark som byte när privat mark skall användas för naturvård.

Jordbruksutskottet har i ett yttrande framfört synpunkter på denna proposition. Vi i jordbruksutskottet ansåg att regeringen skulle ha preciserat sig något mer än den gör i propositionen. Vi ansåg att man måste gå litet mer grundligt till väga när det gäller att avsätta mark för naturvård, både domänverksmark och mark utanför domänverkets mark.

Näringsutskottet ansåg emellertid att det inte fanns någon anledning att göra något uttalande eller att ge några speciella uppdrag till näringsministern. Man utgår från att näringsministern kommer att arbeta med utgångs-

punkt i dessa förutsättningar. Näringsutskottet skriver i betänkandet: "Härvid bör de synpunkter som förs fram i jordbruksutskottets yttrande ligga till grund för säkerställande av mark för naturvårdsändamål."

Jag utgår från att det kommer att bli utgångspunkten för näringsministerns arbete. Näringsutskottet ger ju näringsministern ett förtroende och ansvar för att det blir på detta sätt. Jag tror att det är mycket viktigt att vi gör det. Redan i propositionen avsätts ju ganska mycket mark, och man kan tycka att det är mycket bra. Men vi skall tycka att detta är bra även om ett antal år framöver. Med utgångspunkt i det som har sagts i jordbruksutskottet tror jag att man, innan bolagsbildningen är klar, skall se över detta och följa de rekommendationer som jordbruksutskottet har gjort och som näringsutskottet har strukit under i sin skrivning.

Herr talman! Jag har inget yrkande. Jag ville bara understryka detta, och lägga näringsministern detta på hjärtat.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 13 §.)

10 § Rekonstruktion av Nordbanken

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1991/92:NU36 Rekonstruktion av Nordbanken (prop. 1991/92:153).

Anf. 137 LEIF MARKLUND (s):

Herr talman! Det är beklagligt att ärenden av stor vikt skall få så dålig tid i kammaren att man skall pressas fram och i princip inte kunna föra debatter som är behövliga. Jag tänker närmast på föregående ärende.

Den rekonstruktion av Nordbanken som regeringen föreslår tillstyrks i princip av ett enigt utskott.

De problem som finns i Nordbanken är bara en del av en omfattande kris som finansmarknaden har både i Sverige och utomlands. Nu behövs lösningar som håller mer än ett par månader.

Därför anvisar vi i en reservation hur man långsiktigt skall lösa dessa problem. Vi avvisar samtidigt det bemyndigande som regeringen begär för att sälja de aktier man övertog vid rekonstruktionen.

Dessa frågor har belysts på ett mycket ingående sätt i den ekonomiska debatt som tidigare under dagen har förts i kammaren. Därför behöver jag inte fördjupa mig i just finanskrisen.

Kreditförlusterna i Nordbanken har visat sig vara av en en sådan omfattning att det finns behov av ett betydande kapitaltillskott.

Staten som huvudägare i banken och staten som garant för stabilitet i vårt betalningssystem gör att staten i detta fall har ett dubbelt ansvar.

I propositionen föreslås att de s.k. nödlidande krediterna och andra tillgångar som belastar bankens intjänandeförmåga överförs till Securum AB, ett nybildat dotterbolag till banken. Syftet är att bolaget skall förvalta och avveckla dessa engagemang.

Vidare avser staten att förvärva resterande aktier i Nordbanken som i dag inte ägs av staten. Priset på aktierna får anses rimligt.

För att trygga finansieringen, i första hand i Securum, föreslås stora statliga åtaganden som lånegarantier, lån med låg eller ingen ränta samt kapitaltillskott av betydande storlek.

På dessa punkter yrkar vi bifall till utskottets hemställan.

Men vi saknar, som framgår av vår reservation, ett samlat grepp för att mildra den kris som finns i den finansiella sektorn.

Regeringen har genom många beslut bidragit till att fördjupa krisen. En del beslut har lett till sänkt aktivitet i näringslivet. Andra beslut leder till överbud på fastigheter, då framför allt på kontorsfastigheter. Osäkerhet i riskkapitalförsörjningen är ett annat exempel då regeringen har bidragit med ett ordentligt tillskott.

Herr talman! Det får ses som rimligt att ägandet i Nordbanken på sikt breddas. Detta bör göras så att bankens ställning stärks och konkurrensen främjas.

En viktig skiljelinje i det politiska synsättet är bemyndigandet att sälja de förvärvade aktierna. Här avvisar vi regeringens förslag.

Nu liksom tidigare anser vi att riksdagen skall höras då så stora frågor skall avgöras. Detta handlar om hela folkets egendom precis som när det gäller övriga statliga företag.

Vi tycker att det är en respektlöshet av stora mått som den borgerliga regeringen visar mot Sveriges riksdag genom att bemyndiga sig att hantera frågor på detta sätt.

Den privatiseringsiver som nu pågår medför med stor sannolikhet en försvagning av banken. Den kan också leda till en ökad koncentration inom bankvärlden som absolut inte är önskvärd.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservation 1. Vi stöder naturligtvis även reservation 3, men vi kommer att följa upp endast reservation 1 vid voteringen. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 138 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Herr talman! Jag tänker huvudsakligen uppehålla mig vid ansvarsfrågan och informationen kring den sorglustiga Nordbankaffären.

Den stora allmänheten har upprörts över Nordbanksaffären, och det med rätta. Återigen måste vi skattebetalare gå in med 20 miljarder i friskt kapital för att undvika en samhällsförödande bankkonkurs. Samtidigt går de ansvariga så här långt fria och får lämna arenan med fallskärmsavtal som tillförsäkrar dem mångmiljonbelopp i ersättning. Hela affären är rent ut sagt en präktig skandal där såväl den tidigare som den nuvarande regeringen måste vara inblandade. Även näringsutskottet och riksdagen måste ta sitt ansvar.

Som beslutande institution beviljade riksdagen för ett halvår sedan Nordbanken ett ekonomiskt tillskott på 5 miljarder. Detta skedde utan att det då presenterades någon skriftlig dokumentation, vare sig från Nordbanken eller finansinspektionen eller från regeringen, till de ansvariga i utskottet och riksdagen. Detta förhållande tog vi i Ny demokrati upp då, samtidigt som vi föreslog att en utredning skulle göras beträffande händelseförloppet, an-

svarsfrågan och möjligheten till en förebyggande kontroll. Ny demokratis förslag avvisades såväl i utskottet som i riksdagen.

Nu är vi "plötsligt" i samma situation, men med den skillnaden att vi skattebetalare skall skjuta till ytterligare 20 miljarder. Det räcker troligen inte med det. Det kan vara toppen på ett isberg. Här måste det pågå ett spel under täcket rent ut sagt mellan Nordbanken, finansinspektionen och regeringen. Hur skall vi annars kunna förklara att styrelseordförande Björn Wahlström inför näringsutskottet för drygt ett halvår sedan bekräftade att bankens behov av att rensa upp när det gällde den trassliga Nordbankssituationen gällde 5 miljarder för att ett halvår senare växa till ytterligare 20 miljarder? Huvudsakligen baserades den här utvecklingen på gamla fastighetskrediter som man satt inne med redan ett halvår tidigare.

En bank har inte rätt att göra dåliga affärer, om gällande lagstiftning följs. För kreditgivning gäller nämligen att "kredit får beviljas endast om låntagaren på goda grunder kan förväntas fullgöra låneförbindelsen. Dessutom krävs betryggande säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen."

Att döma av beviljade krediter och den situation som Nordbanken hamnat i måste de ansvariga, inkl. styrelsen, ha brutit mot gällande lagstiftning.

Så här långt har de ansvariga gått fria, och inte bara det – de belönas dessutom med höga avgångsvederlag genom sina fallskärmsavtal.

Är det fråga om slarv, oskicklighet, förskingring eller trolöshet mot bankens kunder – det gäller alltså ytterst oss skattebetalare? Det får allmänheten aldrig reda på; inte så här långt i varje fall.

Man borde kunna förvänta att åtminstone vi i utskottet och riksdagen skulle få utförlig information och dokumentation om detta, men icke!

Bankerna står ändå under tillsyn av en finansinspektion som har att se till att en bank följer:

- dels de lagar som reglerar bankens verksamhet,
- dels andra författningar som avser banken,
- dels bankens stadgar och bestämmelser som med stöd därav meddelats bankens stämma eller styrelse.

Finansinspektionen skall vidare med uppmärksamhet följa bankens verksamhet och hålla sig underrättad om förhållanden som kan inverka på en banks säkerhet eller i övrigt är av betydelse för en sund utveckling av bankverksamheten, enligt 7 kap. 1 § bankrörelselagen.

Mot bakgrund av dels gällande banklagstiftning, dels finansinspektionens tillsynsverksamhet är det ett mysterium att denna bankkrasch har kunnat inträffa utan förebyggande varningssignaler och information. Det osannolika har hänt. Eller vet regeringen mer om den här olyckliga utvecklingen än man har låtit påskina? Det kan vara så. Svenska Dagbladet hade en utomordentligt genomlysande artikel för någon vecka sedan i ärendet. Att döma härav har man från regeringens sida haft och suttit inne med information som man inte har låtit gå vidare, i varje fall inte till oss i utskottet.

De många obesvarade frågorna leder till spekulationer, lösa antaganden och en brist på tilltro till bank- och finanssystemet. Det är hög tid att gå till botten och granska Nordbanken, bankväsendet i övrigt samt finansinspektionens roll i den här affären i synnerhet och dess verksamhet över huvud taget – men också regeringens agerande. Misstagen får inte upprepas. Herr

talman! Vi svenska skattebetalare vill inte bli tagna på sängen gång efter annan när det gäller miljardbelopp som vi får punga ut med.

En bank- och finanskommission bör därför tillsättas som består av politiker, helst representerande alla riksdagspartier, samt ekonomer och andra experter.

Utredningen förutsätts klarlägga handläggningen inom Nordbanken och ansvarsfrågan samt granska de många stötande fallskärmsavtalen i flermiljonsklassen och undersöka om dessa oundgängligen måste gälla eller om de kan jämkas. Jag tror att regeringen i den delen har en utredning på gång.

Avslutningsvis vill jag säga att vi i Ny demokrati återkommer till frågan om insättarskydd för småspararna i stället för statliga garantier till bankerna. Enligt pressuppgifter tittar departementet nu på olika lösningar av den här frågan. Vi vill att regeringen tillsätter en utredning som har att lägga fram förslag till ett insättarskydd för landets alla småsparare – ett förslag som riksdagen har att ta ställning till.

Herr talman! Glädjande nog framhöll även finansutskottets ordförande i dagens finansdebatt behovet av att regeringen tillsätter en utredning som analyserar och kartlägger situationen inom bankväsendet och granskar Nordbankens och finansinspektionens agerande i den här affären.

Vi i Ny demokrati skulle anse det mycket märkligt om riksdagens ledamöter, oberoende av partitillhörighet, inte skulle vilja medverka till att informera oss beslutsfattare i riksdagen och övriga svenska skattebetalare om Nordbanksaffären och vidare tillförsäkra landets alla småsparare ett effektivt insättarskydd mot bakgrund av vad som har inträffat och kan inträffa.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till reservationerna 2 och 4 från oss i Ny demokrati samt till våra motionsyrkanden 2 och 3 under mom. 4 i hemställan i betänkande 1991/92:NU36.

Anf. 139 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! Jag deltog i konstitutionsutskottets granskning av rekonstruktionen av Nordbanken, och det gav en hel del material inför den parlamentariska utredning om krisens orsaker som också vi i Vänsterpartiet vill ha. I denna del kan vi ansluta oss till reservation 2 från Ny demokrati.

Regeringen och utskottsmajoriteten vill att vi nu skall ge regeringen fullmakt att först köpa resterande privatägda aktier i Nordbanken för 21 kr. styck, placera dem i ett bolag och sedan sälja detta bolag. Man motiverar köpet med att staten måste ta på sig hela ägaransvaret och försäljningen med att staten inte bör äga aktier.

De som nu vill privatisera bör påminnas litet om hur krisen i banken startade. De orimligt stora utlåningarna i helstatliga PKbanken inleddes med en privatisering, försäljningen år 1984 av aktier i PKbanken till Erik Penser och köpet av Carnegie Fondkommission, varvid man så att säga knöt ihop sig med Gamlestaden, Nobel och andra av de företag som senare skulle utlösa krisen. Därpå följde en alltför snabb och alltför tidig avreglering på valuta- och kreditmarknaderna när den socialdemokratiska regeringen föll undan för den borgerliga hetskampanjen mot all statlig valuta- och kreditkontroll.

Mot denna bakgrund är det svårt att instämma i reservation 1 från Socialdemokraterna, som enbart hänvisar till beslut under innevarande riksmöte

som skuld till krisen och som vill lösa krisen med enbart socialdemokratisk politik.

Däremot följer vi upp reservation 3 från Socialdemokraterna om att det är riksdagen och inte regeringen som skall besluta om större förändringar i det statliga ägandet. Regeringen skall inte ha bemyndigande att sälja Nordbanksaktierna utan hörande av riksdagen. Jag har litet svårt att förstå varför Leif Marklund nyss sade här att ni inte tänker följa upp denna reservation.

Det förvånar mig också att Ny demokrati inte kan ställa upp på detta elementära krav. Minns ni inte hur det har gått till vid tidigare utförsäljningar av statliga företag? Litar ni, som brukar tala om etablissemangets kompisanda, så helt och fullt på att regeringen kan klara privatiseringen på ett bra sätt på egen hand?

Ian Wachtmeister sade här förut att Ny demokrati var ett arbetarparti. Då borde ni exempelvis kunna gå med på att vi i första hand sålde aktierna till de bankanställda i stället för till storfinansen. Jag tycker att ni skall visa litet ideologisk rätlinjighet för en gångs skull och rösta med oss och Socialdemokraterna på denna punkt.

Bengt Dalström säger i en reservation att de statliga garantierna för bankerna strider mot marknadsekonomins grunder, och det är rätt. Men hur kan då Bengt Dalström gå med på att låta regeringen köpa aktierna för 21 kr.? Marknadsvärdet på Nordbanksaktierna torde ju ligga på minus. Det borde vara möjligt att pressa priserna åtminstone ner till noll.

Paradoxalt nog kräver Dalström också insättarskydd för alla banksparare i samma reservation där han hyllar marknadsekonomin. Sparande i bank skall tydligen vara alldeles riskfritt. Jag tillhör själv småspararna i Nordbanken, och det är tacknämligt att Dalström vill skydda mig med hjälp av det han kallar "oss skattebetalare". Men det är knappast i enlighet med marknadsekonomins principer.

Vi i Vänsterpartiet instämmer också i fördömandet av de orimliga avgångsvederlagen till bankdirektörerna, som för övrigt också strider mot marknadsekonomins principer – jag inbillar mig att marknadsvärdet på avgångna bankdirektörer också torde ha fallit en hel del på senare tid. Också dessa avgångsvederlag är, liksom de vanvettiga utlåningarna, i huvudsak ett resultat av att Nordbanken försökt apa efter metoderna i privatbankerna. Är det någon, t.ex. Bengt Dalström, som har kollat upp hur det förhåller sig i de stora privata bankerna med olika typer av privilegier för bankdirektörer och andra högre tjänstemän? Där har man en hel nomenklatura med förmåner av olika slag, återigen ett bevis för skillnaden mellan begreppen kapitalism och marknadsekonomi.

Med detta vill jag yrka bifall till reservation 2 vad gäller mom. 1, till meningsyttringen vad gäller mom. 2, till reservation 3 vad gäller mom. 3 samt till utskottets hemställan vad gäller mom. 5.

Anf. 140 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman! När det gäller vår inställning till konstruktionen och aktievärderingen i denna sorglustiga affär kan man säga att det är mera av principiella skäl som vi har fått acceptera att gå med på den del som avser mom. 2 och 3, som Johan Lönnroth tar upp. Därvidlag har vi inte något motbud att

komma med. Det är viktigt att förtroendet för banksystemet bibehålls, även om jag har framfört tankegångar och synpunkter på det bristfälliga i det nuvarande banksystemet.

Vi nöjer oss inte med att fortsättningsvis utan vidare acceptera de lösningar som vi har arbetat med. Det gäller dels ett tillskott på 5 miljarder för ett halvår sedan, dels 20 miljarder nu. Vi tycker att det känns ansvarslöst att fortsätta på detta sätt, utan att vi har en klarläggande dokumentation om orsakerna. Det är viktigt att vi kan införa regler för finansinspektionen som i förebyggande syfte kan medverka till att vi undviker dessa katastrofer. Vi får väl nästan kalla det för katastrofer.

När det gäller insättarskyddet var vi redan tidigare inne på att det även i ett samhälle där marknadskrafterna skall råda finns anledning att skydda småspararna. Det skyddet saknar vi här i Sverige. Vi har sett att det har fungerat delvis i Amerika. Vi ser en liknande lösning som möjlig också här i Sverige.

Anf. 141 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Jag måste säga att jag inte förstod särskilt mycket av det senaste inlägget, Bengt Dalström. Varför skall ni gå med på att dessa aktier säljs för 21 kr., när Bengt Dalström själv hävdar att han vill leva efter marknadsekonomins principer? Ägare till dessa aktier är bl.a. diverse stora höjdare, som tidigare gick in i Nordbanken. Jag fattar framför allt inte varför Bengt Dalström inte kan låta oss i denna kammare fatta beslutet om försäljning först. Varför överlåter Bengt Dalström utan vidare detta till regeringen? Varför vill ni inte spela den roll som ni älskar att spela i denna kammare, rollen som vågmästare?

Anf. 142 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman! Som vågmästare reser jag mig upp och svarar helt enkelt följande. När det gäller Johan Lönnroths värdering och att vi går med på ett aktievärde på 21 kr. är saken den att vi dess värre saknar information om aktiernas rätta värde. Vi har helt enkelt ansett att vi får lov att följa regeringens linje.

Anf. 143 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Men om ni överlåter till oss här i riksdagen att fatta det avgörande beslutet, då kan Bengt Dalström skaffa den informationen innan han går med på att rösta för en försäljning till det pris som då kommer att bli aktuellt.

Anf. 144 JAN BACKMAN (m):

Herr talman! Näringsutskottets majoritet ger i betänkandet NU36 Rekonstruktion av Nordbanken kammaren underlag för ett beslut som egentligen inte borde ha behövt fattas. Hade riksdagsmajoriteten tidigare lyssnat på de argument som de borgerliga partiernas företrädare – en Hadar Cars, en Per Westerberg eller en Kjell Ericsson, för att nämna de aktivaste debattörerna hösten 1990 – fört fram för en privatisering av Nordbanken, skulle den här situationen aldrig ha inträffat. Nu står vi här med 77 % av aktierna i statens

ägo och därigenom med förpliktelsen att uppfylla det ägaransvar som vi med stort eftertryck krävt av andra bankägare i liknande situationer. Det som inträffat visar bara att det anonyma ägandet i Nordbanken lika litet som i sparbankerna tidigare garanterar ett professionellt uppträdande på marknaden.

Detta ägaransvar blir ett viktigt underlag för det beslut vi skall fatta. Nordbankens kunder skall kunna känna förtroende för sin bank, vare sig de har inlåning i banken eller är låntagare. Det andra skälet till ett beslut är mer oprecist och handlar om regeringens och riksdagens samlade ansvar för stabiliteten i banksystemet.

Det lär enligt tidningsuppgifter finnas ledamöter i kammaren som ser detta som en cykelställssituation, dvs. att vi står inför ett beslut som rör sig om så svindlande belopp att vi, i stället för att föra en saklig diskussion i huvudfrågan, i det oändliga diskuterar hur cykelstället skall se ut och var det skall placeras. Min egen reaktion inför föredragningar och diskussioner i utskottet handlar mer om den klarsyn man drabbas av när man samfällt inser att det faktiskt bara finns en lösning på det problem man ställts inför, och att denna lösning har stora statsfinansiella konsekvenser. I det här fallet innebär det, som tidigare framkommit i debatten, att ett enigt utskott ställer sig bakom förslaget att ett av staten helägt aktiebolag förvärvar samtliga utestående aktier i Nordbanken till ett pris av 21 kr. per aktie, dvs. lika med emissionskursen hösten 1991, till en sammanlagd kostnad av 2 050 milj.kr. Samma princip har tillämpats tidigare i liknande situationer.

Dessutom är vi eniga om att stödja det omstruktureringsförslag som innebär att nödlidande krediter, lån med avtalade ränteeftergifter och andra tillgångar som belastar Nordbankens intjäningsförmåga, eller som av andra skäl inte bör behållas av banken, förs över till ett nybildat dotterbolag, nämligen Securum AB. Sammanlagt uppskattas garantier, lån, kapitaltillskott och andra åtgärder i det sammanhanget kunna rymmas inom en ram på 20 miljarder kronor. Det är alltså det maximala belopp som kan komma i fråga om inga åtgärder vidtas av vare sig banken, riksdag eller regering för att rätta upp den finansiella situationen på marknaden. Den tidigare i kväll beslutade sänkningen av fastighetsskatten på kommersiella lokaler är ju ett exempel på den typ av åtgärder som kan vidtas från vår sida.

Nu har debatten kring regeringens förslag i stor utsträckning handlat om vilka effekter beslutet kan få för övriga banker. Kommer Nordbanken att få städmöjligheter som ligger utöver vad statens ägaransvar egentligen motiverar? Jag har stor förståelse för bankföreträdarnas krav på att bli likvärdigt behandlade, och jag utgår från att regeringsföreträdarna i de fortsätta överläggningarna kring vad som skall tillföras Securum skall ha konkurrensneutraliteten som ledstjärna och att processen skall genomföras med den öppenhet som banksekretessen tillåter för att undvika ogrundade misstankar.

Cykelställsinslagen i debatten har handlat om fyra punkter:

För det första: behovet av ett samlat grepp för att mildra verkningarna av finanskrisen. För det andra: tillsättandet av en kommission med uppgift att granska bankväsendets utveckling och orsakerna till denna samt pröva finansinspektionens tillsynsverksamhet. För det tredje: att inte bemyndiga regeringen att sälja de genom dagens beslut inköpta Nordbanksaktierna utan

ytterligare hörande av riksdagen. För det fjärde: ett uttalande där riksdagen anmodar regeringen att snarast lägga fram ett förslag om insättarskydd.

I alla frågorna har utskottsmajoriteten funnit starka skäl som talar för denna uppfattning.

Den finanskris som behandlas i den socialdemokratiska motionen har sitt ursprung i de avregleringsbeslut som började fattas i mitten av 80-talet. Det stora misstaget var att inte samordna förändringarna i bankernas arbetsvillkor med skattereformen. Det blev, helt enkelt, för billigt att låna pengar efter skatt. Ovanpå detta kom så ansträngningarna att dämpa inflationen. Det påverkade fastighetsmarknaden. Fastigheternas förväntade värdestegringar stämde inte längre med belåningen.

På samma sätt som man försöker identifiera bankkrisens vinnare och förlorare, skulle man kunna tala om inflationspolitikens vinnare och förlorare. En sak är i varje fall säker. Det är helt andra grupper som nu kan dra nytta av den lägre inflationen och de förväntade effekterna av denna i form av lägre räntor, än de som för några år sedan tjänade på galopperande fastighetspriser. Det är viktigt att hålla detta i minnet när man då och då i media möter alltför många ofullständiga hemma-hos-förloraren-reportage.

Utskottsmajoriteten ger finansinspektionen huvudrollen när det gäller att pröva vilka faktorer som kan ha bidragit till den uppkomna situationen. Detta är helt i enlighet med finansinspektionens instruktion. Bengt Dalström citerade den första paragrafen i det sjunde kapitlet.

Även 2 § kan vara av intresse. Där står att bankinspektionens tillsyn utövas med ledning av de handlingar som enligt denna lag skall sändas in till bankinspektionen samt de upplysningar som inhämtas vid bankundersökningar eller på något annat sätt. Bankundersökning skall genomföras så ofta som inspektionen anser det nödvändigt eller när regeringen beslutar att sådan skall ske.

Eftersom utskottet utgår från att regeringen löpande följer utvecklingen på området, innebär det att den, om den finner anledning härtill, kan besluta om en sådan bankundersökning. Härigenom blir, i varje fall för närvarande, särskilda utredningar onödiga.

I detta sammanhang har också de avgångsvederlag som utbetalats i samband med att krisdrabbade banker fått nya företagsledningar kritiserats. I den överhettade arbetsmarknadssituation som rådde under senare delen av 80-talet när det gällde högre chefer – inte bara inom bankområdet; min egen erfarenhet gäller i första hand kommunen – blev "fallskärmsavtalen" ett konkurrensmedel för att kunna rekrytera högre chefer. Ofta tillkom även en rättviseaspekt som medförde att redan anställda chefer skulle ges samma förmåner som den nyanställde. Den stora uppmärksamheten kring avtalen, den av lågkonjunkturen präglade situationen på chefsarbetsmarknaden, och kanske inte minst den nya skattepolitiken med bl.a. rimligare marginalskatter, gör att det finns berättigad anledning att tro att kommande "fallskärmar" kommer att vara utformade på ett betydligt mindre stötande sätt. För de styrelser som står i begrepp att träffa nya avtal inom det statliga området kan det uttalande som utskottet gör om behovet av att från etiska utgångspunkter allmänt diskutera avtalens konstruktion kanske tjäna som vägledning.

När det gäller bemyndigandet för regeringen att sälja ut dels de förvärvade

aktierna i Nordbanken, dels Securum, finner utskottsmajoriteten samma starka skäl tala för detta som när utskottet i november 1991 tillstyrkte att statens dåvarande aktier i Nordbanken skulle kunna säljas. Den princip som säger att bara de aktier som staten äger i ett visst ögonblick går att sälja vidare, men inte de man köpt senare, är mer ett utslag av socialdemokratisk bland- och planekonomi än av ansvar för bankkundernas intressen och bankväsendets utveckling. Att som Leif Marklund hävda att ett 23-procentigt statligt ägande skulle vara avgörande för konkurrensen inom banksektorn, är enligt min uppfattning att sätta alltför stor tilltro till statens affärsdrivande förmåga.

Slutligen några ord om insättarskyddet. Vi kan vänta oss en departementspromemoria som har utarbetats med ett EG-direktiv i åtanke i början av hösten 1992. Att nu göra ett uttalande i denna fråga, som Bengt Dalström vill i sin reservation, skulle mot den bakgrunden sakna all praktisk och politisk betydelse.

Herr talman! Jag yrkar bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande 36 i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 145 LEIF MARKLUND (s) replik:

Herr talman! Inspirerad av att ha läst boken om Parkinsons lag har tydligen herr Backman tappat all respekt för sina motdebattörer i Sveriges riksdag. Jag tycker att man borde tänka sig för innan man använder sig av en cykelställsdialog i kammaren. Det finns faktiskt vetskap utanför Backmans sfär. Det har också visat sig att landet har styrts av en regeringen som med fasthet har hållit i frågorna.

Vidare har vi avregleringen, Backman. Jag satt i finansutskottets som suppleant. Där drevs frågan ordentligt av herr Tobisson och hans kolleger, nämligen att staten inte skulle utöva någon reglering när det gäller valutamarknaden. Så småningom togs greppet, och marknaden avreglerades naturligtvis av en socialdemokratisk regering. Detta gjordes i tron att marknaden skulle klara frågan, vilket den inte gjorde. Det visar att marknadskrafterna misslyckades totalt, och det är anledningen till den stora krisen.

Jag tycker att det är viktigt att påpeka att vi faktiskt inte borde ha något stort politiskt bråk när gäller svenskt bankväsende. Där borde vi ligga lågt. Det kommer att trilla fler huvuden i bankkrisens spår. Det är inte bara Nordbanken som bör diskuteras. Vi har sett vad som skett i Första Sparbanken, och vi kommer att se vad som händer i andra banker. Vi borde ligga litet lågt när det gäller att svartmåla staten som ägare av banken.

Jag förstår inte Jan Backmans resonemang när det gäller 23 %. Staten äger i dag 77 %. Ytterligare 23 % kommer att ägas av staten. Regeringen har redan åtagit sig bemyndiganden när det gäller de 77 procenten. Nu skall man skaffa sig ytterligare bemyndiganden för de 23 procenten. Det innebär ett fullständigt bemyndigande för att hantera sådana frågor utan att höra riksdagen. Det är respektlöst, herr Backman.

Anf. 146 JAN BACKMAN (m) replik:

Herr talman! Cykelställsparallellen var inte min egen, Leif Marklund. Det var i en tidningsnotis i Svenska Dagbladet som man påstod att någon annan av riksdagens ledamöter hade den känslan inför den här diskussionen.

När det gäller avregleringen delar jag uppfattningen att den var, och fortfarande är, positiv. Problemet var förmodligen bara att man i den situationen inte kunde överblicka alla de följdbeslut som man skulle behöva fatta. Därför hamnade man i en situation som man inte riktigt kunde kontrollera.

När det till sist gäller dessa 23 %, var min slutsats en följd av att vi redan har fattat beslut om att de första 77 procenten, som staten i dag äger, skall kunna säljas vidare och att dessa 23 % skulle bli kvar. Det är mer en fråga om vad som blir 100 % när man lägger ihop det.

Anf. 147 LEIF MARKLUND (s) replik:

Herr talman! I vår reservation ger vi uttryck för faran med regeringens privatiseringsiver, att man snabbt går ut och försöker bli av med aktierna och följaktligen rear bort stora tillgångar som ägs av svenska folket. Det är inte tillfredsställande.

Den andra delen gäller detta att regeringen samtidigt förvärrar situationen på fastighetsmarknaden genom att gå ut med ett utbud av statliga fastigheter för ytterligare 20–25 miljarder kronor. Detta håller priserna nere, och därigenom förvärrar man bankkrisen.

Anf. 148 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman! Jag har en fråga och en reflexion som jag vill rikta till Jan Backman. Jan Backman delar alltså inte den uppfattning som finansutskottets ordförande Per-Ola Eriksson förde fram i finansdebatten om behovet av att regeringen tillsätter en utredning för att klarlägga situationen inom bankväsendet i allmänhet och i Nordbanken, och handläggningen av detta ärende i synnerhet? Jag ställer den frågan till honom eftersom jag gärna vill understryka vikten av att regeringspartierna sopar det här under mattan. Kan han tänka sig att ansluta sig till Per-Ola Erikssons uppfattning som ordförande i finansutskottet?

Anf. 149 JAN BACKMAN (m) replik:

Herr talman! I utgångsläget måste vi ha förtroende för finansinspektionen. Eftersom det, som vi bägge har konstaterat, är helt i enlighet med dess instruktion att göra dessa undersökningar, måste de få slutföras först. Vi har också sagt i utskottsbetänkandet att vi utgår ifrån att regeringen noga skall följa den här utredningen.

Anf. 150 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman! Att jag framhärdar litet när det gäller just den här undersökningen beror på att jag hellre såg att vi här i riksdagen kunde få fram en enig uppfattning om behovet av denna än att vi kanske överlämnar granskningen till undersökande journalistik i massmedia.

Anf. 151 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! Jag blev litet nyfiken på vad Jan Backman menade med det planeringstänkande eller planhushållningstänkande som han talade om. Här föreslår utskottsmajoriteten att vi i förväg skall bestämma priset vid uppköpet av resterande aktier i Nordbanken till 21 kr. per aktie. Detta att be-

stämma ett pris i förväg utan att låta det prövas av marknaden trodde jag var klassiskt planhushållningstänkande. Skulle Jan Backman vilja förklara litet vad han menar?

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 13 §.)

11 § EG-information

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1991/92:KU35 EG-information (prop. 1991/92:150 delvis).

Anf. 152 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Redan i december 1990 sade utrikesutskottet följande i betänkandet om Sverige och den västeuropeiska integrationen: Mot bakgrund av de uttalanden utskottet tidigare i betänkandet gjort rörande svenskt medlemskap i EG anser utskottet att ytterligare informationsinsatser är nödvändiga i syfte att främja en allsidig belysning och diskussion om Sveriges Europasamarbete. Utskottet förutsätter att regeringen inkommer med förslag med denna innebörd.

I maj 1991 konstaterade utrikesutskottet ånyo i ett yttrande till finansutskottet: Mot bakgrund av att ett svenskt närmande till EG kommer att vara en central politisk fråga under ett antal år framöver anser utskottet att ytterligare insatser till stöd för allsidig Europainformation, bl.a. genom folkrörelserna, kommer att behövas.

Ordet allsidig har av de flesta tolkats så, att utskottet anser att sådan information som används av organisationer, även sådana som motsätter sig att Europasamarbetet tar formen av ett medlemskap i den europeiska unionen, skulle kunna få samhälleligt stöd. Det var väl också det rykte som föregick propositionen.

När vi nu läser vad som sägs i konstitionsutskottets betänkande säger man för det första att organisationerna skall vara allsidiga och seriösa. De skall ha allsidiga och seriösa utbildnings- och informationsprojekt som behandlar själva processen. Man skall ha en särskild delegation hos regeringen som har ställning av myndighet och som skall dela ut dessa bidrag.

För det andra skall projekten vara i tiden och till sin omfattning avgränsade samt utgöra en identifierbar verksamhet utöver organisationens vanliga uppgifter. Stöd skall kunna lämnas för framtagande och distribution av materiel, kurser och konferenser. Resebidrag skall inte kunna ges. Bidragen skall enligt propositionen inte medverka till att bygga upp eller permanenta institutionella arrangemang.

Genom att man sätter på en sådan här tvångströja på dessa pengar uppfattar många det så, att den organisation som är kritisk mot ett medlemskap i den europeiska unionen stängs ute. De har ju också tidigare hela tiden fått avslag på ansökan om statliga bidrag.

Detta uppfattas ju så att regeringen och ja-sidan inte är anhängare av den

fria konkurrensen på det här området. De vill ha sitt övertag och själva använda huvudparten av dessa pengar.

Jag skulle egentligen kunna vara tacksam för det, eftersom det skärper det intryck som den allmänna opinionen har. Det förstärker människors misstänksamhet inför hela projektet när man måste använda sådana metoder.

Min uppfattning är den, att skall en folkomröstning vinnas av nej-sidan, skall det ske på grundval av saklig och omfattande information och inte på sådana grunder. Därför vill jag ändå att det klart sägs att motrörelsen, t.ex. Nej till EG, och andra kritiska organisationer, kan få dessa pengar.

Nu skall de tydligen användas för att skriva material som skall produceras genom regeringskansliet och andra myndigheter för att försöka tala om för allmänheten och för svenska folket vad det här egentligen handlar om. Jag vet inte om det är vad som nu behövs mest.

Jag tycker att man skulle kunna använda en del av dessa resurser till att äntligen översätta Maastrichtöverenskommelsen och göra den allmänt tillgänglig för hela svenska folket. Man kan också dela ut den nya översättning av Romfördraget som finns. Då kan folk få ta ställning. Man skulle kunna se till att alla hushåll fick dessa dokument. De är grunddokument. Vi har en hög utbildningsnivå i det här landet. Det finns gott om jurister. De kan få rejält med tid på sig för att sätta sig in i detta. Det är så man har gjort i andra länder för att låta den allmänna opinionen komma till tals. Vi behöver inte ha några statliga ämbetsmän som sitter och gör förskönande omskrivningar av hela denna union.

Jag tycker att det är litet märkligt att portföret skall vara så trögt. Det sägs nu visserligen att pengarna skall släppas loss inför folkomröstningen, förhoppningsvis nästa budgetår, men det gäller här en så viktig och omfattande informationsinsats att det borde kunna ske redan nu.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till motion K23 av Lars Werner m.fl.

Anf. 153 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Man har flera gånger tidigare i debatten i dag pekat på behovet av en EG-information, av information om EES-avtalet och om vad ett medlemskap kan innebära. Nu har vi alltså kommit därhän att man vill anslå 50 milj.kr. för det närmaste budgetåret och därefter ytterligare 50 milj.kr. till information om denna problematik.

Jag tror att Bengt Hurtig om han läser betänkandet och även propositionen närmare finner att det är avsikten att en hel del av pengarna under det första året skall gå till folkbildningsarbete för detta ändamål. Det är inte fråga om att några statliga dignitärer skall utarbeta material åt det ena eller det andra hållet. Jag förutsätter att Maastricht-traktaten och likaså Romfördraget mycket väl kan spridas på ett pedagogiskt sätt runt om i hela Sveriges land. Det har inte rått någon diskussion om det här i utskottet, utan det är ett enhälligt utskott som har avlåtit sitt betänkande.

Herr talman! Jag är inte så förmäten att jag tror mig kunna tävla med det fotbolls-EM som just har börjat – också det ett uttryck för den europeiska värdegemenskapen – när det gäller att väcka intresse här i kväll. Därför nö-

jer jag mig nu med att yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet.

Jag önskar också, herr talman, en trevlig sommar för talmännen, för riksdagskollegerna och för kammarkansliet och all annan personal som hjälper oss i vårt, trots allt som ibland sägs, ändå kanske betydelsefulla värv.

Anf. 154 SÖREN LEKBERG (s):

Herr talman! Från socialdemokratisk sida välkomnar vi en bred debatt och information om den europeiska integrationen. Vi tycker att det är oerhört viktigt att svenska folket får möjlighet att ordentligt sätta sig in i de här frågorna. Därför välkomnar vi att regeringen, kanske något sent omsider, men ändå, i kompletteringspropositionen lagt fram ett förslag om att pengar skall anslås för en bred, allsidig och seriös information. Det skall vara en tvåstegsinformation: under det kommande budgetåret skall man anslå 50 miljoner och lika mycket nästkommande budgetår.

Som redan nämnts här är det ett enigt utskott som står bakom betänkandet. I detta markerar utskottet det med att framhålla att informationen det första året skall ha en folkbildningskaraktär. Bl.a. understryker utskottet att Folkbildningsrådet skall kopplas in och vara med i fördelningen av pengarna. Det bör garantera att pengar kan kanaliseras ut till studieförbund och andra organisationer som vill ge en seriös och saklig information.

I steg 2, under det därefter kommande budgetåret, då vi närmar oss den utlovade folkomröstningen, skall medel kunna användas till kampanjerna inför denna. Men vad det först handlar om är att det skall ges en allsidig, seriös och objektiv information.

Jag vill också understryka att man i det sammanhanget naturligtvis bör kunna sprida det material som finns – Maastricht-överenskommelse, Romfördrag osv. – i stor omfattning.

Herr talman! Jag tycker att med de skrivningar som utskottet här har åstadkommit kan de farhågor som Bengt Hurtig har andats anses vederlagda och att Bengt Hurtig kan känna sig betydligt lugnare. Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 155 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Jag skall känna mig lugnad, säger Sören Lekberg. Såvitt jag vet har organisationen "Nej till EG" hittills tre gånger fått avslag på ansökningar om pengar. Svenska folket fungerar naturligtvis så, att det tycker att det är något skumt med detta. Varför skall det pumpas in pengar i alla ja-organisationer, samtidigt som man inte har råd med frimärken i denna rörelse som är kritisk? Det är en fråga som svenska folket ställer sig.

Enligt dagens tongångar skall det finnas vissa möjligheter att få del av de nya pengarna. Vi får se vad som kommer att hända. Det är tydligen så att bara ja-sidan står för den allsidiga och seriösa informationen. I alla andra sammanhang när man talar om fri konkurrens, marknad och sådant skall man vara misstänksam mot en monopolsituation, när det gäller information eller någonting annat, men i det här fallet passar det tydligen bra.

Jag tror, som sagt, att den här politiken snarare försvagar ja-sidan än stärker den. Jag skulle ändå helst vilja se att folkomröstningen inte genomförs

på sådana grunder, utan på grundval av en omfattande och saklig information, och den behöver vi börja med redan nu.

Anf. 156 SÖREN LEKBERG (s) replik:

Herr talman! Jag vill kort bara rekommendera Bengt Hurtig att läsa utskottets betänkande ordentligt en gång till. Där framgår det klart att de informationsmedel som nu ställs till förfogande och som skall fördelas via delegationen, samtidigt som Folkbildningsrådet skall kopplas in, ger utrymme för alla som är intresserade av att ta del av de europeiska integrationsfrågorna att söka medel för studiekampanjer, informationsmöten osv. Ingen utestängs alltså från att framföra seriös och saklig information.

Anf. 157 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Jag skall studera det här en gång till, men det står uttryckligen att bidragen inte skall medverka till att bygga upp eller permanenta institutionella arrangemang. Hur skall detta tolkas?l Man kan ju tolka den här folkrörelsen som ett sådant arrangemang, med uppbyggande av kansli osv.

Vi får nu hoppas att den tolkning som Lekberg gör är den riktiga. Vi kommer naturligtvis att se till att det lämnas in nya ansökningar om pengar och att projekt av olika slag redovisas.

Anf. 158 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! När man reser omkring i landet och talar om EG på seminarier, konferenser och i andra sammanhang är det mest bestående intrycket att okunnigheten är mycket stor, att informationsbehovet är oändligt och att frågorna är många. De här pengarna kommer väl till pass.

Flera har här talat om att man bör översätta och sprida Maastricht-avtalet liksom Romfördraget, och de kan möjligen vara bra att ha som uppslagsverk, men det är sannerligen inte någon nöjsam eller lättförståelig läsning. Snarare behöver man lättlästa och lättförståeliga sammanfattningar av både Maastricht-avtalet och Romfördraget, just för att sprida denna information till så många som möjligt.

Det är väl snarast så att avtalstexterna läses av dem som redan kan väldigt mycket eller av dem som behöver gå tillbaka till dem för att kontrollera vissa uppgifter. Det är lättförståeliga texter som mest behövs i detta grundläggande skede, och då kommer, som sagt, de här pengarna väl till pass.

Jag tycker också att det är viktigt att man uppmärksammar att vi i utskottsbetänkandet på ett par ställen har anfört att det är angeläget att kvinnornas situation och kvinnornas frågor uppmärksammas särskilt med tanke på den mycket speciella s.k. kvinno- och EG-debatt som förs i Sverige men som inte förekommer någon annanstans.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets enhälliga hemställan.

Anf. 159 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! Jag blir litet orolig när Ylva Annerstedt säger att det inte är så viktigt att dela ut Maastricht-fördraget. Man kunde få det intrycket. Det var, som jag uppfattade hennes inställning, hårdsmält, tråkigt och över hu-

vud taget svårt. Kanske är det så att Europaunionens konstruktion kommer väl till uttryck i Maastricht-fördraget.

Anf. 160 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Det var inte på något sätt min avsikt att undanhålla någon svensk innehållet i Maastricht-avtalet. Jag ville faktiskt bara understryka att det inte är särskilt vare sig lättförståeligt eller lättläst.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 13 §.)

12 § Tillämpning i fråga om Libyen av lagen om vissa internationella sanktioner

Föredrogs

utrikesutskottets betänkande

1991/92:UU31 Tillämpning i fråga om Libyen av lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner (prop. 1991/92:132).

Anf. 161 BERTIL MÅBRINK (v):

Fru talman! Jag är medveten om att många ledamöter nu är stressade och så småningom skall åka i väg med tåg. Trots det har jag behov av att använda den tid som jag har anmält mig för, eftersom den här frågan är så viktig.

I likhet med utskottet har jag inget att erinra mot de nu införda sanktionerna mot Libyen. Landet har uppenbarligen försökt undandra sig sitt ansvar som FN-medlem. Det har inte utlämnat de libyska medborgare som misstänks ha förövat sprängattentaten mot det amerikanska Pan Am-planet över Lockerbie och det franska UTA 772, då sammanlagt 454 personer dödades. Man har hitintills inte heller ställt dem inför rätta och prövat anklagelserna.

Detta är Libyen skyldigt att göra enligt konventionen för bekämpande av brott mot den civila luftfartens säkerhet, Montrealkonventionen, vars artikel 7 inte tillåter något som helst undantag – där föreskrivs antingen utlämning eller rättegång. Det är detta som måsta framföras till Khadafi på ett kraftfullt sätt, vilket vänsterpartiet har föreslagit i sin motion.

Vi i Sverige har särskilt starka skäl att engagera oss i Lockerbie-fallet. Det var ju i den flygplanssprängningen som den svenske FN-medlaren Bernt Carlsson dödades.

Jag är inte nöjd med att utskottet "utgår från att regeringen även fortsatt utnyttjar de tillfällen som ges för att framföra Sveriges synpunkter". Regeringen skall inte sitta och vänta på tillfällen att framföra synpunkter. Den skulle exempelvis kunna skriva direkt till Khadafi eller, ännu bättre, kunna skicka en emissarie till Libyen och Khadafi.

Detta innebär inte att vi i vår motion vill att Sverige skall agera som medlare. Vad vi vill är att Sverige skall kräva att Libyen skall medverka till att rättvisa skipas.

Det är angeläget att åstadkomma detta utan att tillgripa militära medel.

Därför anser vi i Vänsterpartiet det olyckligt att FN:s säkerhetsråd grundade sitt sanktionsbeslut på kapitel VII i FN-stadgan, vilket öppnar möjligheter till militära sanktioner. I och med att FN åberopar hot mot freden, fredsbrott och angreppshandlingar, som kapitel VII handlar om, gör man brott mot den civila luftfartens säkerhet till en internationell konflikt. Utskottet tolkar vårt motionsyrkande på ett förvrängt sätt. Konflikten måste återföras till det den ursprungligen var, nämligen en rättstvist med Libyen. Det är denna som måste lösas på fredlig väg.

Det är därför olyckligt att Internationella domstolen i Haag inte ville ta upp fallet med hänvisning till säkerhetsrådets beslut. Haagdomstolen är enligt FN-stadgans artikel 92 Förenta nationernas främsta rättskipande organ. Säkerhetsrådet bör enligt artikel 36 punkt 3 "beakta, att rättstvister i regel böra av parterna hänskjutas till den internationella domstolen". Nu har det omvända skett. Fallet har gått från domstolen till säkerhetsrådet. Det väcker flera frågor om hur folkrätten skall fungera.

Jag vill fritt översatt redovisa vad den franske juridikprofessorn Gérard de la Pradelle har sagt kring denna affär, något som jag tycker är viktigt att läsa in till protokollet.

För det första ifrågasätter det själva begreppet rätt i de internationella förbindelserna – dvs. den ordning som nu har tillämpats när det gäller Libyen. Man säger att säkerhetsrådets aktion synes vara grundad på stadgans regler. Men är den också grundad på rätten? Är regler, vilkas verkställighet de berörda parterna inte kan få prövad av en oberoende rättsinstans, verkligen rättsregler? Frågan är inte bara akademisk. I praktiken betyder åsidosättandet av Internationella domstolen att prövningen av lagligheten i säkerhetsrådets aktioner endast tillkommer de regeringar, vilka har majoritet i säkerhetsrådet. Det är osunt. Man säger ju att en stat, vars förvaltning undgår all rättslig kontroll, inte är en rättstat, och att dess politiksa regim inte är bra. Varför skall det som är dåligt i den inre ordningen tolereras i den internationella ordningen, som inte bara gäller ett folk utan flera, ja hela jordens befolkning?

För det andra är det i dagens internationella läge särskilt farligt om domaren avstår från att döma. FN-stadgan ställer ju organisationen under folkens beskydd. Men inte desto mindre anförtror den FN:s viktigaste instrument till regeringar som är mer eller mindre representativa. Viktigast är att stadgan lägger beslutsorganet, säkerhetsrådet, i händerna på de ständiga medlemmarna, vilka är de viktigaste militärmakterna i världen. Därigenom beror tillämpningen av folkrättens regler, när det gäller fredens bevarande, huvudsakligen av dessa makter. Det faktum att de handlar utan någon rättslig kontroll är oroväckande.

Rivaliteten mellan Förenta staterna och f.d. Sovjetunionen ledde åtminstone till att det rådde ett slags balans i organisationen. Det ledde till ett besvärligt förlamande ordkrig. Men man kan komma att sakna det, om den nuvarande handlingskraften beror på att den amerikanska regeringen i realiteten är ensam herre i säkerhetsrådet efter Sovjets sammanbrott. Redan Gulfkriget visade att säkerhetsrådet inte riktigt var ett organ för en statsgemenskap, utan tenderade att bli ett instrument för den politik som Washington ville ha. Fenomenet har förstärkts av Libyenaffären, eftersom säkerhets-

rådet kräver att en stat utlämnar några av sina medborgare till den amerikanska, nationella rättvisan och därjämte till den brittiska och franska. Eftersom "de Förenade Nationernas folk" inte har uppdragit åt USA att styra världen, kommer ett sådant förhållningssätt att kompromettera FN folkrättsligt.

Det är detta som gör Internationella domstolens frånvaro särskilt beklaglig. Endast en rättslig kontroll av lagligheten i säkerhetsrådets handlingar skulle kunna garantera att rådet efterlever lagen. En sådan garanti vore ännu nödvändigare, eftersom en enda stat, den mäktigaste i världen, i realiteten styr rådet. FN förlorar mycket mer i legitimitet än vad organisationen vinner i effektivitet genom det amerikanska greppet.

Slut på det långa referatet.

Frågan är alltså, något tillspetsat, om det är folkrätten som skall råda eller USA. Skall makten råda över rätten? Jag menar därför att utskottet borde ha tagit mer seriöst på vårt yrkande om Haagdomstolens roll. Eller gäller inte längre det som de nordiska regeringarna framförde till FN den 28 oktober?

I det nordiska förslaget om FN:s fredsskapande och fredsbevarande verksamhet, det s.k. Skagendokumentet, sades följande:

"Parter i en konflikt borde oftare använda Internationella domstolen för att lösa sina tvister. Medlemsstaterna borde uppmanas att acceptera domstolens tvingande domslut. Ökad användning borde göras av möjligheten att begära domstolens rådgivande mening i rättsfrågor för att förebygga eller desarmera konflikter."

Fru talman! Jag skall inte yrka bifall till motionen, för att något spara kammarens tid.

Anf. 162 NIC GRÖNVALL (m):

Fru talman! Detta ärende är sådant att man måste gendriva ett inlägg som Bertil Måbrinks, om det så må vara den sista kvällen under riksmötet.

Bertil Måbrink – vänsterpartist, känd kommunist och känd Sovjetvän – står här och försöker under skenhelighetens kaskader att göra frågan om terrorismstöd från Libyen till en rättstvist. Det är avslöjande och pinsamt!

Frågan gäller huruvida ett land i världen skall tillåtas att öppet demonstrera sitt förakt för internationell rättsordning och internationell samvaro. Det gäller om ett land på vår jord skall få visa sitt förakt för FN, det organ som 170–180 nationer i världen tillsammans har skapat för att i det åstadkomma ett instrument för freden. Att då ställa sig i denna talarstol och kalla frågan om huruvida Libyen skall tvingas att ställas inför rätta för en rättstvist, finner jag vara uppskakande och pinsamt.

Det saken gäller är att FN:s säkerhetsråd enligt den stadga som bl.a. FN:s medlemsnationer har antagit, och bland dem Sverige, har rätten att fatta beslut om sanktioner i situationer där freden är hotad.

Libyens terroriststöd riktade sig till, och riktar sig till, många källor i världen. Vi vet genom Libyens egna medgivanden sedan sanktionsbesluten i FN fattats, att Libyen nu i maj 1992 öppet medger att man har stött de värsta terroristerna som jorden någonsin lärt känna. Därtill har man också varaktigt stött IRA. Att då gå upp i denna talarstol och tala om att detta skulle

handla om en rättslig tvist om folkrättens ställning, menar jag är att verkligen dra ett skenhelighetens täcke över ett allvarligt problem, något som är oerhört avslöjande när det gäller Vänsterpartiets skuggor från den gamla tiden.

Anf. 163 BERTIL MÅBRINK (v) replik:

Fru talman! Nic Grönvall uppträder i talarstolen som en gammal stalinist. Han försöker att förvägra mig rätten att gå upp i talarstolen och säga vad jag anser bör vara den gällande ordningen för att komma till rätta med terrorism.

Jag skall inte sluta i riksdagen i och med den här kvällen i kammaren, Nic Grönvall. Jag skall fortsätta två år till.

Jag har inte tagit ställning och försvarat någon terrorism. Vad jag har visat på här när det gäller Libyen, är att jag anser att landet stöder terrorism och bedriver terrorism. Det står att läsa i motionen, om Nic Grönvall hade bemödat sig om att läsa den, och inte stå här som en demagog!

För att lösa den här tvisten, eller det här problemet, borde först Internationella domstolen ha tagit sig an fallet. Om inte Internationella domstolen hade kunnat lösa tvisten, skall ärendet naturligtvis gå till FN:s säkerhetsråd. Nu har man tagit den omvända ordningen.

Varför har man gjort på det sättet, Nic Grönvall? Jo, därför att det är USA som har dikterat hela denna ordning. Det är detta som vi har reagerat mot. Detta diskuterar inte Nic Grönvall.

Har jag fel när jag säger att det är Internationella domstolen som först skall försöka lösa sådana här konflikter? Eller har jag rätt, Nic Grönvall? Om jag har rätt – vilket jag anser att jag har – och man har gått till väga på det här sättet, anser jag att man har åsidosatt Internationella domstolen, den juridiska instans som skulle ha prövat denna fråga och pressat Libyen.

Det hade kanske inte gått, och i så fall skulle man ha gått till säkerhetsrådet. Men om man accepterar det som nu har skett i Libyenfallet, öppnar man ju för mycket farliga situationer runt om i världen. Den enda stora supermakten kan då exempelvis diktera göranden och låtanden som FN och dess organ själva skall bestämma över. Det är detta som vi har påtalat. Den franske juridikprofessor som jag åberopade har också tagit upp detta för inte så många veckor sedan.

Anf. 164 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Fru talman! I denna replik avslöjar sig Bertil Måbrink på nytt. Han tycks tro att frågan om Libyens agerande och Libyens rätt att stödja terrorismen är en rättsfråga. Det är en politisk fråga. Den handlar om att trygga världsfreden. De politiska frågorna avgörs inte i Haagdomstolen.

Jag anar bakom Bertil Måbrinks påståenden att han önskar se ett skyddstäcke av varaktighet i domstolsförhandlingen så att Libyen kunde fortsätta sin verksamhet. Bertil Måbrink vet ju lika väl som jag att en rättslig prövning är en långsam prövning.

Jag vill gärna kommentera ett yttrande till. Bertil Måbrink hävdar att domstolen skulle ha pressat Libyen. Jag tror att Bertil Måbrink saknar varje kunskap om vad en domstol är. En domstol avgör en tvist mellan två parter. Den pressar inte den ena parten.

Till sist till detta med säkerhetsrådets röstningsformer. Vad Bertil Måbrink säger är, att de övriga medlemmarna i FN:s säkerhetsråd är inkompetenta, osjälvständiga och helt USA-underkastade nationer.

Jag undrar om Bertil Måbrink vill vara vänlig och framföra det direkt till Storbritannien, Frankrike, Ryssland, Japan, Ungern, Österrike, Belgien, Ecuador och Venezuela – nationer som biträder detta beslut. Bertil Måbrink menar således att dessa nationer saknar varje förmåga till egen prövning och eget omdöme, om jag förstår Bertil Måbrink rätt.

Anf. 165 BERTIL MÅBRINK (v) replik:

Fru talman! Det är ganska meningslöst att diskutera med Nic Grönvall. Han lyssnar inte på vad jag säger. Det vill han inte. Jag förstår att även för en jurist som Nic Grönvall måste det vara besvärande att utskottet har kunnat hantera den här frågan på det sätt som man har gjort. Jag förstår Nic Grönvalls höga röstläge. Men jag vidhåller fortfarande att när det gäller att komma åt terrorism – i det här fallet flygplanssprängningar – där man misstänker och har starka bevis för att två personer, libyer, har utfört två sådana handlingar, är det en juridisk fråga som skall avgöras av den internationella domstolen, som är FN:s juridiska organ, i första hand. Om detta inte går sedan denna möjlighet har prövats, får FN:s säkerhetsråd ta upp frågan.

Det bör noteras att CIA har kommit med en rapport. CIA brukar vara väl underrättad om förhållanden runt om i världen. Rapporten från den 24 april förra året visar att i Lockerby-fallet var krafter från både Syrien och Iran inblandade i förberedelsen. Varför vidtar man inte åtgärder mot dem och prövar detta påstående, som tydligen är sanningsenligt? Dessa två länder deltog aktivt i planerandet av dådet.

Det är naturligtvis inte intressant just nu. Men för USA är Libyen intressant. Därför hanterar man frågan på det här oriktiga sättet.

Jag hävdar fortfarande att det i första hand hade varit Internationella domstolens uppgift att pröva den här frågan. Om det inte hade gått skulle säkerhetsrådet ha kunnat ta upp frågan.

Anf. 166 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Utlåtandet från utrikesutskottet är enhälligt. Den motion från Vänsterpartiet som nu har diskuterats har inte föranlett något särskilt yttrande och inte heller något yrkande här i dag. De synpunkter som Bertil Måbrink nu har framfört kom inte till uttryck muntligen i utskottet. Däremot tycker jag att motionen tog upp en del problem som det finns anledning att seriöst diskutera. Om det första yrkandet i motionen sade utskottet att man utgår ifrån att regeringen fortsätter att utnyttja de tillfällen som ges för att framföra Sveriges synpunkter. Det innebär att utskottet har uttalat att regeringen skall verka för en fredlig lösning. Nu pågår dess bättre förhandlingar i Genève, som av allt att döma har vissa utsikter att leda till en fredlig lösning.

Det andra yrkandet som finns i motionen är däremot folkrättsligt omöjligt. FN kan inte bli en part när det gäller en fråga som berör vad ett land, i det här fallet Libyen, har gjort. FN är det internationella organ som skall agera i detta fall, och FN har utnyttjat sina möjligheter att agera. Folkrättsligt kan man inte göra invändningar mot att säkerhetsrådet har agerat. Bak-

grunden är ju omdiskuterad. De konsekvenser som terrordåden har fått är fruktansvärda.

Jag vill dock säga att bakgrunden till resolutionen var att FN:s säkerhetsråd fäste särskilt avseende vid Libyens vägran att samarbeta i den här frågan. Resolutionen tar fasta på detta, och det är först nu i ett senare skede som man har kommit någon vart.

Däremot är det inte folkrättsligt givet att man i det här fallet skulle ha åberopat 7 kap. Man hade mycket väl kunnat tänka sig att i stället hänvisa till 6 kap. Det kommer att diskuteras hur stadgan skall vara utformad i fortsättningen med hänsyn till det nya internationella läget.

För egen del vill jag gärna säga att jag allmänt sett tycker att det är viktigt att man inte tillgriper alltför långtgående sanktioner innan man har utnyttjat alla andra möjligheter. Det kan finnas politiska betänkligheter mot att göra så. Om stadgan inte blir ändrad – vilket den förhoppningsvis blir – kan vissa stormakter få ett för stort inflytande i nuvarande situation. Det tycker jag att det finns anledning att säga.

När det gäller det tredje yrkandet har Internationella domstolen i Haag med 11 röster mot 5 avvisat det yrkande som framställdes där. De gällde ett yrkande om förbud för USA och Storbritannien att vidta åtgärder ägnade att tvinga Libyen att lämna ut de anklagade libyerna för lagföring utanför Libyen. Nu ingår inte den här frågan i FN-resolutionen, utan den tar fasta på vägran till samarbete. Sedan kan man naturligtvis säga att det som står i en av resolutionerna, nämligen att underlåtenhet att göra något från Libyens sida, är ett hot mot fred och säkerhet. Det kan man diskutera. Icke desto mindre har utskottet, trots att den frågan inte var huvudfrågan, ändå sagt att frågan om ökad användning av den Internationella domstolen i Haag för tvistlösning i internationella konflikter är av stort intresse. Utskottet sympatiserar principiellt med motionärernas förslag om att domstolens roll bör stärkas. Detta är dock en fråga som får tas upp i annat sammanhang.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i utrikesutskottets betänkande.

Anf. 167 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! När muren rasade och allt hände i Öst, förväntade vi oss en ny internationell rättsordning. Det skulle inte vara stormakterna som med sina metoder gjorde upp världens affärer. Vi skulle således gå från den politiska ordning som Nic Grönvall talar om till en mera internationellt rättslig ordning. Detta var förväntningarna och finessen. Om förväntningarna inte infrias – stormakterna har ganska mycket blod på sina händer; jag tänker på alla i säkerhetsrådet – då uppstår den situationen att många länder i tredje världen börjar i frågasätta hela FN-systemet. Den situationen vill jag i alla fall undvika.

Vi måste röra oss från den här politiska maktordningen till en rättsordning. Det är den vägen vi måste gå och vi måste naturligtvis agera med stor eftertänksamhet. I förlängningen hotas allas vår gemensamma säkerhet av terrorism och andra problem om vi inte kan gå den vägen.

När man alltså i den här skrivningen i FN har gjort underlåtenhet att vidta vissa åtgärder till ett hot mot fred och säkerhet, då har man faktiskt infört

ett nytt element, tycker jag. Om man inte har gjort någonting är det ett hot mot fred och säkerhet – med ett sådant synsätt har man enligt min mening gått litet långt.

Man börjar tala om att FN:s säkerhetsråd kan göra innovationer av FN-stadgan osv. Detta är, menar jag, tendenser som vi måste se upp med.

Anf. 168 BERTIL MÅBRINK (v):

Fru talman! När jag hör Hans Göran Franck tycker jag att det var synd att han inte var utskottets talesman från början. Då hade vi kunnat föra debatten på en vettig nivå. Men som bekant är det skillnad på jurister också, som vi har hört här i kammaren. Mer skall jag inte säga i detta ärende.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 13 §.)

13 § Förslag om slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1992/93, m.m.

Föredrogs

jordbruksutskottets betänkande

1991/92:JoU24 Förslag om slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1992/93, m.m. (prop. 1991/92:150 delvis).

Anf. 169 LENA KLEVENÅS (s):

Fru talman! Miljöfrågorna kommer inte i den här debatten att få den tid som de är värda, detta av hänsyn till den sena timmen.

Jag skall fatta mig mycket kort.

Vi har tio reservationer vid detta betänkande, och de gäller miljöfrågorna.

Vi vill ha ett skattesystem som är mera miljöanpassat och vi vill ha en bredare användning av ekonomiska styrmedel.

Vi föreslår också i våra reservationer att avgiften på handelsgödsel höjs och att vi borde förbjuda kadmium i handelsgödsel.

Vi vill också ha en ny lista på miljöfarliga ämnen, sådana som bör avvecklas.

Vi vill gå vidare med miljöanpassade fordon. Vi föreslår att nästa steg i miljöklassningen bör tas.

Vi önskar också att företagen skall göra energiredovisningar och att man bör ha destruktionsavgifter på kylskåp och frysar för att vi skall kunna minska freonutsläppen ytterligare. Vi vill ha skatt på osorterat avfall och sist men inte minst vill vi att miljöräkenskaperna skall redovisas årligen. Man bör kunna se hur arbetet fortskrider med dem och vi bör ha ett program för det arbetet.

Jag vill med detta yrka bifall till våra reservationer 1 och 11.

Anf. 170 JAN JENNEHAG (v):

Fru talman! Vänsterpartiet står självfallet bakom meningsyttringen i betänkandet. Jag nöjer mig med att yrka bifall till den del av meningsyttringen som gäller mom. 2 och 15.

Anf. 171 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! I den proposition som ligger till grund för betänkandet redogör miljöministern för en del av det arbete som pågår i miljödepartementet när det gäller ekonomiska styrmedel, avveckling av kemikalier, avveckling av freoner – både när det gäller CFC, alltså de hårda freonerna, och KFCF, de mjuka freonerna som har kommit i stället, men som inte heller är bra för miljön. Det finns också en redovisning av synpunkter kring Östersjön och miljöräkenskaper.

Det arbete som pågår i departementet tar i stor utsträckning upp de frågor som vi diskuterar i betänkandet och som också behandlas i reservationerna. Här finns i allmänhet inte så stora skillnader i åsikter, i varje fall inte i det här skedet, då vi har ett förberedande arbete för att så småningom komma fram till förslag. Hur det sedan blir när förslagen är klara får vi se i höst.

Det är bara på en punkt som jag skulle vilja säga att det finns olika åsikter mellan reservanterna och majoriteten, och det är när det gäller höjning av avgiften på handelsgödsel.

Den sänkning som genomfördes var en återgång till det som gällde tidigare då man höjde en avgift för att bekosta utförsäljning av överskott. Den har ingenting med miljöfrågorna att göra, och därför skall den inte heller höjas igen.

I övrigt, fru talman, yrkar jag bifall till hemställan i detta betänkande. Jag slår fast att det pågår ett intensivt arbete i miljödepartementet för att lösa dessa frågor.

Som siste talare vill jag önska fru talmannen och hennes talmanskolleger en trevlig sommar, liksom även övrig personal här i riksdagen samt ledamöterna. Tack så mycket.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande EES-utskottets betänkande 1991/92:EU1, näringsutskottets betänkanden 1991/92:NU33 och NU36, konstitutionsutskottets betänkande 1991/92:KU35, utrikesutskottets betänkande 1991/92:UU31 samt jordbruksutskottets betänkande 1991/92:JoU24.

EES-utskottets betänkande EU1

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU33

Mom. 1 (avslag på propositionen)

Utskottets hemställan bifölls med 268 röster mot 11 för meningsyttringen av Rolf L. Nilson i motsvarande del. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (överföring och försäljning av viss egendom)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 124 för reservation 1 av Birgitta Johansson m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Sören Lekberg (s) och Carin Lundberg (s) anmälde att de avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 4 (naturvård)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 128 för reservation 2 av Birgitta Johansson m.fl. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU36

Mom. 1 (bankväsendets utveckling m.m.)

Först biträddes reservation 1 av Axel Andersson m.fl. – som ställdes mot reservation 2 av Bengt Dalström – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 157 röster mot 124 för reservation 1 av Axel Andersson m.fl. 8 ledamöter avstod från att rösta.

Henrik Landerholm (m) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 2 (omstrukturering av Nordbanken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Rolf L. Nilson i motsvarande del – bifölls genom uppresning.

Mom. 3 (försäljning av aktier i Nordbanken, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 167 röster mot 123 för reservation 3 av Axel Andersson m.fl.

Mom. 4 (ansvarsfrågor i Nordbanken)

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 17 för motion N56, yrkandena 2 och 3, av Bengt Dalström m.fl. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (insättarskydd)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 17 för reservation 4 av Bengt Dalström.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande KU35

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 9 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion K23 av Lars Werner m.fl.

Utrikesutskottets betänkande UU31
Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande JoU24
Mom. 2 (utredning om skattesystemet m.m.)
Först biträddes reservation 1 av Göran Persson m.fl. med 131 röster mot 9 för meningsyttringen av Annika Åhnberg i motsvarande del. 151 ledamöter avstod från att rösta.
Härefter bifölls utskottets hemställan med 160 röster mot 122 för reservation 1 av Göran Persson m.fl. 8 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 15 (Östersjöns miljö)
Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 10 för meningsyttringen av Annika Åhnberg i motsvarande del.

Mom. 28 (miljöräkenskaper)
Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 119 för reservation 11 av Göran Persson m.fl.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

14 § Anmälan om ny ersättare för statsråd

Talmannen anmälde att *Lotta Edholm* (fp) fr.o.m. den 1 juli 1992 i Hadar Cars ställe skulle tjänstgöra som ersättare för kulturminister Birgit Friggebo.

15 § Anmälan om kompletteringsval till vissa utskott, m.m.

Talmannen meddelade att Folkpartiet liberalernas riksdagsgrupp på grund av uppkomna vakanser anmält följande nya representanter fr.o.m. den 1 juli 1992, nämligen Siw Persson som ledamot i justitieutskottet efter Lars Sundin, Lars Sundin som ledamot i försvarsutskottet efter Hans Lindblad, Carl-Johan Wilson som ledamot i kulturutskottet efter Jan-Erik Wikström, Gudrun Norberg som ledamot i näringsutskottet efter Hadar Cars, Isa Halvarsson till ledamot i krigsdelegationen efter Jan-Erik Wikström, Charlotte Branting som suppleant i talmanskonferensen efter Jan-Erik Wikström, Karin Pilsäter som suppleant i lagutskottet efter Carl B. Hamilton, Hans Lindblad som suppleant i försvarsutskottet efter Siw Persson, Lars Sundin som suppleant i kulturutskottet efter Carl-Johan Wilson, Lotta Edholm som suppleant i utbildningsutskottet efter Olle Schmidt, Carl B. Hamilton som suppleant i näringsutskottet efter Gudrun Norberg samt Lotta Edholm som suppleant i arbetsmarknadsutskottet efter Karin Pilsäter.

Talmannen förklarade valda till

ledamot i justitieutskottet
Siw Persson (fp)

ledamot i försvarsutskottet
Lars Sundin (fp)

ledamot i kulturutskottet
Carl-Johan Wilson (fp)

ledamot i näringsutskottet
Gudrun Norberg (fp)

ledamot i krigsdelegationen
Isa Halvarsson (fp)

suppleant i talmanskonferensen
Charlotte Branting (fp)

suppleant i lagutskottet
Karin Pilsäter (fp)

suppleant i försvarsutskottet
Hans Lindblad (fp)

suppleant i kulturutskottet
Lars Sundin (fp)

suppleant i utbildningsutskottet
Lotta Edholm (fp)

suppleant i näringsutskottet
Carl B. Hamilton (fp)

suppleant i arbetsmarknadsutskottet
Lotta Edholm (fp)

Ajournering

På förslag av talmannen beslöt kammaren kl. 21.41 att ajournera förhandlingarna till kl. 21.45 för att bereda finansutskottet tillfälle att besluta om sammanställningen av statsbudgeten m.m. samt överlämna de ifrågavarande betänkandena för bordläggning i kammaren.

Förhandlingarna återupptogs kl. 21.45.

16 § Ny riksdagsledamot m.m.

Upplästes och lades till handlingarna följande från valprövningsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot och ersättare för riksdagsledamöter

Till valprövningsnämnden har från riksskatteverket inkommit bevis om att Karin Starrin (c), Edsbyn, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr.o.m. den 1 juli 1992 sedan Gunnar Björk (c) avsagt sig sitt uppdrag som ledamot av riksdagen.

Till ersättare för riksdagsledamot har utsetts Sven Bergström, Forsa, och Alice Lindgren, Hedesunda (båda c).

Valprövningsnämnden har denna dag granskat bevisen och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen.

Stockholm den 10 juni 1992

Staffan Magnusson

Annika Sandström

17 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkanden

1991/92:FiU31 Sammanställning av tilläggsbudget II för budgetåret 1991/92
1991/92:FiU32 Räntor på statsskulden, m.m.
1991/92:FiU33 Statsbudgetens inkomster för budgetåret 1992/93
1991/92:FiU34 Statsbudgetens utgifter för budgetåret 1992/93
1991/92:FiU35 Statsbudget för budgetåret 1992/93

18 § Kallelse till nytt sammanträde

Talmannen meddelade att nästa sammanträde skulle börja kl. 21.55.

19 § Kammaren åtskildes kl. 21.47.

Förhandlingarna leddes
av tredje vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 5 § anf. 9 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 9 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 18 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. anf. 49 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 6 § anf. 81 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. anf. 102 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. beslutet om samlad votering kl. 19.03,
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 11 § anf. 158 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

BENGT TÖRNELL

/Gunborg Apelgren